
CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚIFICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

VECTOR EUROPEAN
Revista de cercetări socio-umanistice

Nr. 1 / 2014

ISSN 2345-1106

CHIȘINĂU 2014

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚIFICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

Redactor-șef: TURCAN Aurelia, prorector USEM, doctor, conferențiar universitar, Republica Moldova

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Președinte: SEDLETCHI Iurie, Rector USEM, doctor, profesor universitar, Republica Moldova

Membru:

AIRAPETEAN Artur - Doctor în drept, Republica Moldova

BAHNEANU Vitalina - Doctor, conferențiar universitar, Republica Moldova

BĂIEȘU Aurel - Doctor habilitat în drept, Republica Moldova

BURIAN Alexandru - Doctor habilitat, profesor universitar, Republica Moldova

BORŞITCHII Iurii - Doctor, profesor universitar, Ucraina

EGOROV Igor - Doctor, profesor universitar, Ucraina

GOHBERG Leonid- Doctor, profesor universitar, Rusia

GRIBINCEA Alexandru- doctor habilitat, profesor, Republica Moldova

GUCEAC Ion - Membru corespondent, Republica Moldova

DUMITRESCU Corina Adriana - Doctor, profesor universitar, România

JABA Elisaveta- Doctor, profesor universitar, România

MIȘCOI Gheorghe-Membru corespondent, Republica Moldova

MORARU Victor - Doctor habilitat, profesor universitar, Republica Moldova

PÎRȚAC Grigore - Doctor în științe politice, conferențiar universitar, Republica Moldova

SANDU Steliană - Doctor, profesor universitar, România

STRATAN Alexandru- Doctor habilitat, profesor universitar, Republica Moldova

PERCINSCAI A Natalia - Doctor, conferențiar universitar, Republica Moldova

NASUFI Eldina, doctor, conferențiar universitar, Albania

Fondator:

Universitatea de Studii Europene din Moldova.

Preluarea textelor editate în revista „Vector European” este posibilă doar cu acordul autorului. Responsabilitatea asupra conținutului articolelor aparține în exclusivitate autorilor. Formulările și prezentarea materialelor nu reprezintă întotdeauna poziția revistei și nu angajează în nici un fel redacția.

Adresa redacției: Complexul Editorial, USEM, MD-20XX,
or. Chișinău, str. Ghenadie Iablocikin 2/1, oficial 213, Indexul poștal: MD-2069.
tel.: 022- 509 122, fax: 022- 509 122
web: www.usem.md/complexul-editorial/; e-mail: aurelia-turcan@mail.ru

Nr. 1 / 2014

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚIFICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

Publicație periodică științifico-teoretică și informațional-practică fondată de **Universitatea de Studii Europene din Moldova**. Revista științifică Vector European constituie o publicație științifică din domeniul științelor socio-economice și umanistice. Publicația este recomandată tuturor celor interesați de problemele socio-economice și umanistice actuale, inclusiv: doctoranzilor, studenților PHD la specialitățile sus-numite, specialiștilor din domeniile respective etc.

Toate materialele sunt recenzate.

COLEGIUL DE RECENZENȚI ȘTIINȚIFICI:

Compartimentul Cercetări juridice:

CUȘNIR Valeriu- doctor habilitat in drept, profesor universitar, ICJP ASM

MARIȚ Alexandru - doctor, conferențiar universitar, USEM

VOLCINSCHI Victor, doctor în drept, profesor universitar, USEM

Compartimentul Cercetări Socio-Economice:

MORARU Victor, Doctor habilitat, profesor universitar, Coordonator al Secției de Științe Sociale și Economice a A.S.M

GRIBINCEA Alexandru, doctor habilitat în economie, profesor universitar, USM

PERCINSCAI A Natalia, doctor, INCE

Redactor literar (l. română): CONSTANTINOVICI Elena, dr. hab., prof.univ.

Redactor literar (l. franceză): BAHNEANU Vitalina, dr., conf.univ.

Redactor literar (l. engleză): CORCODEL Svetlana

© UNIVERSITATEA DE STUDII EUROPENE
DIN MOLDOVA, 2014

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

SUMAR

	pagina
Cuvânt de salut	
STUDII, EVALUĂRI, ANALIZE ALE CERCETĂRII-INOVĂRII	
1. TURCAN Aurelia, CALALB Mihail. Necessity to build a complex Model of Evaluation in Science and Technology in the context of Moldova's European integration	7
2. KULESHOV Valeriy, UNTURA Galina, YAKOVLEVA Tatiana. Retrospective analysis of the integrative process of the regional branches of the Russian academy of sciences g	14
3. UNTURA Galina, KANEVA Maria. Integration of academic research and higher education in Siberia: present model and its updating	29
4. YEGOROV Igor. Foresight studies and innovation policy in Ukraine	40
5. ПЕРЧИНСКАЯ Наталья. Формы и методы взаимодействия государственно-частного партнерства в Республике Молдова	55
6. ȘARGU Lilia. Importanța negocierilor comerciale în contextul integrării europene	62
7. OLEINIC Ludmila. Republica Moldova în contextul procesului de integrare europeană: divergențe și oportunități	68
8. GRINCIUC Liliana, BUJOR Tatiana. Antreprenoriatul – segmentul principal al inovației	73
9. CORCODEL Svetlana, CORCODEL Dan. Caracteristicile activității economice externe a Republicii Moldova în condițiile depășirii crizei economico-financiare	81
10. ПЕРЧИНСКАЯ Ольга Инновационный маркетинг как арт-стратегия	86
11. ГУСЛИКОВА Наталия, ЦУРКАН Аурелия. Инновационная статистика: пути решения некоторых проблем в получении достоверной информации	96
12. ДУКА Аурелия, ГРИБИНЧА Корина. Факторы эффективности торговли и проблемы сертификации продукции пищевой промышленности в обеспечении безопасности потребителей	102
PERFORMANȚĂ PRIN CERCETARE ÎN ȘTIINȚE JURIDICE ȘI ADMINISTRATIVE ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII ÎN SPAȚIUL EUROPEAN AL CERCETĂRII	
1. CERBA Valeriu. Analiza juridică și consecințele semnării acordului moldo-rus din 1992 de încetare a focului la nistru: problemele existente în procesul de reglementare a referendumului transnistrean	115
2. СОЧА Борис, СИЧИНСКИЙ Константин. Договор автострахования каско как договор добровольного имущественного страхования	125
3. СОЧА Борис, АРСЕНИЙ Игорь. Принцип состязательности в гражданском процессе Республики Молдова и зарубежных стран	133
4. СТАН Валентина. Государственное управление в контексте отношений власть – оппозиция в условиях европейской интеграции	140
5. ПЛОТНИК Олеся. Защита прав потребителей посредством безопасности продуктов в условиях евроинтеграции	147
6. CUSCA Elena. Considerații generale privind carta europeană a cercetătorului și codul de conduită pentru recrutarea cercetătorilor	151
7. VIERIU Dumitru, VIERIU Eufemia. Definition of aggression and aggressor in the relations between states	157
8. MIHALAŞ Victoria. Le concept de quelques aspects de justice efficace	160
9. CUCIURCĂ Angela, CUCIURCĂ Rodica. Particularitățile deliberării și adoptării sentinței în cauzele privind minorii	164
Cerințe de prezentare a articolelor științifice	170

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

**REVISTA ȘTIINȚIFICĂ AL UNIVERSITĂȚII DE STUDII EUROPENE DIN MOLDOVA
«VECTOR EUROPEAN»**

Revista științifică al Universității de Studii Europene din Moldova “Vector European” a fost lansată în anul 2014 ca proiecție a unui forum științific ce promovează valorificarea diferitelor opinii, uneori diametral opuse, cu privire la starea actuală a societății. Spectrul problemelor examineate este extrem de larg. O atenție sporită este acordată elucidării problemelor teoretico-practice din domeniul științelor social-economice și umaniste prin prisma vectorului European al aspirațiilor cetățenilor în contextul integrării în spațiul European al cercetării.

Revista conține articole ale specialiștilor de vază atât din Republică, cât și de peste hotare, doctori habilitați și doctori – adepti ai diferitelor viziuni, care se expun activ pe marginea proceselor ce au loc în viața politică, economică și socială a țării. De asemenea, Revista este un bun priilej pentru doctoranzii care abia acumulează experiență în domeniul cercetărilor științifice, dar care doresc să se afirme. Prin intermediul “Vectorului European” aceștia își pot face publice opiniiile cu privire la diferite probleme actuale din domeniul economic, relațiilor internaționale contemporane, dreptului, psihologiei și psihopedagogiei, lingvisticii și comunicării, diversificând astfel spectrul problemelor abordate.

**SCIENTIFIC JOURNAL OF EUROPEAN UNIVERSITY OF MOLDOVA
«EUROPEAN VECTOR»**

Scientific Journal of European University of Moldova "European vector" was launched in 2014 as a projection of a scientific forum that promotes the value of different opinions, sometimes diametrically opposed on the current state of society. The spectrum is extremely broad issues discussed. Special attention is given to elucidate the theoretical and practical problems of socio-economic sciences and humanities through the European vector aspirations in the European Research Area for citizens.

The scientific journal contains articles by prominent PhD specialists from Moldova as from abroad, followers of different visions that are exposed active on the processes taking place in the political, economic and social development of the country.

Also, the journal is a good opportunity for graduate and doctoral students wishing to gain experience in research and express their views on relevant issues. Through the journal "European vector" they can express their views on various current issues in the economic sphere, modern international relations, law, psychology and pedagogy, linguistics and communication, diversifying the range of problems addressed.

**НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ ЕВРОПЕЙСКОГО УНИВЕРСИТЕТА МОЛДОВЫ
«ЕВРОПЕЙСКИЙ ВЕКТОР»**

Научный журнал Европейского Университета Молдовы "Европейский вектор" был запущен в 2014 году как проекция научного форума, который способствует обсуждению различных мнений, иногда диаметрально противоположных, о текущем состоянии общества в рамках устремления граждан к Европейскому вектору развития страны.

Спектр обсуждаемых тематик чрезвычайно широк. Отражая сложную научно – аналитическую тематику, публикация отображает изменения в обществе. Особое внимание уделяется определению теоретико-практических проблем социально-экономических и гуманитарных наук через вектор Европейской интеграции исследовательского пространства.

Журнал содержит статьи видных национальных и зарубежных специалистов, докторов и кандидатов наук - последователей различных мнений. Они активно изъясняются по поводу процессов происходящих в политической, экономической и социальной жизни страны. Кроме того, журнал является хорошей возможностью для аспирантов и докторантов желающих накопить опыт научных исследований и высказать свою точку зрения по интересующим их проблемам. Через журнал «Европейский вектор» они могут высказать свои мнения по различным текущим вопросам в экономической сфере, современных международных отношениях, праве, психологии и педагогики, лингвистики и коммуникации, диверсифицируя, таким образом, круг отражаемых проблем.

CUVÂNT DE SALUT

Universitatea de Studii Europene din Moldova USEM în anul 2013 după ce a trecut acreditarea științifică a devenit membru afiliat al Academiei de Științe din Moldova. Proiectul câștigat în cadrul concursului anunțat de AŞM Conferința internațională științico-practică „Abordări europene în cercetare și inovare” din cadrul direcției strategice Patrimoniul Național și dezvoltarea societății a fost înscris în Registrul de stat al proiectelor din sfera științei și inovării cu cifrul 18.220.06.I prin Hotărârea Consiliului Suprem nr. 98 din 19.05.2014. Proiectul a fost aprobat pentru finanțare pe anul 2014 prin Hotărârea CSŞDT nr. 98 din 19.05.2014.

Conferința științifica cu participare internațional „Abordări europene în cercetare și inovare” este organizată pentru prima dată în istoria USEM fiind o coagulare a conferințelor științifice anuale organizate de facultățile USEM în particular și este organizată în perioada sărbătorilor de inaugurare a universității care a fost fondată în data de 7 octombrie 1992.

Conferința are ca misiune întrunirea anuală a celor care sunt implicați în activitatea vizată pentru a pune în discuții probleme care necesită soluții imediate și tratări științific argumentate în folosul a întregii comunități pe segmentele cercetărilor anunțate în secțiunile respective.

Reunierea specialiștilor notorii în domeniul cercetării științifice în domeniul științelor sociale și umaniste, precum și specialiștilor notorii în domeniul evaluării, schimburile de experiență și activitățile comune ale reprezentanților din mediul științific și academic din statele comunitare, cât și din afara UE va permite participanților, în cadrul unor secțiuni specializate organizate, să-și expună rezultatele cercetărilor științifice, să pună în dezbatere subiecte importante.

Conferințele organizate în mediul academic și universitar sunt ocazii perfecte pentru armonizarea și perfecționarea sistemului național Educație-cercetare-inovare și racordarea lui la standardele europene. Pe această linie se înscrie și Conferința cu participare internațională cu tema „Abordări europene în cercetare și inovare” organizată de către Universitatea de Studii Europene din Moldova și Consiliul Consultativ de Expertiza al AŞM.

Organizarea conferinței va pune începutul unei noi tradiții prin îmbinarea a conferințelor de la diferite facultăți a USEM în una singura care va începe o tradiție permanentă și astfel va face cunoscut mai pe larg pentru cercetătorii de peste hotare nivelul cercetărilor din Republica Moldova, va contribui la stabilirea unor relații ce vor permite inițierea unor proiecte comune de colaborare.

Conferința cu participare internațională cu genericul "Abordări europene în cercetare-inovare" AECDI-2014 este o manifestare organizată de Universitatea de Studii Europene din Moldova, la prima ediție, și există o necesitate să fie organizată anual.

Acest eveniment este unul deosebit de important atât pentru viața academică, cât și pentru stabilirea și dezvoltarea unor relații de colaborare între specialiști din diferite domenii și țări.

SEDLETCHI Iurii, Rector USEM

TURCAN Aurelia, prorector pe activitatea științifică USEM

NECESSITY TO BUILD A COMPLEX MODEL OF EVALUATION IN SCIENCE AND TECHNOLOGY IN THE CONTEXT OF MOLDOVA'S EUROPEAN INTEGRATION

TURCAN Aurelia, dr., Associate Professor¹,

aurelia-turcan@mail.ru

CALALB Mihail, dr., Associate Professor²

mcalalb@hotmail.com

Abstract: In This paper we propose a new vision of process of the evaluation of research – development- innovation sectors. This problem, of the scientific point, in Moldova has not yet been developed. In this context there was a need to resolve this situation.

The main goal of the research is to elaborate a methodological tool both for evaluation providers and decision-makers in order to enhance the accountability and the quality of scientific research.

At present it is need to solve in a more efficient way the problem of the integration of evaluation into scientific activity by building models of coherent evaluation systems through the comparative analysis of existent practices in the RTDI evaluation.v , Science and Technology, European Integration, Research, Technological Development and Innovation.

Rezumat: În această lucrare se propune o nouă viziune de proces de evaluare a sectoarelor de cercetare-dezvoltare-inovare. Această problemă, din punct de vedere științific, în Moldova încă nu a fost dezvoltată. În acest context a apărut necesitatea de a soluționa această situație.

Scopul principal al cercetării este de a elabora un instrument metodologic, atât pentru furnizorii de evaluare și factorii de decizie, în scopul de a spori responsabilitatea și calitatea cercetării științifice. În prezent, este necesar să se rezolve într-un mod mai eficient problema integrării evaluării în activitatea științifică prin construirea de modele de sisteme de evaluare coerente, prin analiza comparativă a practicilor existente în evaluarea CDI.

În acest moment este necesară construirea unui model de interacțiune instituțională între diferiți actori implicați în procesul de evaluare. De asemenea, este important să se asigure internaționalizarea evaluării.

Cuvinte cheie: model de evaluare, infrastructura evaluării, Știință și Tehnologie, Integrare Europeană, Cercetare, Dezvoltare tehnologică, Inovare.

Introduction:

Evaluation of Research, Technological Development and Innovation has emerged in the last decade as a fast-growing industry. There is an increasing emphasis on accountability, as well as on the effectiveness and efficiency of government-supported research, as there is for many other categories of government expenditures. Governments need such evaluations for different purposes: a) optimizing their research allocations at a time of budget stringencies; b) re-orienting their research support; c) rationalizing or downsizing research organizations; d) augmenting research productivity, etc.

Results and discussions:

The current state of the art in evaluation of research is based on specific methods and procedures that have been considerably enriched and refined in recent years and which deserve to be re-examined. We have to note that evaluation is carried out at different levels:

¹ European University of Moldova

² Tiraspol State University of Moldova

1. at the first level, evaluation can focus on the work of individual researchers;
2. second, it can concern larger research groups, laboratories, and institutions such as universities;
3. third, evaluation can focus on an entire scientific discipline;
4. fourth, it can concern government programs and funding agencies;
5. finally, evaluation methodologies can be applied to a country's entire research base.

In the same time, research evaluation can be performed by several different actors, depending on the objectives and specific context of the evaluation: first, research evaluation can be a self-directed process when implemented by institutions themselves, whether they be major research organizations, universities, or funding agencies; second, evaluation can be performed by an external organization, either in response to specific government instructions or in compliance with more general rules.

Although there is a growing consensus on the need for R&D evaluations, there is less agreement about the relevance and adequacy of existing evaluation approaches. Differences in goals, methods and objects of evaluation are attested from one country to another. The methodological emphasis in evaluation is put more on the development of indicators rather than on elaboration of evaluation procedures widely applicable.

Research Evaluation in the Republic of Moldova is still institutionally fragmented, shows only some interdisciplinary communication and cooperation, and faces the stigma of ordered application oriented research. These deficits have contributed to the fact that up to now no social science evaluation discipline was developed like in the US or European Union countries. Furthermore, all-embracing questions have not been raised, only few reports are available to the public so they cannot be criticized and discussed, wherefore the development of theories and methods and the transfer of knowledge is limited. Because the standards of evaluation have not been established sufficiently yet, generally accepted criteria of quality for assessing evaluations are missing. And finally, the evaluation market is still dominated by consulting and market research companies which are not interested in the scientific discourse and accumulation of knowledge in the first place. University or research institutions working on basic principles and on developing theories and methods, and contributing to establishing standards in RTDI evaluation, are still missing.

The following renowned scientists have made a major contribution to problems in science evaluation: Cebeci O. Z., Chesbrough H., Davidson E. J., Edler J., Gajdusek M. F., Krapp S., Riche M., Rossi P. H., Lipsey M.W., Freeman H. E., Albu L. L., Dejina I. G., Minaeva O. N., Turcan-Susu A., Sandu Steliană and others.

The evaluation of research is not just a technical or practical problem. Rather, it is a complex, multi-dimensional issue which is analyzed and discussed more analytically than has been the case so far.

There is a typical approach to solve a big class of science evaluation related problems (SERP). It involves the following aspects: at the first stage, a joint solution for SERP is formulated in the form of various sets of quantitative indicators referred to the outputs of the research activity. At the second stage it is necessary to solve SERP bearing in mind the quality of research, which is described by outcome indicators of research and by peer judgment. In order to obtain an integrated solution of SERP comprising both types of indicators (qualitative and quantitative) a methodology for processing the gathered data is elaborated taking into account the priorities and the objectives of the lead agency (entity who commissions the evaluation). We have to emphasize that this approach is applied in the case of fundamental research, applied research, technological development and innovation. Moreover, it is applied both in the case of natural or social sciences.

Many researchers agree that this simplistic approach mentioned above doesn't allow fulfilling in a complete way the expectations from evaluation: first of all, such an evaluation process can hardly serve as an important tool for evidence-based decision-making; secondly, under tight financial regimes, public spending for science has to be justified through the identification of correct rationales and mechanisms for performance-based RTDI funding from the very beginning.

A review of the literature has shown that the elaboration of evaluation standards and their adaptation to the science management system in Moldova must be based on a new and more progressive approach. That's why we need this project to build models which could describe the most suitable for Moldova infrastructure for RTDI evaluation and the interaction or institutional connections between different actors involved in evaluation process.

There is a big demand from Moldavian scientific community to solve the wide spectrum of evaluation-related problems and the proposed project will be of great interest and usefulness, since a normative and methodological database will be elaborated as a guide for institutional and individual evaluation providers. In addition, based on the experience of leading countries, this project will seek to elaborate practical recommendations for internationalization of evaluation process in Moldova.

The theory-based evaluation is applied for:

- Assessment of the scientific work of individual researchers.
- Analysis of the activity of research groups, laboratories, research institutions and universities.
- Drawing conclusions and judgments on the state of the art within entire scientific discipline.
- Designing concepts for government-funded programs.

The modern concept on theory-based evaluation states that an ideal evaluation should be integrated into research practices.

There are several important steps to perform evaluation as an inherent part of normal scientific activity:

1. An evaluator has to be sure that the specific characteristics and objectives of the research fields are taken into account;
2. Evaluation means also accountability or comprehensive evaluation of scientific results, but instead of quantification and commensurability of the indicators, the evaluations should, in the first place, provide qualitative information of the objectives, state and results of research;
3. Evaluation presupposes active self-evaluation of the researchers;
4. Involvement of citizens in assessing the societal relevance and impact of research.

Thus, national bodies or public institutions which are in charge with research evaluation in their countries might be interested in the advancements in the field of RTDI evaluation. First of all the countries from South East Europe responsible should be interested in fostering their local evaluation competencies.

At present it is need to solve in a more efficient way the problem of the integration of the evaluation into scientific activity by building models of coherent evaluation systems through the comparative analysis of existent practices in the RTDI evaluation.

That is why is necessary building a model of institutional interaction between different actors involved in evaluation process. Also it is important to ensure the internationalization of the evaluation.

The **main goal of the activity** is to elaborate a methodological tool both for evaluation providers and decision-makers in order to enhance the accountability and the quality of scientific research. Thus, this activity has the goal to reconstruct the intervention logic of evaluators into the process of evaluation. In order to achieve this the following steps will be done:

1. The analysis of whole spectrum of evaluations (from ex-ante evaluation to impact assessment) carried out for various entities involved in scientific research (universities, research institutions, and research teams) will be performed by project team;
2. Comparative analysis of Moldavian practices and the European ones in the field of RTDI evaluation will be performed. The most suitable indicators for describing an evaluation system will be identified using benchmarking techniques;
3. Models of inter-institutional interaction of different evaluation providers or stakeholders will be elaborated;

4. Normative and methodological database will be elaborated as a guide for institutional and individual evaluation providers.

At the moment in the Republic of Moldova there isn't an institution responsible for RTDI evaluation and monitoring. There are two approaches in designing science evaluation: for instance the Ministries of Education and Economy propose their model of evaluation process based on establishing of new agency which will evaluate research only in universities. From other side, the Academy of Science of Moldova pledges for an Evaluation Council responsible for evaluation of researches developed only in subordinated institutions. Moreover, evaluation of research conducted in business private sector doesn't exist at all. Until this research the formulation of evaluation objectives and the methodological approach in the case of RTDI program evaluation wasn't the subject of scientific research in the R Moldova [2;12].

We have to underline that the definition of an evaluation plan have great importance. If there are evaluation plans, the decision on the evaluation objectives could be easier. However, quite commonly in SEE, this is rarely in the case of Moldova. Therefore, the models of efficient evaluation processes, which will be elaborated within this project, will be useful in planning science management infrastructure in general and decision-making processes on science funding.

Thus, the definition of evaluation criteria [5], place and duty of each involved institution in the general architecture of evaluation process, that is the target of this project, would contribute in an essential way both to monitor developments within the science and technology sector and to adjust the state policies in the domain.

This research is empirical, fundamental and lead to many applications in science management ranging from the definition of self-assessment criteria for individual researchers to the identification of specific socioeconomic factors that affect RTDI programs.

Team's ability to compete for funding is determined by the following three moments:

1. Taking into account that European integration process of Moldova is a permanent one, our research team could apply for other projects in order to enrich further and adjust the proposed methodology for building an efficient RTDI evaluation system in Moldova.
2. The other why to obtain support for our team is to apply for funding to Moldavian Academy of Science and National Agency for Research and Development which are directly interested in getting adequate tools for science management and monitoring.
3. The project team involves the most experienced Moldavian researchers in the domain of organization and development of science evaluation at different levels. This fact is an indisputable asset for us speaking about the competitiveness and the priority of our team.

In such a way, this research will make substantial contributions to advance the state-of-the-art in science evaluation that is the field of this proposal. This is determined by the following reasons:

- The research outcomes in the form of comparative analysis of regulations and strategic policies will support Moldavian decision-makers in planning RTDI programs.
- The models of inter-institutional interaction will contribute to proper preparation of calls for proposals, management of grant agreements and aggregation and analysis of monitoring indicators.
- Defining the basic dimensions and attributes of scientific quality this project offers mathematical criteria for weighting the quality of scientific activity in various disciplines. Here we have to emphasize that quality is diversified, and this basic fact should be recognized in science policy and research evaluation.
- Another important aspect - this activity approaches the issue of peer review. Even the peer assessment is widely used, it suffers some disadvantages: it can be susceptible to the prejudices and priorities of the individual assessors chosen or it may also tend to lend more encouragement to research effort that runs along lines of enquiry which are regarded at the time as “sound”, tending in such a way to act against groups who pursue research in new areas or who adopt

unconventional approaches. This is way we are going to identify a set of criteria for weighting the value and the appropriateness of an expert.

Methodological assurance of this research consists in elaboration of stages of building the models of RTDI evaluation.

At the first phase of the project we need to carefully analyze the model of evaluation in the field of science and innovation at both administrative and national levels as a whole. That is why it is necessary to analyze the international practice in this area, to conduct a SWOT analysis and to identify the existing opportunities in our country, in order to integrate local evaluation system into the international evaluation practice. The national peculiarities, which have been provided historically and which may be changed only after a thorough collection of evidence base for the main actors in this segment, it should be taken into account

At the second phase of the project, we will build our own model of evaluation of scientific researches in the conditions of Moldova's integration into the European Union. To fulfill this, a separate line in this model will be dedicated to a comparison of the activity of the decision making factors of power in Moldova, who deal with evaluation in the field of science and innovation. It is necessary because since at the moment in the Republic of Moldova there isn't any institution responsible for RTDI evaluation and monitoring. For example, the Ministry of education offers its model of evaluation of university science, on the other hand the Moldovan Academy of science proposes to create an Evaluation Council responsible for evaluation of researches developed only in subordinated institutions.

Moreover, an evaluation of research conducted in business private sector doesn't exist at all. Till now a project on dedicated to the formulation of evaluation objectives and the methodological approach in the case of RTDI programs wasn't the subject of scientific research in the R. Moldova

A new approach in scientific definition of the research evaluation process in Moldova will be developed in this project in order to be able to obtain a correct formulation of all necessary legal and methodological documents for the research assessment process. In order to set such a model all necessary regulatory and methodological documents will be elaborated within this project.

This work will be based on the development of quality and quantity types of assessment and continuous monitoring of research and innovation activities in Moldova. Based on continuous monitoring, it will be possible to create a database in the field of science and innovation, which will give an opportunity to develop state statistics on the basis of indicators used by EUROSTATE. Preliminary studies performed by of the project manager lead us to the following conclusion: using the new approach to the method of assessment of science and innovation, the definition of new concepts and methods of evaluation will provide an opportunity to develop the methodology for the assessment and monitoring of research that can provide a real breakthrough in the management of RTDI activities.

Such a methodology will be elaborated for the first time. It seems to be unique as it enables to obtain the optimal model for RTDI evaluation, which can be the basis of development in Moldova of science statistics and implementation in official practice the statistics of innovation, which are absent at the moment. A monitoring of innovations can become the basis for Innovation Surveys, which will develop statistical data analysis.

This fact provides the opportunity to bring quality into the monitoring system and, as a consequence, the public policy will be possible to adjust according to the vital needs of society. The science evaluation according to the existing international standards for all type of evaluation (ex-ante, interim, terminal, ex post, ad-hoc) will be developed for the first time in Moldova.

Using different types of evaluation methods of scientific research it will ensure not only quality, but also quantity evaluation, which will help to calculate the impact of research.

The results of this research are very necessary for all actors of RTDI domain, so main results are the following:

- *Baseline study* on state-of-art in science evaluation sector in Moldova. The analysis of whole spectrum of evaluations from ex-ante evaluation to impact assessment carried out by all entities – providers of science evaluation in Moldova for various entities involved in scientific research (universities, research institutions, and research teams) will be performed by project team members under active guidance of collaborators.
- *Comparative analysis* of Moldavian practices and the European ones in the field of RTDI evaluation will be performed. The most suitable indicators for describing an evaluation system will be identified using benchmarking techniques.
- Guide *Evaluation of Research, Technological Development and Innovation* for individual and corporative evaluation providers will be elaborated. The specific characteristics of evaluation process in the condition of dynamic evolution of knowledge will be identified in order to be provided for decision-makers and evaluators. It will help organizations responsible for commissioning science evaluation to make the most important decisions and take the necessary steps for managing viable RTDI programs.
- Set of *Science Evaluation Criteria and Standards* for developing the whole spectrum of evaluations will be elaborated. Evaluation sheets along with the methodology of organization of evaluation will be made available for scientific community. This set will include evaluation criteria for all scientific fields encountered in SEE region.
- *Impact Assessment Criteria* for research programs will be developed within this project. We have to emphasize that impact assessment is one of the most difficult moments in science evaluation and practically no clear criteria are defined for that.
- *Theoretical Models of Evaluation Systems* will be built based on the analysis of most known and efficient national systems of science evaluation and monitoring. These models will describe inter-institutional interaction between the providers and the beneficiaries of evaluation process. Models for building infrastructure of evaluation system, planning evaluation stages also will be elaborated.
- *The Methodology to Build the Peer Evaluator Profile* will be elaborated in order to ensure the internationalisation of the evaluation process. The project organizers believe that internationalisation is a way and a tool to increase the quality and avoid provincialism in scientific research. Thus, some mathematical and statistical criteria to weigh the value of an expert are highly demanded and welcomed by organisations commissioning evaluation in many countries.

Conclusion:

The results of the researches (baseline study, comparative analysis, guide for evaluators, set of evaluation criteria, impact assessment criteria, models or patterns of evaluation infrastructure, etc) will provide the basis for the activity and/or give technical expertise for the following institutions: Government of the Republic of Moldova, Academy of Science of Moldova, National Agency for Research and Development in the Republic of Moldova, Advisory Expertise Council, Agency for Innovation and Technological Transfer, Ministry of Economy, Ministry of Education, National Council for Accreditation and Attestation, and other entities which could act as lead agencies (institutions announcing calls for proposals). Note that the envisaged results of this project are highly requested and welcomed by similar agencies from other countries in SEE region, which face the same challenges in science management in the context of their European integration process. The collaboration with the institutions of these countries could be the base for other joint research projects supported both bilaterally and internationally. In this case, a potential next project on science evaluation could explore the issues like evaluation of the impact of the research on: teaching and training, knowledge transfer to other social and economic sectors, international connectivity of

evaluated institution, etc. Here we have to underline that the assessment of the impact of research activity is much more important than mechanical evaluation of research productivity. In this connection, the identification of adequate research outcomes in order to assess the many-sided impact of the R&D activity is an attractive target for a research project.

References:

1. CEBECI O. Z. et al. Models of Evaluation for Research Proposals in Turkey. Article for NATO Advanced Workshop „Bulgarian Integration into European and Nato Policies – Best Practices“, May (2005).
2. CUCIUREANU G., Important Elements of Modernization of National R&D System. Proceedings of the Conference Competitiveness and Innovation in the Economy of Knowledge, ASEM, Chisinau, Sept., (2010).
3. DAVIDSON E. J. Improving Evaluation Questions and Answers: Getting actionable answers from real-world decision makers. Presentation at the American Evaluation Association Conference, Orlando, 12 Nov., (2002).
4. GAJDUSEK M. F., The Eval-Inno Capacity Building Measures in SEE. Presentation within Workshop “Evaluation and Expertise for Scientific Excellence in the EaP Region”, Chisinau, May, (2014).
5. Guiding Principles for Evaluators. American Evaluation Association. AEA (2004) www.eval.org
6. HENRIKSEN A. D., TRAYNOR A. J., A practical R&D Project –Selection Scoring Tool, *IEEE Transactions in Engineering Management*, 46, (1999), 158-170.
7. KRAPPP Stefanie, Development and State of the Art of Evaluation in Germany with Special Reference to Higher Education and Research, Article for NATO Advanced Workshop „Bulgarian Integration into European and Nato Policies – Best Practices“, May (2005).
8. LEE M., B. SON, K. On Evaluation of national R&D projects in Korea, *Research Policy*, 25 (1996), 805-818.
9. RICHÉ M., Theory Based Evaluation: A wealth of approaches and an untapped potential. Article for the European Evaluation Society biennal conference, Helsinki, (2012)
10. ROSSI P. H., LIPSEY M. W. and FREEMAN H. E., Evaluation – a Systematic approach. 7th edition. Sage publication Inc. Thousand Oaks, (2004).
11. SIDIROPOULOS N., History of RTDI Evaluation, Definitions, Types, Levels, Timing of Evaluations, Lecture for the Workshop Fostering Evaluation Competencies in Research, Technology and Innovation in the SEE Region, Sofia, March, (2013).
12. ŞUŞU-ŞURCAN A. , The Problems of Elaboration of the System of Statistical Indicators in the Domain of Science and Innovation in Moldova., *Economie și Sociologie* 1, p. 34-46, (2012).

Recomandat spre publicare: 22.06.2014.

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

RETROSPECTIVE ANALYSIS OF THE INTEGRATIVE PROCESS OF THE REGIONAL BRANCHES OF THE RUSSIAN ACADEMY OF SCIENCES³

UNTURA Galina,

chief Researcher, Department of Regional and Municipal Governance,
Institute of Economics and Industrial Engineering, Novosibirsk, Russia;
Professor of Novosibirsk State Research University, Novosibirsk, Russia
Email: galina.untura@gmail.com

KANEVA Maria,

researcher, Novosibirsk Economic Laboratory,
Institute of Economics and Industrial Engineering,
Novosibirsk, Russia,
Email: mkaneva@gmail.com

Abstract: The paper studies activities of the regional branches of the Russian Academy of Sciences in accordance with the ‘Lavrentyev triangle’, a unity between science-personnel and production. The study demonstrates that the regional branches that are based on the integration model between science and education significantly contributed to the advances in the fundamental and applied research in Russia. Integration within the regional branches resulted in high publication activity of scientists in the peer-reviewed journals, high patenting activity, and in participation in the regional and departmental technology transfer programs. Moreover, the regional branches contributed to social and cultural development of the country and functioned as a “cultural bridge” between cities and towns of Ural, Siberia, and the Russian Far East. The authors propose to preserve coordination functions of the Presidiums of the regional branches and evaluate activities of the branches with a set of indicators developed by the authors. The paper also provides reasons for preservation of the current form of integration of science in the form of Akademgorodoks and science cities and for the continuation of the financial support of the regional branches by the Russian government.

Keywords: science; the Russian Academy of Sciences; RAS regional branches; R&D; patents; publications; programs; integration.

Аннотация: В данной статье исследуется ретроспектива деятельности региональных отделений Российской академии наук в соответствии с парадигмой интеграции, названной «Треугольнике Лаврентьева»: науки – образование – производство. Показано, что региональные отделения внесли значительный вклад в фундаментальные и прикладные научные исследования и разработки России, следуя особой форме организации науки в регионах. Интеграция в рамках региональных отделений обеспечила высокую публикационную активность сотрудников в рецензируемых журналах, патентование изобретений и участие в отраслевых и региональных программах передачи технологий от науки в отрасли хозяйства. Кроме того, региональные отделения РАН содействовали социальному и культурному развитию страны и выступали в качестве «интеллектуального моста», который соединяет крупные и малые города Урала, Сибири, Дальнего Востока. Предлагается сохранить функции координации НИР за президиумами региональных отделений и оценивать эффективность деятельности отделений на базе разработанных авторами критерии оценки. В статье приведены аргументы в пользу сохранения интеграционных основ деятельности в форме Академгородков и наукоградов в процессе реформирования академического сектора науки России и продолжения финансовой поддержки отделений РАН со стороны российского правительства.

Ключевые слова: наука; Российская академия наук; региональные отделения РАН; НИОР; патенты, публикации, программы, интеграция.

Introduction

Various countries are characterised by various forms of organisation of their scientific activities. In Russia, over the past three hundred years, fundamental and applied research in the fields of natural and social sciences has been performed by the Russian Academy of Sciences. Spatial advancement of science from the capitals began in the 1930s: during these years first regional institutes in Ural were established. Siberian, Far Eastern and Ural Branches were granted their official

³ This work was supported by the Presidium of the Russian Academy of Sciences Program 35.

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

statuses in 1957, 1969, and 1987 respectively. At the present time the RAS in addition to the three regional branches has the Central Part.

The aim of the current research is to analyse functioning of the regional branches of the RAS and the impact of the branches on the development of training of scientific personnel, patent activity and involvement in different program. The authors lay theoretical ground for the necessity to preserve integration functions of the regional branches with support from the Federal Agency for Scientific Organizations (FASO) and propose a set of criteria to evaluate the activities of the regional branches.

The analysis is carried out using statistical data on the activity of the RAS for the past decade as published in the official yearbook published by the Institute for the Study of Science of RAS ‘Russian Academy of Sciences in figures’ (Mindeli 2013). The terminology and titles of statistical indicators of scientific activity come from an official yearbook of the RAS statistics in English (Mindeli 2009).

Brief history and causes for establishment of the regional branches

Historically the causes for creation of the three regional branches of the RAS were different. The development of a scientific complex of the Academy of Sciences in Ural during the 1930s was primarily connected with the active policy of industrialisation of the territory and with the development of metallurgy and machine building in the region. The industrial development required a support of fundamental science. In 1932 first three institutes were established – a chemical institute, a geophysical institute and a geochemical institute. Since that time the area of specialisation of the scientific complex has broadened considerably and it now includes mechanics, mathematics, complex issues in machinery building, theory of metallurgy, etc. (Brief history 2007). The status of a branch was granted to UB AS USSR⁴ in 1987. In 2011 UB RAS consisted of 52 scientific organisations; the total number of persons employed was 6788 with 3367 people working in research (Mindeli 2013).

Development of science in the Far East is associated with the name of Academician Vladimir Komarov and also dates back to the 1930s. In 1932 the Far Eastern Subsidiary of the Academy of Sciences was established. The research of the division was directed to studying the nature of the territory: laboratories of freshwater and marine geology, a teleseismic station, and two national parks were opened. Specialisation of the Far Eastern Branch since the 1930s until the present is marine biology, astrophysics, ecology, volcanology, and development of the North and Arctic. In 1969 the status of the subsidiary was changed to a regional branch status (FEB AS USSR⁵). In 2011 5553 employees worked in 37 scientific organisations with 2426 of them being involved in research.

Under the initiative of Academicians Mikhail Lavrentyev, Sergei Sobolev and Sergei Khristianovich the Siberian Branch of the Academy of Sciences was founded in Novosibirsk Akademgorodok in 1957. Main reason for creation of SB AS USSR⁶ was a necessity of partial relocation of science from Moscow and Leningrad (now St. Petersburg) to the Russian regions, closer to experimental design factories. The creation of Akademgorodok was a unique experiment for the USSR since Akademgorodok became ‘the first territorial structure aimed at the development of fundamental science and education’ (Dobretsov 2007, p. 11). In the next ten years, according to the opinions of the European and American scientists, the level of scientific research carried out in this regional branch, reached the international level. In 2011 SB RAS had 100 scientific organisations and 22453 employees, 8960 of them were employed in research. Thus, today SB RAS is largest of the three branches of the Academy of Sciences.

Simultaneous establishment of the Novosibirsk scientific center of SB AS USSR (Novosibirsk Akademgorodok) and of the Novosibirsk University and close proximity of the institutes and the

⁴ After 1991 – UB RAS

⁵ After 1991 – FB RAS

⁶ After 1991 – SB RAS.

university were initial conditions for the application of a famous model of integration of education and science known as “Model of the Institute of Physics and Technology”. Novosibirsk Akademgorodok has a number of foreign counterparts such as: Tsukuba (Japan), Adlershof (Germany), Sophia Antipolis (France), and Daejeon (South Korea). In 2014 the government of Singapore expressed interest in establishing scientific cooperation between SB RAS, Novosibirsk University, and Singaporean institutes (Singapore 2014).

Until the beginning of the reform of the Russian Academy of Sciences⁷ the RAS was a system integrator of hundreds of research organizations, building horizontal and vertical interdisciplinary links between different research areas. Russian and foreign scientists, researchers from Siberia and Moscow, experts from different fields collaborated on the projects. The RAS was managed by scientists or former scientists with rich experience in management of science. The high quality of management enabled continuous functioning of the institutes and schools of thought during years of underfinancing of science. Recently these institutes and schools went from surviving to successful development. High capacity of management preserved the competence of the RAS until the present days (Aseev 2014).

Below we examine indicators of scientific and integration activities of the regional branches.

Financing of the RAS regional branches in 2005-2012

Development of science in Russia was accompanied by the increase of federal budget appropriation on support of the RAS establishments at constant prices. The dynamics of volumes of financing in prices of year 2000 is shown in **Figure 1**.

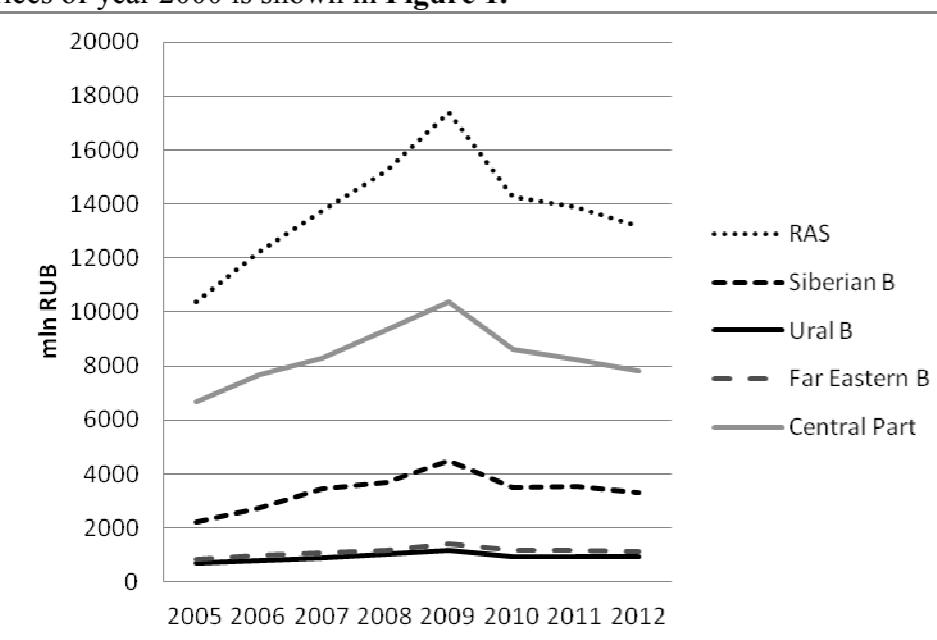

Figure 1. Federal budget appropriations on support of the RAS and RAS branches at constant price of the year 2000 (mln RUB), 2005-2012.

Source: based on data from (Mindeli 2013, p. 191).

As follows from Figure 1, maximum amounts of financing for functioning of the RAS branches were allocated from the budget in 2009. The budget financing of SB RAS was greater than the sum of volumes of financing of UB RAS and FEB RAS. The reason is a size of SB RAS, which is the largest among the three branches. If we calculate expenditure per one employee FEB RAS becomes a leader (a branch with the greatest volume of financing per employee). However, SB RAS has the greatest expenditure per one organisation (**Figure 2**).

⁷ The reform that aimed to reorganize the current structure of the RAS and increased the efficiency of scientific activities of the Academy started in July 2013.

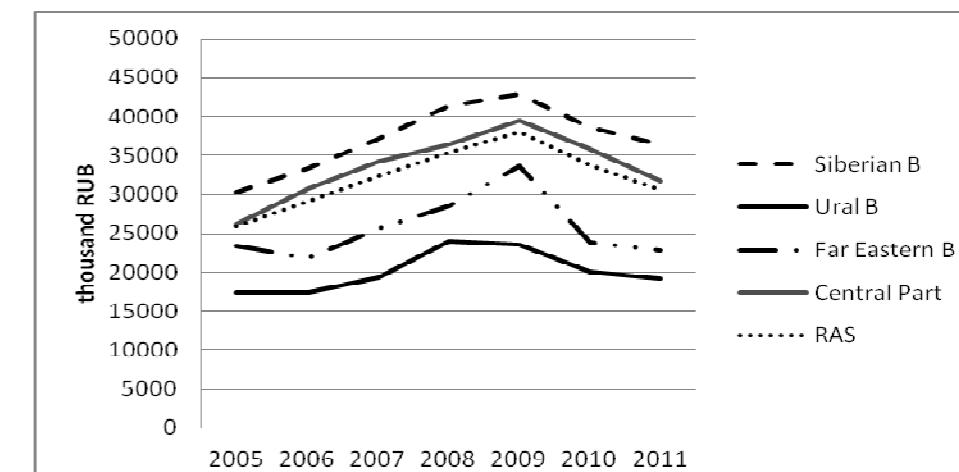

Figure 2. Internal R&D expenditure per one organisation in the RAS and the regional branches in the prices of the year 2000 (thousand RUB), 2005-2011.

Source: based on data (Mindeli 2013, p. 148).

After 2009 the fall in the amount of financing linked to the world economic crisis was registered. In nominal terms volumes of budget financing fell only in 2010 and later again exceeded the pre-crisis level. Recalculation of financing in real prices of 2000 demonstrates that all three branches received less financing in 2011 compared to 2009. However, the rate of growth of financing in real terms from 2005 to 2011 was 47% for SB RAS, 38% for UB RAS, and 36.1% for FEB RAS. The average indicator for the RAS equaled 26.8%.

Let us demonstrate that the regional branches used the financing provided effectively enough to solve tasks that they were faced with.

Tasks of the regional branches

We will analyse tasks and functions of the regional branches through the lens of a famous ‘Lavrentyev triangle’, which had served as a basis for establishing and functioning of SB RAS. The ‘Lavrentyev triangle’ reflects a triune goal of a scientific complex: science-personnel-production. Originally formulated for the Siberian Branch these objectives can also be applied to the analysis of UB RAS and FEB RAS activities.

Science. Regional branches develop science, carry out interdisciplinary research, and work in the priority areas of development of science, engineering, and technology

The main task of the three scientific complexes was a task set by the government for the Academy of Sciences as a whole, namely the development of fundamental science. By financing the RAS from the budget, the government mainly provides financial assistance to carry out fundamental research.

If we analyse a share of budget financing and share of expenditure on fundamental research for each of the three branches, we notice that there exists a relationship between these two indicators: the higher the share of fundamental research, the higher is the share of appropriation from the budget. However, in case of SB RAS financing of science has also been used to sustain social sphere of academy towns (Akademgorodoks). This was a norm under spatial organisation of science in the recent past. Among the three branches the Far Eastern Branch is to a greater degree oriented toward both budget financing and performing fundamental research. The relevant statistics for the regional branches is presented in Table 1.

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

Table 1. Share of federal budget appropriations on support of the RAS regional branches (%) and share of spending on fundamental research in the regional branches (%) (2011)

	SB RAS	UB RAS	FEB RAS
Federal budget appropriations (% of total financing)	84.4	89.0	92.1
Spending on fundamental research (% of total spending on R&D)	81.7	85.4	96.1

Note: based on the data from (Mindeli 2013, p. 139; p. 153).

Location of institutes with different profiles on one territory and a possibility of collaboration with other Academies of Sciences enabled the regional branches to carry out research at the intersection of different disciplines and create groundbreaking technologies, products, and technological platforms since new knowledge in the modern science, as a rule, is created via generalization and knowledge generation simultaneously in several disciplines. Today UB RAS is a leader among the branches in creation of new materials; FEB RAS has recently opened a Russian-Korean center of marine and information technologies that introduces innovations at the intersection of informatics and oceanography. A series of innovative technologies at the intersection of disciplines has been introduced in SB RAS in the recent years: a smokeless fuel (Institute of Solid State Chemistry SB RAS and Institute of Chemistry and Chemical Technology SB RAS); new memory elements on the basis of germanium oxide (Mikron, Samsung and Institute of Semiconductor Physics SB RAS); a new channel of the drugs delivery (Institute of Cytology and Genetics SB RAS, Institute of Catalysis SB RAS, International Tomography Center SB RAS) (Innovative developments 2013).

Large share of interdisciplinary research is performed by the regional branches within a framework of research in priority areas of the development of science, engineering, and technology. Priority areas include: IT; nanosystems and nanomaterials; live systems; rational nature management; energetics and energy saving; transport, aviation and space systems (List of priority directions 1999).

In 2011 71 scientific organizations of SB RAS, 31 organizations of UB RAS, and 28 organizations of FEB RAS participated in the works in priority areas of the development of science, engineering, and technology (71%, 59.6%, and 68.3% of the total number of scientific organisations of the regional branches respectively) (Mindeli 2013, p. 71). Regional branches also took part in Federal Target Programs, technological platforms, and establishment of SMEs. For instance, SB RAS participated in 11 technological platforms out of 30, being a principal collaborator in the three priority platforms. Scientific organizations of SB RAS participated in five innovative clusters that specialized in nuclear technologies, production of aircraft, medicine, biopharmaceuticals and IT. Scientific organisations of SB RAS also acted as cofounders of SMEs under the Federal Law 217: more than 15 firms were founded in 2012.

In 2012 financing of SB RAS within a framework of a Federal Goal-Oriented Program ‘Research and development in priority areas of the S&T complex for 2007-212’ totaled RUB 410.3 million (19.4% of the total financing of the RAS for this FGOP), UB RAS – RUB 100.3 million (4.7%), FEB RAS – RUB 26.2 million (1.23%). Among the three regional branches SB RAS was the most active participant of the Federal Goal-Oriented Program. This fact results from the size of the branch as well as higher innovative activity compared to the other two branches.

Active scientific research resulted in the creation of a number of schools of thought that have become internationally known. Examples are: school of economics of Academicians Abel Aganbegyan and Alexander Granberg; school of economic sociology of Academician Tatyana Zaslavskaya (SB RAS); school of organic chemistry of Academician Valentin Koptug (SB RAS); school of catalysis of

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

Academician Georgiy Boreskov (SB RAS); school of metallurgy of Academician Nikolai Vatolin (UB RAS); school of development of placer deposits of precious metals of Professor Yuri Mamaev (FEB RAS). Existing schools of thoughts integrate with the institutes of higher education and promote achievement of another aim of the ‘triangle of Lavrentyev’ – training of scientific personnel.

Using diagrams showing the dynamics of different indicators, we will analyse, first, expenditure of the RAS regional branches, and, second, effectiveness of activities targeted at the development of different forms of the knowledge economy (visible ones – patents – and invisible ones – training of highly qualified personnel and participation in different programs). The authors chose number of invention patents granted in Russia and in foreign countries as efficiency indicators.

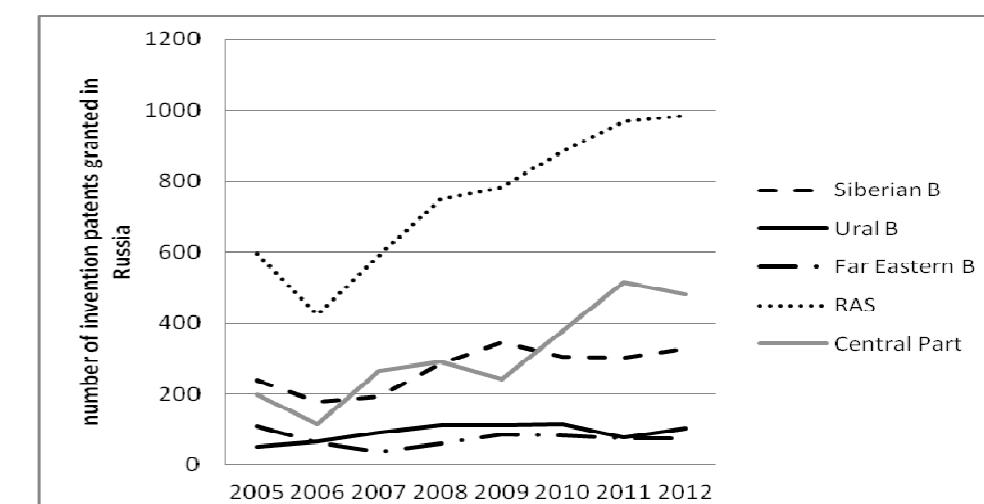

Figure 3. Number of invention patents granted to the RAS and the regional branches in Russia, 2005-2012.

Source: based on data from (Mindeli 2013, p. 203).

As evident from **Figure 3** the number of invention patents of SB RAS granted in Russia significantly exceeds the number of patents of the other branches. The share of SB RAS in the total number of invention patents of the RAS in 2012 was 33.2% and was comparable to the share of the Central Part of the RAS – 48.7% whereas the Central Part employed 3.7 times the number of employees of SB RAS (33677 and 8960 workers respectively). Unfortunately, the dynamics of patenting in foreign countries is negative (**Figure 4**). Even for SB RAS, which has been a leader in this indicator among the three branches, the number of invention patents granted in foreign countries fell 5.5 times compared to the pre-crisis period.

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

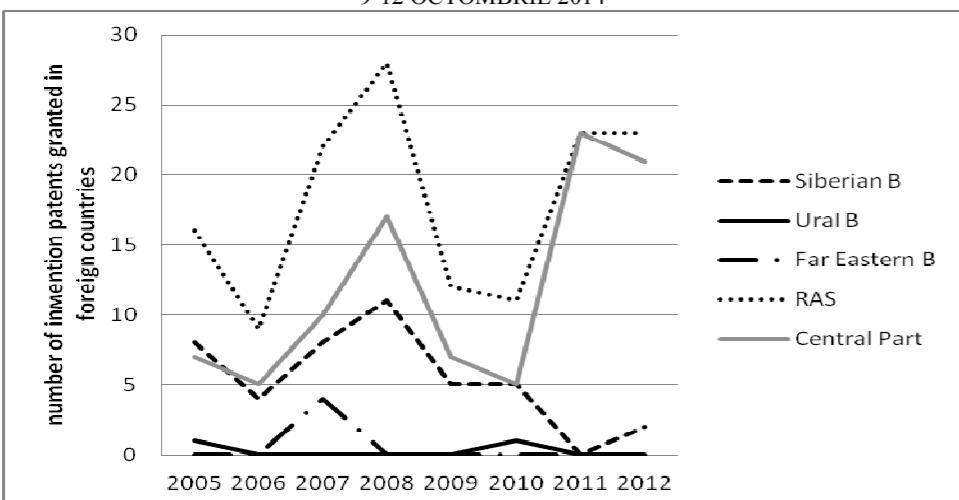

Figure 4. Number of invention patents granted to the RAS and the regional branches in foreign countries, 2005-2012.

Source: based on data from (Mindeli 2013, p. 203).

When comparing patenting activity of SB RAS to the other two branches, one must take into account a size of a branch. To account for the size of the branch in calculating efficiency indicators we apply a method of specific indicators proposed by Liudmila Pipiya (2013). In her paper, the author calculates and provides data on R&D expenditure for the RAS per one publication indexed in database ‘Web of Science’ (WoS) (Table 2).

Table 2. Number of RAS publications in scientific journals indexed in the ‘Web of Science’ database and R&D financing per one RAS publication in scientific journals indexed in the ‘Web of Science’ database

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Number of RAS publications in scientific journals indexed in WoS	13565	14568	16201	16621	15945	16164
Gross domestic expenditure on R&D (at constant 2006 prices) per 1 WoS publication, thousand rubles	2493.2	2652.7	2582.1	2698.1	2506.9	2306.3
Federal budget appropriations on basic research (at constant 2006 prices) per 1 WoS publication, thousand rubles	1897.1	2001.9	2029.5	2152.5	2046.8	1978.0

Note: [Pipyia<]. Reproduced by permission of Liudmila Pipiya.

According to the calculations of Pipiya expenditure per one publication indexed in the ‘Web of Science’ database fell in 2011. The number of publications in this data base for a scientific organisation is one of the indicators of its efficiency, and government should be interested in increasing the number of publications and in securing financing needed for research and articles preparation. Despite this obvious fact, provision of financing for fundamental research from federal budget per one publication decreased in Russia in 2009-2011.

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

However, in pre-crisis period (Untura 2010) number of monographs published per 100 persons employed in research in the regional branches SB RAS and UB RAS was at the average level of the RAS, and the number of articles per employee for SB RAS grew (Table 3).

Table 3. Publication activity per 100 persons employed in research, 2007-2008.

Entities of the RAS and regional branches	2007				2008			
	Monographs		Articles		Monographs		Articles	
	Total	Per 100 employed in research	Total	Per 100 employed in research	Total	Per 100 employed in research	Total	Per 100 employed in research
RAS total	1735	6	32685	109	N/A	N/A	N/A	N/A
Regional branches	850	6	13379	92	878	6	14243	102
SB RAS	409	5	8744	101	512	6	9671	114
UB RAS	309	9	3051	92	253	8	2801	89
FEB RAS	132	5	1584	65	113	5	1771	75

Note: based on the data from (Mindeli 2009, p. 104).

Using the method analogous to the method of L. Pipiya we calculated expenditure on R&D per one invention patent granted to the regional branches in Russia (Figure 5).

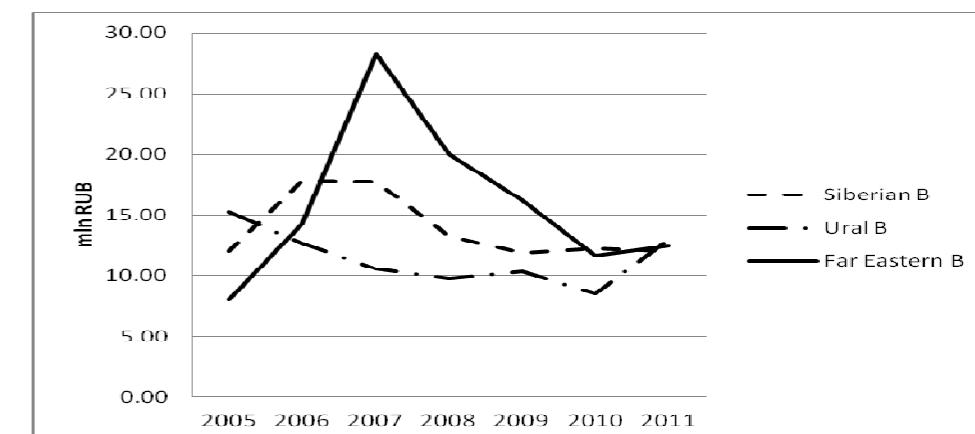

Figure 5. R&D expenditure per one invention patent granted in Russia, mln RUB at constant prices of the year 2000, 2005-2011.

Source: authors' calculations based on (Mindeli 2013, p. 203).

Figure 5 illustrates several interesting relationships. First, it shows that invention patents of FED RAS, starting from 2006, were the most costly among all invention patents of the three branches. In the authors' opinion this could be related to the fact that FED RAS performs research in the areas of space and ocean exploration that requires expensive equipment. In 2011 in the area of space and ocean exploration FEB RAS created a cutting-edge technology ‘An automated inspection equipment’. Other plausible explanations are also possible and in order to find true reasons for higher costs of invention patents of FED RAS additional research is needed.

Second, despite a wide variation in the values of an indicator ‘Expenditure on R&D per one invention patent granted in Russia’ (from a maximum of RUB 28.3 mln for FEB RAS in 2007 to a minimum of RUB 8.01 mln for FEB RAS in 2005), costs for the three branches indicated a tendency toward convergence and were almost equivalent in 2011 – around RUB 15 mln per patent. This can be

a purely accidental fact or an outcome of a government policy aimed at result-oriented financing of the branches that would take into account, among other factors, industrial specialisation. For instance, UB RAS during the period studied was characterised by the lowest expenditure per invention patent. This fact could be associated with fields of specialisation of each branch and features of invention patents that do not require substantial capital expenditure.

Personnel: regional branches are actively involved in education and training in the region, especially for science

RAS Regional branches influence human capital development. All branches have departments of postgraduate studies that are responsible for integral training of scientific personnel. Postgraduate students continue their research within the schools of thought of the RAS thus securing the continuity of personnel and further development of the schools. However, during the on-going reform of the RAS, several postgraduate departments of prestigious scientific institutions and institutes of higher education either failed to obtain an accreditation or did so with a considerable delay (Institute of Economics and Industrial Engineering for postgraduate studies in economics and sociology; accreditation of Novosibirsk State University for postgraduate studies in physics and mathematics was delayed). These difficulties threaten the continuity of scientific personnel reproduction.

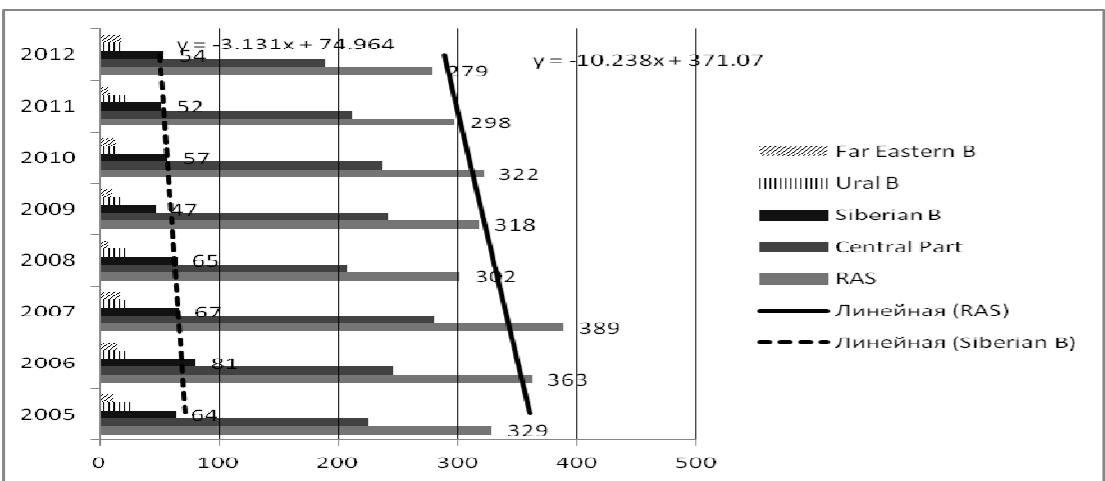

Figure 6. Number of Candidate of Sciences graduates in the RAS and the regional branches, 2005-2012.

Source: authors' calculations based on (Mindeli 2013, p. 176).

Summary of activities of graduate schools for the RAS and for the regional branches is presented in **Figure 6**. As seen from Figure 6 the regional branches play an active role in preparing Candidates of Science⁸. For instance, a share of people who successfully defended Candidate of Science dissertations in 2012 in SB RAS constituted one-fifth of the total number of Candidate of Science graduates in the RAS this year. If we compare linear trends for the total number of graduates who defended Candidate of Science dissertations, we will see that the numbers fell both for SB RAS and the RAS (slope coefficients for the two linear functions are negative). However, the number of graduates with Candidate of Science dissertation decreases faster for the RAS in comparison with SB RAS. The rate of decline for the RAS is -10.2 and is only -3.13 for SB RAS. From the analysis of data on the number of graduates with Candidate of Science degree we can conclude that the role of the regional branches increases as number of graduates each year falls.

⁸ The degree of a Candidate of Science (Кандидат Нук) is a Russian equivalent of a PhD degree.

Figure 7 illustrates the activities of the regional branches in preparation of Doctors of Science⁹. The radar chart presents the number of doctoral dissertations defended in the Central Part and the regional branches of the RAS in 2011 and 2012. As evident from Figure 7 a leader in training of Doctors of Sciences was the Central Part, with Siberian branch being the leader beyond the Urals.

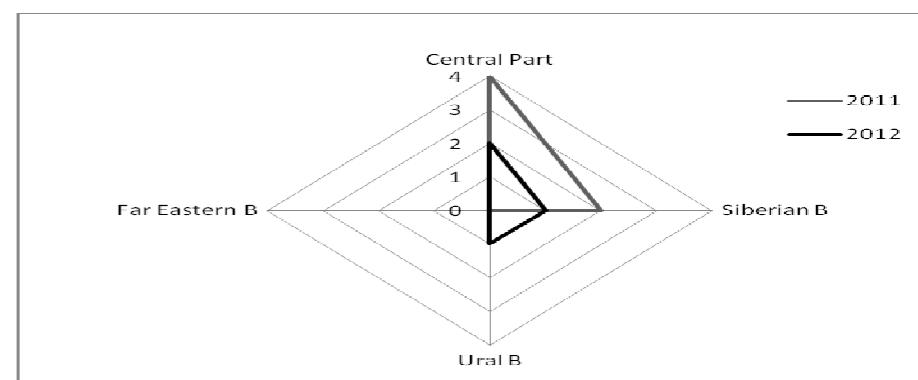

Figure 7. Number of Doctor of Science graduates in 2011 and 2012.

Source: based on data from (Mindeli 2013, p. 177).

Naturally, not all those who begin their postgraduate or doctoral studies finish them and obtain degrees. Academician Nikolai Dobretsov (2007, p. 15) writes that SB RAS applies a “flow approach” to training of specialists. According to this approach the branch aims at attracting a maximum number of young scientists to its postgraduate studies programs. The directorate of SB RAS recognises and even takes a positive attitude to the fact that not all young scientists will continue their careers in the institutes of SB RAS and in the Russian science. SB RAS graduates successfully work in business, organise startups and continue their scientific careers abroad. Due to this fact a web of SB RAS graduates grows and new collaborative opportunities between business sector and science as well as between national scientific institutes and foreign universities arise.

Another way of influencing educational level and the education system by branches of the RAS is teaching activities of RAS employees at local universities. This practice allows students having internships at the institutes of SB RAS, UB RAS, and FEB RAS. Moreover, employment of workers of the regional branches at the educational institutions results in new scientific articles and joint publications in the refereed journals. For instance, according to the information provided by General Scientific Secretary of the RAS Presidium Valery Kostyuk (2013) a share of joint publications of employees of Novosibirsk State University and SB RAS accounted for 93.4% of the total number of NSU publications.

Production: implementing R&D results into practice

Regional branches implement scientific results into practice. Accumulated scientific potential of the branches is used to accelerate the development of productive forces of regions (Ural, Siberia, Far East) and of the country as a whole. Main goal for the near future in the area of the implementation of R&D results is strengthening collaboration between scientific institutes, large state enterprises, private corporations and high-tech manufacturing companies of Siberia (Aseev 2013; Aseev 2014).

If we evaluate strength of connections between corporate sector and science based on the indicators of volumes of financing of R&D of institutes by business, we observe that from 2005 to 2011 shares of financing of R&D of SB RAS and UB RAS by private sector decreased. It fell from 9.6% to 5.6% for SB RAS and from 5.2% to 3.6% for UB RAS. The change was accompanied by a decrease of a share of expenditure on development in total internal expenditure on R&D in SB RAS

⁹ Doctor of Science degree is a higher doctoral degree which is earned after the Candidate of Sciences.

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

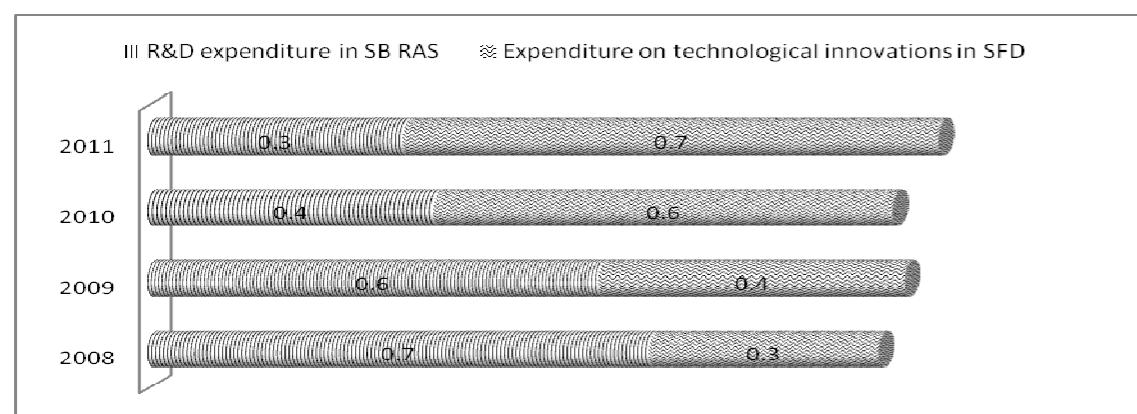
(from 15% in 2005 to 7.6% in 2011). The respective shares for UB RAS and FED RAS rose slightly (from 4.5% to 5.4% in UB RAS and from 1.5% to 1.9% in FEB RAS).

The decrease of the share of financing of scientific research by corporate sector can be interpreted as a sign of an ongoing process of disintegration of business and science in the area of R&D implementation. Financing of science by corporate sector, especially financing of developments, represents one of the forms of technology transfer when a company actually finances a creation of a necessary technology and has a possibility of adapting technologies to its own production requirements during development phase. Decrease of the share of financing in the total R&D financing might indicate that now companies use this technology transfer channel less often. On the other hand, since we operate with shares of total financing, decrease may simply signify that the volume of financing by corporate level has not changed but volumes of financing from other sources (e.g. budget) have increased.

Also, when analysing interaction processes between science and business, one should take into account the fact that during the last decade a technology transfer channel has changed. For instance, in Akademgorodok a ‘technology implementation belt’ that includes SMEs, associations of innovative companies (SibAcademSoft, SibAcademInnovatsiya), and technopark has materialized (Kaneva 2011; Untura and Suslov 2013; Singapore 2014). Transfer of technology occurs via spin-offs of small innovative companies from SB RAS institutes, via flows of personnel to firms situated in technopark. Today, in order to implement new technology, private sector can not only finance activities of institutes but can also gather a team of experts and finance its activities in the form of a new firm. In addition, SB RAS, UB RAS, and FEB RAS still fill orders of large industrial enterprises in the area of development and technology implementation in Siberia, Ural and Far East.

Implementation of scientific activity outcomes depends not only on indicators of expenditure on R&D of a regional branch in a Subject of Federation of Russia, but also on expenditure on technological innovations in a region by companies that implement technologies created in a region or beyond its borders. The expenditure on technological innovations in Siberian Federal District (SFD) has a tendency to moderately increase. The share of Central Federal District exceeded 35% of the total expenditure on technological innovations in 2011 in the country, and the share of SFD was around 10%; from 2000 to 2011 this share increased 1.5 times.

If all expenditure on technological innovations were made to implement SB RAS developments, we would observe the improvement of technological conditions for implementation (Figure 8). However, at the present of time in SFD a large share of total investments is used to purchase new machinery and equipment, and these investments are not directly linked to implementation of radical innovations. There are few positive examples of implementation of results of SB RAS fundamental and applied research in production: implementation of development at OAO NEVZ, a satellite communication system in Zheleznogorsk, Krasnoyarsk Krai, and some others.

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

Figure 8. The ratio of R&D of the SB RAS to the expenditure of technological innovations in the Siberian Federal District, 2008-2011.

Source: authors' calculations based on (Federal State Statistics Service 2012).

Regional branches play an important role in technological modernisation of the territories. Mechanism of innovative development of the territories with the RAS involvement is realised via participation of the branches in regional programs. The Siberian Branch of the RAS is a leader in participation in regional programs: it takes part in more than 40% of programs (Figure 9).

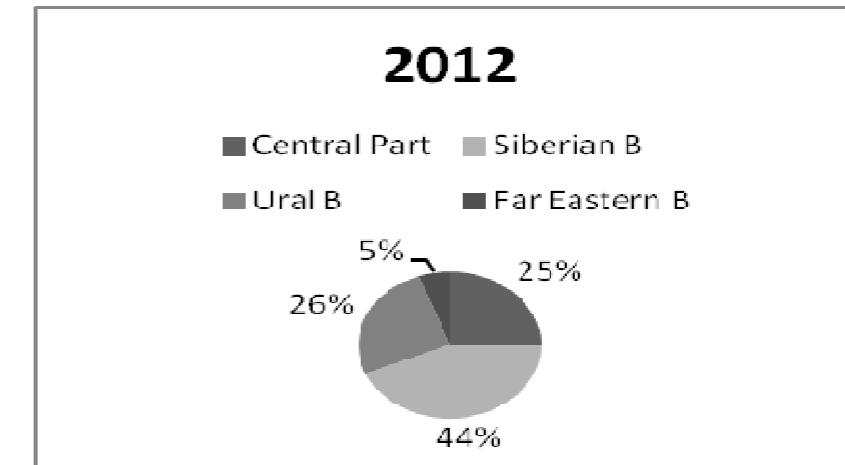

Figure 9. Share of participation of scientific institutions of the regional branches in the total number of regional programs, 2012, %.

Source: authors' calculations based on (Mindeli 2013, p. 198).

After 2011 a large volume of financing was allocated to Siberia (Figure 10).

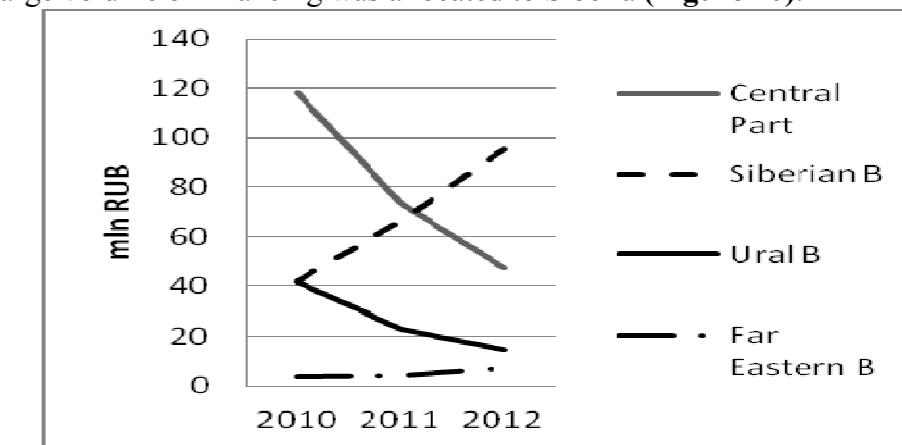

Figure 10. Financing of participation in regional programs by the RAS regional branches.

Source: authors' calculations based on (Mindeli 2013, p. 198).

SB RAS participates in 87 regional programs and during the past two years the largest share of financing was allocated to the development programs of Buryatia (RUB 26.2 mln in 2012). FEB RAS takes part in a large-scale program for technological modernisation of the Republic of Sakha (RUB 28.9 mln). The largest regional program of UB RAS is realised in Tyumen Oblast – its volume of financing reached RUB 10.8 in 2012. In the opinion of Academician Vladimir Fortov benefits from participation of the branches in the development of regions cannot be overestimated. Regional

branches were the ones that had discovered oil and gas fields, developed agriculture and forestry in the regions (Fortov 2013).

Scientific developments of the RAS are also implemented by several ministries via departmental (ministerial) programs (Figure 12). In 2012 the volume of financing of the RAS participation in departmental programs totaled RUB 792.7 mln and the volumes of financing of the branches were RUB 139.1 for SB RAS; RUB 54.6 mln for UB RAS; and RUB 3.3 mln for FEB RAS respectively. In 2012 the biggest clients of the academic institutes were: Ministry of Natural Resources and Ecology of the Russian Federation (RUB 110.1 mln), Ministry of Industry and Trade (RUB 88.2 mln), the State Corporation Rosatom (RUB 66.1 mln), Ministry of Economic Development (RUB 38.6). State companies such as ROSNANO, Gazprom, Lukoil and The Russian Railways (RZHD) also implemented developments of the regional branches.

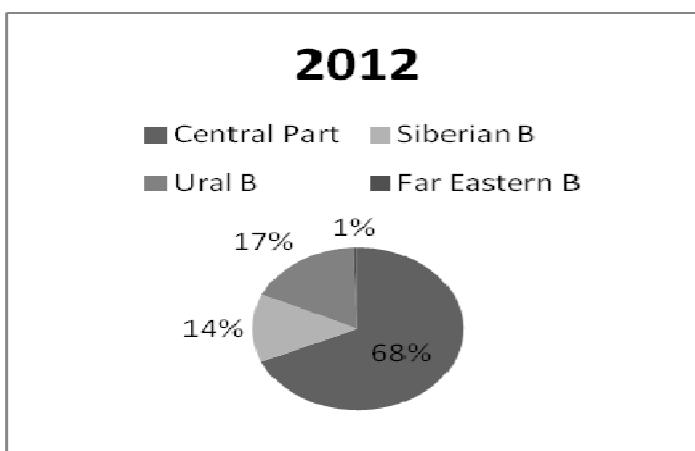

Figure 11. Share of participation of scientific institutions of the regional branches in departmental programs (Gazprom, ROSNANO, Rosneft, Inter RAO US, etc), 2012, %.

Source: authors' calculations based on (Mindeli 2013, p. 198).

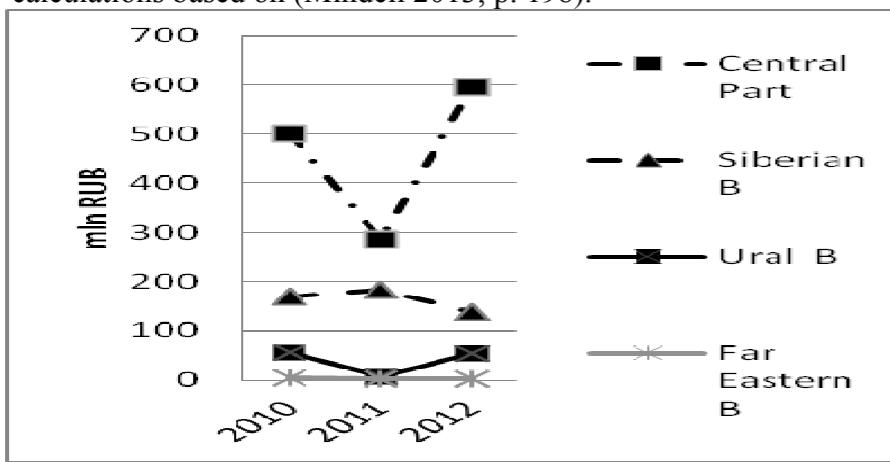

Figure 12. Financing of participation of scientific institutions of the regional branches in departmental programs (Gazprom, ROSNANO, Rosneft, Inter RAO US, etc), 2012, mln RUB.

As demonstrated in Figures 10 and 12 the number of the departmental programs and the volumes of financing are the greatest for the Central Part of the RAS. Apparently it results in lower shares of the innovative products manufactured in Ural, Siberia, and the Far East compared to the average share for Russia and Subjects of Federation in the Central Part of the country.

Conclusion

The analysis carried out by the authors demonstrated that today the branches, according to the trinity of functions ‘science-personnel-production’, solve the following tasks:

- develop main areas of fundamental science, create new groundbreaking technologies at the intersection of disciplines;
- participate in educational activities of institutes of higher education, train scientific personnel within a framework of existing schools of thought;
- implement innovations and participate in technological modernisations of territories.

There exist special functions through which the integration activity in the spatial organisation of science is ensured. For instance, a special body for management of Siberian branch was founded – Presidium of SB RAS. Until the beginning of the RAS reform Presidium performed the functions that went beyond the area of governance of budget institutions of science (BISs):

- (1) organisation of interdisciplinary research;
- (2) organisation of collaboration between RAS institutes and institutes of higher education in training of highly qualified personnel;
- (3) organisation of interdisciplinary integration programs, projects, participation in federal technological platforms and innovation clusters;
- (4) organisation of regional programs and creation of technological interregional alliances;
- (5) an expert function (development of strategies of territorial development and development of entities located in Siberian Federal District);
- (6) social function of organisation of scientific, educational and innovative activities in the territory including assistance in creating new jobs;
- (7) organisation of international cooperation in science and innovation;
- (8) establishment of links with the companies in defence sector.

The authors argue that the functions of the Presidium should be preserved under the new post-reform system of the organisation of science. Under the condition of establishment of the Federal Agency for Scientific Organizations (FASO) (On federal agency 2013) to evaluate efficiency of scientific activities of the regional branches we propose indicators that represent spheres of direct and indirect efficiency, activities of various integration structures in which SB RAS participates and which can be controlled by the government and through internal audit of BISs:

- new academic results of fundamental and applied research (ensuring international competitiveness of civil and military industries);
- a new type of educational process, capacity building, and formation of teams for science and innovative business in SB RAS based on breaking of Novosibirsk State University into top 100 ranking of universities;
- new jobs in the regions created for realisation of innovative projects;
- new technologies and products that are in demand in both national and international high technology markets;
- scientific justification and formulation of strategies for development of territories including technological modernisation of economic complex (i.e. regional programs);
- provision of social condition for development of scientific and innovation activities in the region including provision of housing for young scientists and other personnel employed in education, science or innovation sphere.
- stimulation of large and small businesses to replicate innovations and to create radical ones, develop main areas of fundamental science, create new groundbreaking technologies at the intersection of disciplines;

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

It should be noted that the regional branches perform another important function: they act as cultural centers in Ural, Siberia, and Far East. This fact has previously been previously discussed by Academician Viktor Polterovich (2013). According to sociological surveys of the Russian population in 2000 and 2012, an occupation of a scientist is one of the most respected in Russia. Scientists are thought of as carriers of cultural traditions and knowledge. Scientists in all regions are part of a united ‘cultural web’ that connects small towns with big cities. In the light of what have been said above functioning of the regional branches and transfer of science from Moscow and Saint Petersburg to other Russian cities is very important for the future of the scientific and cultural development of the country.

The analysis performed confirmed the authors' statement of the importance of the role played by the RAS regional branches in the development and the efficiency increase of science in Russia. Moreover, the branches promote social and cultural development of the country. In conclusion, the government has to continue to ensure sustainable development of the RAS regional branches.

References

1. Aseev, A. L., 2013. Unspoken speech. *Science in Siberia*, 25 July, p. 3.
2. *Brief history of UB RAS* [online], 2007. Available from: <http://www3.uran.ru/historyuran.htm> [Accessed 11 September 2013].
3. Aseev, A. L., 2013. *Reform of the Russian Academy of Sciences: the correction of errors is inevitable* [online]. Russian Academy of Sciences. Available from: <https://www.ras.ru/news/shownews.aspx?id=46df33f8-cc38-4c14-87df-a56b45652777> [Accessed 1 July 2014]
4. Dobretsov, N.L, 2007. The harmony of trinity. *Science at first hand*, 2 (14), 11-23.
5. Federal State Statistics Service, 2012. *Russian statistical yearbook 2012*. Moscow: Federal State Statistics Service.
6. Fortov, V., 2013. The RAS reform costs 60 billion. *Moskovskiy Komsomolets*, 31 July, p.2.
7. *Innovative developments of the Siberian Branch of the Russian Academy of Sciences* [online], 2013. Press Center of SB RAS. Available from: <http://www.sbras.nsc.ru/press/articles/tsience/innovatsionnye-razrabotki-sibirskogo-otdeleniya-rossiiskoi-akademii-nauk> [Accessed 21 November 2013].
8. Kaneva, M.A., 2011. Innovative business of Novosibirsk Oblast and stimulating its potential. In: A.S. Novoselov, ed. *Issues in regional and municipal governance: collection of papers*. Novosibirsk, Russia: IEIE SB RAS, 282-299.
9. Kostyuk, V.V., 2013. *On the work of the RAS Presidium* [online]. Russian Academy of Sciences. Available from: <http://www.ras.ru/news/shownews.aspx?id=548d7ff1-b546-4a27-99c3-40ada28d68c2> [Accessed 19 September 2013].
10. List of priority directions of the development of science, technics, and technology in the Russian Federation. Adopted by the Decree of the President of the Russian Federation № 899 effective 7 July 1999.
11. On federal agency for scientific organization. Decree № 959 effective 25 October 2013.
12. Mindeli L.E., ed., 2009. *Science in RAS: 2008*. Moscow: Institute for the Study of Science of RAS.
13. Mindeli L.E., ed., 2013. *Russian Academy of Sciences at a Glance 2012*. Moscow: Institute for the Study of Science of RAS.
14. Pipiya, L.K., 2013. On the efficiency of basic research in Russia [online]. Institute for the Study of Science of RAS. Available from: http://www.issras.ru/papers/o_rezultativnosti.pdf [Accessed 3 December 2013].
15. Polterovich, V. M., 2013. *The RAS reform: an expert analysis* [online]. Available from: http://www.perspectiv.info/misl/cenn/reforma_ran_ekspertnyj_analiz_2013-08-29.htm [Accessed 3 December 2013].

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

16. Singapore plans to learn from the experience of Novosibirsk how to establish a scientific center. Available from: <http://www.copah.info/news/singapur-planiruet-perenyat-opyt-novosibirska-posozdaniyu-nauchnogo-tsentr> [Accessed 7July 2014]
17. Untura, G.A., 2010. The role of the regional branches of the RAS in the innovative development of regions. *Economy of regions*, 3, 85-95.
18. Untura, G.A., Suslov, D.V., 2013. Development of small innovative firms of Akadempark: futurism or optimism? *EKO*, 10, 13-27.

Recomandat spre publicare: 24.06.2014.

INTEGRATION OF ACADEMIC RESEARCH AND HIGHER EDUCATION IN SIBERIA: PRESENT MODEL AND ITS UPDATING

KULESHOV Valeriy, academician,
director of *Institute of Economics and Industrial Engineering*,
email: ieie@ieie.nsc.ru;

UNTURA Galina,

chief researcher of *Department of Regional and Municipal Governance*,
Institute of Economics and Industrial Engineering, Novosibirsk, Russia;

Professor of *Novosibirsk State Research University*,
email: galina.untura@gmail.com;

YAKOVLEVA Tatiana,
junior researcher of *Institute of Economics and Industrial Engineering*,
email: tiakov@yandex.ru,

Abstract: Paper studies the first steps in education system reforms in Russia. It shows that the processes of integration of science and education in Russian top universities as well as around recognized regional centers in the cities of Novosibirsk, Krasnoyarsk and Tomsk increased. By the example of Novosibirsk National Research University working in collaboration with Siberian Branch of the Russian Academy of Sciences and technopark “Academpark” with support of federal and business structures the prerequisites to the entry into the education services and high technologies world market are developed. Paper describes the zones of mutual interests that are attractive for the PPP (Public Private Partnership) projects.
(JEL O3)

Keywords: regional innovation system; higher education institutions; conversation of fundamental knowledge.

Аннотация. В статье исследуются первые шаги реформирования системы высшего образования в России. Показано, что усиливаются процессы интеграции науки и образования, как в ведущих вузах страны, так и вокруг признанных региональных центров в г. Новосибирске, г. Красноярске, г. Томске. Показано на примере Новосибирского национального исследовательского университета, сотрудничающего с Сибирским отделением РАН и Академпарком, при поддержке государства и бизнес - структур создаются предпосылки выхода на мировой рынок образовательных услуг и высоких технологий. Показаны зоны взаимных интересов, которые могут представить интерес для проектов ГЧП.

Ключевые слова: региональная инновационная система, высшее образование, трансфер технологий, технопарки

Initial steps of the Russian higher education reform

Debates on the trends in the education system reforms in the Russian Federation have been lasting for more than ten years [8]. Within all this period, the measures have been taken to increase

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

value-added of the knowledge integrated in science and education to be further applied in business and society[4]. Among these measures is the establishment of federal and national universities as a part of top level higher education, and research and educational parks focused on the needs of high-tech businesses, among others [15].

By the end of 2012, the issue of selecting a group of top higher education institutions (or top universities) chosen by the Russian Ministry of Education and Science came up, as the selection was based on rather controversial criteria. The Law of the Russian Federation on Education was discussed in its second reading on October 17, 2012. Apparently, this was only the beginning. The status of leading university is not "a feudal" privilege charted once for all. This status should be awarded using a system of unbiased rating of higher education institutions. Also, it should be borne in mind that presently certain departments and chairs often rank higher than their higher education institutions as a whole.

Top universities elite is in the process of formation. An association of Russian leading higher education institutions (universities) was established in 2010. The rectors of 39 Russian higher education institutions announced the creation of this Association with the rector of St. Petersburg State University **Nikolai Kropachev** [9] as its president. Formally, the objective of this new Association is to develop national academic research and lobby the interests of its members in the government. The Association includes all universities with a special status: federal universities, national research universities and both Moscow State University and St. Petersburg State University (whose rectors have been assigned by the President of the Russian Federation since 2012).

The former Minister of Education and Science **Andrey Fursenko** [7] in October 2010 supported the initiative of rectors and commented in his interview to the newspaper: "By force of historical circumstances, higher school is in a worse position than academic institutes and sectoral science. Definitely, this situation should be changed". More detailed objectives of the Association were announced in June 2010 in the interview to another newspaper by **Yaroslav Kuzminov**[8], rector of Higher School of Economics: "First of all we will compete for better financing of academic science in our universities."

In our opinion, the estimation of the current situation shows the need for further development of integration processes with academic research rather than contraposition. The experience of Russians who do research in the world's-ranked universities could be also useful. For example, **Andrey Starinets** [14], now working at the Department of Physics in the University of Oxford, reckons that "Mechanic, thoughtless and, the more so forced transfer of any models into a different civilization is open to many hazards... Certainly some elements of research engineering are quite universal and can be adapted like proper organized grant financing, open international competitions to fill the temporary and permanent vacancies, prestigious national fellowships which can be won by a strong candidate from any country, research institutes – academic platforms mentioned above and many other things. When adapting one method or another, one should first of all to consult a wide range of experts who know firsthand the essence of the matter."

This need in integration is evident from the data represented by **Vladimir Polterovich** [12]on the academic productivity of top universities cooperating with the Russian Academy of Sciences – RAS shown in **Table 1**.

Table 1 – Scientific Productivity of Universities and RAS, 2011

University	Total number of publications	Number of publications co-authored with RAS	Share of publications co-authored with RAS
Federal Universities:			

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

Ural Federal University named after the first President of Russia B.N. Yeltsin	342	122	35.67
Southern Federal University	296	89	30.07
Kazan Federal University	285	80	28.07
Siberian Federal University	175	127	72.57
Far Eastern Federal University	88	64	72.73
North-Eastern Federal University in Yakutsk	22	14	63.64
Immanuel Kant Baltic Federal University	12	2	16.67
National Research Universities:			
Novosibirsk State University	622	581	28.07
St Petersburg Academic University – NanoTechnology Research and Education Centre of the Russian Academy of Sciences	53	45	84.91
Moscow Institute of Physics and Technology State University (MIPT)	334	206	61.68
National Research Irkutsk State Technical University	15	8	53.33
Higher School of Economics	61	29	47.54
Perm State University	71	31	43.66
Samara State Aerospace University named after academician S.P. Korolyov	44	19	43.18
St Petersburg State Polytechnical University	235	100	42.55
Nizhny Novgorod State University named after N.I. Lobachevsky	232	91	39.22
Tomsk State University	273	100	36.63

Source: V.M. Polterovich "RAS reform: expert analysis. Part I. RAS reform: project of Ministry of Education and Science of Russia", p.12.

Note that in general RAS share in Russia's scientific productivity (number of publications): 55.11%; share of the total higher education sector: 44.1%; cooperation with RAS namely Moscow State University – 30.2% and St. Petersburg State University – 29.04%.

It would seem that the main omission of the current education reform, which has rejected the idea of university zones and ignored the positive aspects of academic science and education integration programs, is that it does not agree with the urgent need to develop regional innovation systems. Higher education institutions, especially when they are united within university a zone around one top university are the most significant intellectual resource for the development of regions and municipal units. Currently, in the context of a demographic dip, the maintenance of strong regional and interregional academic and education integration systems is a top priority strategic task, whose solution requires supplementing market mechanisms that are with government instruments.

Universities members of the above mentioned Association of Leading Universities are divided into three categories. The first category consists of universities with a special status (assigned by the President of Russia): Lomonosov Moscow State University (MSU) and Saint-Petersburg State University (SPSU). They have the highest coefficient of increasing the stipend fund – 0.4, which means that their stipend fund will be 40 per cent higher than the standard level.

The second category is national research universities (29 universities received this status on a competitive basis; among them are Bauman Moscow State Technical University (BMSTU), Moscow

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

State University of Civil Engineering (MGSU), National Research Nuclear University (MEPhI), Novosibirsk State University (NSU) and others). They will receive the coefficient of 0.25, therefore, their stipend fund will be augmented by 25 per cent.

The third category consists of nine federal universities (large education and academic centers, among them are Siberian Federal University in Krasnoyarsk, Northern Arctic Federal University and others). Their coefficient is 0.2; their stipend fund will be augmented by 20 per cent.

Tuition of one university student costs about 70000 dollars on average. However not every top university can attract the best high school graduates.

Currently[4,9], 57 percent of Russian citizens at the age of 25-35 have higher education. Three other countries - Japan, South Korea and Canada have achieved the same level. Japan has set the goal to give higher education to all the citizens. Meanwhile, Japan has 31 students per thousand citizens while Russia has 65. In Japan, this figure has been stable in the last twenty years while in Russia a similar level was in the beginning of the 1990s.

A similar situation is typical for the majority of countries of the former Soviet Union, which is mainly attributed to the institution of fee-based higher education. Before 2020, another 10 to 11 million young people will come to the labor market and 8 to 9 million of them will have university-education. However, the present higher education system is subject to inertia and hardly meets the needs of high-tech production and management institutions. Requirements of the labor market for the qualification of a college graduate are low.

Russia is still among the world's top ten exporters of educational services (at the same time the use of the Russian language in the world is decreasing; now the Russian language ranks 7th or 8th by the number of people who speak it). More than 39% of foreign students have arrived from CIS (Commonwealth of Independent States) countries, more than 35% - from Asian countries, 6.3% - from Middle East and Northern Africa countries and 6.9% - from other African countries. The number of students from Western Europe in Russian universities (4.4%) is much lower, and other continents and regions are represented even less.

What academic training areas do foreign students choose in Russia? The most popular are engineering and technical qualifications (19.7%), then medicine (18%) and economics (18%), then learning the Russian language, both at preparatory courses and in conjunction with major training (13.5%). Social and humanitarian sciences complete the list of the areas of interest for foreign students. All other fields – natural and exact sciences, computer sciences and engineering, agricultural sciences – are in low demand. All in all, 120,000 students from 165 countries are trained in full-time programs at Russian higher education institutions. The most popular universities train of 1000 to 5,000 foreign students (**data from Poisk newspaper, 14 December 2012**). It has to be said that in Siberia, Tomsk stands out as an international education center. Altai Krai (region) sets itself ambitious goals (taking into account its geopolitical location). European universities attract increasingly more students from Russia but are slow to send their students to Russia.

Russian higher education institutions can be presented in the form of the pyramid.

1. Zero tier – all proto university environment.
2. Tier 1 – top-40 universities.
3. Tier 2 – premier-5 (project).

It is reasonable to suppose that the select team of five Russian universities will be composed of two universities having a special status and nine federal universities. Special conditions will be created for them (in part at the expense of the zero tier institutions). The winner will be the one with the best material and technical base. Thus the task to make a strategic breakthrough becomes urgent.

The strategy of modernizing education may be implemented not only in the metropolitan regions.

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

Integration of a national university and Academy of Sciences: an example of Novosibirsk State University

The creation of the Siberian Branch of the Russian Academy of Sciences (SB RAS) in 1960s played a key role in the development of regional innovation system in Siberia. This system has been based on the integration of scientific achievements and knowledge transfer into education system. Presently 179 main chairs (schools programs and departments) of leading Siberian higher education institutions operate within SB RAS institutes. Eighty research and educational centers as well as 94 facilities belonging to joint research and education infrastructure have been established. Approximately 6,000 senior students and 1,000 master's students are trained in the joint programs (chairs). Almost 2,500 highly-qualified specialists employed by research institutes teach in the higher school (colleges). About 2,000 postgraduates complete training at the SB RAS institutes.

Novosibirsk State University (NSU) exists for more than 50 years. In 2011 NSU has been granted the status of National Research University. In 2012 newly elected rectorate (university government) declared a challenging goal and developed a program of entering the list of Top - 100 leading world universities. Basic education in mathematics, natural sciences, economics and management in NSU is quite competitive. It includes training “customized” for the needs of specific businesses and companies (focusing on engineer-technology aspect). Over the last years the National Research University NSU has expanded with new departments – Department of Medicine and Department of Law. In addition NSU advanced in developing innovation structures and programs on staff training, some of which are listed below:

First, Cross-Disciplinary Master Center for Engineering Training; second, National Nanotechnology Network and also several directions are being developed: “Functional nanomaterials and high-purity substances”; IT (information and communication technologies).

Particularly projects “Specialist training on the basis of the Centers of Education and Development in the sphere of Information Technologies in the Siberian Federal District (SFD) and Far Eastern Federal District” and the participation in a project on staff training in the area of supercomputer technologies and specialized software in SFD are included in a Register of projects of the Committee on Modernization and Technological Development of Economy of Russia.

Further, “Nuclear Medicine”, a joint work with the Federal State “Academician E.N. Meshalkin Novosibirsk State Research Institute of Circulation Pathology” (“Meshalkin Clinic”) on staff training for this direction, and, finally, cooperation with Skolkovo Innovation Center (near Moscow, Russia). Participants are the companies founded by NSU (Unicat and Technoscan) and others.

In our opinion, NSU can be considered as a testing ground for “crossing boundaries / internalization” of higher education in the Russian Federation. NSU has a chance to transform into a university that is able to meet a challenge of training skilled professionals at the world level in the context of knowledge-based economy. This is an achievable task given specific experience in innovation activity accumulated at NSU and actual prerequisites for integration between science and business formed in the last decade. The demand for rebranding NSU – increasing its world ranking and the quality of staff training – appeared earlier but these issues became especially pressing while developing a project to establish the National center of Education, Science and High Technologies (hereinafter CENTER).

The NSU is facing several challenges in implementing the changes []. One problem is a lag in upgrading NSU's international university ranking and entering a world education service market (within Russia, NSU makes the top three). Another problem is the insufficient attention on the part of business sector to “breakthrough” projects, for example radiation medicine, laser and space technologies projects.

Currently, there are three major education ratings – ARWU (Academic Ranking of World Universities released by the Center for World-Class Universities at Shanghai Jiao Tong University), QS (Quacquarelli Symonds) and THE (Times Higher Education World University Rankings), where

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

Russian universities are thinly represented. The top-300 presented by THE University Rankings in 2013 has only one Russian university – MSU (50th). In ARWU 2012 rating only two Russian universities were present – MSU (80th) and Saint Petersburg State University (in the fifth hundred). Presently, at least 20,000 universities over the world take part in the rating procedures.

The developers of one of the three leading education ratings – QS (Quacquarelli Symonds) World University Rankings at the meeting in April, 2013, with Russian universities top managers stated mutual opinion that in the coming years, Russian top universities are unlikely to make the list of world's top-100 universities in the international education ratings [10]. **Ben Sowter**, Head of the QS Intelligence Unit, said that the main problem is that Russian science is separated from universities and not so many university teachers publish research papers in leading academic journals [13]. This situation cannot be changed by a mere increase in investments.

Karl Dittrich, Head of VSNU (Association of Dutch Universities) added in his interview to the *Kommersant* newspaper [2]: “Giving federal funds to certain higher education institutions in order to boost their ratings is not a good idea. It is necessary to raise the educational level as a whole starting with basic matters, and high ratings will appear of their own accord, as a consequence of this change. Otherwise you risk to invest all the money in several best universities and lose the rest of the higher school”. Most Dutch universities make the top-100 of QS, THE or ARWU ratings.

Considering specific aspects of the ranking NSU in the Top-100 world universities we have identified the features of NSU–SB RAS integration and environment configuration which have worked well in practice in recent years. Then the authors proposed to outline the directions of prospective contacts between NSU, other participants of federal CENTER and external partners from the world academic and education community using analytical tool – “interaction matrix”. **The matrix analysis of relations of the CENTER’s potential participants** enables to establish the prospects of stable and reliable communications between the participants who look for synergies from the joint use of the potential of various educational, business and government organizations[16-17].

One can observe the use of cross-disciplinary approach focused on improving higher education system not only in Novosibirsk but also in other parts of Siberia (see Table 2). In 2010-2011 a sociological survey (undertaken under the guidance of G. Untura [3]) of SB RAS projects has been implemented in the framework of the Program of fundamental research of the Presidium of RAS “Economy and sociology of knowledge” (acknowledgements to T. Bogomolova and V. Kostin for the collaboration in the questionnaire construction and processing of results of sample frame developed of SB RAS institutes of physics and technology area).

Table 2 – Participation of Higher Education Institutions and SB RAS Institutes in the Creation of New Qualifications

Qualification	Higher education institution	City	Research organizations
Engineer specializing in physics	Siberian Federal University, Siberian State Aerospace University	Krasnoyarsk	Kirensky Institute of Physics, SB RAS
Photonics and optoelectronics	NSTU (Novosibirsk State Technic University)	Novosibirsk	Institute of Automation and Electrometry, SB RAS

Source: from a survey of authors

Identification of Zones of mutual interest. We propose to use this approach to detect synergy potential and increase effectiveness of the interaction between the participants of the CENTER. Several mutual interest zones which are widely presented in innovation practice in Novosibirsk on the initial stage of the Federal CENTER’s creation. These zones are in the area of interaction between NSU and other Novosibirsk higher education institutions and regional academies, first of all SB RAS and the Siberian Branch of Russian Academy of Medical Sciences (SB RAMS). But this is only the

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

beginning of searching, developing and coordinating new possibilities for the integration including the strategies of NSU development.

Zone of interest 1: Training of high-demand qualifications based on secondary-level (pre-college or school) and higher education institutions including specialized master program customized to the demands of specific companies.

The following areas of integration between education and research that take into account mutual interests in staff training and its further employment in the framework of the CENTER can be organized on the basis of NSU, SBRAS, SBRAMS and Novosibirsk Interacademic Education Center:

- NSU’s academic department, including master, postgraduate and postdoctoral student training based on SB RAS and SB RAMS institutes (top skilled specialists);
- Engineering technological department together with Multidisciplinary Center and the Center of Prototyping of Akadempark and Novosibirsk Interacademic Education Center (focused on doing business with transnational corporations, high-tech businesses, including information technologies, information and communication technologies services, technological structures);
- Training of medical and biology sciences specialists for the provision of high tech medical services in the area of environmental management and also combining of capabilities of various medical clinical bases (NSU, Medical University, SB RAS, SB RAMS, Novosibirsk Research Institute of Traumatology and Orthopedics and others);
- Training of specialists for resource sector based on NSU Department of Geology, Resource Center of Institute of Economics and Industrial Engineering (SB RAS) and other SB RAS institutes;
- International Business school, comprising training of specialists for innovation business. One must consider the experience of the above mentioned Skolkovo, Moscow State University’s – “Business University” (which created positive entrepreneurship ecosystem for innovation and new businesses), as well as the experience of Norway in training specialists for resource sector;
- Multilevel Training Centers, including Management Competences Center;
- Other pilot projects, following from the long-term models of education development in the world.

Zone of interest 2: Cluster interactions: competition/cooperation with Skolkovo Foundation, Education, Research and Development Center in Tomsk, Siberian Federal University in Krasnoyarsk and others.

Research and education “process stock” in SB RAS and NSU is formed to create seven research and education clusters: 1) IT (Information Technologies); 2) Nanomaterials; 3) Quantum technologies and nanoelectronics with silicon factory within cluster structure; 4) Nanotechnologies, including genomics, molecular and cellular biology technologies; 5) Medical technologies; 6) New technologies for mineral resource exploration and extraction; and 7) Technologies for national defense and security.

Specifically the analysis of more than 25 cross-disciplinary projects in the field of physical and technical sciences shows that sufficient research “process stock” has been formed for the development of innovation clusters that will help advance priority technological areas in the Russian Federation.

In 2012 applications for the following five territorial innovation clusters have been prepared and submitted to the Ministry of Economic Development and Trade of the Russian Federation with the participation of regional Novosibirsk Administration: 1) Biopharmaceutical cluster; 2) Modern ceramic materials and nanotechnologies; 3) Independent energy sources; 4) Innovation territorial cluster in the area of Information and communication technologies of the Novosibirsk region; and 5) Power electronics and electrical engineering. The federal selection process identified for further support two applicants – the biopharmaceutical and information and communication technologies.

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

Zone of interest 3: The development of joint small enterprises together with NSU or research institute according to Federal Law 217 and 218. Another increasing role of higher education institutions is implementing contracts for large businesses in the form of “public private partnership”. For example, several Siberian higher education institutions had implemented a large amount of research and staff training services for the open joint stock company “NEVZ” (Novosibirsk Electrovacuum Plant) that has launched the production of nanoceramics with the support of RusNano Company.

Entry of Novosibirsk State University into the world academic market

According to the Quacquarelli Symonds (QS) – QS World University Rankings TOP-400 in 2013, Novosibirsk State University (NSU) ranked 352nd in 2013 (371st in 2012). At the same time, in terms of natural sciences, the University ranks 211th which is mainly attributable to different contributions of the University departments in the ranking's growth.

Obviously the University government is aware of the difficulties of a breakthrough to the objective in view – rising to the TOP 100 group from the current TOP-400 [5-6, 10]. Three foreign universities (VU University Amsterdam, Netherlands; Sungkyunkwan University National, South Korea; Tsing Hua University, Taiwan) succeeded in making TOP-200 from TOP-400 in five years (2007 - 2012), mainly by the virtue of the increase of their reputation in the academic environment and citations of the faculty publications.

The TOP-100 goal is challenging as the current position of NSU looks quite impressive against the background of some groups of countries. In Quacquarelli Symonds (QS) – QS World University Rankings among BRICS countries (Brazil, Russia, India, China and South Africa) NSU is on 22nd line. After the leaders – China universities, Lomonosov Moscow State University and Saint Petersburg State University goes NSU. Even Bauman Moscow State Technical University (33th line), the National Research University “Higher School of Economics” (50th line) step after NSU. In 2013 NSU was also on 6th line in Interfax rating among the universities of CIS, Baltic countries and Georgia.

Nevertheless the task – making TOP-100 – has been set. The move towards this objective should rest on “hyper efforts” and tailor-made approaches. The more so, that the needed resources are quite restricted by the federal budget and a new institutional environment has appeared. A condition required to participate in the federal program for increasing the competitive ability of the top Russian universities among the primary academic educational centers is self-sustainability and appointive rector.

In July 2013, NSU became one of the 15 Russian universities (the total number of participants was 36) that won the competition for the right to get a subsidy that will advance the university in the world university rankings.

In October 2013 the meeting of the Council on increasing the competitive ability of the top Russian universities among the primary academic educational centers was held in Moscow where selected 15 Russian universities presented and defended their “road maps” showing how they were going to spend the money of the federal subsidy. The Ministry of Education, Dmitriy Livanov, chaired the Council and among the experts were Edward F. Crawley, President of the Skolkovo Institute of Science and Technology, Valeriy Kozlov, Vice-President of the Russian Academy of Sciences, Lap-Chee Tsui, Vice-Chancellor of The University of Hong Kong and others.

NSU was among the 12 universities whose road maps were approved. In the process of the realization of its “road map”, NSU can use a lot of interesting suggestions made by NSU graduates including the expatriate community of graduates who are familiar with the various systems of higher education.

In the beginning of September, 2013 NSU conducted The NSU Alumni Congress. Its principal goal was stated as “expanding the international community of graduates wishing to make the University one of the world leaders” [10]. In contrast to the graduates living and working abroad, who proposed serious transformations of NSU’s image and education structures, the graduates living in

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

Novosibirsk and Russia - insisted on keeping the current configuration of the university with several system changes. Both groups of graduates agreed that NSU needs to become international. That means the necessity to make joint educational programs with foreign universities, to enlist foreign professors for teaching the students, to cooperate with well-known academic periodicals and research centers and to develop an international academic mobility of the students and university teachers. Surely, NSU should be more efficiently present in the media space, develop online courses and change the philosophy of online teaching in general.

An important problem is that, as the Congress showed, very few graduates plan to come back to the University either as university teachers or participants of the NSU development projects. **Evgeniy Pechkovsky**[11], president of the Association of NSU graduates, established at the concluding meeting of the Congress of NSU graduates said: “I understand the large scale of the purpose of the new Association. We should do everything so that the graduates could feel at ease at the University and come back knowing that they are welcome and their help will be accepted”. Another serious problem is collaboration of all university departments aimed at developing and promoting NSU. **Alexander Apolonsky**[1], graduate of the Physics Department, stressed that “... without the coherent movement of all university departments we cannot succeed in developing NSU. The university work of the all departments needs to be synchronized”.

The first financial tranche the University plans to use first, on the growth of the university staff publications’ citations (developing double affiliation); second, on the reform of the university management system; third, on the creation of the university marketing service; fourth, on the development of joint laboratories in cooperation with the SB RAS; and fifth, on the establishment of “mirror laboratories” (up to eleven by 2020 year) that are the lookalikes of foreign laboratories dealing with the subject matters tested by the world academic community and under the supervision of foreign researchers including expatriate researchers and former NSU graduates.

Prospective research activity of the joint laboratories will focus on the following areas (in cooperation with the SB RAS): Biotechnologies; Photonics (optoelectronics); New materials; Nanotechnologies; Power engineering; Translational medicine; High energy physics; Forecast and mineral exploration (exploration activities); Energy-efficient catalysis and Monocrystal growing for neutrino research.

In the present situation, when the future of the Russian Academy of Sciences is uncertain, it is hardly possible to develop joint laboratories particularly because the SB RAS institutes will be financed by FANO (Russian abbreviation for the “Federal Agency for Academic Organizations”). However, premises for the new laboratories are being allotted at the SB RAS research institutes. Some of the empty or liberated premises can be transferred to NSU in order to develop new joint laboratories. The Rector noted that along with the problem of equipping the laboratories is most important as to create an appropriate infrastructure and to offer social benefits to the researchers who are ready to move to NSU. Unfortunately, NRS (Novosibirsk Research Center, or institutes of the SB RAS) and NSU are different departmental structures. It is highly desirable that NRS and NSU look like a single entity to an external observer and in the future act as a joint research and educational system (based on legal acts and authority).

Despite the fact that NSU does not intend to increase the number of students, the University has set the task of increasing enrolments in Master’s and PhD (postgraduate) programs. Currently NSU has about one third of the Master’s Degree students while at the top world universities this figure is over 50%. There is a project to organize a system of the conferment of the PhD in natural sciences and applied directions (based on the experience of Saint Petersburg State University). There is even an idea to hold the pilot thesis defence of Russian and foreign applicants for a degree from the year 2015.

An important area is the cooperation with the Academpark (Technopark of Novosibirsk Akademgorodok), developing joint applied and engineering programs together with launching various programs in English. **Mikhail Fedoruk** [5-6] believes that joint structure of NSU and Technopark like

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

interuniversity Master course, should be established on the basis of NSU as it can offer a more high level of teaching.

Cooperation with medical workers and researchers, physiologists and virologists is highly promising since interdisciplinary collaboration (including international collaboration) is in demand. An undoubtedly promising project is the cooperation between NSU and NPO Vector namely the continuation of the work on developing carcincolytic virus strains.

Promising forms of cooperation are also joint laboratories and research conducted by NSU graduates in international groups and teams. There are interesting examples such as the initiative of French researchers to work directly with SB RAS institutes in the field of cellular interaction. Moreover, French professors will deliver lectures in NSU. A new option for development and cooperation is a program for adjunct professors, which offers foreign professors the opportunity to teach NSU students, not only giving lectures on specific subjects but working on a more regular basis.

Other attractive areas are the cooperation with leading Russian and foreign corporations, innovation centers, Skolkovo in the first place, technology development economic zones and Siberian technoparks.

Conclusion

There are several innovation structures that are centered around academic institutes, the national research universities of Novosibirsk, Tomsk and the Siberian Federal University of Krasnoyarsk. However upcoming conversion of fundamental knowledge into specialist training and starting new products and businesses is surely subject to substantial government support. The establishment of federal centers of science, education and high technologies in Siberia has already started in Tomsk and Novosibirsk. Novosibirsk State University (NSU) together with the Siberian Branch of the Russian Academy of Sciences (SB RAS) cooperates in the development of innovation initiatives and improvement of NSU position in the best world universities ranking.

It can be concluded that the basic elements of the Siberian regional innovation system have already formed. Primarily, they are centered around academic institutes, the national research universities and the Siberian Federal University. Further increase in the competitive power of universities, the conversion of fundamental knowledge into specialist training and starting new products and businesses is subject to substantial government support. NSU together with SB RAS have mapped out a program of the development of innovation initiatives and improvement of NSU position in the best world universities ranking so as to be in the academic and educational mainstream within the near-term perspective. This process goes through the identification of 3 strategic interest zones and further concentration of state and private business resources within them. Promising forms of cooperation are also joint laboratories and research conducted by NSU graduates in international groups and teams.

Acknowledgement

Paper prepared with the financial support from SB RAS in the framework of fundamental research program of the Presidium of the Russian Academy of Sciences # 35 “Economy and sociology of science and education”.

Acknowledgements to T. Bogomolova and V. Kostin for the collaboration in the questionnaire construction and processing of results of sample frame developed of SB RAS institutes of physics and technology area in the framework of the Program of fundamental research of the Presidium of RAS “Economy and sociology of knowledge”.

References

1. Apolonsky, A. (2013). Interview to NSU website.
[URL: http://www.nsu.ru/exp/2013/10/8/kongress_vypusknikov_ngu_refleksiya_spustia_mesiac](http://www.nsu.ru/exp/2013/10/8/kongress_vypusknikov_ngu_refleksiya_spustia_mesiac)
(last checked 29 May 2014).

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

2. Dittrich, K. (2013). Interview to the newspaper *Kommersant Daily* 2013, 25 April.
3. Economy and sociology of knowledge. (2011). Program of fundamental research of the Presidium of RAS “Economy and sociology of knowledge” in 2010-2011 (sociological survey of SB RAS projects was undertaken under the guidance of G. A. Untura; acknowledgements to T. Yu. Bogomolova and V. S. Kostin for the collaboration in the questionnaire construction and processing of results of sample frame developed of SB RAS institutes of physics and technology area).
4. Education Today, 2009., (2009). The OECD Perspective, OECD Publishing. -
[URL: http://dx.doi.org/10.1787/9789264059955-10-en](http://dx.doi.org/10.1787/9789264059955-10-en) (last checked 3 June 2014).
5. Fedoruk, M. (2013). Interview with the Rector of NSU M. Fedoruk. “NSU on the Threshold of Changes”; *Nauka v Sibiri* Newspaper, 2013, 25 July.
[URL: http://www.sbras.ru/HBC/article.phtml?nid=689&id=13](http://www.sbras.ru/HBC/article.phtml?nid=689&id=13) (last checked 28 July 2013).
6. Fedoruk, M. (2013). Interview for Interfax Information Agency,
[URL: http://www.nsu.ru/exp/2013/11/19/rektor_mihail_fedoruk_rasskazal_interfaksu_o_doroz_hnoi_karte_ngu](http://www.nsu.ru/exp/2013/11/19/rektor_mihail_fedoruk_rasskazal_interfaksu_o_doroz_hnoi_karte_ngu) (last checked 2 June 2014).
7. Fursenko, A. (2010). Interview to the newspaper *Rossiyskaya Gazeta*, 2010, 6 October
8. Kuzminov, Ya. (2010). Interview to the newspaper *Kommersant Daily*, 2010, 3 June.
9. Kuleshev, V., Untura, G. & Evseenko, A. (2012). Science, Education, Innovation Centers: Regional Aspects of Integration. *Economic Journal ECO* 9, 95-114.
10. NSU website. (2013).
[URL: http://www.nsu.ru/exp/2013/12/17/ngu_voshel_v_spisok_luchshih_vuzov_briks](http://www.nsu.ru/exp/2013/12/17/ngu_voshel_v_spisok_luchshih_vuzov_briks) (last checked 3 June 2014);
[URL: http://www.nsu.ru/exp/2013/12/18/ngu_zanyal_shestuyu_strochku_v_reitinge_interfaks](http://www.nsu.ru/exp/2013/12/18/ngu_zanyal_shestuyu_strochku_v_reitinge_interfaks) (last checked 3 June 2014);
[URL: http://www.nsu.ru/exp/2013/10/28/programmu_razvitiya_ngu_po_vhodzhdeniyu_v_top-100_utverdili](http://www.nsu.ru/exp/2013/10/28/programmu_razvitiya_ngu_po_vhodzhdeniyu_v_top-100_utverdili) (last checked 3 June 2014).
11. Pechkovsky, E. (2013). Interview to NSU website
[URL: http://www.nsu.ru/exp/2013/10/8/kongress_vypusknikov_ngu_refleksiya_spustia_mesiac](http://www.nsu.ru/exp/2013/10/8/kongress_vypusknikov_ngu_refleksiya_spustia_mesiac) (last checked 29 May 2014).
12. Polterovich, V. (2013). RAS Reform: Expert Analysis. Part I. RAS Reform: Project of Ministry of Education and Science of Russia. [URL: http://mpva.ub.uni-muenchen.de/49291](http://mpva.ub.uni-muenchen.de/49291) (last checked 25 August 2013).
13. Sowter, B. (2013). Interview to the newspaper *Kommersant Daily*, 2013, 25 April.
14. Starinets, A. (2013). Interview to the newspaper *Vzglyad*, 2013, 30 July.
[URL: http://www.vz.ru/society/2013/7/30/642433.html](http://www.vz.ru/society/2013/7/30/642433.html) (last checked 27 August 2013).
15. Teece, D. J.. (1998). Capturing Value from Knowledge Assets: The New Economy, Markets for Know-How and Intangible Assets // *California Management Review* 1998.40 (3). P.55-78.
16. Untura, G. (2013). Universities and Innovations: World Trends and Regional Experience. *Vestnik Novosibirskogo Gosudarstvennogo Universiteta. Seriya: Socialno-ekonomicheskiye Nauki* 13 (2), 28-40.
17. Untura, G. (2013). World Tendencies of Education and Regional Experience of NSU: from Basic Research to Innovations. *Applied and Fundamental Studies: proceedings of the 2nd International Academic Conference*, March 8-10, 2013. St. Louis, Missouri, USA, ed. By Y. Maximov – St. Louis, Missouri: Science and Innovation Center Vol. 2, 217-225.

Recomandat spre publicare: 23.06.2014.

FORESIGHT STUDIES AND INNOVATION POLICY IN UKRAINE

Igor YEGOROV, Professor,
Institute of Economy and Forecasting,
National Academy of Sciences of Ukraine

АБСТРАКТ: *Аннотация:* В статье рассматриваются ключевые аспекты программы типа форсайт в Украине в более широком контексте инновационной политики и деятельности, связанных с процессом евроинтеграции. В статье содержится анализ последних тенденций в экономике, научной и инновационной деятельности в стране, уделяя особое внимание эффективности программ типа форсайт для формирования инновационной политики. Последние параграфы статьи представляют основные выводы этого типа предвидения и содержат рекомендации по дальнейшим шагам в этой области.

Ключевые слова: инновационная политика и деятельность, S & T и инновационного развития, программы предвидение типа, процесс евроинтеграции.

Abstract: The paper deals with the key aspects of the foresight-type programmes in Ukraine in the broader context of innovation policy and activities, related to the Eurointegration process.

It also contains analysis of recent trends in economic, S&T and innovation development in the country, paying special attention to impact of the foresight-type programmes to formation of innovation policy. The last sections of the paper present the main findings of that foresight-type programmes and recommendations on further activities in this area.

Keywords: Innovation policy and activities, S&T and innovation development, foresight-type programmes, Eurointegration process.

Introduction

Foresight studies are important components of S&T and innovation policy in a number of the EU states. These studies help to understand better perspectives and to formulate common goals of the development. Importance of foresight studies grows in the context of the Eurointegration process, which Ukraine started in recent years.

Ukraine has a relatively long history of forecasting studies. The very first attempts to forecast S&T and economic development in Ukraine were associated with central planning. In the late 1970s, so-called Complex Programmes of S&T Progress with a 20-year time horizon were prepared every five years along with regular five-year plans. However, in contrast to the one-dimensional nature of the five-year plans, it was possible to generate multiple scenarios within the programmes. This helped to better understand various outcomes and problems of the future. However, ‘the future’ assumed the continued existence of the same political and economic systems and structures. These programmes were integral parts of similar All-Union programmes intended to co-ordinate development within the Soviet Union (Complex..., 1983). At the end of the Soviet period, another 15-year forecast with special attention to the territorial deployment of productive forces and the regional distribution of R&D in different republics of the USSR was devised (Programme..., 1990). These programmes were ideologically determined, and they did not include real alternatives to the ‘socialist path of development’. However, they stimulated discussions on possible problems of economic and social development and forced interdisciplinary co-operation between experts. These complex programmes opened the way for broad discussions of different paths of technological development and the possible long-term impacts of some decisions by state ministries and agencies. For instance, disputes between ‘biologists’ and ‘industrialists’ on the environmental impacts of proposed construction of a channel between the Danube and Dnepr rivers led to postponement and finally to the termination of the construction. However, open conflicts were rare. The use of expert panels was dominant. Officials called it a ‘modified Delphi’ technique to stress the possibility of

expression of dissenting views. In most cases, expert groups sought to avoid conflict by finding common ground on some parameters of development (for instance, by the proportions of distribution of the labour force between different sectors of the national economy). As a rule, the most influential expert groups had the power to advance their ideas. The dominance of certain lobbying groups was evident while independent opinions were usually not been included in the final version of the programme reports. Moreover, the broader substantive information was only accessible to a closed circle of experts, as the reports were classified. For years after the collapse of the Soviet Union in 1991, all long-term forecasting activities were halted.

It is worth mentioning that in 1998-1999 the Cabinet of Ministries of Ukraine initiated a so-called ‘Indicative Plan of S&T and Economic Development till 2005’. The Ministry of S&T coordinated the preparation of this plan; an undertaking involving about 300 experts. The draft of the plan was abandoned after changes in the government (Yegorov, Bulkin, 1999). Though far from ‘ideal’, it was nonetheless the first serious attempt to assess the role of science and technology in economic transformation in Ukraine. From a different angle, the initiative was basically an attempt to repeat the complex programmes of the Soviet times in the new political and economic context. Yet, given the dominant position of ‘pro-market’ officials in the government, it was not possible to use approaches borrowed from central planning.

The development of prospective analyses began in 2005, when the Ukrainian government initiated the first national foresight-type programme. It was completed in early 2007. In 2008 a new Programme was initiated but it has been terminated in early 2010s due to economic problems.

The main objective of this paper is to describe the key aspects of the recent prospective programmes in Ukraine in the broader context of innovation policy and activities and then to compare them with the programmes in the countries that pioneered foresight studies.

The paper is focused on these prospective programmes, and especially the one launched in 2005. The next two sections deal briefly with the recent trends in economic, S&T and innovation development in the country, paying special attention to innovation policy, and to the role of different actors in innovation activities. The fourth section is devoted to the main features of the 2005-2007 Programme. The fifth section presents the main findings of that Programme and describes the on-going efforts, as the latter was initiated on the basis of the earlier programme in 2008.

The key features of these programmes will be discussed shortly. At the outset it is necessary to stress the key difference between them. For though both programmes used similar methods of collecting expert opinion (questionnaires and expert panels), there was a shift from a predominantly exploratory approach of the first programme to the normative tone of the second programme. Specifically, differences between these two exercises can be found in the: content of questions; methods of information processing; formulation of main goals; pool of participants and the outcomes of the prospective activities.

In both programmes the focus was not on ‘possible’ developments, but on ‘desirable futures’ with a formulation of goals corresponding to the goals of social and economic development articulated in other state documents (e.g. the National Strategy of Social and Economic Development). This sets certain limits for objective and comprehensive analysis of the situation in S&T and its possible development in the future.

In the conclusions, we summarise the results and evaluate the perspectives of further development of prospective analyses in the country in the context of its intention to join the EU in the future.

1. Situation in economic and innovation spheres in Ukraine in 1990s-2000s.

Ukraine is a relatively young state, which has inherited substantial industrial potential from Soviet times. In the 1990s, the country passed through a deep economic crisis, when GDP dropped to 40% of the level the country had in 1989. Ukraine was the only post-Soviet country that did not have a single year of economic growth during the decade of the 1990s. Since 2001, the Ukrainian economy has grown rapidly at an average annual rate of 7.0% over the period 2001-2008, but the country has not even reached the GDP level of Soviet times. Due to fighting between different political forces within the country, economic policy has changed quite often. This led to instability in national economic growth which fluctuated from 2.2% to 12.1% per year in 2000-2007.

The global economic crisis, which started in the second half of 2008, had devastating impact on the Ukrainian economy. In 2009 GDP declined by 15.2% pushing the country back by several years in its economic development. Political instability and armed conflict in the East of the country in recent period contributed substantially to the economic problems of the country.

In the years of independence, Ukrainian economy has become increasingly oriented towards producing relatively ‘simple’ goods for export like basic chemical products, the cheapest types of steel and so on. Even the remaining working enterprises involved in the machine-building sector (for example, shipbuilding), as a rule, occupy low value added segments in technology intensive sectors. Competition in such market segments is particularly intense, and Ukrainian companies are persistently under threat of losing out to businesses from developing countries.

It is also necessary to note that the negative structural changes stemmed from the low level of innovation activities amongst the majority of Ukrainian enterprises. According to the data of the State Committee of Statistics of Ukraine, the values for indicators concerning basic innovation activities (e.g. number of new technologies, the number of inventions, etc.) went down 5-15 times between the beginning of 1990s and the mid- 2000s. The pattern of science and technology activities has changed gradually. Key efforts were not directed towards the development and introduction of domestic technologies and products, but towards the adaptation of imported equivalents. This has resulted not only in the exaggerated technological dependence of the country, but also to a decline in the country’s existing science and technology potential.

The global economic crisis of 2008-2009 has created new problems in innovation development, as the companies suffered from a lack of financial resources to introduce new technologies and products.

In the years of independence, different Ukrainian governments did not pay adequate attention to innovation development despite some important legislative acts being passed in the 1990s and early 2000s. A calamitous reduction of funding for scientific research occurred during the period of market transformation including a dramatic decrease in funds for research equipment and experiments. The economic crisis led to a sharp reduction in contracts for S&T services from the industrial sector. In addition, structural changes in the Ukrainian industry led to the dominance of mining, energy, and ferrous metallurgy sectors in the national economy. These sectors are not very active in innovation, as their technologies are relatively stable and products are not diverse. Whole high tech industries disappeared (for example, electronics). The domestic demand for numerous products, and especially high-tech ones, fell dramatically. As it will be shown below local companies are not active in R&D and their role in this sector is declining.

Ukraine inherited a substantial part of the technologically oriented Soviet R&D system (Yegorov, Voytovich, 2003). A decline in orders from the side of industry and collapse of the planning system led to shrinking of R&D establishments. The number of personnel involved in R&D dropped by almost two thirds between 1991 and 2009 within the engineering disciplines, with the natural sciences and development suffering more than others. Despite substantial changes of the ‘economic environment’, the internal reforms within R&D system were very limited. In turn, this led to an ineffective utilization of funds and a low impact of the R&D sector on economic transformation.

The dominant principles of fund distribution on a non-competitive basis were preserved. State academies of sciences (National Academy of Sciences, Academy of Medical Sciences and others) received the bulk of budgets directly thanks to the preservation of established practices and the lobbying effectiveness of their leaders. Despite the declarations by Ukrainian authorities, less than 5% of the total state R&D budget was distributed on competitive basis in recent years. Such practice led to a widening gap between industry and science. The state simply did not have enough money in the budget to support the system of R&D organizations.

In the 1990s to 2000s science was deprived of prestige, and the status of scientists eroded. These changes resulted in gradual reduction in the number of researchers and collapse of many, if not majority, of branch (industrial) research institutes. Many scientists of middle age left their academic establishments and industry institutes. They swapped their activities for more profitable ones, while some of them emigrated. This caused a deepening of the age gap between different groups of scientists and was accompanied by the considerable shortage of 30-40 years old specialists - the most active cohort in terms of creative capacities. The “Age Crisis” in science will be hanging over Ukraine for years to come. Moreover, as the senior generations depart from their active involvement in science, the shortage of skilled specialists will be more evident very soon.

Sometimes, it is difficult to compare processes in Ukrainian S&T and innovation. The country has not accepted officially the Frascati and Oslo - type indicators, although some indicators could be compared with the Eurostat data. The State Service of Statistics of Ukraine collects data regularly but on a limited number of indicators in the innovation sphere, and, thus, in many cases it is difficult to make a comprehensive analysis of the situation. The Community Innovation Survey methodology for collecting data on innovation activities was introduced in Ukraine in 2009. However, paradoxically, Ukraine collects several of innovation survey indicators, yet not all of them are based on international methodology. Work on comparability of these indicators and their harmonization with the corresponding EU indicators is a key task for the State Service of Statistics of Ukraine in the near future.

According to statistical surveys, the proportion of innovative enterprises in the industrial sector declined from almost 30% in 1994 to 10-14% in 2000s. There are several reasons for such changes. First of all, general deterioration of economic environment and technological ‘simplification’ contributed to a decrease of demand on innovation from the side of industry. Ukrainian companies supply goods with relatively low level of processing to the international markets (ferrous metallurgy, chemical industry, shipbuilding, agriculture) or they assemble final products from predominantly imported components for local consumption (car industry, computer industry and some others). The second important reason for decline is related to the negative structural changes in the Ukrainian economy, where the share of high and medium tech sectors shrunk threefold since the beginning of the 1990s, while the shares of the energy and ferrous metallurgy sectors grew substantially. As previously indicated, these sectors have a more stable technological base, and traditionally they are less innovative than high and medium tech sectors that contributed to the overall decline of the number of innovative enterprises. Lack of direction in modernising the national economy and insufficient incentives for developing the high tech sectors are key problems for the country. Instead, Ukraine specialises more and more on low-tech products, such as ferrous metallurgical products and basic chemicals, which represented around 60% of Ukrainian exports in pre-crisis period (Geets V., Seminozhenko V., Kvasnyuk B., eds., 2007).

Even during the period of relatively stable economic development (2001- first half of 2008), the dynamics of innovation activities was not robust (see table 1).

Table1. Innovations in Ukrainian industrial sector in 2001-2008

Indicator	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Share of enterprises, that implemented innovations, % of the total number	14,3	14,6	11,5	10,0	8,2	10,0	11,5	10,8
Share of innovation production in the total volume of production, %	6,8	7,0	5,6	5,8	6,5	6,7	6,7	5,9
Number of new products, introduced by the enterprises (units)	19484	22847	7416	3978	3152	2408	2526	2446
Including new types of machines and equipment (units)	610	520	710	769	657	786	881	758
Number of new technological processes, introduced by the enterprises (units)	1421	1142	1482	1727	1808	1145	1419	1647
Including those, which are energy or material saving (units)	469	430	606	645	690	424	634	680

Source: compiled from the data of the State Committee of Statistics of Ukraine - <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Some changes could be explained by modifications in the definitions of new products, introduced in 2003, but the dynamics of other indicators does not show any substantial improvements in the innovation sphere in the country in the 2000s.

The demand for local innovative products dropped substantially in the 1990s and the beginning of 2000s, and it is far from the level that was reached in the late 1980s. The second reason, which explains poor innovative performance, is related to the generally unfavourable business environment. The indicators of the time required for registration, number of permissions needed and the cost for the establishing a new business are among the worst in the region of Central and Eastern Europe. Ukraine was ranked 142nd among 183 countries according to the World Bank Doing Business Ranking in 2009 (WB, 2010). Property rights are not defined clearly, and the leading local oligarchs and foreign companies dispute the ownership over many companies. (OECD, 2007, Report..., 2009)

At the same time, the innovation activities' trends of some Ukrainian enterprises were moderately optimistic in the pre-crisis period. This is reflected in the growing investment in innovation activities (by 26.8% during 2005-2007 in current prices).

Over 50% of all innovative enterprises export at least part of their production. Innovation investments have become 'more diversified' over time. The share of investment in new equipment has dropped since 2000, however the share of organizational innovation relative to total investment has almost doubled in 2007. At the same time, enterprises spend relatively less on their intramural R&D and more on the purchase of new technologies from external sources. It is important to note that lack of state support to financial institutions that assist innovation activities forces innovative enterprises to use bank credits for their activity. In 2007, the last pre-crisis year, the share of bank loans in total financing of innovation activities in Ukraine increased by almost 3 times: from 6.3% to 18.5% during 2000-2007 (Scientific..., 2008).

One significant aspect in the context of innovation performance is the relatively low level of transformation of R&D results into innovation activity. The share of applied research in total expenditures on Ukrainian R&D has been lower than the share of expenditures on fundamental science since 2001. Moreover, expenditures on fundamental science were roughly equal to the expenditures on development. Such imbalances in expenditures between fundamental sciences, applied sciences, and development have led to 'bottlenecks' in innovation processes. This situation is the result of the state policy, which supports predominantly state-owned academies of sciences, while support of R&D from the side of industrial sectors is relatively weak.

Ukraine depends heavily on foreign trade, however the share of high-tech exports in its total exports (less than 2% in mid- 2000s) is the lowest in comparison with all of the EU-27.

There are no other established quantitative goals at the national level, except the target of 1.7% of GDP to be devoted to R&D from the state budget. It was set in mid-1990s in the Law on Scientific and Technological Activities. In fact, this level was to have been reached several years ago, however, very little was done proactively to achieve the target. The level of budget expenditures on R&D varies from 0.33% to 0.45% in recent years, while the total share of R&D expenditures in GDP dropped to less than 0.75% in 2013. The share of Ukrainian publications in the international publications is dropping year after the year, as well is the share of patents in UPSTO. Ukraine has very few EPO patents. This number is not going up.

A system of IPR protection has been developed relatively well in recent years. The country has created its own patent system and the special Division on IPR within the Ministry for Education and Science. In recent years this Division has started to work quite effectively, although there is still a lot work to be done to reach the level of the leading EU countries.

Some important elements of infrastructure for innovation activities have been formed, including technoparks, business incubators, and consulting centres (Matushenko, 2008).

However, technoparks are the only organisations oriented specifically towards supporting innovation development. Even venture funds, created in the country in mid-2000s, are oriented exclusively to the financing of property development. As a rule, innovation activity is supported through direct financing from the state budget and the system of the state scientific and technological programs. No specialized national funds, aimed at support of innovation activities, have been created in the country. New mechanisms, such as tax incentives have been implemented only temporarily (in the case of technoparks in 1999-2004) (INNO-TrendChart, 2008).

However, understanding of the importance of innovation policy is growing though slowly among the Ukrainian authorities, both at the national and regional levels. Recently several regions (oblasts) started to pay more attention to the problems of innovation development, although this attention is not yet accompanied by effective practical measures. Several oblasts have prepared new 'Conceptions of Innovation Development'. In addition, some oblasts have included an 'innovation dimension' in their programs of regional development. The main problem of these programs and conceptions is that, usually, they do not contain practical steps, and are inadequately supported with financial resources and organizational measures. At the same time, all these documents rightly stress the importance of the creation of the adequate institutions and material infrastructure for the development of innovation activities. Local authorities have reduced their role to merely monitoring the state of innovation activities in their region. Their influence on innovation development remains limited (Investment..., 2009).

There are no special bodies at the regional level responsible for development and implementation of R&D and innovation policy. Furthermore, local authorities have no special funds to support R&D and innovation. Consequently, the role of the regions in the preparation of all previous national foresight-type programmes was negligible in Ukraine.

2. Contradictions of the state innovation policy in Ukraine

The Ukraine is passing through period of political instability since the end of 2004 associated with political transformations and re-orientation to the EU.

Despite a certain number of ministries, state agencies and advisory bodies, related to innovation policy formulation and implementation, governance of the national innovation system in Ukraine is fragmented and ineffective, as the roles, responsibilities and financial obligations of different state bodies remain 'blurred'. The system as such, was the subject of permanent change at the executive level. Here political instability and competition to control assets and financial flows was evident

among the President, different fractions within the ruling authorities, the Government and the opposition.

After the Presidential elections in early 2010, SAII was split into two bodies, one of which is responsible for investment. The second part has become the part of the newly created State Committee for Science and Innovation in April 2010. But in June 2010 this Committee was transformed into the new State Committee for Science, Innovation, and Informatisation with the new chairman at the head. The situation with the budget of this Committee and its future activities was not clear at the moment of the writing of this paper.

Moreover, the role of other ministries in formulation and implementation of innovation policy, especially the Ministry of Industrial Policy with its hundreds of so-called ‘branch’ institutes has also changed. Since 2004, the Ministry of Economy (formerly known as the Ministry for National Economy and European Integration) is officially responsible for the development of economic policy. According to its internal division of duties, innovation policy is considered a part of national economic policy and the Ministry has even a special Deputy Minister responsible for innovation and state S&T programs. This development leads to permanent conflict between the ministries and newly created State Committees. Each of them is trying to obtain more control over existing research organizations and enterprises. The problem is that ‘profile’ ministries, such as the Ministry of Industrial Policy or the Ministry of Transport and Communication have formal control over activities of R&D organisations, while the Ministry of Economy and the new State Committee are trying to exert direct influence on specific functions, such as innovation activities. While the relations among the ruling authorities improved after the last presidential elections in 2014, the two latest transformations of the state committees, which are responsible for S&T and innovation, show that internal conflicts have not been removed fully. No formal mechanism for co-ordination of innovation policy exists, except state S&T programs and poorly facilitated decision-making processes within the Cabinet of Ministries.

The programmes of different Ministries are numerous and ambitious, but their results are very limited due to poor financing and inadequate mechanisms of support of innovation projects. The Ministries receive money on ‘current activities’ and, partially, on R&D and innovation. The size of innovation and R&D budgets varies for every ministry year by year but seldom exceeds 100 -150 million Hryvnas (up to 20-25 million Euros) even for the largest Ministries. The bulk of the R&D budget (between two thirds and three quarters) goes to the system of Academies of Sciences. The state funding of innovation activities across ministries is distributed more evenly but, as pointed out, is quite limited and hence the main source of innovation financing is from enterprises, rather than the state budget. There is a huge gap between the announced intention to support innovation development and the real state policy, aimed at supporting innovation. The level of the actual financial support of the state innovation programs varied between 3% and 40% of the announced financial obligations in the years of independence (Shkvorets, 2009).

In the years of independence, internal company financial resources were the main sources of funding innovation activities. The maximum of the self-financing share was reached in 2001 (84%) and a minimum - in 2008 (61%). It is important to stress, that the indicator ‘expenditures on innovation activities’ is not calculated in OECD countries. In Ukraine, its calculation faces a number of accounting problems, as it is difficult to separate the general company expenditures from those specifically on ‘innovation’. However, data from the companies on expenditures on innovation gives some estimates of the real level of activities in this sphere.

While government expenditures on innovation remain relatively small, the state plays a leading role in financing R&D. Traditionally, the government had decisive influence on development of R&D, as the bulk of research organisations were under direct or indirect control of the state authorities. However, this sector remains largely unreformed since the Soviet times. Even branch institutes, which receive the bulk of their financing from companies, rather than the state budget, are under formal supervision from the side of the Ministries. The Ministries control the nomination of the directors of

the research organisations, and are responsible for awarding the status of (state-sponsored) R&D organisations. The latter is associated with tax incentives (for instance, zero level of the tax on land). Ministries also help to obtain contracts from the state-owned enterprises. This means that the branch institutes act as predominantly commercial firms, but still under substantial control of and with support from the state.

It is also possible to mention the positive influence of the EU on the situation in innovation sphere in Ukraine. Bearing in mind the intention of the country to join the EU in the future, the Ukrainian authorities are interested in harmonisation of the national innovation policy with EU policy. This is especially visible in the IPR sphere, where Ukraine joined all major international agreements and established strict procedures for patent registration with the abolishment of the so-called ‘declarative’ patents in the first half of 2000s¹⁰.

At the same time, real progress in support of innovation activity is very limited due to political instability and the ineffective economic policies of successive governments. In fact, instruments of support remain limited to the direct financing through the state budget. Poor policy design and unfavourable business environment are the key reasons for failures in the innovation policy of the country.

Probably, the best example of inconsistent innovation policy is related to two technoparks of the Institutes from the National Academy of Sciences. The idea of technoparks has been very popular since the beginning of 1990s. The country’s first technopark in Brody, Western Ukraine, was not successful because the organizers failed to develop a sustainable business strategy. In addition, disputes relating to property rights for land and buildings created a poor business environment, which discouraged the creation and expansion of new companies. In 1999, a new attempt to create technoparks was made. It is important to mention that according to the legislative documents on technoparks; only innovative projects with the overheads they transfer to the technopark management are exempted from standard taxation procedure. Companies cannot directly receive state support. After several years of relatively successful development, all privileges at technoparks were abolished in early 2005. In May 2007, a new legislative bill on technoparks passed its first hearings. The key idea behind the introduction of this bill was to restore, at least, partially, the privileges that technoparks had in 1999-early 2005. The bill determines IPR, the rights and duties of the park’s management, definitions of the basic structure and function of technoparks, and so on. It is also establishes zero-level custom duties on the import of new equipment and raw materials that are not produced in Ukraine. However, owing to political infighting the second hearings have been postponed indefinitely. A possible explanation for the defeat of the legislative bill is that some groups of deputies were interested in using the law for lobbying their own commercial initiatives, as it was with the previous version of the law. Legislative acts of technoparks in early 2000s have opened the way for creation of ‘holes’ in the budget, as special conditions were created for some companies, which had nothing with innovation, like technopark ‘Yavoriv’ near the Polish border. This technopark, in fact, was a terminal for tax free trade.

Every five years Ukrainian Parliament establishes several main S&T priorities and the government starts dozens of technologically oriented programs. This is a positive moment. However, it is widely recognized that these priorities are formulated in a very broad sense and the programs are not well designed and co-ordinated. The time horizons of the specific programs (and projects) are usually short (1-3 years) and how they would contribute to the long-term development of the country is ambiguous.

¹⁰ These declarative patents were introduced under conditions of inadequate financing of the Patent office. Under these circumstances patents were awarded on the basis of the applicant’s ‘declarations’ of the novelty of the patent. There was no patent search and verification of the results,. Declarative patents constitute a special group and are not considered as equal to ‘regular’ patents.

CONFERINȚA ÎNTERNATIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

Mechanisms for the implementation of innovation policy tend to be weak because innovation policy is not the focus of the state authorities. Legal acts on innovation support have a lower priority when compared with some other state acts (e.g. Law on the State Budget). This opens the way for innovation initiatives to be blocked. To some extent, this is a general problem of the Ukrainian system of governance, although some positive changes in recent years are also evident. For instance, as it was mentioned above, the country has joined almost all international agreements on IPR protection that created pre-conditions for effective technology transfer.

The initiation of Foresight-type programming was also among such positive initiatives, aimed at transformation of the national innovation policy.

3. Key features of the First Ukrainian Foresight-type Programme

The government decided to supplement existing mechanisms of innovation policy by a new Foresight-type programme in 2004.

The program had four main tasks:

- To elaborate basic and alternative variants of S&T and innovation development of the country;
- To form a list of the most prospective technologies and innovations, which will create opportunities for opening new external markets;
- To form a list of so-called critical technologies, which will have exceptional importance for the stable development of the national economy and for the national security;
- To prepare recommendations for the Ukrainian government on how to use effectively R&D results financed by the state, and to create the background for the permanent system of foresight-type studies in the country.

The Ministry for Education and Science (MES) of Ukraine was responsible for budgeting participants of the program and the general logistics. The National Academy of Sciences of Ukraine was responsible for the content of the foresight-type study. Representatives of other Ministries were also involved in the activities of the working group, which organised the programme. It is difficult to say, if it would have been better to chose other key actors in the programme but the arguments for the final decision on key actors was based on : (1) That the Academy had specialists in all disciplines, including technical ones, and (2) that the Ministry of Science and Education was responsible for processing of the information and co-ordination of work with the Universities. Moreover, it is clear, that the participation of experts from the industrial sectors was weak from the very beginning.

Elements of Delphi technique and panel method were used in the program. At the first stage, a Scientific Council of the program was formed. It included around 30 prominent Ukrainian scientists and top state officials. Two research institutes (the Centre for S&T Potential and Science History Studies of the National Academy of Sciences – STEPS Centre and Institute for S&T Information from the MES) were nominated as the base organizations, which were responsible for the technical side of the program’s implementation ..

After broad consultations, fifteen thematic groups of scientists and other specialists were formed. These sought to address:

1. Key problems of state support of basic sciences and creation of research infrastructure.
2. Biotechnologies
3. Methods and technologies for the medical treatment of widespread deceases.
4. Telecommunication, information technologies and databases. Optical electronics and new computing technologies.
- 5 Energy saving, non-traditional and renewable energy sources, problems of hydrogen energy utilization.
6. Advanced technologies for agricultural production and the food industry.
7. Technologies of welding and processing of metals and alloys. New composite materials.
8. Lasers and ionization technologies. Nanotechnologies, functional and instrumental materials.

CONFERINȚA ÎNTERNATIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

9. Perspective chemical materials and technologies.
10. Protection of the environment and sustainable development.
11. Macroeconomic tendencies, demography, and human potential.
12. Applied aspects of Earth sciences.
13. Innovation in construction and architecture.
14. Innovation in transportation systems.
15. Space technologies and ‘dual-use’ technologies in the national economy.

Every group of experts consisted of 25-40 specialists from different research institutes, universities or leading industrial companies, and, usually, from different cities of Ukraine. Special questionnaires were prepared and distributed among these experts in a two-stage Delphi-type procedure. The representatives of the STEPS Centre and the working groups prepared these questionnaires jointly. After discussions and amendments the questionnaires were distributed among the members of working groups and among specialists from some key research institutes and companies. By the second stage, about 20% of the experts were replaced with other specialists because of the analysis of the initial responses. Those, who were substituted, could not demonstrate their qualifications in particular problems or simply ignored requirements of the questionnaire content or because of some other reasons. In late 2006, the third round was organized in a form of panel discussions. It provided recommendations on how to improve the situation with S&T and innovation in Ukraine. In 2007-2008, the Programme co-ordinators disseminated the results of the Programme by publishing its materials on the web site and during the conferences and seminars (Foresight, 2008).

Every stage of the Delphi-type process was finalised with special conferences and round tables of experts and some invited ‘external’ specialists, who discussed the key results of the programme. Publications on the results of the studies were prepared and distributed among specialists within the country. In principle, everyone was able to express his or her opinion on the key findings of the programme. It is worth mentioning that, with the assistance of the British Council, British specialists with experience in Foresight program took part in methodological seminars and conferences, which were organized within the program during 2005-2006. At the same time, it is important to note that the procedures of expert group formation were not sufficiently transparent . Groups of experts were formed by the National Academy of Sciences and the MES from limited pools of specialists. Sometimes whole groups consisted predominantly of specialists from one research centre, while very few foreign experts could express their opinions on the results of findings. This created conditions “uniformity” of the final results and a reduction of the possible variants of development for scientific disciplines and technological areas. To great extent, this could be explained by the fact that the program did not receive the financial resources it promised in 2004. This reduced the ability to attract more experts, and to pay more adequately for the job of those, who participated in the Programme. This also made difficult the process of implementation of the Programme, especially the involvement of independent experts from abroad and from industry. As a result, the Programme conclusions represent predominantly the opinion of the Ukrainian research community and, partially, officials from different ministries.

4. MAIN FINDINGS OF THE FORESIGHT-TYPE PROGRAMME 2004-2007

The analysis, which was made within the framework of the Programme, made by the specialists of the STEPS Centre with participation of the representatives of the working groups, showed that the negative tendencies of the 1990s were less prominent in the 2000s. However, the general trends in changes of the main indicators of S&T and innovation potential development were similar. In principle, expert data confirmed the statistical information about the main tendencies in the development of the R&D and innovation spheres.

The years of transition demonstrated that the state had insufficient material resources to preserve science at the levels achieved during the years of Soviet regime. Substantial reduction of

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚIFICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

R&D funding occurred during the period of market transformations, including budget reductions for the financing new purchases of research equipment.

The current level of expenditures, established in Ukraine, is obviously incapable of ensuring efficient research processes because the funds are barely sufficient for the relatively low wages and utility payments. Ukraine spends much less per researcher per year than the EU countries, including former CEE countries and less than even India or South Africa. Specialists, who were involved in Foresight programme, suggested that the government as well as the private sector should increase financial support for S&T (Consolidated..., 2007).

As to particular research areas, traditionally, Ukrainian scientists had relatively strong positions in material sciences, physics, and some technical disciplines. Here, Ukrainian experts looked forward with restrained optimism. It seems that in some scientific areas it is still possible to expect interesting applied results, as, for example, in welding technologies. It is worth noting that problems of energy conservation, utilization of alternative sources of energy and upgrading of energy generating system have received the highest marks for their importance (Malitsky, Popovich, Onoprienko, 2008). According to Ukrainian experts, bearing in mind existing potential and experience, there are high chances that these problems will be studied and (partially) solved successfully in the country in the future.

On the other hand, the gap between Ukraine and the developed countries in such areas, as biotechnology, genetics, electronics, nanotechnologies, health care methods will grow, despite that these research areas have received high marks for their importance from experts, and that Ukrainian scientists have promising results in some narrow sub-fields of these disciplines.

Interdisciplinary studies, such as physical and chemical biology, sensors, and environmental studies were mentioned as important directions for development.

Traditionally, Ukrainian experts received high marks for space research and technologies. However, now and in the likely future the country cannot conduct research projects in these areas without intense international co-operation. The accent should be on practical aspects of these projects, including observation of agricultural lands, telecommunications and weather prediction.

According to the opinion of Ukrainian experts, the Ukrainian foresight-type program showed that the country still has scientific potential in some disciplines. At the same time, it is evident that the country's research system continues to lag behind the international standards despite excellent results in some research areas. The most urgent objectives at the present stage of economic development were determined by the experts to be the:

- Development of R&D organisation and enhancing R&D management, in particular, the creation of new forms of integration of science and production sectors;
- Improvement of the management skills in the Ukrainian research sector and the dissemination of the best practices nationwide;
- Improvement of the industrial structure, development of hi-tech sectors and acceleration of socio-economic development of the regions;
- Active implementation of R&D results and advanced technologies in different sectors of the national economy.
- Further development of S&T co-operation with other countries, especially with the EU and neighbouring states.

These recommendations were reflected in the drafts of the new laws related to innovation and S&T, prepared in Ukraine in 2007-2013, including drafts of the laws on S&T and innovation priorities, technoparks and some others. Unfortunately, as the result of political instability and severe economic crisis, these laws were not passed by the Parliament. The Programme has catalysed the initiation of the several new innovation initiatives, which were announced for 2008-2012. These included the programme on development of innovation infrastructure, and the programme on monitoring of innovation activities in Ukraine. However, but the state could not budget them in 2009-2013.

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚIFICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

Generally speaking, the Foresight programme led to a strategic orientation, yet its recommendations have not been advanced through policy processes and policy instruments.

The results of the Programme could have been used for priority settings in R&D and innovation sphere. In fact, the National Foresight-type Programme had to facilitate the process of national priorities selection. Coordinators of the Program prepared several reports to the Ukrainian authorities, including the government and the Parliament (Malitsky, et al., 2008). These reports could have been used for further discussions and the formulation of policy documents at different levels and utilized by the Ukrainian Parliament. As we mentioned above, according to existing laws, national priorities in S&T are determined by the Parliament every five years. In the past, they were formulated on the base of the opinion of a few experts and bearing in mind existing capabilities of the Ukrainian R&D organizations and the priorities in other developed countries. Usually, these priorities were formulated quite broadly and opened the way for identification of almost any research project as one, which belongs to the national priorities' list. As an example, priorities for 2003-2007 could be mentioned. In fact, these medium-term priorities were based on propositions of branch ministries, other state agencies, National Academy of Sciences and other academies and regional authorities.

Priorities had to be included into regional or branch programs of development (Clause 8 of the Law on Priorities, 2003):

1. Modernization of electric power stations; new and renewable sources of energy; new resource-saving technologies.
2. Engineering industry as a base for high-tech development of all branches; development of modern, quality-oriented metallurgy.
3. Nanotechnologies; microelectronics; ICT.
4. Development of chemical technologies; new materials; biotechnologies.
5. High-tech development of agriculture and manufacturing industry.
6. Transportation systems: Construction and reconstruction.
7. Protection and improvement of health care and environment.
8. Development of innovation culture of society

A positive indirect result of the Programme is the preparation of the Strategy of Innovation Development, which was approved during parliamentary hearings in July 2009. Arguments on the need to develop a comprehensive innovation strategy and to initiate different R&D and innovation projects in selected areas were to some extent based on the results of the Programme (Strikha and others, 2009). This looks logically justified, as the group of specialists from the National Academy of Sciences, which prepared the initial variant of the Strategy, was also involved actively in the Foresight Programme. The Strategy covers a number of issues, including S&T priorities, organizational measures aimed at acceleration of innovation development, forecasting of the main S&T indicators and so on. The Strategy was discussed widely among specialists from different ministries and the University sector before the hearings but, the hearings showed some differences in views between experts from the industrial ministries, academics and politicians, including members of the Parliament. The Strategy has not become a law, which means that it cannot be implemented officially yet. However, the Strategy has stimulated a number of discussions among Ukrainian experts and, probably, it could be used in preparation of different parliamentary bills and legal acts in the near future.

5. SECOND FORESIGHT-TYPE PROGRAMME 2008-2011

Only at the end of 2007, did the Government approve a new Foresight-type programme, which was to be conducted between 2008 and 2011. The preparation of this Programme only started in the second half of 2008. According to the Law of the State budget, participants of the Programme received 900 thousand Hryvnyas (140 thousand Euros, according to the official exchange rate) for the period 2008-2009, or only half of the amount, which was announced initially (Mekhanik, 2008).

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚIFICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

This new Programme was considered a continuation of the previous one. Key objectives and tasks were similar. At the same time, it contains several new features. The first one is the focus on the most urgent needs of national development and the possibilities to develop and commercialize some promising technologies. Energy saving was the focus of the Programme during its first year, while the biotech sector and new materials were foci during the second year. Secondly, the Ministry of Education and Science has concentrated all management in its hands through its Department of innovation and S&T programs and the Institute for S&T Information, although this measure has not deprived specialists from the National Academy of Sciences from participation in the Programme.

The groups of participants were changed substantially. The procedure of expert selection has become more transparent, and now every person with proper qualification and knowledge could express his (her) opinion on the specific problems of S&T development. Key criterion for selection was the level of competence of the specialist (experience, place of work, and publications in the discipline). After checking the personal data, experts could receive an access code from the MES, and fill the special questionnaire online. At the same time, Ministries and the National Academy of Sciences have recommended different research institutes and companies for participation in the Programme. All of them have received written invitations to take part in the Programme from the MES. Approximately 120 experts responded during the first year, and more than 200 during the second. It is interesting to note that scientists could fill part of the questionnaire, related to the development of their corresponding discipline, while industrialists or representatives of the ministries focused on aspects, related to the commercial perspectives of the products and technologies.

More attention has been paid to interviews and collection of expert opinions through the Internet. However, the rate of responses appeared low, and coordinators had to ask different ministries to help them with data collection by approaching key specialists directly. As it was in the previous programme, the industrial sector was again represented very modestly (less than 20% of all respondents).

The first results of the second stage of the programme, announced in December 2008, show that this initial task to detect specific technologies and to determine perspectives of their commercialisation will be difficult to achieve. Coordinators have collected data on new energy technologies from more than one hundred experts. However, this was difficult to compare or generalise. The list of approximately 60 different prospective technologies in the energy sector has been prepared. Fourteen technologies were identified as those, which had critical importance for the further development of the energy sector as a whole and for energy saving in different sectors of the Ukrainian economy.

Coordinators of the Programme had plans to compile data on promising biotechnologies and technologies in the field of new materials in 2011. The corresponding list of such technologies had to be prepared. There were plans to attract at least 32 Ukrainian research institutes and groups to prospective studies of biotechnologies and 35 such organizations to the studies of new materials (Kvasha, 2010).

The Ministry of Education and Science has introduced new computerised forms for data collection, but some experts of older generations could not use it properly. It seems that it would be important to arrange another round of expertise to obtain relevant results. The coordinators have also included a block on ‘technology audit’ into the Programme, but it is too early to conclude, how it will work with prospective technologies. According to the Programme administrators, a technology audit is an assessment of specific technologies strictly from a technological, not commercial, point of view. MES officials think it could help to ‘filter’ the most promising technologies.

Another new block in the Programme is the model of S&T development, based on a traditional production function with external S&T factors. It is unlikely that this model could provide reliable results, especially in conditions of Political instability. Nonetheless, it was budgeted for in the working plan.

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚIFICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

Unfortunately, the Second Programme was terminated due to lack of financial resources in 2011. While it is too early to draw final conclusions on the Second Programme, the attempts to correct some errors of the First programme (2005-2006) are evident.

Conclusions

Although foresight is an important methodological instrument in deciding on goals for social and economic growth, it has been neglected for years in Ukraine. Now the urgent need for foresight studies is evident for a number of scientists, industrialists, and officials. However, foresight-type activity will be useless if it is not be integrated in the broader context of innovation policy, which itself needs substantial modernization and improvement.

First, the Ukrainian foresight programmes were implemented in conditions of very weak and incoherent innovation policy. In such conditions Foresight faces much stronger limitations when compared to countries that are more institutionally stable and have more developed innovation policy. Real innovation challenges are not defined clearly in the official documents in Ukraine. At the same time, in conditions of incoherent innovation policy, foresight appears to be an adequate instrument to compensate some policy weaknesses.

Experts, which participated in the Foresight Programmes, have confirmed and illustrated some important conclusions, made by the specialists on S&T and innovation policy. The national innovation system in Ukraine is weak and fragmented, as the authorities do not pay serious attention to the stimulation of innovation development. However, the creation of conditions for innovation-based growth is the key for the future of national economy.

Second, responsibilities of the key actors were not well defined. There are several ministries and state agencies in Ukraine, which are responsible for support of innovation activities in the country. However, their scope of governance is overlapping, and not clearly defined. Some of these ministries and agencies, such as ‘branch ministries’ (Ministry of Healthcare, Ministry of Transport and Communication and others) have insufficient resources to conduct innovation policy effectively.

In principle, the Foresight Programme could play a key role in the co-ordination of efforts between different state agencies, ministries, and the general public in innovation sphere. However, the Programme is not considered an important instrument of expressing opinion and discussion by the majority of specialists. This was evident from the relatively low rate of expert participation, scheme of work organization (especially, in the first Programme) with clear domination of the National Academy of Sciences and the MES in decision-making processes. In fact, the results of the Programme showed, that experts were not sufficiently independent in their judgements; as some assessments were not confirmed by the statistical data on the situation in specific disciplines. In some cases, expert opinions could be pre-determined by the group co-ordinators, as the number of experts was limited, and majority of them represented only a small number of institutions. Generally, the Programme has not formed a wide platform for public discussion on the future development in S&T and innovation spheres.

Third, the Foresight process itself was not without weaknesses. For example, the new, relatively low-tech specialization of Ukrainian economy is not reflected properly in the Foresight-type programmes. As it was described in the first section of the paper, Ukraine has lost the bulk of its hi-tech potential in the last two decades. Thus, foresight studies have to be focused more on the problems of modernization of the sectors that dominate in the national economy. For instance, more attention has to be paid to the technological changes in traditional sectors. In particular, reduction of energy consumption has to be among the high priorities.

As to the First Foresight-type Programme, in general, this experience was not successful enough. However, the First Foresight-type Programme was useful. It helped to collect new analytical information and to raise important problems of innovation development at least to the level of the state officials.

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

While the Second Foresight-type Programme was more oriented on the needs of the economy, it was distracted from the general problems of S&T and innovation development.

Havas and his co-authors (Havas et al., 2010) showed that the Foresight could play at least four important functions in the process of national development:

1. As a sophisticated policy informing tool;
2. As an integral part of policy process;
3. As a pacemaker for building up reflexivity, and
4. As a tool for impact assessment.

In Ukraine, the Foresight-type Programmes were used predominantly as a policy-informing tool, while other possibilities for the utilization of the foresight studies were clearly underestimated. However, in recent years, the formulation of innovation policy was predominantly based not on the analysis of future developments in technological and S&T areas, but on normative considerations. The state authorities utilized these without adequate analytical work. Foresight could, in principle, help to make decisions in these spheres more grounded and justified.

To be really useful for the formulation and implementation of S&T and innovation policy, the Foresight programme needs changes in its organisation and mechanisms of co-ordination with other policy tools, like the state programmes on economic and social development, branch (sectoral) development programmes and so on. It is also important to attract more specialists and government officials into the process of foresight studies and to arrange a broad and open discussion on the most important issues of S&T development. This will require substantial efforts, including the participation of foreign experts, especially from the EU states, who could provide independent views on the situation in Ukrainian S&T and innovation spheres and propose mechanisms for their further adjustment.

Another key issue is to make the impact of results of foresight studies more effective in terms of their utilization in decision-making process at the governmental level. It is evident, that this process has to go along with the further democratisation of Ukrainian society and the embrace by politicians of their responsibility to the population of the country.

Foresight Programmes do not guarantee that Ukraine will successfully address a number of problems it faces at the moment. However, its adequate implementation could help in the effective modernization of the national S&T and innovation systems and could help to stimulate Eurointegration processes.

References:

1. Complex Programs of S&T Progress for 20 Years Period of the Ukrainian SSR (1983) – Kiev: State Planning Committee of the Ukrainian SSR (in Russian)
2. Consolidated Forecast of S&T and Innovation Development of Ukraine for 5 -Year Period and for the Next Decade (2007) – Kyiv: Fenix (in Ukrainian)
3. Havas A., Schartinger D., Weber M. (2010) The impact of foresight on innovation policy-making: recent experiences and future perspectives – *Research Evaluation*, 19(2), p. 91-104
4. Geets V., Seminozhenko V., Kvasnyuk B. (2007) *Strategic Challenges of the 21st Century to the Society and the Economy of Ukraine* – Kyiv: Naukova Dumka, 2007, vol. 1. (in Ukrainian)
5. Foresight of S&T and Innovation Development of Ukraine (2006) - Kiev: STEPS Centre, National Academy of Sciences of Ukraine (in Ukrainian)
6. Kvasha T.K. (2010) Foresight studies in Ukraine. - *Abstracts of the International Symposium Actual Problems of S&T and Innovation Policy in the Light of Creation of the European Research Area: Experience and Perspectives*’ - Kyiv June 16-17, 2010. – Kyiv, Feniks, - P. 353-357 (in Ukrainian)
7. INNO-Policy TrendChart - Policy Trends and Appraisal Report. Ukraine-2007 (2008) - <http://www.proinno-europe.eu/index.cfm?fuseaction=page.display&topicID=52&parentID=52>

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

8. *Investment and innovation development*. Special issue. (2009).- N.2(5) (in Ukrainian)
9. Matushenko I.U. (2008) *Perspectives of creation of the National innovation system in Ukraine* (In Ukrainian). Available at: http://iee.org.ua/files/alushta/13-matyushenko-perspektivy_stv.pdf
10. Malitsky B., Popovich A., Onoprienko M. (2008) *The Determination of the S&T and Innovation Priorities on the Base of Foresight Studies*. - Kiev: NANU (in Ukrainian)
11. Mekhanik O.V. (2008) Innovation Development of Ukraine - *Problems and Perspectives of Innovation Development of the Economy. Materialy XIII mezhunarodnoi nauchno-prakticheskoi konferentsii po innovatsionnoi deyatelnosti*. – Kiev-Simferopol-Sevastopol – pp. 32-37 (in Ukrainian)
12. Shkvorets Yu. (2009) State Goal –Oriented Programs in Ukraine in the Years of Independence. - *Problems and Perspectives of Innovation Development of the Economy. Materialy XIV mezhunarodnoi nauchno-prakticheskoi konferentsii po innovatsionnoi deyatelnosti*. – Kiev-Simferopol – pp. 113-116 (in Ukrainian)
13. Strikha M., Shovkaluk V., Borovich T., Dutchak Zh., Sedov A. (2009) *Information and Analytical Materials of the Ministry of Education and Science to the Parliamentary Hearings on the Topic :'Strategy of Innovation Development of Ukraine for 2010-2020 in Conditions of Globalizations*. – Kyiv: MON (in Ukrainian)
14. *The Programme of Development and Allocation of the National Economic Branch of Science and Science Services for 15-Years Period* (1990) – Moscow: The State Committee for Science and Technology (in Russian)
15. *Report on Competitiveness of Ukraine. Towards Economic Growth and Prosperity*. (2009) – Foundation of Effective Management. – Kyiv (it is also available at www.feg.org.ua) (in Ukrainian)
16. *Scientific and Innovation Activity in Ukraine* (2008) – Kiev: State Committee of Statistics of Ukraine, 2008, 351 p. (in Ukrainian)
17. *Ukraine: Economic Assessment*. - OECD, Paris, 2007, 114 p
18. Yegorov I., Bulkin I. (1999) Indicative Plan of S&T Development of Ukraine for 1999-2005: Problems of Development and Implementation, *Problemy Nauki*, N. 1, pp. 3-11 (in Russian)
19. Yegorov I., Voytovich A. (2003) *Science Profile of Ukraine* – British Council, Kyiv.
20. www.foresight.nas.gov.ua
21. World Bank Doing Business Ranking -2009 (2010) <http://www.doingbusiness.org/economyrankings/>

Recomandat spre publicare: 22.06.2014.

ФОРМЫ И МЕТОДЫ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОГО ПАРТНЕРСТВА В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА

ПЕРЧИНСКАЯ Наталья Павловна,
ведущий научный сотрудник Национального института
экономических исследований при Академии наук Молдовы
natperch@yahoo.com

Abstract: This paper investigates the theoretical aspects of public-private partnerships in countries with market economies. Describes the basic factors contributing to the establishment and development of public-private partnership at the present stage. Analyzes the main forms, methods and models of interaction of PPP application in the Republic of Moldova

Key words: public-private partnerships, forms, methods and models of public-private partnership

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

Аннотация. В данной статье исследуются теоретические аспекты развития государственно-частного партнерства в странах с рыночной экономикой. Рассмотрены базовые факторы, способствующие становлению и развитию государственно-частного партнерства на современном этапе. Проанализированы основные формы, методы и модели, взаимодействия применения ГЧП в Республике Молдова

Ключевые слова: государственно-частное партнерство, формы, методы и модели государственно-частного партнерства

Введение:

Взаимодействия государства, частного бизнеса и институтов гражданского общества – сложный процесс, который связан с разным уровнем влияния, управления и финансовой гибкостью всех субъектов партнерских отношений. Государственно-частное партнерство - это институциональный и организационный альянс между государством и бизнесом в сфере реализации общественно значимых проектов в различных направлениях жизнедеятельности.

Государственно-частное партнерство является важным направлением развития мировой экономики инновационного типа. Переход Молдовы на инновационный путь развития может быть осуществлен только в условиях тесного взаимодействия государства и бизнеса. При этом инициатором в создании государственно - частных партнерств в сфере инноваций должно стать государство. Такое лидирующее положение государства объясняется следующими факторами: [3,с.14]

- государство заинтересовано в развитии инновационной экономики страны, может выступить в качестве стабилизирующего фактора. Его механизмы всегда актуальны (особенно в условиях финансово-экономического кризиса, когда частные капиталовложения сокращаются);
- располагает значительными ресурсами;
- создает среду для внедрения инноваций, субсидирует их создание(инновации связаны с долгосрочными затратами и большими рисками);
- может выступать в роли серьезного гаранта доли риска, особенно на первых стадиях инновационного цикла;
- является как организатором, так и регулятором, заказчиком инновационных взаимодействий.

ГЧП позволяет реализовать потенциал предпринимательской инициативы и сохранить контрольные функции государства в социально значимых сферах, в целях развития инфраструктуры, в области трудовой миграции.

Основная часть:

Базовые факторы, способствующие становлению и развитию государственно-частного партнерства в рыночной экономике на современном этапе.

Партнерство между государством и частным сектором существовали всегда с момента появления государства. Становление и развитие государственно-частного партнерства обусловлено действием нескольких базовых факторов [4,с.115], способствующих усилению роли партнерских форм хозяйствования в рыночной экономике на современном этапе.

- *Во-первых, приватизация государственных активов*, которая является одним из важнейших направлений либерализации экономики. Курс на нее был взят большинством стран мира в 1980–1990 гг. ГЧП здесь играет большую роль, поскольку оно означает частичную приватизацию государственной и муниципальной собственности и общественных услуг.
- *Во-вторых, отсутствие в достаточных объемах финансовых ресурсов.* Национальные правительства не имеют в достаточных объемах финансовых ресурсов для модернизации, обслуживания и расширения производственной и социальной инфраструктуры. Привлечение же бизнеса в воспроизводственный процесс создает

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

основу для его структурной трансформации, которая направлена на развитие инновационно - инвестиционного комплекса.

- *В-третьих, мобильностью, быстрой принятия решений, способностью к нововведениям, использованию технических и технологических новаций бизнеса в сравнении с государством. Однако государство может обеспечить поддержку государственно-частных предприятий, в том числе за счет экономических рычагов.*

Базовыми признаками государственно-частных партнерств являются следующие:

- сторонами партнерства являются государство, с одной стороны, и частный бизнес - с другой стороны;
- взаимодействие происходит на официальной юридической основе;
- взаимодействие обеспечивает равные права обеим сторонам;
- проект имеет общественную направленность;
- в процессе реализации проектов на основе ГЧП стороны консолидируют вклады и ресурсы;

Затраты и результаты, как правило, распределяются сторонами в заранее оговоренных пропорциях. Как правило, инициатива в организации ГЧП исходит от государства, которое стремится заинтересовать частные фирмы в участии реализации общественно значимых проектов. [6,с.140]

В нашей стране отсутствует общепринятое толкование данного явления хозяйственной жизни. Наиболее удачным, на наш взгляд, молдавской экономической литературе является такое определение: «Государственно-частное партнерство — это правовой механизм согласования интересов и обеспечения равноправия государства и бизнеса в рамках реализации экономических проектов, направленных на достижение целей государственного управления». Государство при всех условиях остается субъектом публично-правовых отношений, поскольку государство и в гражданско-правовых отношениях как суверен уже не может выступать как рядовой субъект гражданского права. Поэтому нельзя ставить вопрос об изначальном равноправии государственного и частного секторов в проектах ГЧП [5,с.67]. Государство выступает в роли участника хозяйственного оборота, оно заинтересовано, как в эффективности общих результатов проекта ГЧП, так и в обеспечении своего коммерческого эффекта. Частный же партнер ориентирован на получение максимальной прибыли.

Формы, методы и модели, взаимодействия применения государственно-частного партнерства в современной мировой экономике

Государственно-частное партнерство имеет разнообразные формы и использует существенные потенциальные возможности. Методы и конкретные формы взаимодействия, могут существенно различаться в зависимости от зрелости и национальных особенностей рыночных отношений.

На основе консолидации опыта отечественных и зарубежных моделей партнерств сложилась следующая классификация ГЧП.

Таблица 1. Формы взаимодействия применения государственно-частного партнерства в современной мировой экономике

Сервисные контракты Короткий срок(1-3 года)	<ul style="list-style-type: none">• контракты на выполнение работ и оказание общественных услуг;• привлечение частных компаний к конкретным задачам, решение которых у государства вызывает трудности (пример: при ликвидации последствий стихийных бедствий недостает конкретного ресурса)
Управляющие контракты: Средний срок(3-8 лет)	<ul style="list-style-type: none">• контракт на <i>обслуживание</i>, в соответствии с которым государство поручает частному сектору обслуживание объекта;• контракт на <i>управление</i>, в соответствии с которым государство поручает частному сектору управление объектом;

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

	<ul style="list-style-type: none"> контракт «под ключ» - государство финансирует, а частный сектор занимается вопросами проектирования, строительством и управлением объекта
<i>Аренда и временная передача прав: Длительный срок (8-15 лет)</i>	<ul style="list-style-type: none"> лизинг: частная компания получает объект от государства. В обязанности арендатора входит обслуживание, взимание платы и осуществление платежей государству за пользование; соглашение о разделе продукции (передача частными компаниями определенной части выпускаемой продукции государству в качестве оплаты права реализации конкретного проекта)
<i>Концессионное соглашение Длительный срок (15-30 лет)</i>	Концедент (государство) передает концессионеру право на эксплуатацию природных ресурсов, объектов инфраструктуры, предприятий, оборудования. Взамен концедент получает вознаграждение в виде разовых или периодических платежей
<i>Акционирование, долевое участие частного капитала в государственных предприятиях (совместные предприятия) Неограниченный срок</i>	Участие в капитале

Источник: [6,с.140]

Наиболее современными и перспективными формами ГЧП, финансирующими проекты частного сектора, являются: Инвестиционный фонд; мегапроекты и национальные проекты; интегрированные структуры (компании с участием государства).

На практике формы ГЧП очень дифференцированы: от отдельных госконтрактов до системной поддержки государством отечественных компаний путем таможенно-тарифного регулирования, преференций отечественным производителям при проведении закупок аппаратуры за счет бюджетных средств, стимулирования экспорта инновационных технологий и продукции молдавских компаний и переноса зарубежными компаниями технологий и производства.

Что касается инновационной продукции, то взаимодействие государства, разработчиков, изготавителей и потребителей инновационной продукции реализуется, главным образом, через целевые программы, при разработке и реализации которых изначально заложено *противоречие*. Суть его заключается в том, что целью таких программ является выполнение программных мероприятий, т.е. осуществление государством финансовых затрат, а не достижение целей и задач целевой программы. Государство (заказчик) в лице министерств и ведомств не является реальным пользователем результатов реализации программы а, значит, не может объективно оценить качество результатов выполнения целевой программы.

В Республике Молдова реализация государственно-частного партнерства происходит в основном через систему контрактов. При этом используются следующие механизмы:

1. *Дизайн-строительство-эксплуатаци*. За счет строительства и эксплуатации государственно-частного партнерства объектов передаются частному партнеру на протяжении более 50 лет. Данный проект ГЧП может финансироваться исключительно за счет частного партнера. По истечении контракта с государственным партнером, объект государственно-частное партнерство передается бесплатно публичному партнеру.
2. *Строительство-эксплуатация обновление*. Частный партнер берет на себя финансирование строительства объектов государственно-частного партнерства и все его расходы на техническое обслуживание на срок, не превышающий 50 лет. В соответствии с законом частный партнер имеет право собирать плату за использование общественного блага в определенный период. После окончания срока действия договора все передается бесплатно для государственного партнера.

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

3. *Строительство-эксплуатация-передача частному партнеру* предполагает строительство, финансирование, эксплуатация и техническое обслуживание общественного блага. В данном случае инвестор имеет право собирать сборы с пользователей с целью возвращения своих инвестиций и покрытия расходов на обслуживание и получить определенной прибыли. После завершения контракта, общественное благо безвозмездно передаются государственному органу.
4. *Строительство-передача-эксплуатация* предполагает хорошее строительство. Право о собственности передается сразу же после завершения строительства.
5. *Аренда*, развитие частного партнера получает во временное пользование или временное владение общественным благом. Оплата производится по цене в рассрочку в течение периода (не более 50 лет).
6. *Трансфер- строительство– эксплуатация* общественное благо передается частному партнеру, который требуется для восстановления, эксплуатации и обслуживания государственной собственности на срок, не более 50 лет. По истечении срока действия договора, общественное благо безвозмездно передаются государственному партнеру.
7. При эффективном функционировании механизма ГЧП в Молдове должно обеспечиваться получение более широких преимуществ от капиталовложений в государственные исследования и создаваться благоприятные предпосылки для устойчивого сбалансированного развития экономики республики.

В нашей стране помимо вышеперечисленных форм взаимодействия бизнеса и власти ГЧП, указанных в таблице 1, действуют и другие механизмы в инновационном секторе: зоны свободного предпринимательства, деятельность венчурных фондов, центры трансфера технологий и инновационно-технологические центры, технопарки, инновационные инкубаторы, кластеры, бизнес-инкубаторы.

Относительно зон свободного предпринимательства (ЗСП): иностранные компании, несмотря на определенные выгодные условия сотрудничества не совсем активно участвуют в развитии данных зон. Основными причинами являются такие факторы как: коррупция, политические риски, отсутствие достаточного спроса на инновационные разработки и наличие незначительное количество инновационных компаний и перспективных проектов, а также слабая защита авторских прав.

Однако основная проблема для молдавских ЗСП состоит в недостатке привлеченных инновационных проектов с хорошим инвестиционным потенциалом. Запуск в республике таких экономических зон имеет следующую особенность. На первом этапе идет острая конкуренция среди регионов за право размещения ЗСП на своей территории, на втором - пассивное наполнение зон компаниями в качестве резидентов. Это объясняется тем, что большую часть предусмотренных в ЗСП льгот инвестор может получить, договорившись с региональной властью.

Деятельность венчурных фондов. В Республике Молдова до сих пор не внедрен проект создания Венчурного фонда, основная задача которого поддержка инновационных предприятий.

Центры трансфера технологий и инновационно-технологические центры. Основная их задача - коммерциализация разработок, создаваемых в научных организациях и вузах преимущественно в рамках приоритетных направлений развития науки, технологий и техники. В Республике Молдова функционирует Агентство по инновациям и трансферу технологий, который по сути и является таким центром. Что касается Инновационно-технологический центра, то на сегодняшний день такого в республике не имеется. В республике активно уже функционируют такие инновационные структуры как технопарки, инновационные инкубаторы,

включая вузовский сектор), а также промышленные парки и бизнес-инкубаторы, на примере которых можно проследить активное действие ГЧП

Основой для реализации проектов ГЧП является законодательная база. Следует отметить, что Республика Молдова является одной из первых стран, где начала создаваться законодательная база в сфере государственно – частного партнерства. Так в 1995 году Парламентом страны был принят Закон о концессиях, который является главной и наиболее эффективной формой ГЧП во всем мире. Закон «О концессиях» заложил основы развития концессии, как одной из форм ГЧП в Молдове. В 2008 году вступил в силу закон Республики Молдова «О частно - государственном партнерстве». [1]

Однако, несмотря на то, что эти два закона были приняты, но практически до 2012 года не действовали. Это объясняется двумя факторами: их *рамочным характером и отсутствием подзаконной нормативной базы*, назначение которой - конкретизация и регламентация применения законодательства на практике (инструкций, руководств, директив, положений, типовых договоров и пр.). Два закона ГЧП не были взаимосвязаны и не гармонизированы с другими законами республики.

На сегодняшний день в молдавском законодательстве термин «ГЧП» пока не имеет однозначного юридически выверенного определения, поэтому трактуется неоднозначно. В функционирующем законе «О частно - государственном партнерстве» дается определение ГЧП, проектов государственно-частного партнерства, возможных форм их осуществления; устанавливаются принципы, порядок и условия взаимодействия публичного и частного партнеров при заключении и исполнении соглашений о государственно-частном партнерстве, определяются существенные условия соглашения о ГЧП, гарантии прав и законных интересов частного и публичного партнеров. Законопроект направлен на определение *единых и понятных правил игры для участников проектов ГЧП*, что является дополнительными гарантиями для частных инвесторов.

В Республике Молдова на сегодняшний день основными проектами в формате государственно-частного партнерства являются следующие:

- Концессионный проект SE «Международный Аэропорт Кишинэу» (инициированный Агентством публичной собственности).
- Два проекта "список государственных активов и перечень работ и услуг национальных общественных интересов предложил государственно-частного партнерства "(Министерство экономики совместно с Агентством публичной собственности), Он позволит установить области и государственных инфраструктурных проектов, представляющих национальный интерес.
- Положение о стандартных процедурах и условий для выбора частного партнера.
- Проекты для предоставления диализа, радиации (Министерство здравоохранения).
- Проекты для ремонта домов государственного университета Молдовы (Министерство образования).

Целью концессии в данных проектах является развитие качества услуг, обеспечение экономической эффективности и соблюдение высоких стандартов безопасности и надежности. Некоторые проекты уже находятся в стадии функционирования, однако пока они не имеют эффективной отдачи(например первый ГЧП в Молдове в медицинской сфере. Компания Global Biomarketing Group-Moldova, занимающаяся поставками медицинской техники, совместно с районной больницей Оргеева открыла в этом населенном пункте диагностический центр EUROCLINIC. В процессе реализации проекта выигравшая тендер компания столкнулась с многочисленными трудностями: бытовыми, дополнительными расходами, которые не предусматривал их бизнес-план, долгим периодом окупаемости инвестиций, а также конкуренцией со стороны других медицинских учреждений.

Опираясь на международный опыт проектов на основе государственно-частного партнерства, вышеупомянутые проекты могут стать эффективными только при наличии комплекса следующих факторов:

- государственной поддержки,
- развитой законодательной базы,
- сформированной институциональной структуры для реализации проектов ГЧП,
- установлении оптимального соотношения цены и качества услуг,
- распределении рисков по проектам между партнерами, одним из которых является государство.

Выводы:

- ✓ Под государственно-частным партнерством следует понимать механизм предоставления частным сектором инфраструктурных услуг государственной/социальной значимости, основанный на эффективном распределении рисков, обязательств и полученной выгоды между государством, частным сектором и пользователями.
- ✓ В Молдове, где рыночные институты и механизмы не обеспечили эффективное функционирование экономики инвестициями, государственный сектор в сочетании с частным может обеспечить модернизацию экономики на инновационной основе
- ✓ Сегодня в Молдове довольно интенсивно разрабатывается нормативно-правовое обеспечение механизмов ГЧП, сформированы и реализуются ряд проектов, создаются институциональные основы партнерства, определяются условия и инструментарий вступления регионов в сферу ГЧП. Однако в молдавском законодательстве термин «ГЧП» пока не имеет однозначного юридически выверенного определения, в силу чего трактуется по - разному. Необходимо иметь четкое определение ГЧП как правовой нормы, которое бы включало законодательное закрепление прав и обязанностей партнеров в плане *совместного использования инвестиций, собственности, разделения рисков, регламентации прав и обязанностей во владении совместной собственностью*.
- ✓ Необходимо выстраивать партнерские отношения, поставив их на правовую равноправную договорную основу. На сегодняшний день молдавское законодательство не выделяет специально публично-правовых функций и не устанавливает связи между ними и публичной собственностью. Публично-правовые функции реализуются либо административно, либо через гражданско-правовые функции. В связи с этим организовать на такой основе распределение правомочий между сторонами партнерства практически невозможно
- ✓ Не способствует внедрению ГЧП в Молдове высокая коррумпированность государственного аппарата на всех уровнях власти, во всех отраслях, сферах, регионах, муниципалитетах. В ведущем секторе Информационные технологии она также приобрела уже системный характер и приводит к неэффективному расходованию денежных средств. Все это препятствует установлению доверительных и конструктивных отношений с предпринимателями.
- ✓ Реализация проектов государственно-частного партнерства в Республике возможна при применении следующих основных принципов: *открытости (прозрачная и благоприятная среда для реализации ГЧП, наличие обратной связи между участниками партнерства, публикации в СМИ); сопоставимости национального и международного учета (как дополнительный фактор привлечения иностранных инвестиций в реализуемые проекты); доверия (отсутствие бесконечных проверок частного бизнеса со стороны органов государственной власти); непрерывности (непрерывность взаимодействия государства и бизнеса в реализуемых проектах); окупаемости (получение прибыли частным сектором в случае участия в ГЧП)*.

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

- ✓ В сфере государственных закупок, развитие государственно-частного партнерства должно осуществляться в следующих направлениях:
- передача части функций по оперативному управлению государственными закупками на исполнение в негосударственные управляющие компании. На региональном уровнях целесообразно делегировать функции по организации размещения государственных заказов путем проведения *торгов* (аукционов) и *привлечение к управлению реализацией государственных проектов*, например, в рамках целевых программ частных управляющих компаний с мотивацией на снижение затрат;
 - развитие сотрудничества с негосударственными некоммерческими организациями, в том числе для формирования институтов и *механизмов независимого контроля на основе привлечения неправительственных, общественных организаций* для осуществления профессиональной экспертизы и общественного контроля на различных этапах размещения и реализации государственных заказов. Это повысить прозрачность и эффективность использования бюджетных средств.

Список использованной литературы:

- Legea Republicii Moldova „Cu privire la parteneriatul public-privat” nr.179 din 10.07.2008, publicată: 02.09.2008 în Monitorul Oficial nr.165-166
- Gerrard, Michael B. What are public-private partnerships, and how do they differ from privatizations? // Finance & Development. — 2001. — Vol.38. — № 3. <http://www.imf.org/external/pubind.htm>
- Report to Congress on Public-Private Partnerships. US Department of Transportation. — 2004. P.10. <http://www.fhwa.dot.gov/reports/pppdec2004/>
- Варнавский В.Г. Партнерство государства и частного сектора: формы, проекты, риски /В.Г. Варнавский. -М.: Наука. -2005. – 325 с.
- Дерябина М. Государственно-частное партнерство: теория и практика // Вопр. экономики. — 2008. — № 8. — С.64–78
- Инновационный вектор экономики знаний. Науч.ред. Г.Ф.Унтура; А.В.Евсеенко. Рос.акад.наук, Сиб.отд. Ин-та эконом. и орг. пром. произв.-Новосибирск; Изд-во СО РАН. 2011-279c ISBN 978-5-7692-1197-3

Recomandat spre publicare: 23.06.2014.

**IMPORTANTĂ NEGOCIERILOR COMERCIALE ÎN CONTEXTUL
INTEGRĂRII EUROPENE**

Lilia ȘARGU, PhD,
European University of Moldova,
lsargu@mail.ru

Abstract: Throughout the history of the development of the concept of negotiation he manifested in all areas, and pronunțate obviuște prezentă în perioada actuală atunci când conceptul de negociere este promovat de politici. Economic negocierile sunt cele mai comune în lumea umanității, dar nu întotdeauna se realizează. Creșterea importanței negocierilor este datorată unor factori economici și social-politici. Diversitatea și complicitatea negocierilor se datorează și nivelului lor de dezvoltare micro- sau macroeconomic. Pentru a participa în negocierile internaționale, managerii companiilor autohtone trebuie să cunoască principiile de negociere a negocierilor internaționale: principii generale de negociere, principii de conduită și principii specifice unor domenii sau acțiuni.

Key words: negotiation, trade, international negotiations, agreement.

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

Rezumat: Pe tot parcursul istoric al dezvoltării conceptului de negociere el s-a manifestat în toate domeniile, evident și pronunțat în perioada actuală cînd cel mai des noțiunea de negociere este promovată de domeniul politic. Sub aspect economic negocierile sunt cele mai utilizate de omenire dar de cele mai multe ori nu se conștientizează faptul. Creșterea importanței negocierilor este datorată unor factori economici și social-politici. Diversitatea și complicitatea negocierilor se datorează și nivelului lor de dezvoltare micro- sau macroeconomic. Pentru a participa în negocierile internaționale, managerii companiilor autohtone trebuie să cunoască principiile de negociere a negocierilor internaționale: principii generale de negociere, principii de conduită și principii specifice unor domenii sau acțiuni.

Cuvinte cheie: negociere, comerț, negocieri internaționale, contract.

Introducere:

Negocierile ca fenomen sunt prezente încă din cele mai vechi timpuri în acțiunile omului, dar și în vîzorul savanților. O bună perioadă negocierile au fost tratate ca sinonim a comerțului, dar societatea a observat că în diferite sfere de activitate această noțiune are caracter afirmativ și scopul ei într-un mod sau altul nu se schimbă. Pe tot parcursul istoric al dezvoltării conceptului de negociere el s-a manifestat în toate domeniile, evident și pronunțat în perioada actuală cînd cel mai des noțiunea de negociere este promovată de domeniul politic. Sub aspect economic negocierile sunt cele mai utilizate de omenire dar de cele mai multe ori nu se conștientizează faptul. Negocierile sunt o acțiune în care se confruntă cererea și oferta în vederea ajungerii la o înțelegere reciproc avantajoasă, respectiv la semnarea unui acord sau contract de vânzare-cumpărare.

Rezultate:

Complexitatea deosebită a vieții social-economice și politice contemporane, faptul că participarea la relațiile economice internaționale a devenit o cerință indispensabilă a progresului economic al fiecarei națiuni se reflectă și în intensificarea preocupărilor pentru asigurarea, prin dialog și conlucrare, a unui cadru cât mai adecvat de dezvoltare, pe baza unor principii corecte, echitabile, a relațiilor dintre state, precum și a celor dintre firme. Importanța și complexitatea negocierilor reiese și din faptul că le negocieri participă agenți economici din diferite țări [tradus și adaptă de autor după 4, p. 8-11].

Afirmarea și creșterea importanței negocierilor se întâmplă datoră unor factori economici și social-politici:

- negocierile servesc, într-o cât mai mare măsură, eforturilor de a da răspunsuri la problemele complexe ce derivă din nevoie obiectivă a adâncirii cooperării dintre firme și dintre țări;
- diversificarea diviziunii internaționale a muncii, creșterea numărului de parteneri de afaceri, amplasări în zone geografice cât mai întinse și mai diversificate;
- posibilitatea alegerii dintr-un număr sporit de tehnici concrete de contractare și derulare a schimburilor comerciale externe;
- înăspirea concurenței în condițiile în care, într-un mare segment al pieței, oferta depășește cererea de mărfuri;
- în condițiile existenței unor diferențe și limitări în ceea ce privește dotarea cu resurse a țărilor lumii, accesul la resursele deficitare este posibil printr-o colaborare reciproc avantajoasă, pe baza negocierii.

Pentru partenerii comerciali, însă, negocierile au o deosebită importanță în stabilirea prețurilor de contract pe baza prețurilor mondiale caracteristice, impuse în mod obiectiv de acțiunea legii valorii pe plan mondial, în confruntarea între cerere și oferta, precum și a celorlalte clauze menționate în contractul de vânzare-cumpărare, de import-export, cooperare etc. „În practică, negocierile comerciale internaționale sunt cunoscute și sub denumirea de tratative comerciale internaționale. Este de subliniat faptul că negocierea comercială internațională a dobândit o semnificație mai largă decât sensul strict comercial, referindu-se la toate negocierile care au loc în domeniul relațiilor economice internaționale.

Folosirea noțiunii unice de negociere comercială se bazează pe faptul că relațiile comerciale constituie latura fundamentală a relațiilor economice”[1, p.92].

Gradul de dificultate al negocierilor este stabilit de nivelul la care se desfășoară. Spre deosebire de negocierile comerciale interne, cele internaționale reprezintă un grad sporit de dificultate, atât în etapa pregătirii, cât și în etapa desfășurării lor. Avem în vedere complexitatea structurii și fenomenelor pieței mondiale, caracterizate prin: concurența deosebit de puternică și calificată; conflicte între prețurile interne și prețurile externe; fluctuații valutare; condiționări tehnice de adaptare, confectionării de ambalaje și marcaje speciale; finanțarea exportului; organizarea activității de marketing etc. Se are în vedere și faptul că marea piață mondială este fragmentată într-o mulțime de segmente, mai mult sau mai puțin apropiate de țara exportatorului, care trebuie cunoscute și studiate.

Astfel, negocierile între partenerii comerciali sunt necesare pentru stabilirea prețurilor de contract pe baza prețurilor mondiale caracteristice, impuse în mod obiectiv de acțiunea legii valorii pe plan mondial, în confruntarea între cerere și ofertă, precum și a celorlalte clauze menționate în contractul de vânzare-cumpărare, acorduri etc. [1, p.95].

Obiectivele negocierilor comerciale internaționale sunt dictate de genul lor. Există obiective comune oricărui fel de negocieri precum și obiective speciale. Vom prezenta în continuare câteva din categoria celor esențiale (Figura 1.).

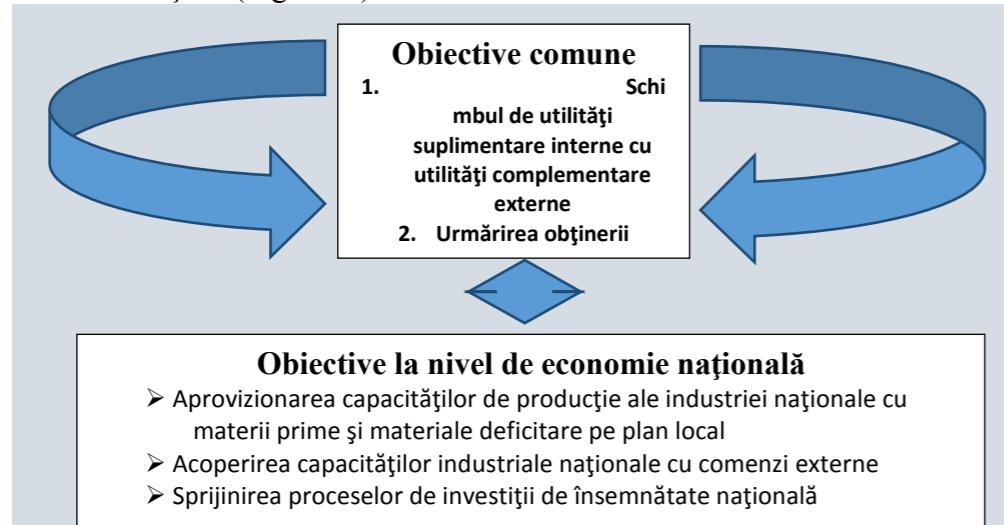

Fig. 1. Obiective ale negocierilor comerciale internaționale

Sursa: [sistematizat de autor]

Obiectul și clasificarea negocierilor comerciale internaționale sunt definite de caracterul și dimensiunile negocierilor. Astfel obiectul negocierilor comerciale internaționale este determinat de trei categorii de negocieri:

1. negocierea instrumentelor de politică guvernamentală;
2. negocierea contractelor economice externe;
3. negocierea litigiilor de derulare a instrumentelor de politică guvernamentală și din derularea contractelor economice externe (Figura 2.).

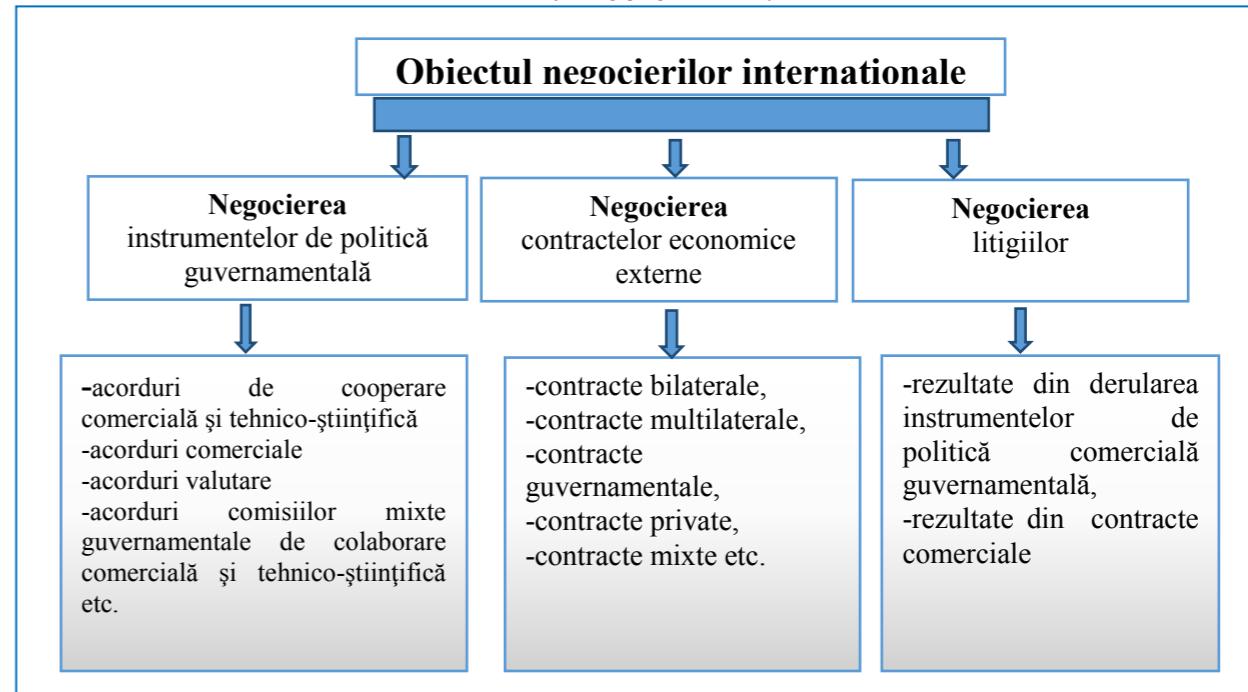

Fig. 2. Obiectul de analiză în negocierile internaționale
Sursa: sistematizat și elaborat de autor

La baza negocierilor comerciale internaționale stau diferite principii, în funcție de natura și de obiectul lor, precum și de caracterul lor juridic. Sunt însă unele principii comune tuturor tipurilor de negocieri comerciale internaționale. Fără a avea pretenția de a le epuiza, vom examina cele mai esențiale.

1. Integrarea negocierilor în activitatea comercială cotidiană. Negocierile comerciale trebuie să fie integrate în activitatea cotidiană de comerț exterior. Ele încep din momentul inițierii oricărei activități în domeniul relațiilor comerciale externe. Negocierile fiind una din laturile de bază ale activității comerciale, pregătirea desfășurării lor implică o preocupare permanentă a specialiștilor în următoarele direcții: procurarea și organizarea materialului documentar tehnic și comercial; contactarea și selectarea diferitelor firme potențiale, în funcție de profilul și gradul lor de bonitate; formarea echipei de negocieri; pregătirea negocierilor; stabilirea datei și locului dezbaterii; desfășurarea dezbaterii; cristalizarea și consemnarea rezultatelor; prezentarea raportului echipei de negocieri; derularea contractelor încheiate; desfășurarea activității post-derulare; reluarea ciclului pentru alte acțiuni de promovare.

În consecință, negocierea comercială internațională, privită în sensul larg al cuvântului, nu încetează decât odată cu încetarea activității de comerț exterior.

2. Cunoașterea și respectarea legilor economice obiective care acționează pe piața mondială. Comerțul internațional este guvernat de legile economice obiective ale pieței mondiale, care de multe ori au efecte diferite de cele care acționează în economia națională (Figura 3).

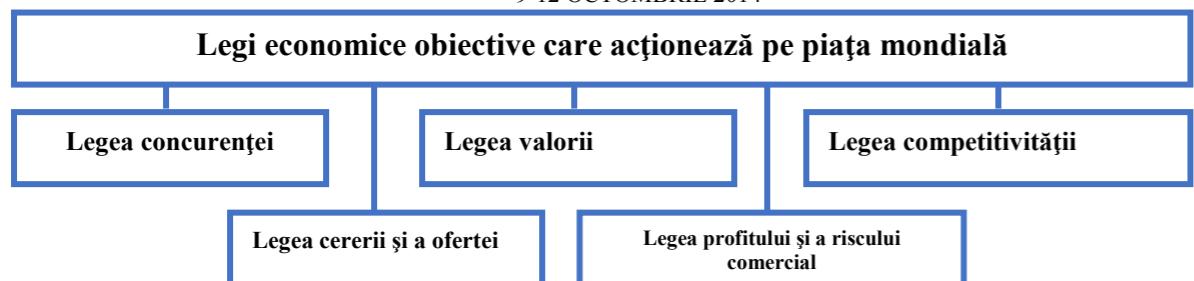

Fig. 3. Legi economice în negocierile internaționale

Sursa: elaborată de autor

Spre exemplu, legea concurenței este una din legile economice obiective de bază care acționează în comerțul internațional. Această lege implică eforturi permanente de ordin material, finanțier, uman, care competitivitate, adică capacitate de a înfrunta concurența pieței. În concepția competiției comerciale mondiale, legea concurenței este considerată a fi un judecător implicabil ce îi condamnă pe producători la progres. Concurența pe plan mondial definește nivelul tehnico-calitativ al produselor și serviciilor, ritmul inovațiilor și învențiilor, impunând eforturi în direcția scăderii costurilor de producție pe calea creșterii productivității muncii, precum și pe calea scăderii consumurilor și cheltuielilor de gestiune economică și a cheltuielilor de circulație prin organizarea superioară a muncii.

3. Cunoașterea și aplicarea normelor uniforme de drept ale comerțului internațional și a uzanțelor comerciale internaționale, precum și a particularităților legislațiilor naționale în materie de comerț exterior.

La masa negocierilor fiecare parte caută să introducă în documentul consemnatat al rezultatelor cât mai multe elemente din legislația națională, ca fiindu-i cea mai accesibilă. Din această situație conflictuală se iese pe calea convenirii, în mod priorită, la normele uniforme de drept comercial internațional sau a uzanțelor comerciale internaționale. Numai în lipsa acestora apare necesitatea recurgerii la compromisuri juridice.

Este de subliniat faptul că pe parcursul timpului, diferite organizații internaționale s-au preocupat și au elaborat foarte multe norme de drept, extrem de utile la masa negocierii oricarei tranzacții internaționale de afaceri. Sunt de menționat printre altele: Convenția Națiunilor Unite referitoare la contractele internaționale de vânzare de bunuri; regulile uniforme ale creditului documentar; regulile referitoare la cambie, bilet la ordin și CEC; Convenția privind dreptul tratatelor; contractele-tip de vânzare-cumpărare; Convenția europeană de arbitraj comercial internațional etc.

Acstea sunt doar câteva dintre documentele elaborate în direcția uniformizării normelor de drept comercial internațional. Activitatea de uniformizare continuă în organizațiile internaționale de specialitate, cu deosebire în cadrul organizațiilor corespunzătoare ale O.N.U.

Pentru negociator este important să cunoască într-o proporție cât mai mare asemenea norme uniformizate, precum și unele particularități ale legislațiilor naționale în materie, spre a ține seama de ele în procesul negocierilor.

4. Respectarea avanțajului reciproc. Orice tranzacție de afaceri trebuie să fie reciproc avanțajoasă. Aceasta nu înseamnă că fiecare să câștige la fel, lucru de altfel greu de constatat, dar fiecare, în intimitatea propriului calcul, să aibă de câștigat din afacerea încheiată. Împingerea partenerului dincolo de limitele unui avanțaj minimal evident duce la deteriorarea relației comerciale respective, umbrește perspectiva promovării. Nici o negociere nu trebuie să se întemeieze prin înselăciune. A forța partenerul să-ți accepte condițiile exagerate, în împrejurări fortuite, sau a-l însela profitând de insuficiența lui de documentare, este posibil. Dar de câte ori? Câștigul forțat sau bazat pe înselăciune se va solda în final cu mari pierderi. Se pierde un partener potențial și, mai grav, alterează faima personalității firmei pe care o reprezintă.

5. Cooperare, respect și înțelegere. Un bun negociator trebuie să demonstreze în permanență un înalt spirit de cooperare, respect și înțelegere față de partenerul său. El trebuie să aibă un rol activ, cooperant, constructiv. Să pătrundă în intimitatea argumentelor oponentului, să se substitue în locul acestuia și să-si completeze raționamentul cu aspecte de pe poziția respectivului oponent. Cooperarea înseamnă și logică, elasticitate, ieșire din situații anchilozate de expectativă, bineînțeles, în limitele demnității și respectului reciproc. Negociatorul cooperant își va ajuta partenerul, furnizându-i argumente logice, susceptibile să ilustreze în mod convingător și avantajele acestuia. Dacă constată erori strecute în raționamentul partenerului său, să-i sugereze ideea rectificării mandatului bazat pe calcule eronate sau incomplete, nu înainte de a-și revizui cu deplină răspundere și discernământ propriul mandat, dacă constată sau i se demonstrează de oponent că este viciat.

6. Operativitate decizională bazată pe analiza colectivă. Nimic nu este mai pagubitor ca tărgăneala discuțiilor, tergiversarea și prelungirea negocierilor din lipsa capacitatii și curajului de decizie. Negociatorul trebuie să manifeste inițiativă, curaj și voință de decizie în momentele optime ale dezbatelor. Dar, pentru a putea proceda așa, el va căuta ca în prealabil, indiferent de natura mandatului, să analizeze temeinic în cadrul echipei de negocieri aspectele de fond ivite. Adică, să aplique vechiul dictum al romanilor "festina lente" (grăbește-te încet).

7. Compensarea obligațiilor reciproce. În comerț, ca de altfel în viață, nimic nu se dobândește în mod gratuit. Negociatorul experimentat simte că orice concesie care i se face, fără o justificare logică aparentă, urmărește un avantaj unilateral în perspectivă, de proporții mai consistente, întocmai ca la jocul de șah. Sacrifici o piesă pentru a câștiga, peste câteva mutații, două piese sau chiar partida.

8. Păstrarea demnității și integrității morale. Negociatorul nu are dreptul să se complacă într-un joc de înjosire a personalității lui, indiferent de avanțajul care i se oferă de ordin contractual. Un astfel de joc îl va costa mult mai mult în viitor, deoarece el își vinde personalitatea. Demnitatea trebuie să fie păstrată, neadmițând jigniri, insulte, denigrări ale colegilor din echipa de negocieri sau ale întreprinderii pe care o reprezintă. El trebuie să păstreze o ținută nealterată, respingând sau chiar amânat negocierile cu partenerul care încearcă să-l mituască. La rândul său nu are voie să-si jignească partenerul sau un membru al echipei oponente. Se va exprima întotdeauna într-un limbaj clar, sobru, dar plăcut, cîteodată integrat într-un umor sănătos, fără insinuări, fără idei preconcepute, manifestând în permanență nivelul său ridicat de pregătire profesională, psihologică și de cultură.

În Republica Moldova LEGEA nr. 595, din 24.09.1999, privind tratatele internaționale ale Republicii Moldova determină modul de inițiere, negociere, semnare, intrare în vigoare, aplicare, suspendare, denunțare sau stingere a tratatelor internaționale ale Republicii Moldova [3, p.24-26]. Astfel legea stabilește atât definițiile, cât și atribuțiile în relațile de negociere a tratatelor internaționale, printre care menționăm:

- *inițierea negocierilor* - comunicarea de către partea moldovenească celeilalte părți a intenției sale de a încheia un tratat internațional (fie transmiterea proiectului tratatului sau a schiței acestuia, fie propunerea de reluare a negocierilor) ori acceptarea unei asemenea inițiative a celeilalte părți;
- *negociere* - fază a procesului de încheiere a tratatului internațional, pe parcursul căreia părțile purcă la discutarea elementelor de fond și de formă ale acestuia, în vederea elaborării textului final;
- *parafare* - autenticarea textului unui tratat internațional la etapa încheierii negocierilor, prin aplicarea pe textul tratatului a inițialelor numelui imputernicitorilor statelor participante la negocieri;

Tratatele internaționale se execută cu bună-credință, în conformitate cu principiul „pacta sunt servanda [3, p.24-26]”¹¹. Republica Moldova nu poate invoca prevederile legislației sale interne ca justificare a neexecuției unui tratat la care este parte.

¹¹ Notă: obligațiile generate din convențiile internaționale trebuie îndeplinite cu bună credință (autor)

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

Afirmația că dacă nu demonstrezi că prezinti ceva, răsuți să rămâi neobservat este foarte mult utilizată în politică, dar se referă și la situația noastră economică. Nu trebuie să aşteptăm să bată cineva la ușă și să ne întrebe ce avem de vânzare. E cazul ca noi însine să promovăm produsele autohtone. Primii pași vor fi cei mai dificili dar, necăind la aceasta, trebuie să fim pregătiți foarte bine. Negocierile internaționale sunt ca și cum ai picta un tablou, deoarece de fiecare dată avem un peisaj nou, condiții noi, personaje noi, circumstanțe noi. Însă sunt și unele elemente comune precum procedura de desfășurare, tehnica și tactica de negocieri [2, p. 40-41].

Concluzii:

În concluzie, menționăm că procesul de negocieri, atât la nivel național cât și internațional, nu este prezentat detaliat, ceea ce ne-ar permite efectuarea unei analize a „procesului de negociere nemijlocit”. Pentru a participa în negocierile afacerilor internaționale, managerii companiilor autohtone trebuie să cunoască principiile de negociere a afacerilor internaționale: principii generale de negocieri, principii de conduită și principii specifice unor domenii sau acțiuni. Tratatele internaționale se execută cu bună-credință, în conformitate cu principiul „pacta sunt servanda”. Republica Moldova nu poate invoca prevederile legislației sale interne ca justificare a neexecuției unui tratat la care este parte. Studiind experiența pe diverse domenii și ramuri și făcând referință în mod deosebit la negocierile comerciale, ținem să menționăm că nu sunt indicate metodele sau tehniciile de negocieri, problemele apărute (sau sunt indicate în stil diplomatic), nu sunt prezentate toate etapele negocierilor, resursele acordate etc., ceea ce argumentează necesitatea elaborării unor modele, ce pot fi recomandate companiilor pentru perfecționarea procesului de negocieri și pentru creșterea competitivității companiilor.

Referințe bibliografice:

1. Stoian I., Pencea R., Brotac L., *Tehnici de comerț internațional – pentru pregătirea importatorului și a exportatorului*. Vol. I. București: Ed. Jeco Trading, 1992. 604 p.
2. Stratan A., *Analiza competitivității Republicii Moldova și perspective metodologice de dezvoltare*. În: Economie și Sociologie, Chișinău: Editura Evrica 2010, nr.3, p. 18-24
3. Legea nr. 595 din 24.09.1999 *Privind tratatele internaționale ale Republicii Moldova* Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 02.03.2000, nr. 24-26 art nr: 137
4. Герчикова И.Н. *Международное коммерческое дело*: Учебник для вузов. Москва: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1996. 501 с.

Recomandat spre publicare: 23.06.2014.

REPUBLICA MOLDOVA ÎN CONTEXTUL PROCESULUI DE INTEGRARE EUROPEANĂ: DIVERGENȚE ȘI OPORTUNITĂȚI

Ludmila OLEINIC,
Doctor în științe politice, Conferențiar universitar interimar
Universitatea „Perspectiva-INT”
oleynyckliuda2@yahoo.com

Rezumat: Acest articol este consacrat procesului de integrare europeană a Republicii Moldova, considerat a fi interesul ireversibil al politiciei externe din Republica Moldova, spre care s-a mers gradat ei cu o dinamică intensă, oportunitate specială în ultimul deceniu. Ca urmare, atât clasa guvernantă cât și societatea s-a angajat ferm pe calea realizării reformelor democratice și a angajamentelor de ajustare la standardele europene. După mai bine de două decenii de apropiere tot mai intensă, Republica Moldova colaborează cu structurile comunitare în domenii dintre cele mai variate. Pentru Republica Moldova integrarea europeană este un proces continuu de reforme interne, precum și un vector al

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

politicii externe. Acordul de Asociere Moldova – UE pune accent pe democrație și statul de drept, drepturile omului și libertățile fundamentale, buna guvernare, pe buna funcționare a economiei de piață și pe dezvoltarea durabilă. Astfel, Acordul de Asociere reprezintă o etapă importantă în drumul Republicii Moldova către deplina integrare europeană.

Cuvinte-cheie: dialog politic, integrare europeană, Uniunea Europeană, cooperare, Acord de Asociere, economie de piață, dezvoltare durabilă, reforme, democratizare.

Abstract: This article is devoted to the process of European integration of Moldova, thought to be irreversible foreign policy interests of state, to which Moldova went gradually and with intense dynamics, especially in the last decade. As a result, both the governing class as well as the society is strongly committed to achieving democratic reforms and commitments of adjustment to European standards. After more than two decades of increasingly intense relations, Moldova cooperates with community structures in various fields. Moldova's European integration is a continuous process of reform inside and vector of foreign policy. Association Agreement EU - Moldova entered into force focuses on democracy and rule of law, human rights and fundamental freedoms, the proper functioning of the market economy and sustainable development. Thus, the Association Agreement is an important step on the way to full European integration of Moldova.

Keywords: political dialogue, European integration, European Union, cooperation, association agreement, market economy, sustainable development, reforms, democratization.

Procesul de integrare europeană pentru Republica Moldova este de o importanță deosebită din perspectiva capacitatii de transformare într-un cap de pod la periferia Uniunii Europene. Indiscutabil, integrarea Europeană este considerată a fi interesul ireversibil al politiciei externe din Republica Moldova, spre care s-a mers gradat și cu o dinamică intensă, în special în ultimul deceniu.

Dialogul politic dintre Republica Moldova și UE a trecut la o etapă superioară culminând cu semnarea Acordului de Asociere, document ce vine să înlocuiască precedentul Acord de Parteneriat și Cooperare. Acordul de Asociere este cel mai important element al cadrului juridic al dialogului Republica Moldova – UE instituit prin Parteneriatul Estic. Progresele Republicii Moldova au fost apreciate periodic prin intermediul discursurilor oficialilor europeni precum și prin adoptarea diverselor rezoluții.

Este de remarcat că, Comisia Europeană a inițiat în noul context geopolitic din estul Europei și cel determinat de reconsiderarea caracterului instituțiilor europene după luarea deciziilor de la Maastricht, relațiile cu statele nou apărute în fostul spațiu sovietic. Oficial, relațiile dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană au debutat după 27 august 1991.

La 20 iulie 1992, Comisia propunea semnarea acordurilor de parteneriat și cooperare cu statele succesoare ale URSS, iar la 28 noiembrie 1994 a fost semnat Acordul de Cooperare și Parteneriat, care a intrat în vigoare la 1 iulie 1998, pentru o durată inițială de 10 ani [4]. Acest aranjament a asigurat baza colaborării cu UE în domeniul politic, comercial, economic, juridic, cultural-științific; în acest sens relațiile celor două entități au fost plasate într-un cadru legislativ oficial.

În prezent, UE și RM dezvoltă o relație din ce în ce mai strânsă, aceasta mergând dincolo de cooperare, până la integrarea economică treptată și oprofundare a cooperării politice. Integrarea Europeană rămâne obiectivul principal și ireversibil al agendei interne și externe a Republicii Moldova.

În mai 2004 Republica Moldova a fost inclusă în Politica Europeană de Vecinătate a UE. Planul de Acțiuni RM-UE a fost semnat la 22 februarie 2005, prevăzând intensificarea relațiilor politice, de securitate, economice și culturale și împărtășirea responsabilității pentru prevenirea conflictelor și reglementarea acestora, dar și o serie de noi perspective de parteneriat dintre UE și Republica Moldova.

Ca urmare a evoluției pozitive demonstrate de Republica Moldova pe calea democratizării, la 4 mai 2006, țara noastră a fost acceptată în calitate de membru cu drepturi depline în cadrul Procesului de Cooperare în Europa Sud Est, ceea ce confirmă încă o dată apartenența Republicii Moldova la spațiul Sud-Est European și deschide noi perspective cadrului de relații între RM și UE.

Pe parcursul ultimilor cinci ani, relațiile dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană (UE) s-au dezvoltat pe o traiectorie ascendentă. Preluarea puterii de către Alianța pentru Integrare

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

Europeană a dat un nou imbold vectorului principal al politiciei externe din Republica Moldova și anume integrarea europeană și aprofundarea relațiilor cu Uniunea Europeană, atât bilateral cât și multilateral prin intermediul inițiativelor regionale.

În sprijinul parcursului european al Republicii Moldova, România a inițiat, în ianuarie 2010, Grupul pentru Acțiunea Europeană a Republicii Moldova (GAERM) – un mecanism ministerial, cu caracter informal, care s-a dovedit eficient în promovarea intereselor și vizibilității Republicii Moldova pe agenda europeană. Organizarea reuniunilor GAERM în momente importante pentru Chișinău în raport cu procesul decizional la nivelul UE a potențat mesajele oficialilor de la Chișinău și a adăugat un plus de valoare relației bilaterale România – Republica Moldova.

Cele opt reuniuni ale GAERM organizate până în prezent (trei în anul 2010 – Bruxelles, 25 ianuarie; Luxemburg, 14 iunie; Chișinău, 30 septembrie; două în anul 2011 – 12 aprilie 2011, Luxemburg și 14 noiembrie 2011, Bruxelles; una în anul 2012 - Luxemburg, 25 iunie; una în anul 2013 – Bruxelles, 11 martie; una în anul 2014 – Bruxelles, 10 februarie) au avut un succes progresiv în promovarea agendei europene a Republicii Moldova.

A opta reuniune a înregistrat o prezență record a Statelor Membre UE - 20 de miniștri. Reuniunea GAERM a avut loc într-un moment-cheie pentru agenda europeană a Republicii Moldova – imediat după *summit-ul* Parteneriatului Estic de la Vilnius, în debutul unui an crucial pentru traseul european al Chișinăului și a confirmat atenția de care se bucură Republica Moldova la nivelul statelor membre și instituțiilor europene [6].

La cel de-al III-lea Summit al Parteneriatului Estic de la Vilnius care a avut loc pe 28 și 29 noiembrie 2013 de la Vilnius, Republica Moldova a semnat Acordul de Asociere, inclusiv pentru o Zonă de liber schimb aprofundat și cuprinsător (ZLSAC) și de liberalizare a regimului de vize cu Uniunea Europeană [5]. Ca urmare, în data de 27 februarie 2014 Parlamentul European a votat în plenul reunit regulamentul care permite eliminarea vizelor de intrare pe teritoriul Uniunii Europene pentru cetățenii Republicii Moldova. Votul Parlamentului a fost confirmat de către Consiliul Uniunii Europene pe 14 martie 2014, iar pe 8 aprilie 2014 decizia a fost publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene.

În data de 28 aprilie 2014, decizia de ridicare a vizelor publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene a intrat în vigoare, și începând cu ziua respectivă cetățenii moldoveni, posesori ai unui pașaport biometric, pot călători liber, oriunde în spațiul Schengen, timp de 90 de zile într-o perioadă de 180 de zile [2].

Obținerea regimului liberalizat de vize de scurtă durată a presupus un set complex de reforme, realizate începând cu anul 2011, în baza Planului de Acțiune pentru Liberalizarea Regimului de Vize (PALV). Comisia Europeană a evaluat constant reformele întreprinse de autoritățile de la Chișinău. Ultimul raport de evaluare (al cincilea) a fost prezentat la 15 noiembrie 2013 și a consemnat îndeplinirea de către Republica Moldova a tuturor condiționalităților din PALV. Pe această bază, atât Parlamentul European, cât și Consiliul s-au pronunțat în favoarea liberalizării vizelor pentru cetățenii Republicii Moldova.

Este de remarcat că, asistența oferită în timpul perioadei planificate 2014-2020 este sincronizată cu prioritățile și obiectivele setate în noile Acorduri. Asistența bilaterală UE în Moldova, în cadrul Instrumentului European de Vecinătate (ENI), a crescut considerabil (de la 40 milioane euro în 2007 la 131 milioane euro în 2014).

Astfel, asistența UE este direcționată spre susținerea implementării mai multor reforme importante din sectoarele justiție, educație, dezvoltare economică și energie. Linii adiționale de buget au fost planificate pentru asistența macro-financiară, investiții în infrastructură și proiecte de cooperare transfrontalieră. Suplimentar, Moldova profită de numeroase programe tematice, în special susținând societatea civilă și programele regionale conectate la rețelele trans-europene.

La fel, fonduri substanțiale au fost utilizate pentru a susține implementarea Acordului de Asociere în Moldova și DCFTA. Acest lucru a fost realizat în special prin programul CIB (Programul

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

Comprehensiv de Consolidare Instituțională), prin programul Twinning, prin asistență în domeniul politicilor a Consultanților UE la Nivel Înalt (în sectoare precum Agricultura și Industria Alimentară, Comerțul și Impozitarea), precum și prin intermediul asistenței bugetare pentru susținerea stimulării economice a întreprinderilor mici și mijlocii din mediul rural și prin dezvoltare regională.

Adițional, Facilitatea Investițională de Vecinătate (NIF) contribuie la realizarea mai multor proiecte, inclusiv programul de suport financiar a EIB în sectorul de vinificație (75 milioane euro). Elaborarea programului ENI este în plină desfășurare și trei sectoare cheie vor fi incluse în viitorul Cadru Unic de Susținere UE-Moldova (2014-2017): reforma administrației publice; dezvoltarea rurală și agricolă; reforma poliției și managementul de frontieră, pentru a susține implementarea Agendei de Asociere [3].

La 26 iunie anul curent, Consiliul Uniunii Europene a aprobat Agenda de Asociere UE-Republica Moldova, un document de bază care indică prioritățile cooperării între cele două părți, în următorii trei ani, înlocuind astfel Planul de Acțiuni Republica Moldova-UE privind Politica europeană de vecinătate din 22 februarie 2005. Documentul a fost aprobat în cadrul celei de-a XVI-a Reuniune a Consiliului de Cooperare UE-Republica Moldova. În baza structurii Acordului de Asociere, Agenda de Asociere prevede o listă de priorități pentru lucrul comun care urmează să fie efectuat în perioada 2014-2016.

Acordul de comerț liber Republica Moldova-UE cu privire la crearea Zonei de Comerț Liber Cuprinsător și aprofundat (ZLSAC) a fost semnat în data de 27 iunie 2014, urmând a fi implementat gradual începând cu toamna anului curent.

La Bruxelles, în data de 27 iunie 2014, liderii Uniunii Europene, și Prim-ministrul Republiei Moldova, Iurie Leancă au semnat Acordul de Asociere a Republicii Moldova la Uniunea Europeană. La eveniment au fost prezenți șefii de state și de guverne din cele 28 de țări membre ale UE, care și-au pus semnăturile pe document. Semnarea Acordului de Asociere este calificată drept o zi istorică nu doar pentru Republica Moldova, dar și pentru întreaga Europă. Astfel, Republica Moldova s-a angajat ferm pe calea reformelor democratice și a cooperării europene, iar europenii și-au manifestat încrederea că dorința noastră pentru respectarea acestui angajament este una ireversibilă.

Respectiv, în data de 28 iunie Cabinetul de miniștri a aprobat proiectul de lege pentru ratificarea Acordului de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte.

În context, la 2 iulie 2014 a avut loc ratificarea Acordului de Asociere de către Parlamentul Republicii Moldova. Conform procedurilor legale, acesta urmează să fie ratificat și de către legislativele tuturor statelor membre ale UE [Ibidem].

În data de 1 iulie 2014 la Bruxelles, Republica Moldova a semnat, concomitent cu statele din Balcanii de Vest (Republia Macedonia, Muntenegru, Serbia, Albania și Bosnia Herțegovina) Acordul de Asociere la Programul European pentru cercetare-inovare Orizont 2020 (H2020). H2020 devine primul program comunitar la care se asociază Republica Moldova, iar rezultatul în urma semnării Acordului este acela că, entitățile fizice și juridice reprezentând țara noastră obțin drepturi similare cu cele din statele membre ale UE, în cadrul apelurilor programului dat.

Începând cu 1 septembrie 2014, cei 28 de miniștri de externe ai Uniunii Europene au consemnat intrarea în vigoare a Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană [9]. În această ordine de idei este de remarcat că, Acordul de Asociere Moldova – UE pune accent pe democrație și statul de drept, drepturile omului și libertățile fundamentale, buna guvernare, pe bună funcționare a economiei de piață și pe dezvoltarea durabilă. La fel, semnarea Acordului de Asociere reprezintă o etapă importantă în drumul Republicii Moldova către deplina integrare europeană.

Acordul stabilește numai un cadru politic nou, dar și în zona comercială și economică care va fi de o importanță crucială pentru oamenii de afaceri moldoveni, dar și pentru cetățenii deopotrivă: acesta oferind noi oportunități pentru comerț și creștere economică, iar guvernarea și procesul de elaborare a deciziilor va fi mai asemănătoare cu standardele și practica UE, făcând-o considerabil mai

transparentă și incluzivă, îmbunătățind bunăstarea cetățenilor moldoveni prin incitarea creșterii și ocupării forței de muncă, prin reducerea prețurilor la bunuri și furnizarea unei mai bune protecții a drepturilor consumatorilor. [3].

Referitor la situația geopolitică din regiune, predominată de luptele din Ucraina este de menționat că, alegera vectorului European de către Republica Moldova nu înseamnă ruperea relațiilor cu partenerul din Est, Federația Rusă. Totodată, embargourile impuse Republiei Moldova manifestă o atitudine ostilă din partea Rusiei cu privire la procesul de eurointegrare a țării. Totuși în detrimentul indicatorilor negativi asupra economiei Republicii Moldova, embargoul "are într-un fel și beneficii" pentru țara noastră: "agriculturii se vor occidentaliza și vor fi un jucător important pe piață nu doar din est, ci și pe cea occidentală. Nu este exclus că, deteriorarea relațiilor economice dintre țara noastră și Rusia în contextul recentelor restricții impuse de Moscova, asupra exportului produselor moldovenești, pentru viitorul apropiat să aibă repercusiuni și în plan politic, în special în procesul de reglementare a diferendului Transnistrean. Or, reglementarea conflictului Transnistrean, reprezintă una din prioritățile de bază ale politicii UE față de Republica Moldova luând în considerare statutul de observator al UE în cadrul formatului de negocieri 5+2.

După mai bine de două decenii de apropiere tot mai intense, Republica Moldova colaborează cu structurile comunitare în domenii din cele mai variate, iar aportul finanic, tehnologic, cultural și uman al UE este unul dintre cele mai importante îndemocratizarea Republicii Moldova, în creșterea nivelului de trai al locuitorilor și revigorarea economică a țării.

Astfel, Republica Moldova rămâne a fi un participant activ și o posibilă poveste de succes care beneficiază din plin de pe urma principiului „mai mult pentru mai mult”. Deși Republica Moldova înregistrează progrese considerabile în comparație cu ceilalți membri ai Parteneriatului Estic, este necesară fortificarea angajamentelor la nivel național privind cursul de integrare europeană a Republicii Moldova. De asemenea, un element principal îl constituie o coordonare mai eficientă a cooperării dintre instituțiile vizate în procesul de implementare a reformelor precum și dintre instituțiile guvernamentale și non-guvernamentale.

În concluzie, Republica Moldova trebuie să țină cont de faptul că integrarea europeană este un proces continuu de reforme interioare, nu este doar un vector al politicii externe ci mai cu seamă un vector al politicii interne a statului. Respectarea riguroasă a angajamentelor asumate față de partenerii europeni precum și dialogul onest reprezentă principiile de bază ce trebuie să definească și să ghideze parteneriatul cu UE. Doar în aceste condiții, Republica Moldova ar putea beneficia pe deplin de principiul „mai mult pentru mai mult” precum și de susținerea continuă a UE pe plan intern și extern.

Referințe bibliografice:

1. Barbăroșie A., Gheorghiu V. Republica Moldova și integrarea europeană. Chișinău, Tipografia Centrală. 2003.P.136.
2. De pe 28 aprilie moldovenii vor călători fără vize în spațiul shenghen. // Moldova Suverană, Nr.168(1559), 2 aprilie 2014. P.1.
3. http://eeas.europa.eu/delegations/moldova/what_eu/what_we_do/index_ro.htm
4. <http://infoeuropa.md/uniunea-europeana-si-moldova/>
5. http://gov.md/public/files/2013/ianuarie_2014/ACORD_RM-UE_1.pdf
6. <http://www.mae.ro/node/1499>
7. Moldovanu D. Integrarea Europeană a Republicii Moldova. Chișinău, Ed. Știință, 2009. P.10.
8. Moldova a parafat Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană. // Moldova Suverană, Nr.47(1621), 3 decembrie 2013. P.1.
9. Reuniune istorică la Chișinău, 1 septembrie 2014, (r. C.), Cotidianul, accesat la 1 septembrie 2014.

Recomandat spre publicare: 23.07.2014.

ANTREPRENORIATUL – SEGMENTUL PRINCIPAL AL INOVAȚIEI

Liliana GRINCIUC

lector superior universitar UASM

lgrinciuc@gmail.com

Tatiana BUJOR

doctor în economie, conferențiar universitar UASM

Abstract: The aim of the research was to study and to affirm the major impact of the small and medium enterprises in innovation system in Republic of Moldova. As a result of the investigated research topic, it can be noted that during the last 5 years, the number of small and medium enterprises was growing steadily, increasing from 43.7 thousand enterprises in 2009 to 50.9 thousand enterprises in 2013, the sector had a share about 97.4 percent of the total number of registered enterprises in the year 2013. The growing results were recorded in the last two years on revenue of the sales and obtained profit, and according to the types of activities the most of the requested enterprises are those in the wholesale and retail, sector rentals, real estate transactions and activities to provide services for enterprises.

Key words: Income, Innovation, Market economy, Micro enterprises, Small and medium enterprises.

Rezumat: Scopul cercetării a fost studierea și afirmarea impactului major al întreprinderilor mici și mijlocii în sistemul inovațional din R. Moldova. În rezultatul cercetării temei investigate, se poate menționa că pe parcursul ultimilor 5 ani, numărul IMM a fost în continuă creștere, majorându-se de la 43,7 mii de întreprinderi în anul 2009 până la 50,9 mii de întreprinderi în anul 2013, deținând sectorul dat în anul 2013 o pondere de circa 97,4 % din numărul total de întreprinderi înregistrate. Rezultate în creștere au fost înregistrate în perioada ultimilor doi ani privind mărimea veniturilor din vânzări și a profitului obținut, iar după genurile de activitate se poate spune că cele mai solicitate domenii ale întreprinderilor sunt cele din sectorul comerțului cu ridicata și cu amănuntul, tranzacțiilor imobiliare, închirierilor și activităților de prestare a serviciilor întreprinderilor.

Cuvinte cheie: Economie de piață, Inovație, Întreprinderi mici și mijlocii, Microîntreprindere, Venituri.

Introducere

Oamenii din lumea afacerilor de azi, fiind preoccupați de rezolvarea problemelor prezentului, sunt impuși să se pregătească și pentru viitor. Viitorul, însă, se bazează pe incertitudini și surpreze. Astfel, afacerile din prezent vor supraviețui doar dacă vor fi mereu însotite de inovare, iar succesul oamenilor de afaceri ar putea fi obținut prin capacitațile inovatoare ale acestora. „Inovația, după cum a spus marele consultant și teoretician american de origine austriacă P. Drucker, este instrumentul specific al sistemului antreprenorial. Este acul care înzestrează mijloacele cu o nouă capacitate de a crea bogăție [11, p.27]. Oricare ar fi motivația antreprenorilor de succes – fie bani, fie putere, fie curiozitate sau dorința de faimă și de cunoaștere, încearcă să creeze valori noi și diferite și satisfacții noi și deosebite, să transforme un „material” într-un „mijloc” sau să contribue la mijloacele existente într-o configurație nouă și mai productivă. Numai schimbarea oferă întotdeauna ocazia pentru ceva nou și deosebit. De aceea inovația constă într-o căutare organizată și cu un scop bine definit de schimbări și în analizarea sistematică a ocaziilor pe care aceste schimbări le-ar putea oferi inovației economice și sociale. De regulă, acestea sunt schimbări care s-au petrecut deja sau sunt pe cale să se petreacă. Antreprenorii de asemenea inovează. În cazul în care afacerea este ineficientă, antreprenorul trebuie să facă ceva pentru a modifica activitatea sau afacerea, deoarece fiecare afacere trebuie să se dedice creării noului.

Economia contemporană bazată pe schimbări, se prezintă prinț-o mare diversitate de întreprinderi și structuri ale acestora, cu dimensiuni, roluri și caracteristici mult diversificate. Marea diversitate de întreprinderi a apărut în rezultatul derulării efective a procesului de tranziție la economia de piață prin schimbarea proprietății de stat cu cea privată. În prezent întreprinderile mici și mijlocii constituie cea mai răspândită formă organizatorică de afacere, reprezentă eșantionul cel mai numeros și important al întreprinderilor, îndeplinind multiple funcții economice, tehnice și sociale. Nu există țară cu economie de piață în care n-ar exista întreprinderi mici și mijlocii (în continuare IMM). IMM-urile reprezintă un factor important de dezvoltare în economia fiecărei națiuni, supranumit și „coloană vertebrală a economiei”. Antreprenoriatul caracterizat de IMM este procesul de combinație a factorilor

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚIFICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

de producție pentru inițierea schimbărilor în procesul de producere a produselor și serviciilor. Rolul și importanța IMM-lor în dezvoltarea economiei naționale, se caracterizează prin unele trăsături, precum sunt:

- contribuția nemijlocită la formarea Produsului Intern Brut din fiecare țară, de regulă, între 55-95%;
- crearea noilor locuri de muncă;
- stimularea concurenței;
- creșterea exporturilor;
- favorizarea inovațiilor și tehnologilor.

În comparație cu întreprinderile mari, IMM-urile sunt mai flexibile, reacționează mai operativ la schimbările mediului de afaceri și la cerințele pieței, oferă personalului posibilitatea de a-și spori calificarea și de a putea aspira la posturi în întreprinderile mari, stimulează concurența, ajută la buna funcționare a întreprinderilor mari, pentru care prestează diferite servicii sau produce diferite subansambluri; fabrică produse și prestează servicii în condiții de eficiență.

Deci, sectorul respectiv al economiei naționale oferă posibilități reale de a pune în aplicare aptitudinile creative ale întreprinzătorului și capacitatea de lider, iar investițiile făcute în sectorul dat aduc venituri mai mari.

Rezultate și discuții

Antreprenoriatul caracterizat de IMM este procesul de combinație a factorilor de producție pentru inițierea schimbărilor în procesul de producere a produselor și serviciilor. Antreprenoriatul reprezintă o afacere, iar activitatea antreprenorială în viziunea americanului Dan Myzica „este un proces care se derulează în diferite medii și amplasamente de afaceri, ce cauzează schimbări în sistemul economic prin inovări realizate de persoane care generează sau răspund oportunităților economice, creând valori atât pentru indivizi, cât și pentru societate” [9].

Odată cu trecerea la noile relații de piață, interesul pentru afacerea proprie este în continuă creștere, mai mult ca atât, omenirea se află în faza unui nou tip de economie, economia bazată pe schimbări în care principală sa componentă o constituie firma bazată pe cunoștințe și inovație. Evoluțiile de până acum și analizele specialiștilor demonstrează că prototipul firmei bazate pe cunoștințe și inovație sau schimbări este întreprinderea mică și mijlocie. Aceste organizații au devenit din ce în ce mai importante în societatea contemporană, deoarece dezvoltarea sectorului dat asigură creșterea prosperității și a nivelului de trai al populației și totodată reprezintă factori importanți de stabilitate socială. IMM-urile reprezintă principala forță de dezvoltare socio-economică, dar și sectorul cel mai numeros al întreprinderilor din orice țară cu economie de piață. Cele mai importante atritive care fac IMM-urile atât de speciale într-o economie sunt următoarele: generează cea mai mare parte a PIB-ului din fiecare țară; oferă cele mai multe locuri de muncă; sunt principalele promotoare ale economiei bazate pe cunoștere. Savantul american P. Drucker (1954) referindu-se la sectorul IMM, afirmă că „micile afaceri reprezintă catalizatorul principal al creșterii economice”. Astfel, aceste mici afaceri bazate pe schimbări contribuie în mare măsură la realizarea unor obiective fundamentale ale economiei naționale. Rolul și importanța IMM în economia țărilor dezvoltate, se caracterizează printr-un sir de factori și anume:

- ✓ Stimularea creșterii producției și economiei;
- ✓ Contribuția la crearea noilor locuri de muncă;
- ✓ Diversificarea produselor și serviciilor pe piață prin varietatea de schimbări calitative;
- ✓ Îmbunătățirea calității produselor și satisfacerea cererii consumatorilor;
- ✓ Autorealizarea diferitor persoane, asigurându-le libertatea economică;
- ✓ Creșterea bunăstării populației;
- ✓ Direcție investițională profitabilă și inițiată din sursele proprii;
- ✓ Ajustarea rapidă a sortimentului produselor și serviciilor la cererea pieței, etc.

Un rol important le revine IMM în sfera inovațiilor. Deși pare dificil pentru IMM să influențeze dezvoltarea tehnologică, în prezent în cooperare cu întreprinderile mari și centrele de cercetări, ele

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚIFICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

realizează inovații spectaculoase. Din unele surse, precum Conferința pentru Comerț și Dezvoltarea Națiunilor Unite din anul 2006, aflăm că în sec. XX din cele 61 de inovații grandioase, 48 au fost elaborate în cadrul IMM. Deci, IMM își concentrează tot potențialul lor creativ¹² și material asupra elaborării unei sau două inovații. Aceasta face ca procesul inovațional într-o IMM să fie mai productiv în comparație cu cel de la întreprinderea mare.

Pe parcursul ultimilor 5 ani numărul IMM a fost în continuă creștere, majorându-se de la 43,7 mii întreprinderi în anul 2009 până la 50,9 mii de întreprinderi în anul 2013. Sectorul IMM în anul 2013 reprezintă circa 97,4 % din numărul total de întreprinderi înregistrate.

Evoluția IMM în perioada anilor 2009 – 2013 se prezintă în următorul tabel:

Tabelul 1. Evoluția IMM din R. Moldova în perioada anilor 2011 – 2013

Anii	Numărul de întreprinderi, mii		
	Total	IMM	Ponderea IMM în total, %
2009	44,6	43,7	97,8
2010	46,7	45,6	97,7
2011	48,5	47,3	97,5
2012	50,7	49,4	97,5
2013	52,2	50,9	97,4

Sursa: Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, Antreprenoriat

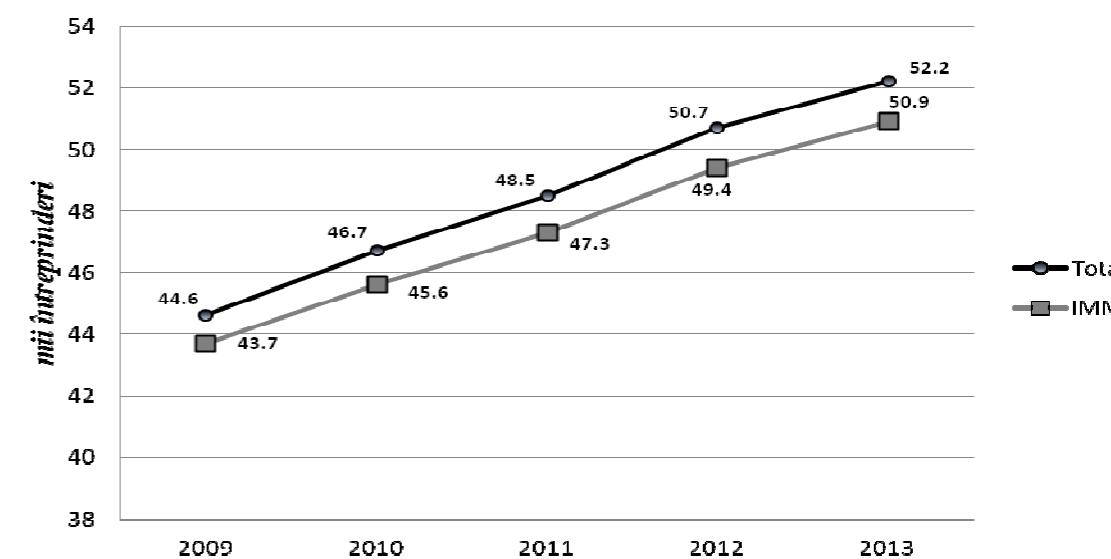

Figura 1. Evoluția în dinamică a întreprinderilor mici și mijlocii din R. Moldova în perioada 2009-2013, mii unități.

Sursa: elaborată de autori.

Despre starea actuală a IMM ne vorbesc aşa indicatori ca: numărul de angajați sau salariați, mărimea veniturilor din vânzări și ale rezultatelor financiare caracterizate de mărimea profitului sau pierderilor înregistrate. În ultimii 5 ani se înregistrează o descreștere a numărului de persoane care activează în IMM. Dacă în anul 2009 numărul de salariați constituia 316,2 mii persoane, deținând 58,7 % din numărul total de angajați ai întreprinderilor, atunci în anul 2013 numărul lor a constituit 298,4 mii persoane sau cu 17,8 mii persoane, ceea ce constituie 1,8 % mai puțin față de anul 2009. Ceea ce ține de mărimea veniturilor din vânzări, este evident în această perioadă că a fost în continuă

¹² Myzica Dan Entrepreneurship, EFER, 1995

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

creștere. Dacă în anul 2009 veniturile din vânzări erau în mărime de 57480,0 mil. lei, atunci în anul 2013 au înregistrat o mărime de 77413,2 mil. lei sau cu 19933,2 mil. lei mai mult (vezi tabelul 2).

Tabelul 2. Evoluția numărului de salariați și veniturilor din vânzări în IMM în perioada 2009-2013

Anii	Nr. de salariați, mii persoane			Venituri din vânzări, mil. lei		
	Total	IMM	Ponderea IMM în total, %	Total	IMM	Ponderea IMM în total, %
anul 2009	539,2	316,2	58,7	146447,0	57480,0	39,2
anul 2010	526,2	309,4	58,8	177503,2	65263,2	36,8
anul 2011	510,2	294,2	57,7	207676,8	71887,6	34,6
anul 2012	519,9	300,2	57,7	211759,3	73057,0	34,5
anul 2013	524,5	298,4	56,9	231601,4	77413,2	33,4

Sursa: Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova /Antreprenoriat/

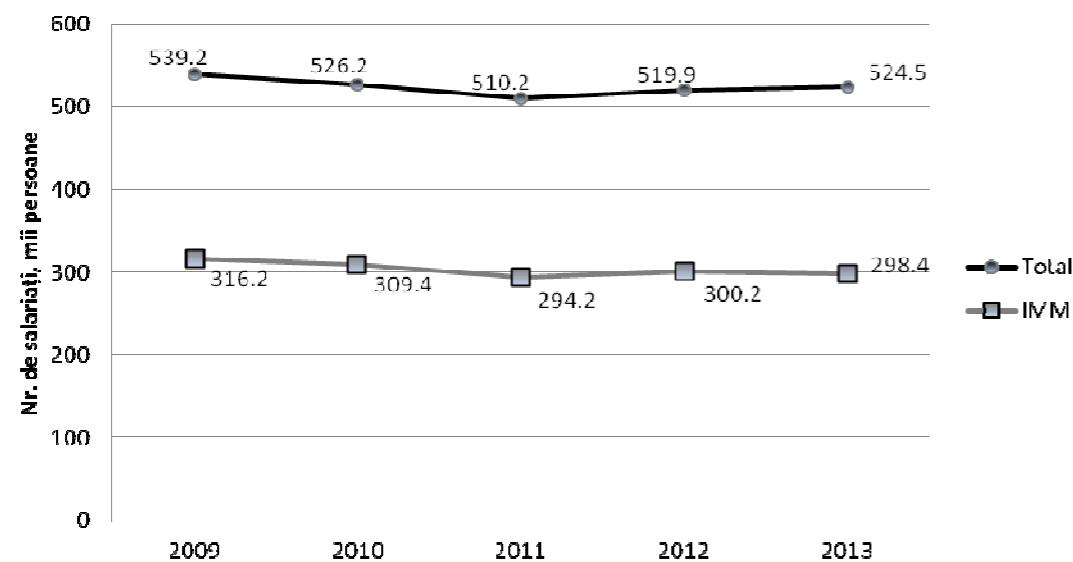

Figura 2. Evoluția în dinamică a numărului de salariați în întreprinderile mici și mijlocii, mii persoane.

Sursa: elaborată de autori

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

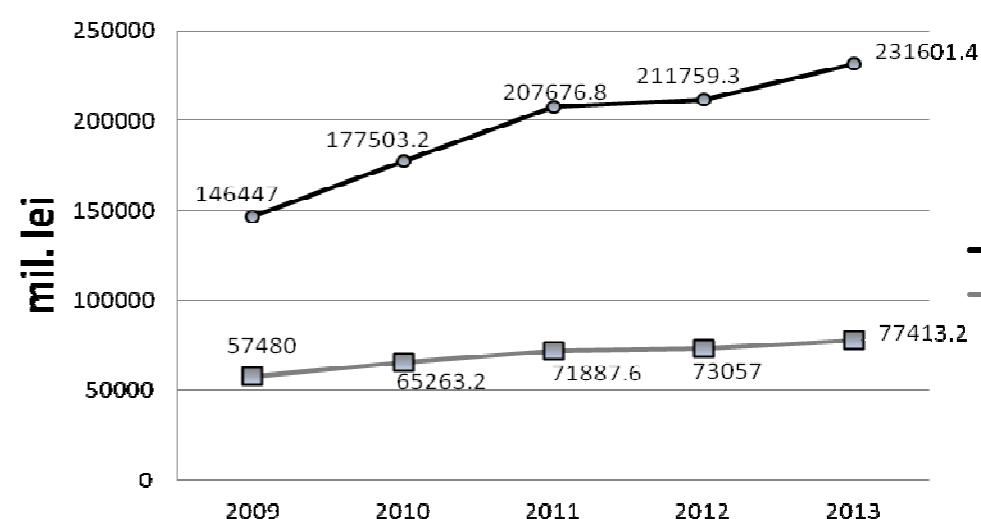

Figura 3. Evoluția în dinamică a veniturilor din vânzări ale întreprinderilor mici și mijlocii, mil. lei.

Sursa: elaborată de autori

În continuare, în baza datelor prezentate în tabelele 3 și 4 vom analiza evoluția în dinamică a numărului de IMM și a veniturilor din vânzări pe principalele genuri de activitate. Din datele tabelului 3, este evident că cel mai mare număr de IMM activează în domeniul comerțului cu ridicata și cu amănuntul, ce constituie 20,4 mii unități din 50,9 mii unități înregistrate în total în anul 2013 sau cu 0,4 mii unități mai multe față de anul 2012. Altele 9,0 mii de unități de IMM în anul 2013 se înregistrează în domeniul tranzacțiilor imobiliare, închirierilor și activităților de servicii prestate întreprinderilor, fiind cu 0,5 mii unități mai multe decât în anul 2012. Apoi urmează cele din industria prelucrătoare care se mențin la același nivel în ultimii doi ani în număr de 4,9 mii unități. Dacă analizăm IMM din agricultură, economia vânătului și silvicultură, putem menționa că în anul 2013 numărul lor a crescut față de anul 2012 cu 0,2 mii unități. și numărul IMM din domeniul transporturilor și comunicațiilor, energiei electrice și gaze se majorează în anul 2013 față de anul 2012 cu 0,1 mii unități. Aceste date încă o dată ne demonstrează că interesul pentru afacerea proprie este în continuă creștere.

Analizând mărimea veniturilor din vânzări pe principalele genuri de activitate din datele tabelului 4, este evident că cele mai mari venituri sunt înregistrate în IMM ce își desfășoară activitatea în domeniul comerțului cu ridicata și cu amănuntul, constituind 36333,0 mil. lei în anul 2013 sau cu 34 mil. lei mai mult față de anul 2012, apoi urmează cele din industria prelucrătoare care în anul 2013 au înregistrat venituri în mărime de 9640,9 mil. lei sau cu 118,1 mil. lei mai mult față de anul 2012. În restul domeniilor IMM în anul 2013 față de anul 2012 înregistrează o majorare de venituri din vânzări, cu excepția celor din domeniul energiei electrice, gaze și apă care în anul 2013 au înregistrat o scădere de venituri din vânzări cu 25,5 mil. lei față de anul 2012.

Tabelul 3. Evoluția în dinamică a numărului IMM pe principale genuri de activitate în perioada 2012-2013

Genuri de activități	2012			2013			2013 în % față de 2012	
	IMM (mii unități)	Ponderea IMM în: total întreprinderi, %		IMM (mii unități)	Ponderea IMM în: total întreprinderi, %			
		total IMM, %	total întreprinderi, %		total IMM, %	total întreprinderi, %		

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚIFICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

Total, inclusiv pe genuri principale de activitate a întreprinderilor:	49,4	97,5	100	50,9	97,4	100	102,9
Agricultura, economia vânăturii și silvicultura	2,5	97,6	5,0	2,7	97,6	5,2	107,0
Industria prelucrătoare	4,9	95,8	9,8	4,9	95,3	9,6	100,1
Energie electrică, gaze și apă	0,2	86,8	0,5	0,3	88,1	0,6	118,9
Construcții	2,7	96,9	5,5	2,7	96,7	5,3	99,1
Comerț cu ridicata și cu amănuntul	20,0	97,8	40,5	20,4	97,6	40,0	101,6
Hoteluri și restaurante	1,7	99,4	3,4	1,7	99,4	3,3	102,6
Transporturi și comuni cații	3,3	98,1	6,7	3,4	97,9	6,7	102,5
Tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate întreprinderilor	8,5	98,4	17,2	9,0	98,3	17,6	105,8
Alte activități	5,7	97,1	11,5	6,0	96,5	11,7	105,3

Sursa: Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, Antreprenoriat

Tabelul 4. Veniturile din vânzări ale IMM aferente genurilor principale de activitate

Denumirea	anul 2012		anul 2013		
	Total, mil.lei	IMM, mil. lei	Ponderea IMM în:		Ponderea IMM în: total intreprinderi, % total IMM, %
			total intreprinderi, %	total IMM, %	
Total, inclusiv pe genuri principale de activitate a întreprinderilor:	211759,3	73057,0	34,5	100,0	231601,4
Agricultura, economia vânăturii și silvicultura	7257,6	4930,3	67,9	6,7	8931,6
Industria prelucrătoare	33265,7	9522,8	28,6	13,0	37144,2
Energie electrică, gaze și apă	22355,2	261,8	1,2	0,4	19402,9
Construcții	8439,8	5349,9	63,4	7,3	10572,3
Comerț cu ridicata și cu amănuntul;	98590,9	36299,0	36,8	49,7	107906,2
Hoteluri și restaurante	1830,5	1365,8	74,6	1,9	1998,9
Transporturi și comuni cații	19423,7	6885,1	35,4	9,4	21273,0
Tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate întreprinderilor	8021,7	5177,2	64,5	7,1	2909,3
Alte activități	12574,2	3265,0	26,0	4,5	21463,1

Sursa: Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, Antreprenoriat

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚIFICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

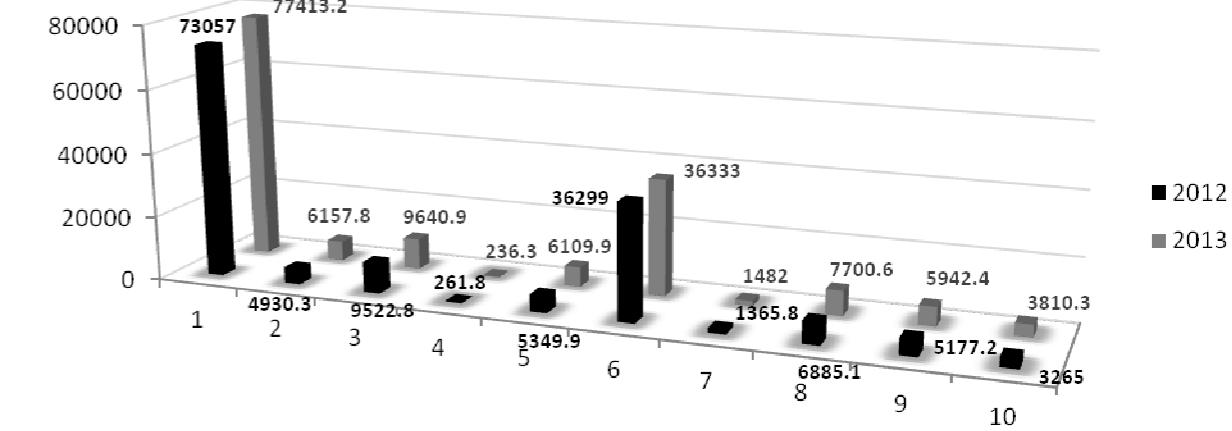

Figura 4. Veniturile din vânzări ale IMM aferente genurilor principale de activitate.

Starea IMM din țară poate fi caracterizată și prin analiza situației financiare a acestora determinate de mărimea profitului sau pierderilor înregistrate în ultimii 2 ani.

Tabelul 5. Rezultatele financiare obținute de către întreprinderile mici și mijlocii în perioada anilor 2012-2013

Tipuri de activități	Profit (+), pierdere (-) până la impozitare, mil. lei						
	anul 2012			anul 2013			
	IMM - total	inclusiv	mijlocii	IMM - total	mijlocii	mici	
Total	1084,6	393,6	715,9	-24,8	2008,5	657,1	1267,3
inclusiv pe genuri principale de activitate a întreprinderilor:							
Agricultura, economia vânăturii și silvicultura	-53,5	29,1	-41,6	-40,9	389,7	195,9	187,0
Industria prelucrătoare	9,8	32,0	-2,9	-19,3	316,6	216,1	107,1
Energie electrică, gaze și apă	-42,4	-22,9	-17,1	-2,3	3,9	28,8	-11,8
Construcții	97,0	-4,2	84,9	16,3	350,7	155,2	174,7
Comerț cu ridicata și cu amănuntul;	695,4	271,6	540,5	-116,6	620,3	210,1	551,4
Hoteluri și restaurante	-119,9	-14,4	-57,7	-47,7	-115,2	-12,8	-60,2
Transporturi și comuni cații	-37,1	-6,8	-48,6	18,3	118,5	82,3	37,1
Tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate întreprinderilor	469,1	72,1	251,2	145,8	252,7	-216,6	257,2
Alte activități	66,2	37,2	7,3	21,7	71,3	-2,0	24,8

Sursa: Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, Antreprenoriat

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

Suma profitului/pierderilor până la impozitare obținut de întreprinderile mici și mijlocii în anul 2013 a constituit 2008,5 mil. lei sau cu 923,9 mil. lei mai mult față de anul 2012. Pierderi s-au înregistrat doar la întreprinderile din domeniul hotelurilor și restaurantelor.

Ca rezultat al analizei sectorului IMM din R. Moldova, observăm că cele mai solicitate domenii de activitate ale întreprinderilor sunt cele din sectorul comerțului cu ridicata și cu amănuntul, tranzacțiilor imobiliare, închirierilor și activităților de prestare a serviciilor întreprinderilor. După conținut, aceasta denotă că sectoare menționate nu presupun un risc maxim, iar viteza înaltă de rotație a activelor oferă un termen scurt de recuperare a investițiilor, ceea ce prezintă un avantaj sporit pentru ele.

Concluzii

Activitatea antreprenorială este un proces care se derulează în diferite medii și amplasamente de afaceri, ce cauzează schimbări în sistemul economic prin inovații realizate de persoane care generează sau răspund oportunităților economice, creând valori atât pentru indivizi, cât și pentru societate.

Un rol important le revine IMM în sfera inovațiilor. Deși pare dificil pentru IMM să influențeze dezvoltarea tehnologică, în prezent în cooperare cu întreprinderile mari și centrele de cercetări, ele realizează inovații spectaculoase. Din unele surse, precum Conferința pentru Comerț și Dezvoltarea Națiunilor Unite din anul 2006, aflăm că în sec. XX din cele 61 de inovații grandioase, 48 au fost elaborate în cadrul IMM. Deci, IMM își concentrează tot potențialul lor creativ și material asupra elaborării unei sau două inovații. Aceasta face ca procesul inovațional într-o IMM să fie mai productiv în comparație cu cel de la întreprinderea mare.

IMM-urile reprezintă principala forță de dezvoltare socio-economică și de asigurare a creșterii economice durabile a țării, dar și sectorul cel mai numeros al întreprinderilor din orice țară cu economie de piață, deținând circa 97,4% din numărul total al întreprinderilor din țară.

În perioada analizată 2009-2013, sectorul a înregistrat o evoluție bună la toți indicatorii, ceea ce arată că sectorul, în întregul său, este rentabil și contribuie pozitiv la formarea venitului național.

IMM-urile generează cea mai mare parte a PIB-ului din fiecare țară, constituind 35% în PIB al Republicii Moldova și 70% în PIB al UE; oferă cele mai multe locuri de muncă; sunt principalele promotoare ale economiei bazate pe cunoaștere și inovație.

Fiind IMM-urile mai flexibile și reacționând mai rapid la schimbările mediului de afaceri și la cerințele pieței, este demonstrat prin practica acestora că investițiile în IMM aduc mai mari venituri decât investițiile din întreprinderile mari.

În noua Strategie de dezvoltare a IMM-lor 2012 se afirmă „că IMM-urile moldovenești au trecut la o nouă etapă, cea de investire în propria dezvoltare, de modernizare și inovare, ceea ce va permite acestora să devină în scurt timp competitive”.

Astfel, putem conchide că antreprenoriatul este o parte componentă al sistemului inovațional bazat pe cunoaștere și schimbări.

Referințe bibliografice

1. Bujor, T., Grinciu, L. Rolul antreprenoriatului în dezvoltarea economiei Republicii Moldova. În: Lucrări științifice. Materialele Conferinței științifico-practică internațională „Politici economice și financiare pentru o dezvoltare competitivă”, ULIM 2013, p. 79-84., 0,53 c.a., ISBN 978-9975-124-30-0.
2. Certan, S., Teoria administrației afacerilor. Chișinău: CEP USM, 2012. 400 p. ISBN 978-9975-71-213-2.
3. Chișlari, E. Antreprenoriatul: diversitatea modelelor și mecanismelor de realizare. Chișinău: Editura ASE, 2005. 217 p. ISBN 9975-75-311-0.
4. Date statistice privind activitatea întreprinderilor mici și mijlocii în R. Moldova//www.statistica.md.

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

5. Grinciu, L., Bujor, T. Analiza comerțului exterior al produselor horticole din Republica Moldova. În: Lucrări științifice. Materialele Conferinței științifico-practică internațională „Politici economice și financiare pentru o dezvoltare competitivă”, ULIM 2013, p. 336-339, 0,2 c.a., ISBN 978-9975-124-30-0.
6. Grinciu, L. Ramura hortică – între activitate tradițională și potențial economic al R.Moldova. În: Lucrări științifice. Materialele Simpozionului Științific Internațional „Agricultura Modernă – realizări și perspective”, Chișinău 2013, p., 0,25 c.a., ISBN-978-9975-64-247-7.
7. Grinciu, L., Litvin, A. Entrepreneurship – a major factor in the development of moldovian economy. International Conference „Agriculture for Life, Life for Agriculture”, București 2013, p175-181, 0,5 c.a., E-ISSN 2285-3952, Cat.B+.
8. Legea privind susținerea sectorului întreprinderilor mici și mijlocii nr.206-XVI din 07.07.2006.
9. Myzica Dan Entrepreneurship, EFER, 1995
10. Nicolescu, O. Managementul întreprinderilor mici și mijlocii: concept, metode, aplicații, studii de caz. București: Editura Economică, 2001. 448 p. ISBN 973-590-429-2.
11. Peter, F. Drucker Inovația și sistemul antreprenorial. București: Editura Enciclopedică, 1993. 187 p. ISBN 973-45-0043-0.
12. Russu, C. Managementul întreprinderilor mici și mijlocii. Focșani: Editura Expert, 1996. 429 p. ISBN 973-97616-8-2.

Recomandat spre publicare: 22.07.2014.

CARACTERISTICILE ACTIVITĂȚII ECONOMICE EXTERNE A REPUBLICII MOLDOVA ÎN CONDIȚIILE DEPĂȘIRII CRIZEI ECONOMICO-FINANCIARE

Svetlana CORCODEL,
lector superior universitar, master în studii europene; USEM,
svetlacob@yahoo.com

Dan CORCODEL,
doctorand, Universitatea de Stat din Moldova,
corcodeldan@yahoo.com

Abstract: Economic research is one of the most difficult types of investigation. The researcher cannot change the given form and material (information) of the original (for example, such possibility exists in literary works). Economic study demands much of knowledge and abilities of the expert. The person who is engaged in such activities, should be first of all the professional, should know the ropes of the given sphere, to have the enhanced responsibility, to be able to focus on minute particulars.

The foreign debt of a state is an internationally important indicator that denotes the economic level of the state and the position this state occupies on the international area, how much the country participates in the international exchange, the efficiency and the competitiveness of the products on the international markets in an indirect way. The role of external debt is to supplement the national resources, also completing the budget revenues, and in this way to contribute on increasing of foreign capital investments that finally accelerates the economic growth of a country.

Key words: financial mechanism, financial resources, import, export, income, economic phenomena, expenditures, tax

Rezumat: Cercetarea economică este una dintre cele mai dificile tipuri de investigații. Cercetătorul nu poate schimba forma și materialul (informația) din originalul (spre exemplu, o astfel de posibilitate există în operele literare). Studiu economic cere mai multe cunoștințe și abilități ale

expertului . Persoana care este angajată în astfel de activități , ar trebui să fie în primul rând un profesionist , ar trebui să știe sfera dată și să aibă responsabilitatea sporită, pentru a putea să se concentreze pe date.

Datoria externă a unui stat este un indicator important la nivel internațional , care denotă nivelul economic al statului și poziția pe care acest stat îl ocupă pe plan internațional , la fel cât de mult țara participă la schimbul internațional, eficiența și competitivitatea produselor pe piețele internaționale. Rolul datoriei externe este de a completa resursele naționale, veniturile bugetare , și în acest fel să contribuie la sporirea investițiilor de capital străin care accelerează în cele din urmă creșterea economică a țării .

Cuvinte cheie: mecanism finanțier, resurse finanțiere, import, export, venit, fenomen economic, cheltuieli, impozite

Introducere:

În opinia noastră, relațiile economice internaționale nu mai sunt considerate o activitate marginală. Ele nu mai reprezintă o simplă pârghie de ajustare a nivelului factorilor de producție și a consumului populației. Ele nu mai pot fi privite nici doar prin prisma rentabilității operațiilor de export și de import. Dimpotrivă, relațiile economice internaționale au devenit și sunt din ce în ce mai mult un factor calitativ al creșterii economice, al dezvoltării și progresului țării.

Susținerea exportatorilor naționali în țările dezvoltate poate fi caracterizată printr-un sir de trăsături comune cum ar fi stimularea exportului care a devenit o direcție majoră a activității economice a statului, având drept rezultat adesea o expansiune comercială directă. Această practică poate fi implementată și în țările cu un nivel de dezvoltare similar celui din Republica Moldova.

Resultate și discuții:

Actualmente, Republica Moldova, fiind un stat suveran, se află în perioada de tranziție. Întreprinderile moldovenești fac primii pași pe piața externă, se elaborează strategii și politici guvernamentale de promovare a produselor autohtone. Un rol important în stimularea exportului îl are nivelul de informatizare a producătorilor autohtoni despre piețele mondiale: ce, unde, cum, în ce cantitate și când achiziționează guvernul Republicii Moldova. Astfel de date ar putea fi un subiect de discuții și informații pe paginile unor reviste statistică-economice din țară.

În vederea reglării operațiunilor de import-export pe plan internațional, este foarte actuală problema acordurilor comerciale interstatale, dar nu în ultimul rând și utilizarea eficientă a prevederilor acestora. Republica Moldova a aderat și la Memorandumul de Facilitare și Liberalizare a Comerțului în Europa de Sud-Est, ale cărei activități sunt finanțate de Banca Mondială. De asemenea, Republica Moldova este susținută la momentul actual prin asistență din partea Uniunii Europene și a SUA în elaborarea regulilor proprii de origine, armonizate cu cele europene. Este cunoscut și faptul că Republica Moldova pentru moment are Clauza Națiunii Celei Mai Favorizate, dar numai temporară care trebuie reînnoită în fiecare an.

În pofida declarațiilor oficiale, atât creditorii străini privați, cât și cei instituționali, oferă ajutor finanțier unei țări sărace în primul rînd datorită faptului că au anumite interese economice, strategice sau politice. Desigur, într-o anumită măsură unele relații dintre creditor și debitor pot fi explicate de dorința sinceră de a ajuta aproapele său de alte motivații morale. Dar nu există nici o dovadă istorică că pe termen lung finanțatorii externi contribuie la asanarea economică a unei țări fără a aștepta altceva în loc. Paradoxal, interesele politice de obicei sunt determinante în luarea deciziei de acordare a asistenței finanțare pe plan internațional. Aceasta este destul de bine redat de atitudinea SUA față de anumite țări în diferite perioade ale istoriei contemporane.

În 1947 planul Marshall a fost pus în aplicare în primul rînd pentru a preveni expansiunea comunismului în țările europene distruse de război. În anii 50-70 politica americană de stăvilire recomandă acordarea asistenței finanțare unor țări în curs de dezvoltare cu o poziție geografică

deosebit de importantă, față de care manifestă interes și URSS. Schimbarea succesivă a accentului în acordarea ajutorului finanțier american de la Asia de Sud către Asia de Sud-est și America Latină în anii 50-60, apoi orientarea către Africa și Golful Persic în anii 70, apoi către țările din Caraibe și din America Centrală în anii 80 și, în sfârșit, către Rusia, Ucraina, Bosnia, China și Oriental Apropiat în anii 90, reflectă foarte bine schimbările care se produceau în politica externă americană și în relațiile internaționale în perioada postbelică. Din acest punct de vedere nici Rusia nu ocupă o poziție mai dezinteresată, care în politica sa pentru așa-numita „vecinătate apropiată” acordă unul dintre cele mai importante roluri metodelor geopolitice de influență. În raport cu Moldova, aceste instrumente au fost foarte efective.

În 1996 Serghei Sahrai, un cunoscut economist și politician rus, referindu-se la creditele de consum acordate țărilor post-sovietice de Rusia pe parcursul anilor 90, declară că „Rusia va furniza țărilor din CSI energie electrică, gaz și materie primă, iar dacă achitarea nu se va face la timp, vom putea intra în posesia unor proprietăți ale debitului. De acum se crează companii transnaționale în cadrul complexului militaro-industrial, în domeniul gazului și petrolului” [1].

Alături de interesele politice și strategice, programele străine de asistență finanțieră, bi- sau multilaterală, au și o anumită fundamentare pur economică. În primul rînd, globalizarea piețelor a condus la accentuarea caracterului unitar al economiei mondiale, lucru manifestat mai ales prin proliferarea crizelor financiare internaționale. Din acest considerent, ar fi firesc ca țările dezvoltate să contribuie la însănătoșirea economică a țărilor sărace, altfel, după cum arată și exemplul din 1997, o criză finanțieră care începe undeva în Asia, poate afecta întreaga lume. Acordind credite externe, donatorul contribuie în primul rînd la depășirea a două decalaje majore pe care le au țările-recipient: decalajul de economii interne necesare pentru realizarea de investiții și decalajul de rezerve valutare necesare pentru importul de bunuri de capital și de consum final. În al doilea rînd, dacă sunt direcționate în domeniile cele mai rentabile, creditele externe pot contribui la creșterea economică și, pe termen mediu, induce fenomenul de acumulare internă, la dezvoltarea piețelor interne și au efecte economice pozitive pe termen lung urmărite de importatorii din țările donatoare. De aceea, odată cu consolidarea procesului de dezvoltare economică, creditele externe pot să nu mai fie atât de necesare. Acordarea creditelor de obicei este însoțită de asistență tehnică în forma transferului de cunoștințe și de utilaj, menite să asigure generarea și întreținerea creșterii economice. Deși în Moldova postsovietică s-a făcut necesar anume un transfer de cunoștințe, în mod paradoxal, s-a creat o atitudine socială negativă față de asistență tehnică străină. În schimb, moldovenii au dat dovadă de abilități deosebite în gestionarea „specific” a creditelor străine.

Nu credem că actuala putere de la Chișinău procedează corect atunci cînd, din motive electorale și politice, aruncă vina pentru acumularea datoriilor externe pe seama guvernelor precedente. Este adevărat că majoritatea guvernelor care s-au perindat în Moldova nu au fost prea eficiente pe plan economic și social. În condițiile unei săracii materiale nemaivăzute necesitățile economice cotidiene au ajuns să prevaleze asupra valorilor politice și nu este de mirare că traiul mizerabil i-a făcut pe alegători să identifice democrația și săracia. Actuala putere ar trebui să dea dovadă de înțelepciune în politicile interne și să nu-și asume reforme care nu vor duce la nimic altceva decât la presiuni finanțiere pe care bugetul moldovenesc nu le va putea suporta. Îmbunătățirea relațiilor cu creditorii externi este de importanță vitală pentru Moldova [2, p. 65].

Informațiile privind dinamica comerțului extern al RM pentru perioada anilor 1992-2008 ne conduc la cel puțin următoarele concluzii:

- soldul balanței comerciale a fost anual negativ, cu o tendință clară de creștere a valorii absolute a deficitului comercial (până la 3,3 mld. dol. sau peste 50% din PIB în anul 2008);

- urmare a devansării ritmurilor de creștere a importurilor comparativ cu cele ale exporturilor, gradul respectiv de acoperire a fost în descreștere continuă până la 40-50%. Pentru anul 2008 acest indice a fost încă mai mic și a constituit circa 33%.

- ieșirile absolute nete de valută prin intermediul comerțului exterior au fost în creștere continuă, aceasta cauzând o dependență tot mai pronunțată de factorii externi (credite irosite de la organismele financiare externe, alte intrări de valută, în primul rând de la moldovenii la muncă peste hotare) [3, p. 74].

În aceste condiții, o simplă extrapolare a creșterii împrumuturilor externe sau a intrărilor valutare de la rezidenți deja a pus în pericol dezvoltarea durabilă a economiei. La figurat, putem caracteriza economia actuală a RM ca un spațiu în care are loc comercializarea bunurilor din import contra banilor moldovenilor la muncă provizorie peste hotare.

Aici se impun modificări radicale în utilizarea eficientă a intrărilor valutare, acestea urmând a fi orientate, în sectoarele investițional, real, gradual modificându-se respectiv structura importurilor și exporturilor.

Un alt risc semnificativ pentru economie îl constituie evoluția volumului și structurii rezervelor valutare internaționale (gestionate de BNM). Acestea nici ca volum (minim 4-6 luni de import), nici ca structură nu corespund normelor optime, ce ar garanta o siguranță comercială.

Dominarea evidentă a dolarului SUA în volumul rezervelor valutare a cauzat și cauzează pierderi enorme. De exemplu, conform datelor BNM, acestea au sporit (în dol.), în anii 2006-2007. În realitate, însă, ținând cont de faptul că după emitera monedei euro, dolarul SUA a fost supus unei devalorizări fără de precedent, în special, în ultimii ani, valoarea reală a rezervelor (calculată în baza monedei unice, sau a unui „coș” de valute) a evoluat nefavorabil. În scopul garantării unei siguranțe valutare se impune de urgență optimizarea structurii rezervelor (pe valute), alături de creșterea reală a mărimii acestora [3, p.77].

O formă specifică a riscurilor în domeniul valutar o reprezintă cursul valutar, adică eventualele pagube cauzate de evoluția nefavorabilă a ratei de schimb. Cursul valutar, în linii mari trebuie să reprezinte o „oglinză” a economiei, să corespundă acesteia din urmă. De la emitera sa (29 noiembrie 1993) până în prezent, acest important indicator macroeconomic, în fond, n-a reflectat evoluția economiei. În 1993-1999 economia a fost în decădere anuală, iar cursul valutar a fost menținut din împrumuturile de la FMI. Forțarea stabilității leului a condus la diminuarea a circa 3 ori a volumului rezervelor (pe parcursul a. 1998), precum și la alte pagube economice enorme (creșterea deficitului balanței comerciale, precum și a celei de plăți). După anul 2000, atunci când economiile din țările vecine au început să revină la normalitate, rata de schimb a MDL este „sponsorizată” de banii moldovenilor la muncă provizorie peste hotare. Din cauza unui management economic și finanțier macroeconomic defectuos, nivelul general de dezvoltare a RM rămâne a fi nesemnificativ, iar moneda națională – în apreciere artificială și excesivă (până în toamna anului 2008), influențată de neutilizarea eficientă a intrărilor valutare.

Extrapolarea automată a „politicii cursului valutar” poate cauza pierderi net superioare celor suportate în momentul crizei finanțare din anul 1998 (atunci când rezervele valutare s-au diminuat de aproape 3 ori).

Ceea ce ar trebui să îngrijoreze este variația cursului de schimb al dolarului SUA față de alte valute care ar putea crește serios datoria. În primul trimestru 2008 stocul s-a majorat ca urmare a deprecierea monedei americane, care a cedat o poziție după alta, cu 58,81 mil. USD.

Este necesară conștientizarea pericolelor existente în acest domeniu. Avem în vedere faptul că intrările valutare din exterior prin sistemul bancar nu sunt în mod obligatoriu remitențe ale moldovenilor la muncă provizorie peste hotare sau investiții străine directe. Ele, alături de altele, pot fi și efectiv sunt intrări speculative de valută. Acestea au la bază, alături de altele diferențele semnificative dintre dobânzile la depozite (în valută) în RM și alte state furnizoare de astfel de resurse.

Diminuarea absolută a intrărilor valutare de la moldovenii la muncă provizorie peste hotare a însemnat, într-o primă fază, micșorarea ofertei pe piața valutară. În condițiile în care volumele importurilor scad neproporțional, se modifică esențial în mod firesc (în situația unui deficit comercial ascendent), rata de schimb a MDL (sau scad rapid și semnificativ rezervele valutare). Viteza unei atare

deprecieri (sau a diminuării rezervelor) va depinde de mai mulți factori, de coraportul ritmurilor de creștere a deficitului comercial și cel al evoluției pieței valutare. Dacă va fi acceptată politica cursului stabil, evident - a forțat, atunci va fi nevoie de negociat resurse externe care vor fi irosite, aşa cum s-a făcut până acum [4, p. 111].

Dacă aprecierea MDL (în anii 2006-2008) nu a condus la reducerea firească a prețurilor bunurilor de import, atunci deprecierea, după cum a arătat experiența din trecut se reflectă în mod automat asupra prețurilor mărfurilor de import. Adică, vor spori prețurile de comercializare pe piață autohtonă la mai multe bunuri. Efectiv, aceasta (creșterea inflației) va însemna diminuarea puterii de cumpărare a populației, la reducerea veniturilor reale ale acestora.

În urma apariției unei neincrederei, se poate declanșa un proces de retragerea a depozitelor de către deponenții autohtoni, cu consecințele respective nefavorabile. În condițiile unei economii mici, cum este cea a RM, procesele în cauză se pot multiplica și conduce la o stare necontrolată. Eventualele pierderi pot fi semnificative, rapide și irecuperabile.

Elaborarea și realizarea măsurilor de creștere a siguranței valutare, finanțare reprezintă o obligație legală a autorităților monetare. Una dintre condițiile obligatorii în acest sens o reprezintă deținerea unor informații reale, cuprinzătoare și corespunzătoare, privind intrările totale de valută, inclusiv cele speculative, asigurarea publicității acestora [5, p. 87].

Implementarea reală a măsurilor ce rezultă din orientarea strategică a RM privind integrarea în UE ar putea contribui la sporirea securității socio-economice, la diminuarea riscurilor.

În anumite situații, avantajele oferite de stat la lansarea unui împrumut sunt restrâns, deoarece împrumuturile publice nu se acordă cu titlu gratuit, ci în schimbul unor contraprestații directe la care autoritățile statale se obligă solemn. „Prețul” dreptului de folosință temporară a sumelor împrumutate poate imbrăca forma dobânzii, forma cîștișului sau ambele forme, după caz, la care se adaugă, des, și alte avantaje materiale, inclusiv de natură unor facilități fiscale.

Pentru acoperirea deficitelor bugetare, guvernul țării are de ales între creșterea veniturilor fiscale (prin majorarea impozitelor existente sau introducerea altora noi) și contractarea de împrumuturi, de regulă, pe termene medii (1-5 ani) și lungi (mai mari de 5 ani). Deseori, guvernul optează pentru contractarea de împrumuturi din următoarele motive:

- majorarea impozitelor afectează standardul de viață al populației, iar partidul (coalitia) de la putere evită, de regulă, să aplique această măsură, considerată nepopulară, pentru a nu-și pierde electoratul; în țările cu un nivel ridicat al fiscalității, o nouă creștere a acesteia ar genera o împotrivire fermă a categoriilor de populație care ar urma să susțină sarcina fiscală suplimentară;

- împrumuturile de stat constituie o modalitate mai rapidă de procurare a resurselor finanțare decât impozitele directe, deoarece perioada necesară identificării și evaluării materiei impozabile este mai îndelungată decât cea de subscrivere la împrumut și efectuarea vărsămintelor în contul acestuia; însă împrumuturile afectează capitalul național, în timp ce impozitele diminuează numai veniturile acestora.

În cazul împrumuturilor publice externe, dacă acestea sunt exprimate în moneda națională a țării creditoare, deprecierea acesteia atrage după sine micșorarea poverii reale a datoriei țării debitoare. Dacă împrumutul este exprimat în moneda țării debitoare, prin deprecieră a acestora, efortul finanțier al debitului scade, iar țara creditoare înregistrează o pierdere [5, p. 89].

Concluzii:

În concluzie, în cazul împrumuturilor externe, țara debitoare este avantajată atunci cînd moneda în care angajează împrumutul se depreciază și, invers, se impovearează atunci cînd are loc o apreciere a acestora.

Ceea ce privește Republica Moldova pentru eficientizarea manajamentului datoriei externe de stat, aceasta din urmă trebuie să asigure un mediu de afaceri adecvat pentru o creștere economică susținută, să aibă relații excelente cu FMI și să obțină o restructurare a perioadelor de maturitate a creditelor sale externe sau chiar o anulare parțială.

Alte elemente ale unei strategii de consolidare macroeconomică sunt: continuarea politicilor fiscale austere și menținerea unor surplussuri fiscale la nivelul celor din ultimii doi ani; continuarea procesului de privatizare pentru obținerea unor noi venituri bugetare, atragerea investițiilor străine în întreprinderile existente și facilitarea procesului de consolidare a unor întreprinderi noi; renunțarea la atragerea noilor credite externe în condiții nefavorabile; renunțarea la proiecte politice și sociale lipsite de acoperire financiară; crearea unui cadru transparent și îmbunătățirea managementului finanțelor publice. Dacă mediu extern va fi favorabil, indicatorii poziției financiare externe se pot îmbunătăți. În cele din urmă, atragerea unor împrumuturi externe este o soluție mult mai bună decât calea aleasă de guvernarea comunistă din trecut de a accesa împrumuturi interne la dobânzi de peste 10 la sută, ceea ce dus la o creștere accentuată a cheltuielilor pentru datoria internă.

Astfel, este cert că economia RM are nevoie de mult mai multe investiții, dar nu de bani speculațivi sau de bani mulți și prost administrați. Este la fel de clar că pe lângă continuarea reformelor instituționale sunt necesare investiții în infrastructura fizică fără de care creșterea investițiilor în capacitatele de producție și atragerea unor împrumuturi pentru dezvoltarea economică nu este posibilă.

Referințe bibliografice:

1. Orgonas, Cristian. Care sunt țările cu cele mai mari datorii externe? – <http://khris.ro/index.php/02/2010/care-sunt-tarile-cu-cele-mai-mari-datorii-externe/>
2. Patraș, Mihai. Despre criza finanțier-economică mondială (2007-20..?): evoluție, repercușiuni, căi posibile de amortizare // FinConsultant – 2009 - nr. 2.- p.61-71
3. Patraș, Mihai. Evoluția rolului principalelor țări ale lumii la dezvoltarea economiei mondiale / Mihai Patraș // FinConsultant – 2009 -nr 9.- p.71-81
4. Borș, Ion. Formarea și utilizarea rezervelor valutare ale Republicii Moldova / Borș Ion, Bran Paul; București: Editura A.S.E, 1997 – 124 p.
5. Patraș, Mihai. Securitatea dezvoltării socio-economice a Republicii Moldova: esență, factori, căi posibile de asigurare / Mihai Patraș // FinConsultant – 2009 -nr 4.- p.77-89.

Recomandat spre publicare: 30.06.2014.

ИННОВАЦИОННЫЙ МАРКЕТИНГ КАК АРТ – СТРАТЕГИЯ.

ПЕРЧИНСКАЯ Ольга,
аспирантка Академии
экономических знаний Молдовы,
Арт- директор НГО «Кредо»,
член Союза художников Молдовы,
percinschi.olga@mail.ru

Abstract: The theoretical aspects of innovative marketing in art business are analyzed in this paper. The terms of innovation in the arts, marketing of innovations, innovative marketing are outlined. The differences between the concepts of innovative marketing and marketing of innovations are done. The basic stages of innovative marketing in the art business are formulated.

Key words: art business, innovative marketing, marketing of innovation, concept of innovations marketing.

Аннотация. Статья содержит теоретические вопросы инновационного маркетинга в арт-бизнесе. Рассмотрены термины инновации в искусстве, маркетинг инноваций, инновационный маркетинг. Даётся различие понятий инновационного маркетинга и маркетинга инноваций. Сформулированы основные этапы инновационного маркетинга в арт-бизнесе.

Ключевые слова: арт-бизнес, инновационный маркетинг, маркетинг инноваций, концепция инновационного маркетинга

Введение:

Базисом инновационной экономики развитых стран являются идеи Й. Шумпетера, основателя теории инноваций. Его теоретические и практические исследования совершенствуются и способствуют оптимизации инновационных процессов с учётом перспектив развития новых отраслей знаний. Они по-прежнему применимы для всех сфер политики, экономики, искусства. Актуальными являются и для сферы арт-бизнеса, который в настоящее время является крупной и быстро развивающейся сферой мировой экономики, приносящей много миллиардные доходы. Арт - бизнес пережил крах финансового рынка. И сегодня мировая экономика не может отказаться от этого мощного финансового инструмента, устойчивого финансового дохода, как рынок предметов искусства. Это реальные финансы, которые уже заложены в трастовые фонды, в музейные коллекции, облегчающие налоговое бремя.

Арт-бизнес является инновационной сферой, где всегда должен присутствовать спрос на инновации, т.е. потребность в новых продуктах, технологиях и услугах. Самой общей формой инновации является «переоценка ценностей». В 21 веке часто внекультурное – банальное, незаметное, отталкивающее, странное, экзотичное, неценное, примитивное, вульгарное, случайное – становится *материалом инновации*. Примером инновационного принципа подачи художественного материала могут служить следующие новшества:

- электронные трехмерные экспозиции;
- популяризация искусства через использование современных технологий и создание новых возможностей для самостоятельного художественного творчества;
- «визуальные инновации» – инновационные трехмерные, интерактивные визуальные технологии;
- космологические представления

Основные положения:

Этапы продвижения произведений искусства от собственника к коллекционеру (собственник, арт-дилер, арт-дилер низшего звена, арт-дилеры, аукционы, коллекционеры) всегда связаны с наличием значительных проблем, которые может решить инновационный маркетинг.

В арт-бизнесе необходимо различать два понятия *маркетинг инноваций* и *инновационный маркетинг*. На первый взгляд они идентичны, но при более глубоком изучении выявляется их дифференциация.

Маркетинг инноваций в арт-бизнесе аналогичен маркетингу других секторов экономики и представляет собой системный подход, *во-первых*, создателя произведений искусств к управлению производством инноваций и посредников (дилеров), *во-вторых*, к управлению реализацией инноваций, *в-третьих*, покупателей - к управлению купленными инновациями. [6 с.103]

Маркетинг инноваций в данной сфере - это процесс, который включает следующие составляющие (Рис.1):

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

Рис.1 Составляющие Маркетинга инноваций

В арт-бизнесе на начальном этапе поиска инновационного продукта главным является исследование рынка: уровня спроса и конкуренции, поведения покупателя и динамики его предпочтений, наличие конкурирующих продуктов и возможностей закрепления новшества на рынке.

Рис.2 Концепция маркетинга инноваций

Сам процесс маркетинга инноваций включает несколько этапов (Рис.3)

1. Определение потребностей покупателя инновации

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

2. Комплексное исследование рынка (сегментирование рынка, разбивки его на четкие группы продавцов и покупателей по различным признакам)
3. Изучение поведения продавцов и покупателей на рынке реализации данной инновации;
4. Анализ возможностей рынка в целом и его секторов
5. Изучение инноваций по их привлекательности, качеству, доходности и другим характеристикам
6. Анализ реализации инноваций
7. Изучение конкурентов;
8. Выбор наиболее благоприятного сегмента рынка для данной инновации.

Рис.3 Основные этапы реализации маркетинга инноваций

Стратегия маркетинга включает анализ возможностей хозяйствующего субъекта по выпуску продукта (или операции), определение цели выпуска продукта (операции), обоснование инновации и её характеристика, обновление результатов маркетинговых исследований инноваций.

Тактика маркетинга содержит конкретные приемы достижения цели плана маркетинга. Она предусматривает рекламу, продвижение продукта на рынке, организацию работы пунктов по его продаже (или покупке) и др.

Маркетинг инноваций - выбор определенного сегмента рынка с последующей разработкой инноваций применительно к данному сегменту

План маркетинга инновации, который представляет собой письменный документ, содержащий сведения об инновации, о секторе рынка, о рынке инновации, о конкурентах, о целях и задачах производителя и продавца в области маркетинга, о средствах их решения.

Комплекс маркетинга инновации, состоит из ценовой политики, коммуникационной политики и диффузии инноваций (Рис.4)

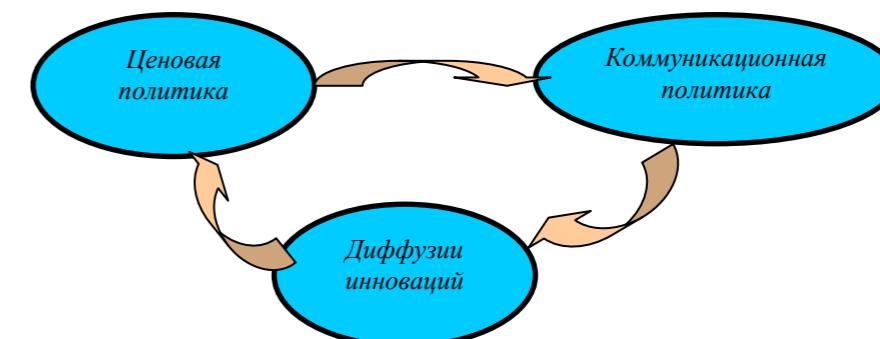

Рис.4 Комплекс маркетинга инновации

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

Ценовая политика - это система принципов и правил, используемых при установлении цен на инновации. Она положена в основу ценового управления инновациями и будет рассмотрена позднее.

Коммуникационная политика представляет собой систему формализованного взаимодействия продуцента, продавца и покупателя инновации. Она включает в себя рекламу, стимулирование реализации инноваций, работу по связям с потребителями и персональную продажу инноваций.

Диффузии инноваций показывает, с какой скоростью новые идеи и технологии распространяются через определенные каналы среди членов социальных систем.

Что касается **инновационного маркетинга**, то он как понятие глубже, чем маркетинг инноваций, поскольку он включает: *миссию организации, философию мышления, область научных исследований, стиль управления и поведения*. Инновационный маркетинг в современном понимании представляет собой единство стратегий, философии бизнеса, функций и процедур управления и методологической основы. [8,с.45]

В продвижении художественных произведений на рынок, в создании имиджа отдельных мастеров и арт-галерей используются современные компьютерные технологии в частности Интернет - маркетинг, который позволяет новатору товара или услуг достичь максимально широкой аудитории. Для арт-бизнеса Интернет-маркетинг предоставляет такие возможности как, *продвижение сайтов создателей произведений искусства в поисковых системах*. Основными преимуществами Интернет - маркетинга являются: интерактивность, возможность максимально точно выявить целевую аудиторию, и показать именно ей необходимую рекламу, возможность анализа, предоставление чёткой статистической картины участников арт - бизнеса. Инструментами продвижения Интернет - маркетинга служат: *поисковая оптимизация, контекстная и медийная реклама, баннерная, маркетинг в социальных медиа (SMM), вирусный маркетинг, интернет PR*, покупка трафика в обменных сетях; организация тематических рассылок; разработка промо-сайтов [7,с.49]

Понятие инновационного маркетинга шире понятия маркетинга нового продукта, который завершается выходом продукта на рынок. Инновационный же маркетинг продолжается и на последующих этапах путем модификации и дифференциации товара, что способствует открытию новых отраслей его применения, рынков, сегментов.

Маркетинг нового продукта является составляющей инновационного маркетинга. Основные его этапы были предложены американским ученым Ф. Котлером:

- определение направлений исследования;
- генерация идей;
- отбор идей;
- разработка и тестирование концепции товара;
- разработка стратегий маркетинга;
- экономический анализ;
- создание прототипов;
- пробный маркетинг; коммерциализация [4,с.136]

Инновационный маркетинг имеет социальную ориентацию последователей. Наиболее важными его видами являются *стратегическая и оперативная составляющие*.

В основу *стратегических маркетинговых* исследований закладывается анализ конъюнктуры рынка с последующей разработкой сегментов рынка, организацией и формированием спроса, моделированием поведения покупателя. Предпринимательская структура, занимающаяся вопросами арт-бизнеса, должна иметь четкие цели: завоевание рынка, расширение и углубление сегментации, создание своего потребителя. Помимо анализа *рынков и факторов внешней среды*

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

современный маркетинг не только изучает сегодняшних потребителей, но и формирует потенциально возможных.

Стратегический маркетинг ориентирован на тесный контакт работников маркетинговых и социологических служб по продвижению произведений искусств (анкетирование, опрос по телефону, презентативные выборки и т.д.). Так как не многие мелкие и средние фирмы могут позволить себе иметь отдел маркетинга, следует шире применять консультации специалистов, посещение выставок, изучение каталогов, непосредственный контакт с покупателем. Эксперты считают, что наиболее удачным методом снижения риска может быть *комплексный вид маркетинга* ("маркетинг-микс"), который основан на постоянной обратной связи между производителем и потребителем. Предприниматель должен видеть потребителя во всем многообразии его окружения, поведения, желаний, неосознанных потребностей [5,с.33]

Согласно положениям инновационного маркетинга процесс восприятия нового товара состоит из следующих этапов:

1. Первичная осведомленность. Потребитель узнает об инновации, не имеет достаточной информации,
2. Узнавание товара. Потребитель уже имеет некоторую информацию, проявляет интерес к новинке; возможен поиск дополнительной информации о новинке (реклама, проспекты, справочники).
3. Идентификация нового товара. Потребитель сопоставляет новинку со своими потребностями.
4. Оценка возможностей использования новшества. Потребитель принимает решение об апробации новшества.
5. Апробация новшества потребителем с целью получения сведений об инновации и о возможности приобретения.
6. Принятие решения по результатам теста о приобретении или инвестировании в создание новшества.

Для внедрения инноваций на арт -рынок большое значение для потребителей имеют показатели качества: потребительские свойства, дизайн, цена, эксплуатационные возможности.

Практика показывает, что у большинства покупателей продукции искусства сначала имеется определенный психологический барьер при восприятии инноваций. Однако после эффективных рекламных и маркетинговых мероприятий соотношение между воспринявшими и не воспринявшими инновацию изменяется, число первых неуклонно растет. Данные статистических опросов свидетельствуют, что более 80% потребителей рано или поздно, но воспринимают новшество. Однако разные категории потребителей имеют разные сроки его восприятия. Самую многочисленную группу составляют категории раннего большинства (34%) и запоздалого большинства (34%). Число потребителей, которые практически не воспринимающих инновацию, — менее 16%. Малочисленность категории "новаторов" указывает на высокую чувствительность и восприимчивость к товарной новизне лишь у ограниченной части общества. Инновационную восприимчивость остальных можно повышать путем активизации состоящих маркетинговых разработок. [2,с.84]

В инновационном маркетинге методы, подходы и стиль эффективного руководства меняются в зависимости от ситуации. На каждой стадии жизненного цикла инноваций требуются различные методы и подходы, разная стратегия и тактика маркетинга.

Важнейшим направлением маркетинговых мероприятий является *стратегия и тактика проникновения новшества на рынок*, которая включает формирование конкурентной стратегии новшества, основанной на формировании каналов сбыта и позиционировании нового товара. Позиционирование означает систему определения места новшества в ряду товаров, уже имеющихся на рынке. Цель позиционирования — укрепление позиций новшества на рынке.

Позиционирование нового товара означает, прежде всего, конкуренцию между новинкой и уже существующими товарами.

Концепция инновационного маркетинга предусматривает не только завоевание новых покупателей, но оптимальное использование конкурентных преимуществ фирмы, преумножение сфер влияния за счет диверсификации и расширения сфер деятельности предприятия и экспансии в новые отрасли и на новые рынки[8,с.54]. Для инновационного маркетинга особенно важным становится принцип синергизма, означающий, что все мероприятия маркетинга, номенклатура выпускаемых товаров и услуг должны быть взаимодополняющими и взаимосвязанными.

Заключительный этап системы маркетинга — оперативный маркетинг. На этом этапе разрабатываются конкретные формы реализации концепций стратегического инновационного маркетинга. Оперативный маркетинг тесно связан со стадиями жизненного цикла новшества на рынке. Особенно важно определить точку начала жизненного цикла новшества.

Аналитики арт – рынка считают, что основные задачи маркетинговой деятельности на арт-рынке базируются на основных этапах жизненно цикла продукции: *создание продукции и выведение ее на рынок, рост, зрелость, насыщение рынка и упадок* (Рис.5)

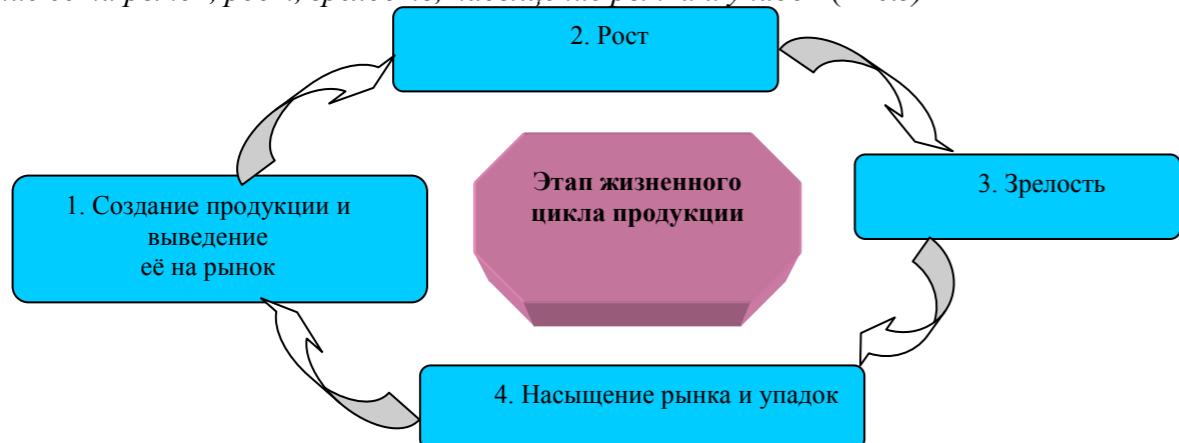

Рис.5 Основные этапы жизненного цикла продукции на арт-рынке

На первой стадии жизненного цикла присутствия инноваций на рынке необходимы специальные маркетинговые исследования и диффузии инновации. При этом целесообразно как создание новых каналов так и модифицирование, приспособление имеющихся старые. Эффективность маркетинга зависит от ряда факторов: активности информационной рекламы, оптимального момента выхода инновации на рынок, от прогноза поведения возможных конкурентов, от соответствия структуры рынка новому товару. Роль маркетинга в данных условиях - обеспечение технологической рыночной адаптации, преодоление конкуренции между новым продуктом искусства и поколениями других произведений искусств.

На стадии роста маркетинговые подходы меняются. Инновационный маркетинг теряет креативный характер и приобретает стимулирующее значение. Изменяется характер рекламы, она становится агрессивной, акцентирующей достоинства создателя продукции искусства и самого продукта. Здесь используется уже модифицированная под новый товар сеть каналов продаж. Конкурентные преимущества фирмы-производителя продолжают играть здесь ведущую роль.

На стадии зрелости товара уже не удается избежать прямой конкуренции с другими участниками рынка, и, как следствие, возможно изменение конкурентной стратегии. Здесь возрастает роль стратегии лидерства в издержках, а цена новшества падает. Именно на этой стадии предприятие-новатор уже готовит к выходу на рынок новую модификацию либо принципиально новый продукт.

На последней стадии - насыщение рынка и упадка - инновационный маркетинг уже преследует две цели: оперативное поддержание количества продаж товара и разработки стратегии продвижения нового, приходящего ему на смену.

Эта стратегия нацелена на спрос. Главным моментом становится определение, какие именно потребности требуется удовлетворить клиенту. Проникновение новых товаров на рынок обеспечивается современными системами маркетинга и формированием каналов продвижения товара. [8,с.62]

Управление маркетингом инноваций в сфере арт-бизнеса состоит не только в расширении продаж, но и в обеспечении поставок и послепродажных услуг. Часто успех на арт - рынке зависит от организации его послепродажного обслуживания. Для управления продажами новой продукции искусства и завоевания рынка в арт-бизнесе применяют методы экспертных оценок, априорного ранжирования, метод Дельфи. При этом значительную роль играют балльная оценка и удельные веса различных факторов. Экспертные оценки позволяют с помощью балльной системы оценить и проанализировать ситуацию на арт – рынке, динамику роста(спада) для отдельного конкретного товара.

Особое внимание маркетинговые службы, работающие в системе арт-бизнеса, должны сосредоточить на оценке издержек и доходов маркетинга. Для расчета издержек необходим анализ постоянных и переменных затрат продаж, изучение ценовой политики конкурентов, оценка издержек продвижения продукции на рынок (реклама, связь с общественностью, стимулирование сбыта и т.д.), а также стоимость послепродажного и сервисного обслуживания. Оценка доходов от маркетинга должна приводиться с учетом прогноза объема продаж в зависимости от колебаний спроса, характеристик продукции.

Специфика маркетинга в инновационной сфере обуславливает возникновение нового понятия – «инновационный маркетинг» [1,с.23]

Инновационный маркетинг – это деятельность на рынке нововведений, направленная на формирование или выявление спроса с целью максимального удовлетворения запросов и потребностей, что базируется на использовании новых идей относительно товаров, услуг и технологий, которые наилучшим образом способствуют достижению целей организации и отдельных исполнителей. Инновационный маркетинг может рассматриваться в различных аспектах [3, с.87]

Как философия бизнеса инновационный маркетинг предлагает систему мышления и идеологическую основу предпринимательской деятельности, которая заключается в ориентации организации на основы маркетинга и достижении конкурентных преимуществ при использовании инновации, важным признаком которой в рыночных условиях выступает новизна ее технических и потребительских свойств.

Как аналитический процесс инновационный маркетинг предусматривает осуществление работ исследовательского характера: проведение маркетинговых исследований с целью изучения конъюнктуры рынка, выявление вкусов потребителей; прогнозирование динамики спроса на инновацию; сегментация и выбор целевого сегмента и разработка стратегии маркетинга для инновации и тому подобное.

Как активный процесс, инновационный маркетинг решает ряд заданий, связанных с позиционированием и продвижением инновации на рынок.

Как функция инновационного менеджмента маркетинг инновационный начинается с этапа поиска новых идей относительно товаров, услуг и технологий, которые наилучшим образом могут удовлетворить существующий и потенциальный спрос, с их следующей материализацией и коммерциализацией, и заканчивается к этапу насыщения жизненного цикла товара.

Как макроэкономический инструментарий инновационный маркетинг, ориентирует развитие национальной экономики на инновационный путь развития. Он дает возможность

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

формировать потребности конечных потребителей, содействует эффективному использованию ресурсов благодаря внедрению продуктовых, технологических и организационных инноваций.

К основным принципам инновационного маркетинга можно отнести:

- нацеленность на достижение конечного практического результата инновации
- ориентация на захват определенной части рынка нововведений согласно с долгосрочной целью, которая поставлена перед инновационным проектом;
- интеграция исследовательской, производственной и маркетинговой деятельности в систему управления предприятия;
- ориентация на долгосрочную перспективу, которая требует проведения маркетинговых исследований, получения на их основе идей относительно инноваций, которые обеспечивают высокоэффективную хозяйственную деятельность;
- применение взаимозависимых и взаимосогласованных стратегий и практики активного приспособления к требованиям потенциальных потребителей инновации с одновременным целенаправленным излиянием на их интересы.

Коммерческий успех нововведения зависит от соответствия его потребительских характеристик с потребностями потенциальных потребителей, что в значительной мере требует проведения инновационного маркетинга на арт-рынке.

Используемы международные стандарты ISO серии 9000 предусматривают непосредственное участие менеджеров по маркетингу практически на всех этапах инновационного процесса. Они играют ведущую роль в определении потребительских характеристик инновации и оценке потенциального спроса.

Инновационный маркетинг включает *стратегическую и тактическую составляющие*.

Стратегический маркетинг в арт-бизнесе направлен на изучение рынка и определение конкурентного поведения игроков на арт-рынке (аукционных домов, дилеров и.т.п). В его основе лежат маркетинговые исследования: как изучение рынка, так оценка возможностей организаций.

Сегментация арт -рынка может идти по двум направлениям: группам потребителей и параметрам продукции. Для первого направления определяются группы пользователей, которым предназначен данный продукт искусства, для каких целей он может применяться. Для второго - выявляются функциональные параметры продукции с целью повышения ее конкурентоспособности. В основе сегментации арт-рынка лежат следующие критерии:

- количественные параметры сегмента: емкость рынка, число потенциальных потребителей и т.д.;
- доступность сегмента для его потребителей: возможность получения путей распределения и сбыта продукции, условия хранения и транспортировки продукции покупателей предметов искусства на данном сегменте рынка;
- динамика сегмента: (сегмент растет, уменьшается, степень его устойчивости);
- эффективность работы на выбранном сегменте рынка: оценка опыта работы фирмы на данном сегменте и наличия необходимых ресурсов для этого;
- защищенность выбранного сегмента от конкуренции: возможности и преимущества основных игроков данного сектора в конкурентной борьбе.

Вторая составляющая маркетинговых исследований связана с оценкой потенциальных возможностей организаций арт-бизнеса. Она позволяет на основе рыночных запросов и реальных ресурсов предприятия вырабатывать программы производственного развития и поведения на рынке.

В арт-бизнесе стратегический инновационный маркетинг может быть регулярным и санационным. Регулярный маркетинг используется для поддержания конкурентоспособности инновационного продукта и освоения новых рынков сбыта. Санационный маркетинг необходим в том случае, когда происходит значительное снижение конкурентоспособности нововведения:

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

значительно сужается рынок сбыта товаров и услуг ИП; ухудшаются производственные и финансовые показатели деятельности нововведения, стратегия и тактика поведения инновационного продукта уже не соответствует меняющимся экономическим условиям внешней среды.

Тактический маркетинг включает программу маркетинговой деятельности и опирается на ключевые понятия: продукт, цена, место и продвижение продукта. Фирма следует стратегии, принятой на основе маркетинговых исследований, и в то же время продолжает проводить исследования с целью ее корректировки в соответствии с требованиями рынка, а также поиска новых стратегических решений.

Выходы:

- Маркетинг в сфере арт- бизнеса должен включать в себя: анализ потребителей, ориентацию на создание продукции, которая бы соответствовала запросам потребителей, и выработку решений по адаптации продукции при изменении рыночной ситуации.
- Инновационный маркетинг многогранен: он может рассматриваться в различных аспектах: как активный аналитический процесс, функция инновационного менеджмента, в качестве философии бизнеса и макроэкономического инструментария
- В современном понимании инновационный маркетинг представляет собой единство стратегий, философии бизнеса, функций и процедур управления и методологической основы.
- Инновационный маркетинг в арт- бизнесе понятие, возникшее относительно недавно и примером его служат Интернет маркетинг, который уже активно стал использоваться и в арт - бизнесе по продвижению произведений искусства.
- Понятие инновационного маркетинга шире понятия маркетинга нового продукта, который завершается выходом продукта на рынок. Инновационный маркетинг продолжается и на следующих этапах путем модификации и дифференциации товара.
- В инновационном маркетинге методы, подходы и стиль эффективного руководства меняются в зависимости от ситуации: каждая стадия жизненного цикла инноваций требует различные методы и подходы, применение разной стратегии и тактики маркетинга.
- Приоритетной задачей инновационного маркетинга в арт-бизнесе является создание долговременных отношений с покупателями, поставщиками, дилерами, а не осуществление кратковременных сделок.
- Стратегии инновационного маркетинга в арт - бизнесе должна включать следующие элементы:

Список литературы:

1. Болт Г. Дж. Практическое руководство по управлению сбытом. – М.: «Экономика», 2009. С. 23.
2. Гермогенова Л. Ю. Эффективная реклама в России. Практика и рекомендации. – М., 2002. С. 84.
3. Дайзэн Р. Модели стратегического планирования и аналитические техники. – СПб.: «ПитерКом», 2004. С. 87
4. Дашков Л. П., Памбухчянс В. К. Организация, технология и проектирование торговых предприятий. – М.: ИВЦ «Маркетинг», 2009. С. 136
5. Диксон П. Управление маркетингом. – М.: «Бином», 2003. С. 33.
6. Перчинская О.В. Инновационный маркетинг в арт-бизнесе и его возможности. ж-л «ИННОВАЦИИ» № 8 (178), 2013, с101-106 Научно-практический ежемесячный журнал, ОАО «Трансфер», Санкт-Петербург, ISSN 2071-3010

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

7. Перчинская О.В. Использование Интернет-маркетинга для развития арт-бизнеса Международная научная конференция „Probleme economice ale dezvoltării Europene” 27- 28 марта, 2012 FREE International University of Moldova "ULIM" Chisinau, ULIM , 2012.p.47-52
8. Эванс Дж., Берман Б. Маркетинг. - М.: Экономика. 2008. С. 45.

Recomandat spre publicare: 23.06.2014.

ИННОВАЦИОННАЯ СТАТИСТИКА: ПУТИ РЕШЕНИЯ НЕКОТОРЫХ ПРОБЛЕМ В ПОЛУЧЕНИИ ДОСТОВЕРНОЙ ИНФОРМАЦИИ

ГУСЛИКОВА Наталия,

научный сотрудник,

Национальный Институт Экономических Исследований АНМ

guslini@rambler.ru

ЦУРКАН Аурелия, доктор экон.наук,

научный руководитель НИЭИ АНМ

Abstract: In the fulfillment of innovation activities and today remain relevant explanations of international approaches to the definition of "innovation", the implementation of statistical account of innovations, the need for reliable statistical information.

Key words: innovation statistics, the obstacles to collect reliable information, the role of management in innovation.

Резюме: При ведении деятельности в сфере инноваций и сегодня остаются актуальными разъяснения международных подходов к определению понятия «инновация», внедрение статистического учёта инноваций, необходимость в достоверной статистической информации.

Ключевые слова: инновационная статистика, препятствия для сбора достоверной информации, управленческая роль инноваций.

Введение:

Инновационная статистика, при условии правильного её отражения предприятиями, призвана показывать динамику модернизации отечественного бизнеса: производство продукции с лучшими потребительскими свойствами, внедрение снижающих издержки технологий и производственных процессов, использование более эффективных маркетинговых приемов, проведение организационной реструктуризации предприятий. **При этом важно то, что все эти изменения имеют место в реальности, только на предприятиях не считают их инновациями.** Такие ежедневные, «пошаговые» изменения со стороны бизнеса являются реальным способом повышения конкурентоспособности отечественной продукции, роста производительности труда, экономического развития страны.

Основная часть:

Основным препятствием для планируемого уже на протяжении длительного времени сбора официальной статистической информации об инновационной деятельности в Молдове является сложность определения понятия «инновации», что затруднит корректное заполнение будущих форм статистической отчетности. Поэтому такое большое значение имеет понимание необходимости организации обучения представителей предприятий правильному их заполнению. Для представителей

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

предприятий может оказаться полезной информация о том, что под инновациями понимаются почти все изменения технического, коммерческого и организационного характера, которые регулярно внедряются на каждом предприятии для поддержания конкурентоспособности выпускаемой продукции и достижения лучших экономических результатов. Так, продукция с новыми потребительскими свойствами является инновацией для данного предприятия, в том числе, если уменьшена ее себестоимость. Инновации могут быть имитационными и их учет также важен для экономики с целью понимания того, как распространяются нововведения. Это связано с диффузией знаний – для экономического роста страны важны не только изобретатели, но и те, которые распространяют нововведения в различных сферах деятельности.

Именно такое «широкое» понимание инноваций характерно для стран ЕС. Например, в Германии инновационными являются 80% предприятий, а средний по ЕС уровень – 55%. В то же время в тех странах, в которых инновационными являются менее 10% организаций, сложно поверить в то, что остальные 90% не осуществляли изменений в продукции, производственных процессах, не внедряли новых маркетинговых приемов или изменений в организационной сфере. Сотрудники организаций, заполняющих статистические формы по инновациям, нуждаются в разъяснениях методических указаний по их заполнению на семинарах.

Все это свидетельствует о необходимости разъяснительной и обучающей работы с представителями предприятий перед заполнением ими статистических форм по инновационной деятельности. Методические указания по заполнению статистической формы должны быть изложены на языке, понятном представителям предприятий. Работа по обучению невозможна без поддержки со стороны местных органов управления, которые имеют рычаги воздействия на свои местные организации. Со своей стороны, представители органов власти на местах обычно заинтересованы в повышении «информационной прозрачности» деятельности местного бизнеса, что позволяет проводить мониторинг региональных программ и оценивать эффект от внедрения различных стимулирующих мер.

Более того, повышение достоверности статистической информации является весьма актуальной задачей для республиканских органов власти, которые пытаются найти рычаги управления инновационным развитием отраслей и регионов для диверсификации экономики. Но для того, чтобы управлять процессом, необходимо иметь возможность его измерять, чему и должна служить так необходимая инновационная статистика. Таким образом, существует высокая потребность в достоверной статистической информации для целей реализации инновационной политики в Республике Молдова на местном и республиканском уровне. При этом эффективно проводимые семинары с представителями региональных компаний должны способствовать тому, что данные об инновационной деятельности будут не заниженными, а достоверными.

Таким образом, при ведении деятельности в сфере инноваций и для обеспечения достоверной информацией статистики, и сегодня остаётся актуальной необходимость уточнения понятий терминов «инновация» и «инновационная деятельность», характеристик фирм и производства, которые можно отнести к инновационным, инновационной продукции и т. п.

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

И так, **инновация** представляет собой реализацию нового или значительно усовершенствованного продукта (товара или услуги) или процесса, нового метода маркетинга или нового метода организации бизнеса.

Инновационная деятельность – это выполнение работ и/или оказание услуг, которые направлены на:

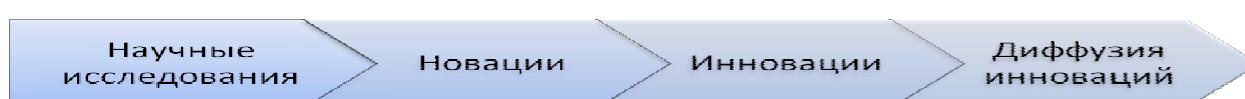
- создание и организацию производства принципиально новой или с новыми потребительскими свойствами продукции (товаров, работ, услуг);
- создание и применение новых или модернизацию существующих способов (технологий) производства, распространения и использования;
- применение структурных, финансово-экономических, кадровых, информационных и иных нововведений при выпуске и сбыте, которые обеспечивают экономию затрат или создают условия для такой экономии.

Продукция, которая в течение последних трех лет подвергалась разного рода технологическим изменениям, относится к **инновационной продукции**, а именно:

- ✓ продукция подвергалась значительным технологическим изменениям или вновь внедрялась (то есть принципиально новая). Для данной продукции область ее применения и использования, эксплуатационные характеристики, признаки, конструктивное выполнение, а также состав применяемых материалов и компонентов совсем новые или в значительной степени отличны, если сравнивать с ранее выпускавшейся в мире продукцией;
- ✓ продукция подвергалась усовершенствованию, то есть это уже существующая (в стране и/или в мире) продукция. Ее параметры значительно усовершенствованы или модифицированы (улучшено качество, экономическая эффективность и т. п.);
- ✓ прочая инновационная продукция. Она подразумевает внедрение новых или значительно улучшенных методов производства, то есть применение нового оборудования и новых методов организации производства. Как правило, это относится к уже выпускаемой на предприятии или основанной на заимствованном передовом опыте продукции.

Инновационным продуктом может быть не только товар, но и работа или услуга, предназначенные для реализации.

Для описания процессов создания и распространения нововведений представляет интерес систематизация моделей инновационного процесса, используемых в теории управления инновациями. Основные модели инновационных процессов представлены на рис. 1.

(а) Линейная модель инновационного процесса

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

(б) Кибернетическая модель инновационного процесса

(в) Сетевая модель инновационного процесса

Рис. 1. Основные модели инновационного процесса

Источник: Дроговоз П.А. Эволюция моделей инновационного процесса и современная классификация инноваций // Креативная экономика. — 2007. — № 7 (7). — с. 23-33

Линейная модель инновационного процесса включает в себя четыре последовательных стадии:

- 1) научные исследования – деятельность, направленная на получение новых знаний об основных закономерностях строения, функционирования и развития человека, общества, окружающей природной среды, а также на применение новых знаний для достижения практических целей и решения конкретных задач;
- 2) новации – новые идеи и знания, полученные в результате законченных научных исследований;
- 3) инновации – новации, внедренные в практическую деятельность;
- 4) диффузия – распространение инноваций и их применение в новых условиях, для решения новых задач.(1)

Линейная модель используется в статистических исследованиях, однако она подвергается критике вследствие одностороннего представления инновационного процесса без обратных связей. Эти недостатки устранены в кибернетической модели, предложенной Б. Санто.(2)

Кибернетическая модель представляет инновационный процесс в виде комплексной системы, а его отдельные стадии – в виде подсистем, находящихся в постоянном взаимодействии и объединенных множественными прямыми и обратными связями. Этими кибернетическими подсистемами являются: **исследования, разработка и опытное производство, серийное производство, маркетинг и сбыт**.

Замкнутость «инновационного круга» показывает непрерывность всего процесса, которая обеспечивает создание порождающих друг друга инноваций и безостановочное обновление предприятия.

В условиях современной информационной экономики особое значение приобретают процессы производства и накопления новых знаний, которые становятся катализатором инноваций. Эта специфика отражена в сетевой модели, разработанной С. Кляйном и Н. Розенбергом.(3)

Сетевая модель инновационного процесса отражает взаимосвязь между потребностями рынка, с одной стороны, и знаниями предприятия, с другой. Как видно из рис. 1, инновационная деятельность фирмы представлена в виде четырех взаимосвязанных функций: **проектирования, опытного производства, серийного производства, маркетинга и сбыта**.

В банке знаний аккумулируется вся информация, используемая фирмой: **результаты научных исследований, результаты инновационной деятельности, данные о рынке и т.п.** Таким

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

образом, предприятие представляется в виде посредника, обеспечивающего коммерциализацию научных достижений в соответствии с потребностями рынка.

В настоящее время инновация стала конкретной управленческой категорией, ее определение, а также методы оценки и анализа инновационной деятельности закреплены в официальных документах международного и национального уровня. Современная классификация инноваций и система оценки научно-технической деятельности предприятия представлена на рис. 2.

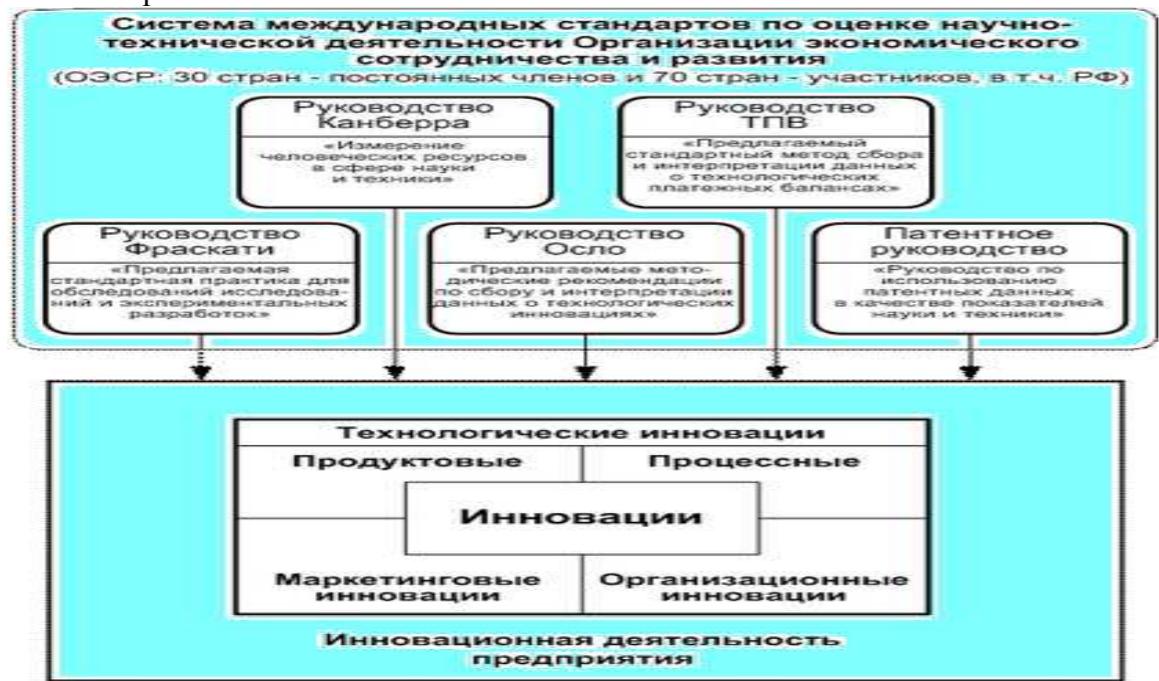

Рис. 2. ОСНОВНЫЕ ТИПЫ ИННОВАЦИЙ И СИСТЕМА ОЦЕНКИ НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ.

Источник: Дроговоз П.А. Эволюция моделей инновационного процесса и современная классификация инноваций // Креативная экономика. — 2007. — № 7 (7). — с. 23-33

Методология описания и анализа инновационной деятельности в условиях современной рыночной экономики закреплена в системе международных стандартов по оценке научно-технической деятельности, разработанных Организацией Экономического Сотрудничества и Развития (ОЭСР).(4)

Международные руководства используются органами государственной статистики во всех странах ОЭСР для сбора и анализа информации об инновационной деятельности предприятий и организаций. Определения и методики, приведенные в международных стандартах, должны быть взяты за основу при разработке нормативно-правовой базы по инновационной деятельности в Республике Молдова.

В соответствии международными документами, представленными на рис. 2, выделяют технологические (продуктовые и процессные), маркетинговые и организационные инновации.

Технологические инновации – деятельность организации, связанная с разработкой и внедрением технологически новых продуктов и процессов, а также значительных технологических усовершенствований в продуктах и процессах; технологически новых или значительно усовершенствованных услуг, новых или значительно усовершенствованных способов производства (передачи) услуг.

Маркетинговые инновации – реализация новых или значительно улучшенных маркетинговых методов, охватывающих существенные изменения в дизайне и упаковке продуктов, использование новых методов продаж и презентации продуктов (услуг), их

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

представления и продвижения на рынки сбыта, формирование новых ценовых стратегий. Они направлены на более полное удовлетворение потребностей потребителей продуктов, открытие новых рынков сбыта, расширение состава потребителей продуктов и услуг с целью повышения объемов продаж.

Организационные инновации – реализация нового метода в ведении бизнеса, организации рабочих мест или организаций внешних связей. Данные инновации направлены на повышение эффективности деятельности организации путем снижения административных и трансакционных издержек, путем повышения удовлетворенности работников организацией рабочих мест (рабочего времени) и тем самым повышения производительности труда, путем получения доступа к отсутствующим на рынке активам или снижения стоимости поставок.

Анализ международных официальных документов свидетельствует о том, что в последние годы, сфера инновационной деятельности была значительно расширена: помимо технологических инноваций в нее были включены маркетинговые и организационные инновации. Это означает, что необходимо разработать новые интегральные критерии управления, которые учитывают все аспекты инновационной деятельности.

Технологические, маркетинговые и организационные инновации демонстрируют инвесторам способность руководства предприятия правильно распоряжаться имеющимися ограниченными ресурсами, вкладывая их в наиболее эффективные инновационные проекты.

Наряду с инновациями используется такой термин, как «высокотехнологичный сектор экономики». Наукоемкие высокотехнологичные отрасли (производства) – это отрасли, сферы или виды экономической деятельности, результатом которой является продукция (товары, работы, услуги) со значительной добавленной стоимостью, полученной за счет применения достижений науки, технологий и техники. Для такой деятельности характерна высокая доля внутренних затрат на исследования и разработки (НИОКР) в стоимостном объеме производства такой продукции. В приведенном определении указан именно экономический критерий, который отражает сложную специфику инновационной деятельности. Основным направлением налоговой политики становится реализация стимулирующих мер с целью развития новых производств и модернизации уже существующих, а также вообще повышение инновационной активности в экономике. Таможенные правила и само таможенное законодательство тоже должно постепенно идти навстречу инновационным компаниям. Например, при таможне могут быть созданы специализированные подразделения (типа постов на базе национальных исследовательских центров). В ведении этих постов таможенное оформление научного оборудования и объектов, предназначенных для исследований, что будет способствовать упрощению их ввоза и вывоза.

Выходы и предложения:

Инновационная деятельность затратна и рискованна. Очень сложно предугадать ее результаты, в связи с чем государство должно учитывать особенности путем правильной регламентации деятельности в сфере инноваций, налаживания статистического учёта в этой области, устранения препятствий в получении достоверной информации.

Список литературы:

- Гунин В. И. и др. Управление инновациями: 17-модульная программа для менеджеров «Управление развитием организаций». Модуль 7./ В. Н. Гунин, В. П. Баранчеев, В. А. Устинов и др. – М.: «ИНФРА-М», 1999. – 328 с.
- Санто Б. Инновация как средство экономического развития: Пер. с венг. / Общ. ред. и вступ. ст. Б.В. Сазонова. – М.: Прогресс, 1990. – 296 с.

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

3. Kline S.J., Rosenberg N. An overview of innovation // The positive sum strategy: Harnessing technology for economic growth / edited by Landau R. & Rosenberg N. – Washington: National Academy Press, 1986.
4. OECD Proposed Guidelines for Collecting and Interpreting Technological Innovation Data – Oslo Manual. – Paris: OECD Publications, 2005. – 163 p.
5. Proposed Standard Method of Compiling and Interpreting Technology Balance of Payments Data – TBP Manual. – Paris: OECD Publications, 1990. – 82 p.
6. Proposed Standard Practice for Surveys of Research and Experimental Development – Frascati Manual. – Paris: OECD Publications, 2002. – 255 p.
7. The Measurement of Human Resources Devoted to S&T – Canberra Manual. – Paris: OECD Publications, 1995. – 111 p.
8. The Measurement of Scientific and Technological Activities: Using Patent Data as Science and Technology Indicators – Patent Manual. – Paris: OECD Publications, 1994. – 108 p.

Recomandat spre publicare: 22.07.2014.

ФАКТОРЫ ЭФФЕКТИВНОСТИ ТОРГОВЛИ И ПРОБЛЕМЫ СЕРТИФИКАЦИИ ПРОДУКЦИИ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ В ОБЕСПЕЧЕНИИ БЕЗОПАСНОСТИ ПОТРЕБИТЕЛЕЙ

Аурелия ДУКА

доктор, конференциар,

Университет политических и экономических европейских знаний «Константин

Степе»

aur.duca.22@gmail.com

Корина ГРИБИНЧА,

докторант, Национальный институт экономических исследований АН Молдовы

Abstract: In present article are reflected issues of domestic trade and there are analyzed factors of quality staff and certification of consumer goods, that have direct influence on the performance quality of basic trade in assurance of commercial service and consumer market security.

Rezumat: În articol sunt reflectate problemele comerțului interior și analizăți factorii, în special, calitatea personalului și certificarea calității mărfurilor de consum, ce au influență directă asupra calității exercitării funcțiilor de bază ale comerțului în asigurarea calității serviciului comercial și securității pieței de consum.

Cuvinte cheie: comerț, mărfuri de consum, certificare, calitate, personal comercial, securitatea consumatorului, securitatea pieței de consum, industria alimentară.

Keywords: trade, consumer goods, certification, quality, sales, consumer safety, security, consumer market, food industry.

Введение

Произошедшие в последние годы глубокие изменения в структуре национальной торговли были обусловлены концептуальными изменениями торговли, государственной политикой в области внутренней и внешней торговли, общими тенденциями международной торговли и в торговле отдельных стран – партнеров Молдовы.

В частности имеет смысл указать три основные факторы оказавших влияние на качество национальной торговли:

- признание определяющей роли торговли в экономическом развитии страны;
- сильное влияние как технологических, так и политических факторов;

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

- высокие темпы управленческих изменений в формах организации всей совокупности видов деятельности, придающих организационный профиль розничной торговли.

В результате имела место сильная динамизация торговли за счет внедрения информационных технологий в области организации и управления оплаты покупок путем широкого использования кредитных карт и пр. Технологические и политические факторы вызвали одновременное изменение экономических оборотов и потоков покупателей. В то же время общие функции торговли получили умеренные темпы развития.

Материалы и методы

Исследование мотивационных факторов сертификации качества продукции и систем менеджмента в бизнес-среде Молдовы было проведено с использованием метода опроса, в котором участвовало 189 малых и средних предприятий различных областей и отраслей экономической деятельности.

Анализ проблем торговли основывался на концептуальных и аналитических материалах и данных Министерства экономики, Агентства защиты потребителей, Бюро статистики Молдовы, европейских исследовательских специализированных агентств.

Результаты и обсуждение

В связи с принятием в конце 2013-го года Стратегии внутренней торговли в Молдове на 2014-2020 годы, которой предшествовала предыдущая стратегия на 2007-2009 годы, были выделены две категории факторов, оказывающих влияние на развитие розничной торговли.

Первая категория факторов относится к покупателям и генерируется изменениями в их возрастной структуре покупателей, ростом покупательской силы и изменениями в образе жизни покупателей. Вторая категория факторов относится к торговым отношениям и генерируется содержанием коммерческой деятельности. Изменения возрастной структуры населения в свою очередь определяют постоянные и непрерывные изменения к требованиям к торговле с точки зрения ее модернизации и инновационного развития за счет изменения вкусов и инноваций каждой категории потребителей на фоне быстрой урбанизации населения, что генерирует новые направления в развитии торговых отношений и потребность в новых методах продаж.

Факторы второй категории, относящиеся к собственно системе дистрибуции, можно сгруппировать в три категории: *управленческие*, которые охватывают непрерывное расширение методов управления товарных запасов, систем снабжения, информационных технологий менеджмента; *материальные*, которые предполагают улучшение транспортных систем и средств, механизацию и автоматизацию манипуляционных процессов товарами, появление новых материалов и типов товарной упаковки, позволяющих применение новых презентационных, складских и продажных технологий; *коммерческие*, которые предполагают широкое использование маркетинга, выполнение различных исследований, главной целью которых является изучение и привлечение клиентов, совершенствование системы презентации товаров, технологий дизайна и мерчендайзинга.

Основной задачей прежней стратегии было изучение лучших европейских торговых практик и возможности их внедрения. Однако, основным ее итогом стратегии стало не столько позитивное, как например, рост внутреннего товарооборота, увеличение вклада отрасли в ВВП и добавленную валовую стоимость, рост числа предприятий торговли и занятого населения в отрасли, сколько негативное. За последние годы не были решены главные вопросы. Это вопросы связанные с обеспечением качества реализуемых в торговле потребительских товаров и проникновением на рынок некачественных и фальсифицированных товаров и услуг. Основными причинами неудач старой стратегии были названы отсутствие средств, избыточный импорт и чрезмерно широкий товарный ассортимент на рынке. Очевидно, однако, при формально достаточно развитой системе инфраструктуры качества, включающей области

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

стандартизации и технического регулирования, метрологии, аккредитации, оценки соответствия, надзора за рынком и защиты потребителей, ее законодательной и институциональной базы, данное объяснение существующих проблем не может считаться объективным и достаточным. Следует иметь в виду следующее.

Во-первых. Из-за слабой или отсутствующей методологической базы некоторые группы товаров, как например, мебельные, строительные товары, игрушки, косметические товары, а также отдельные традиционные отрасли и формы торговли как например, комиссионная, уцененная, почтовая, так и новые - электронная, например, выпали из торгового регламентирования.

Во-вторых. Из-за неэффективной работы системы стандартизации непозволительно медленные темпы разработки или замены устаревших стандартов и технических регламентов на некоторые группы потребительских товаров способствовали процветанию нелегальных и некорректных коммерческих практик.

В третьих. Из-за слабой юридической культуры в области торговли содержательные контрольные и надзорные функции госорганов за коммерческой деятельностью подменялись налоговыми и полицейскими рейдами.

В четвертых. Из-за продолжающихся проблем в работе таможенных служб, отхода от принципов сертификации некоторых аккредитованных сертификационных органов и некачественного контроля за их деятельностью со стороны национального органа, продолжает иметь место наводнение национального рынка некачественными товарами.

В пятых. Из-за неэффективной работы комиссии по мониторизации коммерческих сделок по импорту и дистрибуторских цепочек не был обеспечен надзор рынка.

В шестых. Из-за полной неграмотности органов по защите потребителей в области прав потребителей и полном их бездействии наносится ущерб не только здоровью и экономическим интересам отдельных потребителей, но и безопасности государства.

Основной причиной неэффективности системы следует считать некомпетентность менеджмента инфраструктуры качества. Некоторые причины уже учтены в новом документе и последними структурными и кадровыми решениями, а в новой стратегии помимо направлений и развития намечаются приоритеты социальной направленности торговли.

Функциональность современной модели внутренней торговли в контексте общеевропейского вектора экономического развития Молдовы невозможно рассматривать отдельно от инновационности института защиты прав потребителей как часть европейской инфраструктуры качества. Необходимо отметить, что проблема отслеживания качества потребительских товаров только в последние годы переходила из компетенции Службы по стандартизации и метрологии в 2005 году к Главной государственной инспекции по надзору рынка, метрологии и защите потребителей при Министерстве экономики и торговли в 2008 году. Согласно Национальной стратегии в области защиты потребителей на период 2008-2012 гг. контрольные обязанности распределялись между многочисленными организациями начиная с 2007 года.

Можно было бы считать, что проблема постсоветского поиска роли и места внешнего аудита качества решена учреждением с 2012 года Агентства по защите потребителей при Правительстве Молдовы. Инновацией можно считать придание новому агентству статуса независимого юридического лица с правами представления и защиты интересов потребителей в правовом обороте, прямого применения санкций к экономическим агентам, производящим товары и услуги, осуществления контроля и экспертизы качества товаров в торговле, а также право законодательной инициативы в данной области и формирования своих территориальных представительств. Вместе с тем, введенные инновации являются, на наш взгляд, достаточно относительными, поскольку модель нового агентства, наложенная на действующий

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

слаборазработанный закон о внутренней торговле, при отсутствии высококвалифицированных соответствующих кадров, в том числе и руководящих, и отсутствии сформулированных задач по контролю за выполнением правил торговли и качеством реализуемых в торговле товаров, в целом, неспособна обеспечить эффективность работы.

Кроме того, существующую систему качества нельзя считать эффективной по следующим причинам:

во-первых, основные сбои дают система обеспечения юридической базы системы качества;

во-вторых, существуют предпосылки для нелояльной конкуренции по цене-качеству и неэффективность механизмов рыночного надзора;

в третьих, торговля является привлекательной и благоприятной сферой для поглощения персонала, высвобождаемого другими отраслями экономики.

Основные сбои системы обеспечения юридической базы системы качества имеют место наряду с тем что правительство в нынешней модели внутренней торговли занимает более активную и детерминирующую роль, что в свою очередь обусловлено определенными инновациями на законодательном и институциональном уровне. По данным Ассоциации патронатов в области соответствия продукции Республики Молдова из-за безответственности министерств и ведомств годами не направляются на утверждение в правительство проекты технических регламентов по исполнению законодательства в области оценки соответствия на целый ряд продуктов: природный газ, нефтепродукты, химическую, бытовую, продовольственную, косметическую и парфюмерную продукцию, услуги в области автотранспорта и др. Проекты законов, имеющих отношение к функционированию некоторых отраслевых рынков, зачастую не проходят процедуры, предусмотренные законом №780 от 27.12.2001 о законодательных актах и представляются в правительство или парламент без соответствующего согласования. Так, Закон № 235 от 01.12.2011 о деятельности по аккредитации и оценке соответствия не был принят во внимание при рассмотрении Закона №92 от 26.04.2012 о медицинском оборудовании, нового Кодекса автомобильного транспорта, и кроме того, будучи принятый взамен Закона №186 от 24.04.2003 об оценке соответствия продукции, предусматривал существенное сужение перечня товаров обязательной сертификации.

Существование предпосылок для нелояльной конкуренции по цене-качеству и неэффективность механизмов рыночного надзора создают наилучшие условия для некорректных коммерческих практик и инвазии более дешевых товаров низкого качества, а также товаров не прошедших процедуры сертификации.

Кроме того, в Молдове полностью отсутствует практика отзыва с рынка производителями уже поставленных партий товаров, как продовольственных, так и непродовольственных, по фактам несоответствия параметров качества установленным нормам. Например, во Франции, по сообщениям от 26 июля с.г., партия сыра Горгонзола в рассоле была отзвана с рынка не только самим производителем, сыроварней Исер, но и оптовым торговцем из Рунжи, из-за выявленного несоответствия санитарным требованиям.

Рисунок 1. Отзыв недоброкачественного товара во Франции. Сыр Горгонзола

Источник: [8]

Торговля, будучи отраслью с самыми привлекательными условиями для развития малого бизнеса, является благоприятной сферой для поглощения достаточно большой доли активного населения. Считается, что сокращение уровня занятости в целом по экономике приводит к пропорциональному двукратному приросту занятости в торговой сфере. Таким образом, в отрасль приходит персонал профессионально неподготовленный и этот процесс имеет постоянный характер, оказывая большое влияние на качество отрасли в целом.

Основные изменения в оттоках и притоках персонала в торговле наблюдались в 2011 году, в то же время существенные сокращения по категории персонала возрастом 45-54 лет охватывали весь пятилетний период: с 54,1 тыс.чел. в 2009 году до 44,8 тыс. чел. в 2013 году, т.е. уменьшение численности персонала данной категории, характеризующейся наивысшем уровнем профессиональной квалификации, было самым массивным и составило около 20%.

Достаточно значимые изменения качественного состава наблюдались в группах персонала с высшим и среднепрофессиональным образованием. Так, наибольшие изменения произошли в возрастных категориях 25-34 лет (с 18,2 в 2009 году до 25,9 тыс.чел. в 2013 году), определяя общий рост численности специалистов высшей квалификации в отрасли в данный период с 51,0 тыс.чел. до 56,8 тыс.чел. Резкий рост численности персонала данной группы с 50,7 тыс. чел. до 59,1 тыс.чел. наблюдался в период 2010-2011 годы, после которого имеет место продолжается тенденция устойчивого снижения.

Снижение численности персонала со среднепрофессиональным образованием в исследуемый период оказалось более существенным и составило более 14 тыс.чел. или 23,1%, главным образом, за счет всех возрастных категорий.

Однако, в целом, количественная ситуация в отрасли на протяжении последних 5 лет остается относительно стабильной (табл.1). В период с 2009 по 2013 гг. наблюдалось уменьшение численности персонала отрасли за счет снижения числа нанятых работников, а также уменьшение численности владельцев торгового бизнеса и увеличение числа самостоятельных работников. Эволюция показателя соотношения численности нанятых работников к численности независимых в отрасли в данный период с 5,71 в 2009 году до 5,38 в 2010 году, 5,37 в 2011 году, 4,74 в 2012 году и 4,75 в 2013 году имело устойчивую тенденцию к снижению. Показатель соотношения нанятых работников к общей численности персонала отрасли также показывал тенденцию уменьшения с 81,3% в 2009 году до 79,5% в 2013 году.

Вместе с тем, показатель соотношения числа нанятых работников к числу собственников 24,11 в 2009 году, 36,42 в 2010 году, 32,1 в 2011 году, 35,93 в 2012 году и 27,28 в 2013 году.

Таблица 1. Структура занятого в торговле* населения по уровню образования за период 2009-2013гг., тыс.чел.

Уровень образования персонала	2009г.	2010г.	2011г.	2012г.	2013г.
Всего, в т.ч.:	586,7	570,1	580,9	570,5	580,7
в отрасли, в т.ч.по возрастным группам:	217,4	213,4	223,0 ↑	209,3	211,4 ↑
15-24 года	29,4	29,7	31,3	25,2	26,1
25-34 года	56,5	64,2 ↑	66,5 ↑	62,6	66,1 ↑
35-44 года	58,0	49,1	55,8	56,3	55,1
45-54 года	54,1	49,6 ↓	49,7	48,0 ↓	44,8 ↓
55-64 года	18,0	19,4	18,4	16,5	18,6
65 и более	1,4	1,4	1,3	0,7	0,7
Высшее, всего,в т.ч.:	140,6	145,5	152,2	163,9	160,9
в отрасли, в т.ч.по возрастным группам:	51,0	50,7	59,1 ↑	56,0 ↓	56,8
15-24 года	4,8	5,0	6,5	4,1	4,4
25-34 года	18,2	22,5 ↑	24,0 ↑	24,6 ↑	25,9 ↑
35-44 года	13,4	10,8	14,1 ↑	14,8 ↑	14,1 ↑
45-54 года	10,2	8,9	10,2	8,5 ↓	8,8
55-64 года	3,9	3,1	3,9	3,8	3,4
65 и более	0,5	0,4	0,3	0,2	0,2
Среднепрофессиональное, всего,в т.ч.:	123,4	115,4 ↓	119,6	115,7	105,7 ↓
В отрасли, в т.ч.по возрастным группам:	59,4	52,1	50,7	48,1	45,7
15-24 года	6,7	7,0	7,5	6,8	4,9
25-34 года	13,4	11,3	10,7	10,9	8,8
35-44 года	17,4	15,4	15,5	12,6	14,5
45-54 года	16,4	12,7	12,1	13,9	12,9
55-64 года	5,4	5,6	4,7	3,8	4,5
65 и более	0,1	0,1	0,3	0,1	...
Среднее общее, всего, в т.ч.:	106,5	94,0	88,9	84,1	86,4
В отрасли, в т.ч.по возрастным группам:	45,0	49,0	48,7	46,9	47,8
15-24 года	8,0	9,3	7,9	7,7	7,8
25-34 года	11,6	14,7	15,7	14,2	15,7
35-44 года	12,6	10,2	11,1	12,7	10,8
45-54 года	9,6	10,2	10,2	8,8	9,7
55-64 года	2,9	4,3	3,6	3,4	3,8
65 и более	0,4	0,3	0,3	0,1	0,2
Гимназиальное, всего, в т.ч.:	126,4	85,2	89,6	87,5	101,5
В отрасли, в т.ч.по возрастным группам:	19,0	20,3	21,8	18,4	23,8 ↑
15-24 года	6,7	6,3	6,7	4,4	5,7
25-34 года	6,7	9,1	9,0	6,7	8,8
35-44 года	1,9	2,2	3,3	3,7	6,2
45-54 года	2,3	1,5	1,9	2,8	1,9
55-64 года	1,4	1,2	0,8	0,5	1,0
65 и более	0	0,1	0,1	0,2	0,2
Начальное или без, всего, в т.ч.:	4,2	3,3	4,0	3,3	3,0
В отрасли, в т.ч.по возрастным группам:	0,6	0,3	0,7	0,5	0,2 ↓
15-24 года	0,3	0,1	0,2	0,1	0,2
25-34 года	0,1	0,1	0	0,1	..
35-44 года	0	..	0,4	0,2	..
45-54 года	0,1	..	0,1	0,1	..
55-64 года	0,1	0	0,1
65 и более

Источник: [9]

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

Примечание: *Данные включают численность населения занятого в гостиничной индустрии.

Таким образом, совокупность анализируемых данных демонстрирует весьма неустойчивые качественные показатели развития отрасли, отсутствие устойчивых тенденций эволюции и затянувшийся процесс поиска эффективных отраслевых решений.

Таблица 2. Структура занятого в торговле* населения, тыс.чел.

Группы занятого в торговле населения	Годы				
	2009	2010	2011	2012	2013
Всего по отрасли	217,39	213,39	222,98	209,30	211,37
Нанятых работников	176,73	173,37	179,42	166,70	168,02
Работников независимых	30,94	32,21	33,41	35,15	35,34
Неоплачиваемых работников семейных предприятий	2,38	3,05	4,57	2,81	1,85
Собственников	7,33	4,76	5,59	4,64	6,16

Источник: [9]

Примечание: *Данные включают численность населения занятого в гостиничной индустрии. Данные приводятся в соответствии с Классификатором занятий в Республике Молдова, утвержденному Постановлением правительства № 336-ST от 20 января 2008 года, гармонизированному с соответствующим международным стандартом IССО-88 (по основным группам). По методологии Национального бюро статистики независимые работники не привлекают для работы постоянных сотрудников.

Если исходить из того, что только высокая производительность и точный адресный целевой сегмент способны обеспечивать высокую эффективность коммерческой деятельности, а следствием инноваций является постоянное сужение рыночных сегментов, на которые нацелены продавцы, что, в свою очередь, обеспечивает постоянный рост производительности, то в этой связи инновационными оказываются мутации в типологии продаж. Анализ эффективных торгово-технологических отраслевых решений также свидетельствует об определенной их «мутации» из зоны компетенции специалистов торговли в зону «потребительских дел» в сторону предоставления большей свободы выбора за счет меньшей «навязчивости» торговой услуги. Мутации заключаются в изменениях, происходящих в стационарной, передвижной и, так называемой торговле без магазинов. Основные отличительные особенности изменений в стационарной торговле, на наш взгляд, заключаются в трансформации классической «пассивной» торговли в зрелищную торговлю, когда акт покупки трансформируется в спектакль: коммерческие фирмы стремятся превратить свои центры продаж в развлекательно-затягивающие центры - пространства, где наиболее точно воспроизводятся реальные условия использования конкретных товаров. Для покупателей потребность в информированности о новом образе торговой фирмы более, чем потребность в самой покупке.

В условиях снижения уровня товароведной и торговой грамотности персонала отрасли для продавцов становится ценным собственное посетитель магазина с точки зрения его хорошей информированности более о «дружественности продавца» чем о самом товаре и большей вероятности его будущей трансформации в доверительного и постоянного покупателя за счет формирования устойчивой его лояльности к продавцу. Расширяющееся делегирование, а по существу перекладывание, классической функции торговли по информированию покупателя о потребительских свойствах товара и обеспечению потребителя качественной и полной информацией о товаре все больше на самого потребителя, а ответственности за покупку некачественного товара – на потребительскую неграмотность самого потребителя, также

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

является фактором, свидетельствующим о неэффективной модели системы инфраструктуры качества и полной дисфункции органов надзора и контроля.

Отсутствие системной и качественной статистики по показателям инфраструктуры качества также является одним из важнейших факторов, влияющих на обеспечение эффективности отрасли. По данным Агентства по защите потребителей за первый квартал 2014 года по результатам проведенных 264 рейдов госконтроля было выявлено 83,3% нарушений, в т.ч. по следующим группам продовольственных товаров: кулинарные- 88,5%, алкогольные и табачные- 92%, рыбные – 88,4%. Относительно лучшие данные получены по группам непродовольственных товаров: пушно-меховые- 16,6%, текстильные- 25%, электробытовые - 84,6%, сельскохозяйственное оборудование и инвентарь – 100%, а также услугам: автосервиса - 80% и метрологического надзора в области здоровья и безопасности населения – 45%. Кроме того, данные проведенного внепланового контроля предпраздничной торговли показывают 96% выявленных случаев нарушений [10].

Проблема обеспечения функциональной инфраструктуры качества в Молдове усугубляется низким уровнем коммуницирования между отдельными элементами инфраструктуры, обществом и органами государственного и публичного управления различного уровня, а также между научным и потребительским сообществом. Отсутствие взаимосвязи между научными исследованиями и последствиями, оторванностью от товароведения и других торговых наук технологических инноваций, применяемых товаропроизводителями, что свидетельствует об отсутствии как государственного, так и общественного признания практической необходимости в национальных разработках в этой области. Таким образом, в силу различных причин, государство и общество не использует общественный и экономический эффект от прикладных товароведных исследований¹³, опирающихся на основополагающих принципах безопасности¹³ и эффективности¹⁴ товароведения как науки о товаре. В результате внутреннему и внешнему рынку предлагается к потреблению неизученный или малоизученный продукт, что обуславливает возникновение нового ряда вопросов, в том числе вопросов уровня обеспечения медицинской и потребительской безопасности.

Функционирование государственной стратегии по поддержке экспорта национальных товаров также слабо ориентирована на поддержку связи науки и технологии в производственно-сбытовой цепочке и валорификацию конкурентных преимуществ страны. Вместе с тем, под давлением институциональных изменений экономика Молдовы в отдельных отраслях готова повторить известную цепочку технологических достижений трех стран: Швейцарии (текстильная промышленность: оборудование- судовые двигатели и красители-тонкая химия), Швеции (железная руда: горное оборудование- промышленные станки и железо и сталь- металлопродукция; роботы) и Дании (свиноводство и открытие инсулина: натуральный инсулин, синтетический инсулин, энзимы). Однако, на фоне мирового роста выданных Всемирной организацией по интеллектуальной собственности патентов в области потребительских товаров (около 5,2%), Молдова продолжает снижать показатели в мировом рейтинге.

В условиях высокой насыщенности потребительского рынка товарами и услугами одной из действенных мер гарантирования их качества должна явиться система сертификации. В

¹³ Принцип безопасности заключается в отсутствие недопустимого риска, связанного с возможностью нанесения товаром, услугой, процессом выполнения работы (оказания услуги) вреда для жизни, здоровья, имущества потребителей и окружающей среды при обычных условиях его использования, хранения, транспортировки и утилизации.

¹⁴ Принцип эффективности состоит в достижении результата в процессе производства, сохранения, реализации и потреблении товаров.

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

Молдове применяются обе системы сертификации: обязательная, применяемая в так называемых «регламентированных» областях, и добровольная. Расширение областей добровольной сертификации, действительно, применяется как мера продвижения товаров и услуг на рынок, однако, только в случае когда потребительские свойства товаров не влияют на здоровье и безопасность людей и окружающей среды. В Китае, например, «дабы перестать травить зарубежных потребителей» недавно был создан специальный комитет по обеспечению качества экспорта.

Вместе с тем, в условиях низкого уровня социальной ответственности бизнеса, сомнительной интерпретации многих вопросов сертификации качества товаров и услуг и отсутствия контроля за соблюдением вводимых технических регламентов, сужение почти в шесть раз перечня групп товаров и областей осуществления обязательной (законодательной)

и расширение областей добровольной сертификации в рамках Национальной системы сертификации, как мера по стимулированию деятельности реального сектора экономики в рамках Программы стабилизации экономического восстановления на 2009-2011 годы, по нашей оценке, не способствует упорядочению деятельности в ограждении появления на рынке внутреннем или внешнем недоброкачественных товаров или услуг.

По данным Агентства защиты прав потребителей за первый квартал 2014 года уровень выявленного несоответствия качества по импортным товарам составил 8,43% (4,36 млн.лей или 242,2 тыс.евро), но учитывая отсутствие качественной статистики, не представляется возможным проведение сравнительного анализа состояния проблемы соблюдения сертификационных и иных требований качества по группам товаров отечественного и зарубежного производства. Также нет официальной статистики по уровню качества сертифицированной продукции, поставляемой на внутренний рынок. По отдельным фрагментарным данным качество сертифицированной продукции, например, молочной и колбасной отраслей промышленности не соответствует нормам на более чем 90%.

В настоящее время многие молдавские фирмы прошли сертификационные процедуры как минимум по стандарту ISO 9001 и много меньше компаний внедряют интегральные системы менеджмента по стандартам ISO 9001+ ISO 14001+ ISO 22000 или OHSAS 18001. В молдавской бизнес-среде сертификация, по нашим данным, чаще позиционируется как внутренняя процедура, позволяющая предприятиям подтвердить партнерам и инвесторам состоятельность, конкурентоспособность бизнеса и укрепления своих позиций на рынке, чем процедура, позволяющая доказать потребительскому обществу, что продукция, услуги и системы менеджмента соответствуют установленным требованиям. Эти данные достаточно точно коррелируют с данными полученными ранее различными организациями в 2004-2006 годах в ряде европейских стран (таблица 3).

Доверительное поведение потребителя имеет долгосрочный характер и потому является источником генерирования добавленной стоимости не только для продавца и производителя, но и органов сертификации, эталонирования, тестирования и др., формирующих систему инфраструктуры качества. Изначально концепция сертификации качества разрабатывалась не столько как концепция «презумпции» соответствия качества и органичное продолжение стандартизации, сколько гарантирование качества.

Между тем, технология сертификации товаров, одновременно с аккредитацией и аудитом качества, была введена как практика развития доверия потребителей к товару в условиях недостаточности и постоянно понижающейся эффективности рекламы и снижения ее убедительности, после введения управлеченческих kaizen-технологий постоянного улучшения и технологий сравнительного тестирования качества.

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

Так, по данным опроса 400 европейских организаций, проведенной компанией *Research International* (Англия), главными мотивационными причинами прохождения процедур сертификации явились улучшение конкурентных рыночных позиций, установление новых контрактных отношений, предупреждение потребительских предпочтений, повышение уровня качества продукции, сохранение лучших потребительских цен. Исследование среди немецких организаций выявило ряд дополнительных причин сертификации, в том числе требование клиентов, улучшение рыночного имиджа, предупреждение потерь от несения юридической ответственности за качество (таблица 3).

Результаты исследования *Research International* показали определенное недоверие организаций к возможности извлечения внешних преимуществ от процедур сертификации. Наиболее распространенные и видимые внутренние изменения охватывают улучшение планирования и контроля процессов, соблюдение спецификаций на выпуск продукции, строгое соблюдение технологических норм, рост эффективности и производительности. Аналогичные по уровню пессимизма и скептицизма к потенциальному сертификации получены исследованиями Комиссии ЕС. Вместе с тем, результаты исследования *Gallup Institut* показали, что весомые преимущества получаемые сертифицируемыми организациями можно отнести как к внутренним, например, улучшение организации труда и мотивации персонала, так и внешним, например, улучшение отношений с клиентами, рост числа клиентов, рост прибыльности и т.д.

Таблица 3.

Мотивационные причины проведения сертификации систем качества по ИСО 9000 и полученный эффект от проведения сертификации

По исследованиям <i>Research International</i> (Англия)	По исследованиям Kamiske G., Malorny,C. Horst,M. (Германия)	По исследованиям <i>Research International</i> (Англия)	По исследованиям Flash Eurobarometer 28, EOS Gallup Institut	По исследования Bekart-tawick, EC
Мотивационные причины (ожидаемый эффект)		Полученный эффект		
Повышение офертоноспособности и установления контрактных отношений 81%	Получение конкурентных преимуществ 76%	Улучшение планирования и контроля процессов 86%	Лучшая организация труда 22%	Улучшение понимания проблем качества 16,5%
Поддержание или расширение рыночного сегмента 78%	Требование клиентов 60%	Улучшение соблюдения требований спецификаций 83%	Лучшие отношения с клиентами 22%	Улучшение понимания ответственности и 11%
Предупреждение потребительских предпочтений 70%	Улучшение рыночного имиджа организаций 55%	Последовательность в соблюдении технологии 73%	Рост лояльности клиентов 17%	Лучшее вовлечение персонала 9,5%
Улучшение качества продукции 70%	Улучшение качества продукции 54%	Повышение производительности/эффективности 69%	Лучшая мотивация персонала 16%	Повышение доверия клиентов 9,5%
Повышение эффективности, снижение потерь	Предупреждение потерь от несения юридической способности 69%	Повышение офертоной способности 69%	Рост числа клиентов 11%	Повышение внутренней эффективности

70%	ответственности за качество 30%	Объективная оценка независимой стороной 67%	Рост прибыли 11%	Улучшение рыночного имиджа 7%	7,8%
Pовышение рыночной конкурентоспособности 68%		Маркетинговые преимущества/ отношения с клиентами 63%	Другие 2%	Постоянность в исполнении заданий 6%	
		Рост мотивации персонала 50%			
		Снижение уровня аудитов клиентов 42%			
		Снижение затрат 40%			
		Рост экспортной способности 31%			

Источник: [1]

Следует подчеркнуть особую роль выделенную сертификации в европейской системе рыночных отношений понимаемую как органичное звено, обеспечивающее взаимосвязь органа сертификации, абсорбирующего и транслирующего доверительную субстанцию от производителя к потребителю, собственно производителя и собственно потребителя, таким образом, являясь основной характеристикой технико-экономической среды.

В условиях Молдовы, когда внутренний потребительский рынок характеризуется достаточно низкой, а для некоторых групп товаров и услуг приближающейся к нулю, чувствительностью к уровню предложенного качества, статус сертифицированной по стандартам ИСО организации имеет две стороны: с одной - является признанным фактором престижа, доверия, кастовости, а с другой – фактором дополнительных и неэффективных затрат, при этом «доверие» как транслируемый объект чаще всего отсутствует.

Свободное обращение товаров как принцип европейского рынка предполагает эффективное использование стандартизации как стратегического инструмента, обеспечивающей эффективность политик в области защиты потребителей и окружающей среды, безопасности и благосостояния потребителей, торговли и функционирования внутреннего рынка.

Некоторые исследования [11] демонстрируют определенные страновые различия в применении систем сертификации с доминированием тенденций сертификации товаров (Германия) или сертификации систем качества (Англия), а также различия обусловленные характером и ролью объекта сертификации в обеспечении «терминального» потребительского качества (промежуточное потребление или финальное потребление). Основной тенденцией на мировом рынке сертификационных услуг считается приоритарность сертификации систем качества, сертификация товаров (продукции) будет считаться оправданной лишь в отдельных случаях, определяемых экспресс-режимом. Однако, наряду с данной перспективой, концепция комплементарности обеих систем сертификации продолжает оставаться актуальной, благодаря различиям методологического и целевого свойства.

Чтобы разорвать замкнутый круг проблемы проникновения на рынок некачественных товаров необходимо проследить всю цепочку товародвижения, что при нынешней организации системы и отсутствии упорядочения деятельности в области стандартизации оказывается невозможным. Это означает, что в существующих схемах товародвижения и документального

обеспечения товаров действуют звенья с отличными от системы инфраструктуры качества ценностями и целями или допускающие возможность системных отклонений от заданного целеполагания, а деятельность по упорядочению и обеспечению качества рынка имеет не бизнесово- рыночный, а проектный характер. И это очень важный вывод при всей его кажущейся очевидности.

Выводы

1. Сильная динамизация и изменение качества торговли в последние годы имело место за счет следующих факторов: признание определяющей роли торговли в экономическом развитии страны; сильное влияние технологических и политических факторов; высокие темпы управлеченческих изменений в формах организации видов деятельности, придающих организационный профиль розничной торговли.
2. Факторы, оказывающие влияние на развитие розничной торговли можно разделить на две категории: первая относится к покупателям и генерируется изменениями в их возрастной структуре покупателей, ростом покупательской силы и изменениями в образе жизни покупателей, вторая относится к торговым отношениям и генерируется содержанием коммерческой деятельности и включает следующие три категории: управлеченческие, материальные, коммерческие.
3. Основная стратегическая задача торговли по изучению лучших европейских торговых практик и возможностей их внедрения не привела к решению главных вопросов, связанных с обеспечением качества реализуемых в торговле потребительских товаров и проникновением на рынок некачественных и фальсифицированных товаров и услуг.
4. Существующую систему качества нельзя считать эффективной по следующим причинам:
во-первых, сбои системы обеспечения юридической базы системы качества; *во-вторых*, существование предпосылок для нелояльной конкуренции и неэффективность механизмов рыночного надзора; *в третьих*, торговля является привлекательной и благоприятной сферой для поглощения персонала, высвобождаемого другими отраслями экономики. Отсутствие системной и качественной статистики по показателям инфраструктуры качества также является одним из важнейших факторов, влияющих на обеспечение эффективности отрасли.
5. Анализ эффективных торгово-технологических отраслевых решений свидетельствует об определенной «мутации» инноваций из зоны компетенции специалистов торговли в зону «потребительских дел» и заключаются в изменениях, происходящих в стационарной, передвижной и торговле без магазинов. В условиях снижения уровня товароведной и торговой грамотности персонала отрасли для продавцов становится ценным посетитель магазина с точки зрения его хорошей самоинформированности о товаре.
6. В силу различных причин, государство и общество не использует общественный и экономический эффект от прикладных товароведных исследований, опирающихся на основополагающих принципах безопасности и эффективности товароведения как науки о товаре. В результате внутреннему и внешнему рынку предлагается к потреблению неизученный или малоизученный продукт, что обуславливает возникновение вопросов уровня обеспечения медицинской и потребительской безопасности.
7. В условиях низкого уровня социальной ответственности бизнеса, сомнительной интерпретации вопросов сертификации качества и отсутствия контроля за соблюдением вводимых технических регламентов, расширение областей добровольной сертификации в рамках Национальной системы сертификации, как мера по стимулированию деятельности реального сектора экономики не способствует ограждению рынка от появления недоброкачественных товаров или услуг.

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

8. В молдавской бизнес-среде сертификация, по нашим данным, чаще позиционируется как внутренняя процедура, не нацеленная на коммуницирование с потребительским обществом, что достаточно точно коррелирует с данными полученными ранее различными организациями в 2004-2006 годах в ряде европейских стран.

Referințe bibliografice

1. Filip Natalia, Popescu Ion, Morariu Cristian “Ingineria și Managementul Calității”, Editura Universității Transilvania din Brașov, 2003.
2. Gribincea A, Gribincea C. Optimizarea costurilor și consumului în managementul energetic al industriei alimentare și a băuturilor din Republica Moldova. In: Revista Economică, ASEM, nr.1, p.7-13, 2014
3. Gribincea C. Inovația și rentabilitatea în industria alimentară din R.Moldova. In: Conferința Științifică Internațională a doctoranzilor, „Tendențe contemporane ale dezvoltării științei: vizioni ale tinerilor cercetători”, UnASM, p.111, 2014
4. Gribincea C. Competitivitatea sectorului alimentar prin prisma logisticii transporturilor. In: Anale Institutului de Economie, Finanțe și Statistică, Editia a III-a, pp. 109- 115, Chișinău 2013 ISSN 1857-3630 ISBN 978-9975-4326-6-5
5. Gribincea C. Problemele managementului energetic în industria agroalimentară. In: Cea de-a IX-a editie a Conferinței Științifice Internaționale “Rolul Euroregiunilor în dezvoltarea durabilă în contextul crizei mondiale. Exemplu: Euroregiunea Siret-Prut-Nistru”, vol.17, pp.89-97 Ed.Tehnopress, Iasi, 2013 ISBN 978-973-702-913-3; ISBN 978-606-687-025-2;
6. Грибинча К., Дука А. Совершенствование отраслевого менеджмента энергетической эффективности. In: Науковий журнал II Міжнародна інтернет-конференція "Актуальні проблеми теорії та практики менеджменту", стр.34-25, Odesa National Polytechnic University, 2013 http://economics.opu.ua/confs/conf_mgm_2013.html
7. Грибинча К., Петрова Т. Инструменты институциональных преобразований и реформ в сфере торговой политики РМ. In: Conferinta internationala stiintifico-practica, editia VII-a, Cresterea economică în condițiile globalizării, vol.I, pp. 406-413, Ch.2012, ISBN 978-9975-4381-1-7;
8. <http://news.fr.msn.com/m6-actualite/france/sante-deux-societes-rappellent-leurs-fromages>
9. <http://statbank.statistica.md/>
10. http://www.amfiteatrueconomic.ro/Home_EN.aspx
11. <http://www.consumator.gov.md>

Recomandat spre publicare: 22.07.2014.

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

PERFORMANȚĂ PRIN CERCETARE ÎN ȘTIINȚE JURIDICE ȘI ADMINISTRATIVE ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII ÎN SPAȚIUL EUROPEAN AL CERCETĂRII

ANALIZA JURIDICĂ ȘI CONSECINȚELE SEMNĂRII ACORDULUI MOLDO-RUS DIN 1992 DE ÎNCETARE A FOCULUI LA NISTRU: PROBLEMELE EXISTENTE ÎN PROCESUL DE REGLEMENTARE A DEFERENDULUI TRANSNISTREAN

Valeriu CERBA

Prorector USEM, doctor în drept

„Rusia a fost nevoită să declanșeze războiul din Transnistria ca să opreasă unirea Moldovei cu România”.

Ghennadi Selezniov,
ex. președinte al Dumei de Stat a F.Ruse,
22 octombrie 2002, Chișinău.

1. Considerații generale

La 21 iulie 2014, se împlinesc 22 ani de la semnarea Acordului moldo-rus din 1992 de încetare a focului la Nistru. Documentul este denumit oficial „*Convenția cu privire la principiile de reglementare pașnică a conflictului armat din regiunea transnistreană a Republicii Moldova*” și a fost semnat la Moscova în prezența liderilor transnistreni – toți cetățeni ai Federației Ruse. Acordul prevedea **încetarea imediată a focului**, crearea unei „zone de securitate”, constituirea unor forțe de menținere a păcii din militari ai Rusiei, ai Republicii Moldova și ai regiunii separatiste.

Primul președinte al Republicii Moldova, Mircea Snegur, susține că prin semnarea acestui document, Federația Rusă și-a recunoscut calitatea de **stat agresor**. [18].

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a hotărât că Rusia poartă răspundere pentru starea de lucruri din Transnistria, deoarece a înarmat și sprijinit **militar, politic, economic și financiar** regimul separatist condus de cetățeni ruși, iar prin semnarea, cu Republica Moldova, la 21 iulie 1992, a Acordului privind principiile reglementării pașnice a conflictului armat din zona nistreană a Republicii Moldova, **Rusia** s-a identificat **drept parte în conflict**, și nu ca mediator sau garant, urmărind scopul de a păstra cu orice preț R. Moldova ca satelit în orbita intereselor imperiale. [11].

Drept temei, a servit de altfel, **actul istoric de proclamare** a independenței și suveranității Republicii Moldova, la 27 august 1991, care a exprimat voința și visul întregului popor de a-și **făuri singur soarta și viitorul**, în deplină concordanță cu idealurile, tradițiile și valorile general umane. Făcând primul, cel mai greu, dar și **cel mai hotărât salt** din imperiul sovietic, totalitarismul comunist și dictatura unui partid - spre un stat al dreptului și democrației, Republica Moldova a fost **afectată de flagelul separatismului agresiv** din regiunea transnistreană și s-a confruntat cu o rezistență înverșunată din partea nomenclaturii partinice și liderilor șovini ai complexului industrial – militar. [5].

Cercurile politice proimperiale sovietice, de comun cu forțele conservatoare și revanșarde din această zonă a țării, pentru a-și păstra statutul privilegiat și sub masca luptei pentru păstrarea URSS au

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

organizat o lovitură de stat, usurpând puterea la nivel regional și creând, cu ajutorul armatei a 14-a, toate condițiile pentru apariția nerecunoscutei republici moldovenești nistrene.

„Clarificarea **tertipurilor si cauzelor obscure**, care ne țin în această stare de suspans și impiedică dezvoltarea tării, precum și identificarea căilor și mijloacelor adecvate de reglementare a conflictului transnistrean trebuie să pornească de la înțelegerea corectă a **originii** acestuia. Astfel, este necesar de reținut faptul că **scenariul conflictului** transnistrean a fost elaborat și promovat de către cercurile politice de la Moscova cu scopul de a menține cu orice preț Republica Moldova **în sfera de influență a F. Ruse**.

Există multe **probe plauzibile** care demonstrează elocvent faptul cum Rusia contemporană, ghidându-se de vechiul principiu imperial *devide et impera*, a **inspirat**, a stimulat și a folosit cu abilitate **focarele de conflicte** de pe teritoriile republicilor „rebele” pentru ași menține controlul efectiv asupra acestora, contracarând, totodată, aspirațiile lor firești de suveranitate, libertate și renaștere națională” a menționat în lucrarea sa Ambasadorul Republicii Moldova în Ucraina, dr. Ion Stavilă. [27].

În acești ani Rusia duce o **politică de distrugere** a identității românești din teritoriul ocupat, mai dură chiar decât Stalin în restul imperiului.

Spre exemplu, conflictele inspirate apoi „înghețate” de „pacifierii ruși” din Abhazia, Osetia de sud, Karabahul de Munte, Transnistria și în deosebi **actul monstruos** de anexare a Crimeei și destabilizarea celei mai bogate regiuni din Ucraina, demonstrează cu lux de amănunte **amestecul conducerii Federației Ruse** în treburile interne ale altor state prin ocuparea teritoriilor naționale și menținerea armatei, **organizează cu regularitate a șantajului și presiunilor politice**, blocadelor economice și controlul spațiului informațional, etc. În cazul nostru, prin înghețarea acestui conflict, Rusia a reușit să împiedice până acum orice avânt euroatlantic al Republicii Moldova.

Drepturile civile și libertățile politice în entitățile separatiste sunt **flagrant încălcate** și subminează potențialul Politicii Europene de Vecinătate și înrăutățesc situația drepturilor omului în imediata vecinătate a Uniunii Europene.

După cum s-a referit în contextul dat **Herta Muller**, laureata **Premiul Nobel pentru Literatura (2009)**, într-un interviu pentru La Repubblica „*Putin desfășoară o propagandă anti-fascista, dar valorile acesteia sunt caracteristice extremei dreapta. El vede pretutindeni dușmani, deoarece fiecare dictator are nevoie de dușmani pentru a fi în măsură să justifice încălcarea drepturilor omului. Putin este specialist în destabilizare: are personal instruit care îi antrenează pe separatisti. În esență, el nu vrea Ucraina. Vrea doar să-o destabilizeze, astfel că ea să nu poată adera la UE. Este dezgustător. Când naționalismul devine ideologie, este cel mai periculos. În Cazul Rusiei există riscul să revina fantoma Națiunii Alese. Pe de altă parte, Putin a venit din KGB, el este familiarizat doar cu o astfel de lume*”.

O altă dovadă a intensificării **politicii agresive** a Cremlinului, promovată prin vocea tuturor factorilor de decizie și care a bulversat mass-media, a fost legată de **semnarea** Acordului de asociere și liber schimb cu Uniunea Europeană de Republica Moldova, Georgia și Ucraina, acestea fiind avertizate că acest acord va atrage „**consecințe grave**”.

În **present** sunt simțite presiunile politice și economice ale Federației Ruse în scopul de a compromite și **zădărnicii valoarea istorică** a acestui eveniment, de a stopa dezvoltarea Republicii Moldova ca stat civilizat și european. [8].

Aici nu pot ca să nu fac referință la afirmațiile binecunoscutului om politic american **Henry A. Kissinger** în lucrarea sa „**Noua ordine mondială**”, care în contextul analizelor sistemelor bazate pe echilibru puterii a menționat că „*Pentru cea mai mare parte a umanității și cele mai lungi perioade ale istoriei, imperiul a fost modul tipic de guvernămînt. Imperiile nu au nici un interes să操ere în*

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

cadrul unui sistem internațional; ele aspiră A FI sistemul internațional” Deci rezultă că imperiile nu au nici o nevoie de un echilibru al Puterii. [28].

Mulți analiști explicau frecvent **expansionismul rus** ca izvorând dintr-un sentiment de insecuritate, dar scriitorii ruși au demascat mult mai adesea **ieșirea Rusiei** în afara granițelor proprii ca pe o vocație mesianică.

Conflictul transnistrean este determinat nu atât ca luptă a puterii centrale și a regiunilor separatiste de frontieră, ci ca rezultat al aspirațiilor din afară, îndreptate spre **dezbinarea teritorială** a Republicii Moldova, slabirea suveranității tării, **proces inițiat**, realizat și susținut **activ de Rusia**, în dorința de a menține în spațiul nou-createi CSI a **rolului său dominant** în interpretarea sa sovietică neschimbată. De aceea, Federatia Rusa nu vrea să scape aceste țări din zona sa de influență în baza unui parteneriat cu **UE** și pe teritoriul nostru folosește **la maximum Transnistria**, ca instrument de **șantaj și exercitare a controlului** asupra R. Moldova.

În acest context, nu putem să nu amintim și despre **recenta declarație a ministrului rus de Externe, Lavrov**: „*Acum, mulți dintre colegii noștri occidentali încearcă să convingă Chișinăul că perspectiva euroatlantică este viitorul acestei țări. Explicațiile noastre sunt simple, noi nu interzicem nimic, însă realitatea este că Transnistria în NATO nu va merge. Si dacă cineva va încerca să spargă această formulă, păstrarea neutralității constituționale, atunci acest lucru va duce la schimbarea cardinală a chestiunii transnistrene*”. Mai clar nu se poate spune. Ori anunțul făcut, la fel, în **ajunul semnării** Acordului de Asociere cu UE a Ambasadorului Federației Ruse în Republica Moldova, **Farit Muhametșin**, precum că „*locuitorii din Autonomia Gagauză și cei din Taraclia vor avea parte de o atenție specială din partea Moscovei*” nu constituie o **ațitare a vrajbei**, diferențierii și **dezbinării naționale și entice**, întreptată spre a îngosi onoarea și demnitatea națională, acțiuni care nu sunt compatibile cu funcția de diplomat? Acest fapt și declarația lui Lavrov nu e un **amestec brutal** în treburile interne ale R. Moldova?

Mai mult, actualmente conducerea de la Kremlin susține deschis **partidele antinaționale**, iar prin presiunile puternice de ordin politic, economic și informațional a provocat **daune serioase** economiei R. Moldova, totodată reușind sistemic să divizeze atât societatea moldovenească, cât și clasa politică. [15].

Rezultă că regimul separatist de la Tiraspol constituie cea mai **mare amenințare** pentru realizarea obiectivelor de importanță strategică stabilite în Programul de guvernare – integrarea europeană, bunăstarea poporului, dezvoltarea economică, modernizarea și consolidarea societății.

Această situație trebuie să-i impună pe liderii politici să depășească conflictele interne și să se consolideze în fața pericolului care planează asupra R. Moldova [1].

2. Analiză juridică a Acordului moldo-rus din 1992, semnificație și consecințe.

Acordul moldo-rus de încetare a focului, din 21 iulie 1992, semnat la Kremlin de către președintii Boris Elțin și Mircea Snegur, este un act bilateral, **de suspendare a ostilităților** și de trecere a diferendului interstatal din fază sa activă, „fierbinte”, într-o fază latentă, „**înghețată**”. Semnificația acestui document, semnat anume de aceste părți, a fost menit, în primul rînd, să pună capăt doar **confruntărilor militare** pe Nistru.

Părțile în conflict au fost Federația Rusă, ca putere agresoare, și Republica Moldova, ca stat agresat. Ulterior, propaganda de la Moscova a deplasat accentele către definirea conflictului drept unul strict intern, nici decum interstatal.

Astfel, diferendul moldo-rus din Transnistria a ajuns să fie prezentat drept „**conflictul transnistrean**”. În termenii **ideologilor** și propagandistilor de la Moscova, **părțile în conflict** ar fi Republica Moldova, pe de o parte, și Transnistria, ca entitate distinctă, pe de altă parte. Aceasta este și unul **dintre motivele**

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

pentru care Moscova, iar apoi și Kievul, și Berlinul, iar uneori și OSCE au pledat pentru „înțelegerile dintre părțile implicate în conflict”, ca și pentru formatul de negocieri „1+1”, adică ținute între puterea legitimă de la Chișinău și regimul ilegal de la Tiraspol.

Unul din elementele cele mai vulnerabile și contradictorii ale Acordului, din punct de vedere a consecințelor juridice și politice, se pare crearea unui mecanism instituțional (departamental) de îndeplinire a sarcinilor documentului (prevederile articolului 2).

În acest context, este îndeosebi de important de menționat că pe lângă lipsa unui mandat internațional cuvenit al misiunii de pacificare desfășurate, mandatul acestei misiuni, întocmit după şablon propriu, care mai mult pretinde de a deține (dar nu deține) statutul de misiune de pacificare, este contradictoriu și neîntemeiat.

În privința „grupurilor de observatori militari” și împuternicirile lor, Acordul face doar o singură referință la faptul că aceste grupuri fiind deja create la momentul încheierii documentului în conformitate cu „înțelegerile anterioare, inclusiv cvadripartite” vor fi utilizate de către Comisie în activitățile sale, iar Acordul semnat doar fixează faptul existenței acestor împuterniciri, astfel propagând selectiv acțiunea sa nu doar **asupra evenimentelor viitoare**, dar și anterioare (altfel spus, stabilind caracterul retroactiv al acțiunii sale, efectelor sale juridice).

Ce ține de împuternicirile categoriilor suplimentare de forțe armate – „*contingentele militare create pe bază voluntară*”, distincte de „*grupurile de observatori militari*”, Acordul destul de clar prevede că **unicul scop** al acestor împuterniciri este îndeplinirea măsurilor specificate în articolul 1 și anume: **a)** încetarea focului și tuturor acțiunilor militare; **b)** retragerea efectivelor militare și altor unități militare, tehnicii militare și armamentului din zona acțiunilor militare. [11].

Astfel, se poate presupune că odată cu îndeplinirea completă a acestor măsuri, împuternicirile „**contingentelor militare**” expiră și acestea trebuie să fie desființate.

Mai departe, referitor la „contingentele militare” se specifică că amplasarea și utilizarea lor „se efectuează în conformitate cu deciziile Comisiei de Control în bază de consens”. Însă, în conformitate cu standardele internaționale la desfășurarea forțelor de menținere a păcii este necesară **aplicarea principiului neutralității** (neparticipării, imparțialității), și, de asemenea, după logica lucrurilor, deoarece este vorba de forțe militare, amplasarea lor sub comanda unui comandament militar unic, care conduce cu aceste forțe în baza ordinilor militare. [2].

În cazul Acordului din 1992 contingentele militare create, fie și pe principii benevole, de către foștii inamici apriori nu puteau corespunde **principiului neutralității**. De asemenea, nu este clar mecanismul adoptării deciziilor CUC în bază de consens, care trebuie să conducă cu contingentele militare transmise în subordinea sa cu scopul încetării focului în zona de securitate, retragerea unităților etc. Nu este clar ce se întimplă în cazul răbufnirii noilor confruntări militare, iar consensul în cadrul CUC nu este posibil.

O greșală juridică considerabilă a Acordului este **lipsa unei definiri clare** și precise a **părților**. Există un sir de părți specificate în Acord: „părțile în conflict” (art. 1), „părțile, participante la îndeplinirea prezentului Acord” (al. doi al art. 1), „trei părți, participante la reglementare” (aliniatul unu al art. 1), „părțile” (art. 6,7,8), „părțile contractante” (art. 8).

Se creează situația cind responsabilitatea pentru îndeplinirea Acordului cade pe umerii diverselor, cu o configurație permanent schimbătoare, **părți implicate**. Totodată, soarta Acordului, în conformitate cu prevederile lui, este hotărâtă de către „părți” și „părțile contractante”, adică cu o probabilitate mare: **Repubica Moldova și Federația Rusă**.

Situată, totuși, devine și mai complicată atunci cind Acordul pune anumite angajamente în sarcina Republicii Moldova și Federației Rusă fără utilizarea termenului de „**părți**” (al. doi al art. 4), precum

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

și cind documentul face referință, fără mari explicații la existența așa-numitelor „înțelegeri cvadripartite anterioare”, care, este clar, presupun existența celor patru părți (aliniatul unu al art. 2).

Multe neclarități apar datorită prevederilor **privind unitățile armatei a 14-a a forțelor armate ale Federației Ruse** nu prea organic înscrise în conținutul documentului (art.4). Incontestabil rămîne faptul stabilirii de către Acord a corelației juridice dintre obiectul nemijlocit al înțelegerilor atinse și prezența armatei a 14-a în regiunea transnistreană

Contingentele militare „trilaterale” moldo-ruso-transnistrene introduse în zona de conflict în conformitate cu Acordul de „încetare a focului”, semnat la Moscova la 21 iulie 1992, trebuie considerate doar convențional drept „*forțe de menținere a păcii*”.

Apropo, este **unicul caz în lume** cind **formatul pacificator** actual din Zona de securitate este constituit din reprezentanții **părților** anterioare în **acțiunile de luptă** de pe Nistru.

De fapt ele nu corespund rigorilor internaționale în materie de pacificare general acceptate, precum sunt acordarea mandatului unei organizații internaționale de securitate (ONU, OSCE); **imparțialitatea**; neimplicarea părților beligerante; asigurarea caracterului multinațional; **stabilirea unui termen concret** etc.

Trebuie să recunosc că în situația în care dialogul oficial cu administrația de la Tiraspol este intererupt, **delegația Chișinăului în Comisia Unificată de Control** (CUC) este singura entitate care ține piept la modul direct, față-n față, separatismului transnistrean și războiului propagandistic și psihologic purtat de acesta.

Aici a-și remarcă faptul, ca ex. membru al Comisiei, că reprezentanții Chișinăului în CUC în dialogul cu secesioniștii și sprijinitorii lor, demonstrează multă luciditate, determinare, fermitate și demnitate decât unii demnutari de stat și instituții abilitate.

Este vorba despre **insuficiența instituțiilor abilitate** și mass-media privind îmbunătățirea cadrului informațional, ideologic, social-economic al populației aflate sub jurisdicția Transnistriei, **în scopul propagării politiciei unice** a Republicii Moldova față de cetățenii din regiunea Transnistreană, cât și despre **acțiunile criminale** ale regimului din Tiraspol.

Până în prezent nu s-au întreprins măsuri de instalare a turnurilor de amplificare tele-radio de comunicație pe **segmentul transnistrean** întru familiarizarea populației din stînga Nistrului cu situația social-politică reală din țară, precum și a instalațiilor tehnice de bruiaj pentru **contracararea informațiilor denaturate** și false în adresa organelor constituționale, care dezinformează opinia publică. [3].

Este regretabil faptul că pe parcursul anilor acest format de pacificare a devenit ineficient și în prezent putem remarcă că nici CUC, nici **forțele pacificatoare** nu au posibilitatea de a influența sau schimba situația în zona de securitate în favoarea intereselor Republicii Moldova.

Cei care urmăresc activitatea Comisiei Unificate de Control cunosc și **raportul de forțe din interiorul ei**: reprezentanții Chișinăului sunt pe cont propriu, exponenții Tiraspolului au sprijinul delegaților ruși, iar delegația OSCE-ului (*organizație în care Federația Rusă deține drept de „veto”*) tot așteaptă ca părțile să ajungă la consens.

Mai mult decât atât, odată cu semnarea **Acordului de la Odesa în 1998**, s-a decis că zona de securitate să fie demilitarizată, în vederea conformării recomandărilor comisarilor europeni, **fapt ignorat** de autoritățile transnistrene. [2].

Nu întâmplător, din august 1992 până în prezent, partea transnistreană, fiind încurajată din exterior, unilateral, contrar Acordului menționat și prevederilor Comisiei Unificate de Control, a introdus în Zona cu regim sporit de securitate **3 brigăzi de infanterie motorizată**, alte unități militare de grăniceri,

miliție și kazaci în număr de peste 3 mii persoane, în loc de 100 prevăzuți de acordurile semnate anterior.

Acestea sunt Comenduirile și unitățile militare, pichete de grăniceri, Centre de instruire a militarilor, nemaivorbind **de circa 30 posturi** (puncte de trecere) instalate **unilateral și ilegal** de către autoritățile transnistrene de-a lungul r. Nistru, în cadrul cărora sunt antrenați aşa numiții grăniceri, vameși și angajați ai serviciului migrațional transnistrean.

Actualmente, se creează impresia că grănicerii transnistreni ar fi superiori forțelor de pacificare și că ei decid ce este legal și ce nu în Zona de Securitate, fapt abordat de multiple ori de către delegația Chișinăului la ședințele CUC.

Posturile date au fost create și activează fără acordul Comisiei Unificate de Control și încalcă flagrant prevederile punct. 1 al articolului 5 al Acordului din 1992, care ar trebui să asigure **lichidarea** tuturor impedimentelor privind **circulația liberă a cetățenilor** și mărfurilor.

Existența acestor probleme create de regimul secesionist – a generat dificultăți serioase pentru punerea **în aplicare pe întreg teritoriul țării** a prevederilor **Pactului internațional** cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, precum și ale altor tratate internaționale la care Republica Moldova este parte.

Cu regret, suntem nevoiți să constatăm că până în prezent **situația în această regiune nu s-a schimbat în sens pozitiv**. În pofida eforturilor susținute ale autorităților moldovenești, sprijinite de comunitatea internațională, îndeosebi de OSCE, UE, Ucraina și SUA, nu au fost înregistrate progrese substanțiale în procesul de reglementare a conflictului transnistrean. [23].

Nu putem trece cu vederea problema organizării la comanda Moscovei a **provocărilor frecvente**, legate de *criza școlilor* cu predare în latină, *ocuparea forțată* a căii ferate și portului din Varnița, precum și a *Secției de votare* în s. Corjova, *blocarea sistemică a accesului* la terenurile agricole a țăranilor din r-l Dubăsari, *comiterea multiplelor actelor de terorism* în zona de securitate, *crearea ilegală* a circa 30 posturi de control prin care se îngrädește dreptul la libera circulație, ba chiar și a *diplomaților străini* și reprezentanților misiunilor internaționale, *reținerea ilegală permanentă* a polițiștilor care activează în zona de securitate, *abordarea nejustificată* a problemei activității *comisariatului de poliție și altor organe constituționale* din Bender.

Acste provocări au **drept scop tensionarea și destabilizarea** situației în zona de securitate pentru a marca hotarul administrativ (granița) cu R. Moldova, cât și a întări și dezvolta infrastructura posturilor create ilegal în Zona de securitate – **transformându-le în terminale** cu toate structurile necesare.

Reiesind din cele menționate pot fi făcute **următoarele concluzii** că principala sarcină a Acordului – încetarea confruntărilor armate a fost atinsă, iar celelalte două funcții ale documentului și anume:

- c) crearea zonei de securitate (ce înseamnă, de rînd cu stabilirea ei, asigurarea lipsei totale a armamentului și militarilor „părților beligerante” în zonă) și
- d) neutilizarea oricăror sanctiuni și blocaje și îndepărțarea imediată a tuturor obstacolelor în calea circulației mărfurilor, serviciilor și oamenilor, **nu au fost îndeplinite**.

Acordul nu a creat terenul așteptat pentru negocieri detaliate pentru reglementarea problemei transnistrene și mai degrabă **acest conflict a fost înghețat**, iar deciziile existente pe această problemă, reducind, de facto, la zero, înțelegerile și formatele de negocieri anterioare, nepropunând careva perspective tangibile. Documentul este **inconsecvent, contradictoriu și incorrect**. În pofida acestui fapt, Acordul a devenit un punct, deși greșit, de plecare **al procesului de negocieri**.

Prin intermediul acestui instrument **a fost instituit** un mecanism neautentic de pacificare, **fără mandat** corespunzător **din partea unei organizații internaționale**, sau regionale, cu încălcarea normelor și principiilor internaționale existente.

Astfel, sensul prestabilit al încheierii documentului menționat a fost **legalizarea quasi juridică** a conjuncturii impuse Moldovei, care a început oficial să se numească conflict după participarea directă a Federației Ruse în confruntarea militară pe teritoriul Moldovei. **Rusia nu a reușit elaborarea** unei viziuni strategice și complexe a problemei. Argumentările strategice au apărut cu mult mai tîrziu, și, evident, **aceste argumentări** nu erau **în favoarea soluționării problemei**. [12].

Moscova implementa în practică crearea unei situații **vădit de impas**. În ultimă instanță, încercările Rusiei de a rămîne în afara cercului de responsabilitate după participarea la ciocniri nu s-a soldat cu succes.

3. Problemele existente în procesul de negocieri pentru soluționarea problemei transnistrene. Consecințele politico-juridice.

Cauza principală a lipsei de progres în procesul de reglementare a problemei transnistrene o constituie poziția obstrucționistă și intransigentă a liderilor secesioniști de la Tiraspol. Aceste **marionete rusești** de la Tiraspol, după cum a afirmat **analistul politic Oazu Nantoi**, aflîndu-se la masa de negocieri au o singură obligație să spună doar „nu”, iar **formatul de negocieri** pentalateral este **o capcană** pentru Republica Moldova din simplul motiv că acest format de negocieri este unul formal din anul 2000 și până în prezent, **nu s-a obținut nici o decizie pozitivă** pentru Republica Moldova.

Negocierile moldo-ruse desfășurate în perioada 1992-1994 cu participarea reprezentanților de la Tiraspol în vederea stabilirii statutului, modalităților și termenelor **de retragere de pe teritoriul Republicii Moldova a formațiunilor militare ruse** care au succedat fosta Armată a 14-a nu au dat rezultatele scontate. Acordul semnat la 21 octombrie 1994, după încheierea negocierilor de rigoare, care între altele prevedea „sincronizarea” retragerii trupelor ruse cu procesul de reglementare politică a conflictului, a rămas buche moartă din cauza refuzului Federației Ruse de a-l pune în vigoare. [1].

În anii 1996-2001 Cișinău a făcut o serie de concesii, care i-au subminat pozițiile la masa de negocieri. Mă refer mai întâi la semnarea deciziei „despre soluționarea unor probleme apărute în activitatea serviciilor vamale ale RM și Transnistriei” din 7 februarie 1996, dar și la declarația comună și cele **patru protocoale** privind armonizarea legislației vamale, garantarea investițiilor, stimularea mass-media, semnate în rezultatul a **două întâlniri** dintre Voronin și Smirnov în 2001. **Cel mai controversat** document semnat de ambele părți a fost protocolul privind „recunoașterea reciprocă” a actelor emise pe ambele maluri ale Nistrului, inclusiv a „pașapoartelor” transnistrene.

Complicații și mai mari în procesul de reglementare au apărut după întâlnirea lui Voronin și Smirnov de la Moscova, la 18 martie 2009, când, în prezența președintelui rus Medvedev, ei au semnat o declarație care **dezavantaja serios** RM, UE și SUA, punând pe **picioară de egalitate** „Moldova și Transnistria”. Respectiv, Federația Rusă a **obținut** angajamentul Moldovei de a **păstra** actualul **format de menținere a păcii** până la soluționarea conflictului, ceea ce reprezintă o doleanță mai veche a Rusiei de a menține **prezența militară** sub formă de **pacificatori ruși** și trupe paramilitare ale regimului din stânga Nistrului. [27].

De această situație profită pe deplin Federația Rusă care nu demult într-o manieră orogantă a anunțat în ce condiții își retrage pacificatorii din Transnistria.

Astfel, „...retragerea pacificatorilor ruși din Transnistria este posibilă doar după ce părțile implicate vor înregistra acorduri politice. Operațiunea de pacificare nu reprezintă un subiect de negocieri în formatul 5+2. Mandatul consultărilor permanente pe marginea problemelor politice în cadrul procesului de negocieri este stipulat foarte clar și aprobat în principiile și procedurile de desfășurare a procesului de negocieri, aprobate acum doi ani la Viena. Atunci nu a fost vorba despre niciun fel de operațiune de pacificare”, a declarat reprezentantul special al Ministerului rus de Externe pentru problema transnistreană, **Serghei Gubarev**.

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚIFICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

În opinia **cu totul sfidătoare** a lui Gubarev „*operațiunea de pacificare de pe Nistru este eficientă și ar trebui să fie inclusă în manualele clasice de pacificare*”.

Este de menționat faptul că afarea trupelor ruse pe teritoriul transnistrean a dus nu numai la prejudiciile de ordin politic, economic și ecologic, dar au afectat și **statutul de neutralitate** pe care Republica Moldova încearcă să-l impună pe plan internațional.

Un impact semnificativ asupra procesului de reglementare a diferendului transnistrean l-a avut **Summit-ul OSCE de la Istanbul** din noiembrie 1999. Angajamentele asumate de către Federația Rusă în cadrul acestei reuniuni, precum și al conferinței la nivel înalt a statelor-părți la Tratatul privind forțele armate convenționale în Europa (FACE), de ași retrage până la sfârșitul anului 2002 trupele și munițiile de pe teritoriul Republicii Moldova erau de natură, **în cazul onorării acestora**, să producă schimbări cardinale în situația din jurul Transnistriei.

Eforturile întreprinse în vederea soluționării problemei transnistrene nu au dat rezultatele scontate și din cauza **greșelilor metodologice**, de natură tactică și strategică, comise de către autoritățile moldovenești pe parcursul anilor. [24].

Concesiile unilaterale de principiu făcute de oficialitățile de la Chișinău, în dorința de a înfurta veleitățile liderilor de la Tiraspol și **de a-i încuraja** pe aceștia să adopte o atitudine constructivă la masa de tratative fără a obține reacții reciproce adecvate, au avut **un efect invers**. În dorința de a impulsiona soluționarea problemei transnistrene s-a manifestat o flexibilitate impresionantă, întreprinse **cedări serioase și temerare** care, în consecință **ne-au vulnerabilizat** și subminat pozițiile, fiind concepute, în esență, ca tratate dintre **două subiecți egali** de drept internațional[2].

Respingând cu desăvârșire **ideea compromisului** și a **reconciliierii**, regimul de la Tiraspol a profitat din plin de avantajele obținute de pe urma **concesiilor**, îndeosebi, de **ștampilele vamale** și de recunoașterea dreptului de a **intreține relații externe** în domeniul **comercial-economic**, de concepțele de federalizare și de „**stat comun**”, de tratarea ca „**parte egală**” la negocieri, pentru așii edifica și întări structurile unei entități secesioniste cu ambiții de a fi recunoscute **ca stat independent**. [20].

Evident că perpetuarea prezenței **militare ruse** în regiunea transnistreană și **atitudinea părtinitoare** a Federației Ruse în calitatea sa de **mediator** au un **impact negativ asupra procesului de negocieri** vizând soluționarea cât mai grabnică a problemei transnistrene și, implicit, restabilirea suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova.

Interesele imuabile ale Federației Ruse de a menține Republica Moldova **în sfera sa „tradițională”** de influență au **determinat Moscova** să pledeze mai degrabă în favoarea „**înghețării**” **conflictului** în jurul Transnistriei decât să sprijine o soluție de compromis care ar răspunde intereselor tuturor actorilor implicați, în primul rând ale Republicii Moldova. În perioada examinată **partea rusă**, practic, și-a consolidat **poziția în procesul de negocieri** în calitate **trilaterală**: „**pacificator, mediator și garant**” (termenul „stat-garant” va fi „îmbrăcat” în formă oficială un pic mai tîrziu) sau un astfel de participant în trei ipostaze: boxer, arbitru și organizator al competițiilor. [15].

La Moscova, **Duma de Stat** și-a asumat rolul de așa-numit **factor democratic**, care „influențează Kremlinul” în problema soluționării conflictelor în spațiul ex-sovietic și protecției drepturilor rușilor în spațiul fostei URSS, **regulat organiza** audieri pe tematica transnistreană, iar în februarie 1998 chiar a fost creată Comisia pentru soluționarea situației economice și politice în Transnistria. Reprezentanții Dumei continuau să fie oaspeți frecvenți la Tiraspol. [7].

Totodată, **problema principală a conflictului** – elaborarea și adoptarea statutului juridic special al regiunii transnistrene (Transnistriei) în baza respectării suveranității și integrității teritoriale a țării, continuă să rămână nesoluționată.

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚIFICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

Experiența acumulată de 22 ani în procesul de negocieri, în esență, steril de soluționare a problemei transnistrene și caracterul epuizat, lipsit de perspectivă **a status quo-ului** modelat și impus în raioanele de est ale Republicii Moldova, clar indică necesitatea readucerii negocierilor în **sistemul de coordinate juridice**, adică a dreptului internațional și cel intern al Republicii Moldova. Subiecții dreptului internațional implicați în procesul de negocieri nu trebuie să creeze dreptul, ci mai degrabă să încerce aplicarea lui.

În cadrul **aplicării dreptului** va fi posibilă separarea noțiunilor care se utilizează în **cadrul negocierilor** și presupuselor prevederi în reale și false.

Politica și geopolitica se vor retrage pe planul doi, iar sursele materiale veridice ale dreptului vor trece pe prim plan. **Actualmente** asocierea Ucrainei și a Moldovei la Uniunea Europeană este un eveniment prea important pentru ca liderii tiraspoleni să nu realizeze că se intră **într-o fază nouă**, în care vechile reguli de joc pe care le-au practicat din anii 1990 începează încetează valabilitatea. [10].

Transformarea internă democratică a țării trebuie să devină adevăr în ultimă instanță și să plaseze Chișinăul în categoria partenerilor previzibili, cu care se pot crea relații amicale și care trebuie ajutat în realizarea proiectului național.

Urmare a reformelor instituționale implementate, **autoritățile moldovenești** trebuie treptat să obțină întregul set de instrumente necesare pentru soluționare problemei transnistrene, **iar occidentul „nostrificind”** realizările Moldovei să refuze la discuțiile cu Moscova referitoare la Moldova, fără cunoștința ei și fără participarea Moldovei.

Conform afirmației cunoscutului analist politic N. Chirtoacă „*Rezolvarea conflictului transnistrean este o prioritate incontestabilă a statului moldav și orice guvernare trebuie să își asume responsabilitatea plenară, precum și riscurile pentru restabilirea integrității teritoriale a țării. Perspectiva reală de soluționare a problemei transnistrene depinde de eficiența diplomației moldave, de gradul de încredere reciprocă și cooperare cu partenerii străini, în primul rând de UE și SUA, de insistența, tenacitatea Guvernului în dialogul constructiv cu Ucraina și Federația Rusă*”. [2].

Este cert faptul că ne apropiem cu pași siguri spre Uniunea Europeană. Probabil, că următoarea provocare mare pe care Republica Moldova va trebui să o realizeze cu bine este următorul **Summit al Parteneriatului Estic**, care va avea loc în **Riga în anul 2015**. Până atunci, conducerea Republicii Moldova, într-adevăr, are foarte mult de lucrat pe plan intern, dar și extern.

Din acest punct de vedere, consider că **problema cea mai importantă** care necesită o **atenție sporită** din partea conducerii țării și a societății civile - este **evacuarea trupelor ruse** din Transnistria. Ameliorarea continuă a **situației social-economice**, ridicarea nivelului de trai al populației și efectuarea unor transformări democratice cardinale în contextul politicilor de integrare europeană ar spori, fără îndoială, **atractivitatea** malului drept pentru populația **de pe malul stâng al Nistrului**, catalizând în acest mod tendințele integraționiste.

Referințe bibliografice:

1. Оазу Нантой, „Молдова-Приднестровье. Общими усилиями - к успешному будущему”, проект "ИМПАКТ", Издательство Cu drag, Кишинэу, 2009
2. Николае Киртоакэ, Директор Независимого Института Стратегических Исследований, „Стратегия Восстановления Территориальной Целостности Молдовы”,
3. Ion Creangă, Victor Popa, Reintegrarea Moldovei. Soluții și modele. Chișinău. TISH, 2005, F.E. –P „Tipografia Centrală”.
4. Promo - LEX, Raport: Drepturile omului în Moldova. Chișinău. 2007.
5. Conflictul din Transnistria, aşa cum a fost el. Materialele Conferinței științifico-practice. Interesele de stat și rolul organelor de interne în asigurarea ordinii constituționale, drepturilor și libertăților omului în raioanele de Est ale Republicii Moldova, Chișinău, 1993. p.183

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

6. Михаил Бергман, Вождь в чужой стае. Изд. „Биоинформсервис”, Москва. 2004.
5. Website: <http://www.do.se>
7. Website: <http://www.new.Moldova.md>
8. Moldova: No Quick Fix, Europe Report №147, 12 August 2003
http://www.crisisgroup.org/library/documents/europe/147_moldova_rus.pdf
9. Moldova: Regional Tensions over Transnistria, Europe Report №157, 17 June 2004
10. Chifu, Iulian. The brakethrough crisis of a quick solution in Transnistria / Iulian Chifu, Oazu Nantoi, Oleksandr Sushko. București: Curtea Veche, 2008
11. Institutul “Ovidiu Šincai”. Raport de analiză politică: Transnistria evoluția unui conflict înghețat și perspective de soluționare. București, sept. 2005
12. Reglementarea transnistreană: o soluție europeană / Igor Boțan. Chișinău: Arc, 2009,
13. Феномен Приднестровья. 2-е изд. Тирасполь: РИО ПГУ, 2003. Кишинев, 27 апреля 2004 г.
14. Думитру Мынзэрарь. Для федерализма в Республике Молдова не существует естественных предпосылок. [16 октября 2008. http://old.azi.md/investigation?ID=51546](http://old.azi.md/investigation?ID=51546);
15. Idem. Молдова должна искать новую парадигму разрешения приднестровского конфликта. Часть первая. Переосмысление [26 октября 2008](http://old.azi.md/investigation?ID=51546).
16. Роль Российской Федерации в разрешении приднестровского конфликта. Семен Никулин, Владимир Соловьев Дмитрий Мынзэрарь.
17. Dezghețarea unui conflict înghețat: aspecte legale ale crizei separatiste din Moldova. Asociația avocaților orașului New York. Comitetul Special pentru Afaceri Europene.
18. Mesaj al Președintelui RM, M. Snegur, adresat SG al ONU, B. Boutros-Ghali, în legătură cu amestecul Armatei a 14-a în afacerile interne ale RM
19. Соглашение о принципах мирного урегулирования вооруженного конфликта в приднестровском регионе Республики Молдова от 21.07.92 г. Приложение приднестровское урегулирование (основ. док.) <http://www.niss.gov.ua/book/Perep/pril.htm>
20. Mihai Gribincea. Politica rusă a bazelor militare: Georgia și Moldova. Chișinău: Civitas, 1999, 207 p.; Idem: The Russian policy on military bases: Georgia and Moldova. Ed. Cogito, Oradea, 2001,
21. Меморандум об основах нормализации отношений между Республикой Молдова и Приднестровьем, 8 мая 1997 года.
22. Меморандум об основных принципах государственного устройства объединенного государства (2003), "Меморандум Козака": Российский план объединения Молдовы и Приднестровья. <http://www.regnum.ru/news/458547.html>
23. План урегулирования приднестровской проблемы (План Ющенко) // Сборник документов, относящихся к Совместному заявлению премьер министров Молдовы и Украины. Кишинев, 2006 г.
24. Strategia "3D" - de la "extremism" la consens? Oazu Nantoi, 3 noiembrie 2004.
25. Ion Creangă, Victor Popa, Reintegrarea Moldovei. Soluții și modele. Chișinău. TISH, 2005, F.E. – P „Tipografia Centrală”. p.360
26. Alexei Potînga, Cheorghe Costachi „Asigurarea drepturilor omului în lume” Chișinău: Epigraf, 2003.
27. Ion Stavilă: Conflictul transnistrean: paragimele reglementării, 2006
28. Henry Kissinger. Diplomatia. Ed. A II-a. București; ALL,2007

Recomandat spre publicare: 22.07.2014.

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

ДОГОВОР АВТОСТРАХОВАНИЯ КАСКО КАК ДОГОВОР ДОБРОВОЛЬНОГО ИМУЩЕСТВЕННОГО СТРАХОВАНИЯ

Борис СОСНА

кандидат юридических наук, ст. научный сотрудник Института юридических и политических исследований АНМ

Константин СИЧИНСКИЙ

докторант Института юридических и политических исследований АНМ

SUMMARY

In this research the author contemplates on the specifics of the fully comprehensive motor insurance contracts and its essential terms. It must be mentioned, that the Civil code and the insurance legislation of the Republic of Moldova don't contain the specific regulation regarding to the fully comprehensive motor insurance. So, the goal of the author is to examine legislative institutes of the a fully comprehensive motor insurance contracts (CASCO) and to determine its place in the system of the civil legal contracts in general and insurance contracts in particular, to specify the range of legislative norms which regulate abovementioned contract and to define how these norms must be applied

Keywords: motor insurance, fully comprehensive insurance, concluding the contract, conditions of agreement, form, Special insurance conditions, insurance police.

АННОТАЦИЯ:

В настоящей статье автор проводит исследования особенностей заключения договора добровольного имущественного автострахования КАСКО, а также его существенных условий. Следует обратить внимание, что Гражданский кодекс и страховое законодательство Республики Молдова не содержат специальных положений, регулирующих автострахование КАСКО. Таким образом, целью автора является исследование правового института договора добровольного имущественного автострахования КАСКО, выделение основных признаков договора, определение его места в системе гражданско-правовых договоров вообще и договоров страхования в частности; выявление круга отношений, регулируемых данным договором и круга правовых норм регулирующих его, определение порядка этого регулирования.

Ключевые слова: автострахование, КАСКО, заключение договора, условия договора, форма договора, специальные условия страхования, страховой полис.

Каждому из живущих знаком страх. Человек никогда не мог чувствовать себя достаточно защищенным, но ему всегда было присуще желание как-то обезопасить себя от воздействия окружающего мира или хотя бы свести его к минимуму.

Между тем жизненный опыт позволил сделать вывод, что большинство рисков носит случайный, непредвиденный характер, влекущий неравномерное нанесение ущерба.

При таких условиях закономерным решением становится солидарная раскладка ущерба между заинтересованными лицами.

Так возникло страхование, смысл которого, по мнению профессора М.И. Брагинского, можно выразить, с определенной долей условности, через понятие «разделение ответственности».

В условиях капитализма страхование приобрело денежный характер, стало осуществляться специализированными субъектами и переросло в самостоятельную отрасль, которая, как и любая другая, приносящая прибыль деятельность, должна была соответствовать тенденциям и требованиям времени.

Известно, что XX век часто называют «веком автомобилей», и сегодня наша жизнь без автомобиля уже настолько же немыслима, как была жизнь наших предков без лошади.

Естественно, страховая деятельность не могла оставить без внимания настолько важную часть жизни человека.

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

С развитием системы автострахования стала очевидной необходимость ее последующей классификации.

Так, **автострахование** было подразделено на:

- 1) страхование ответственности собственников за ущерб, причиненный автотранспортными средствами, также известное, как ОСАГО;
- 2) страхование ответственности перевозчика перед пассажирами;
- 3) добровольное страхование интересов, связанных с автотранспортными средствами, как объектами имущества, также известное, как авто-КАСКО.

Причем со временем, существенно повышается, если не сказать выходит на первый план, именно договорное автострахование КАСКО.

Так, украинская страховая компания ПАО «УСК «ГАРАНТ-АВТО», отмечает: «Можно бесконечно долго спорить о том, нужно ли страхование КАСКО или нет, но статистика подтверждает: страхование КАСКО популярный вид среди ответственных владельцев автомобилей. Насколько бы Вы не были уверены в себе или своем автомобиле всегда найдется место слуха. Если же сопоставить стоимость полиса КАСКО и стоимость восстановления автомобиля после ДТП, то страхование КАСКО Вам обойдется значительно дешевле, вне зависимости от того, была разбита фара или автомобилю нужен стенд по восстановлению геометрии кузова.»

Вместе с тем, законодательство Республики Молдова, уделяя значительное внимание первым двум видам (которые регулируются специальными законами), фактически не осуществляет специальное регулирование института автострахования КАСКО.

Такая позиция законодателя представляется нецелесообразной, т.к. владение транспортным средством и его эксплуатация связаны с большими рисками, чем владение другим имуществом. При этом данные риски в меньшей степени поддаются снижению.

В то же время, отсутствие детального нормативного регулирования института автострахования КАСКО и сложность его понимания для потребителя, не являющегося специалистом в области страхования (расчет страховых взносов и выплат, порядок и процедура действий при наступлении страхового случая и т.д.), ставят последнего в заведомо уязвимое положение при заключении и исполнении данного договора.

Более того, тот факт, что законодательство не уделяет данному правовому институту должного внимания, привел к отсутствию достаточного внимания к вопросам гражданского-правового регулирования отношений, возникающих при имущественном страховании автотранспортных средств, и среди исследователей-теоретиков, а отдельные статьи по близкой проблематике не могут компенсировать их малочисленность.

Таким образом, в сложившейся ситуации возникает острая необходимость в освещении юридических аспектов и особенностей заключения и исполнения договора автострахования КАСКО, прав и обязанностей его сторон (субъектов), порядка подтверждения страхового случая и оплаты страховых выплат и т.д., что обуславливает актуальность и даже необходимость проведения настоящего исследования.

Что же такое «договор автострахования КАСКО», что представляет он собой в качестве правового института, какие нормы, положения осуществляют его правовое регулирование?

Для того чтобы ответить на этот вопрос, необходимо, в первую очередь определить место данного правового института в системе страховых правоотношений.

По своей юридической природе страхование распадается на 2 вида: страхование добровольное и страхование обязательное.

I. Страхование добровольное возникает из свободного соглашения сторон – страхового договора.

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

II. Страхование обязательное возникает непосредственно в силу закона или по принуждению со стороны закона.

Приведенная классификация полностью подтверждается и национальными правовыми источниками.

Статья 5 Закона о страховании Республики Молдова N 407-XVI от 21.12.2006, предусматривает, что по способу осуществления различаются две формы страхования: обязательное и добровольное (факультативное).

В обязательном страховании отношения между страхователем и страховщиком, права и обязанности каждой из сторон, условия страхования и порядок их применения устанавливаются законом.

В добровольном страховании отношения между страхователем и страховщиком, права и обязанности каждой из сторон устанавливаются договором страхования.

Вместе с тем, нельзя не признать и правоту профессора М.И. Брагинского, утверждающего, что обязательное страхование означает лишь то, что указанные в нем лица обязаны заключать в качестве страхователей договоры со страховщиками в определенных законом случаях.

Таким образом [...] именно договоры составляют главную правовую форму страхового отношения.

Интересно, что, несмотря на развитость системы добровольного страхования в Республике Молдова, законодатель уделяет **большее внимание страхованию обязательному**, посвящая ему, как уже упоминалось ранее, отдельный специализированный нормативный акт – Закон об обязательном страховании гражданской ответственности за ущерб, причиненный автотранспортными средствами № 1553-XIII от 25.02.1998, в то время как **добровольное страхование** регулируется на законодательном уровне только **общими положениями о страховании Гражданского кодекса и Закона о страховании**.

Наряду с этим в развитых европейских государствах «именно договорное страхование и является предметом особых забот законодателя (герм., австр. и швейцарский законы о страховом договоре)».

Страхование [также] подразделяется на виды в зависимости от интереса, который страхуется. Прежде всего, выделяются два крупных вида страхования **имущественное и личное**.

Они принципиально различаются по двум признакам:

Во-первых, как следует из названия, при имущественном страховании **страхуемый интерес должен быть связан с определенным имуществом**, а при личном страховании **интерес связан не с имуществом, а с личностью застрахованного**.

Во-вторых, при имущественном страховании защита предоставляется на случай причинения такого вреда страховому интересу, который может быть оценен в деньгах, а при личном страховании для предоставления защиты не требуется, чтобы причиненный вред имел денежную оценку, а нужно лишь, чтобы наступило определенное событие, т.е. **имущественное страхование имеет характер возмещения причиненного вреда, а личное - характер обеспечения**.

Однако Гражданский кодекс Республики Молдова, осуществляя, по сути, классификацию договоров страхования по тому же признаку, использует несколько отличные термины.

Так, в соответствии со ст. 1302 ГК РМ, страхование подразделяется на **личное страхование** и **страхование от вреда**.

Согласно ст.ст. 1303-1304 ГК РМ, по договору **личного страхования** страхуются жизнь и здоровье (в том числе психическое) страхователя, в то время, как **страхование от вреда** обеспечивает страхователя от последствий события, могущего нанести ущерб его имуществу.

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

В свою очередь, *страхование от вреда*, согласно ч. (2) ст. 1304 ГК РМ, включает **имущественное страхование и страхование гражданской ответственности**.

Данная классификация нашла свое развитие в Законе о страховании, статьи 14-16 которого закрепляют специальные условия договоров страхования жизни, имущества и гражданской ответственности соответственно.

Раскрывая в свое работе «Введение в страховое право. Просто о сложном.» понятие имущественного страхования, профессор Ю.Б. Фогельсон отмечает, что страхование имущества, выделяется из других видов имущественного страхования двумя отличительными признаками. Первое – у того, в чью пользу производится страхование [...] должен существовать основанный на законе, других правовых актах или договоре интерес в сохранении этого имущества. [...] Второе – страхование имущества производится на случай его утраты, недостачи или повреждения, т.е. интерес в отношении имущества, которое страхуется должен к моменту заключения договора страхования реально иметься у того, чей интерес страхуется, и интерес должен состоять именно в его сохранении.

В научной литературе существуют различные позиции относительно классификации имущественного страхования.

Доктор В. В. Шахов считает, что для целей страхования принято классифицировать имущество по видам хозяйствующих субъектов, которым оно принадлежит. Различают имущество промышленных предприятий, сельскохозяйственных предприятий, имущество граждан. В дальнейшем страхование имущества каждого из указанных субъектов можно классифицировать и по объекту страхования.

Профессор Серебровский классифицирует имущественное страхование в зависимости от рода опасностей, угрожающих имуществу.

Базируясь на Положении о Госстрахе, он перечисляет следующие разновидности операций по имущественному страхованию:

- 1) страхование имущества от огня;
- 2) страхование средств транспорта, грузов, фрахта и т. п., а также почтовых посылок от опасностей на путях водного, сухопутного и воздушного сообщения (транспортное страхование);
- 3) страхование животных от падежа;
- 4) страхование растительных культур от градобития;
- 5) страхование от краж со взломом;
- 6) страхование от убытков, причиняемых работодателям их служащими и рабочими в связи с исполнением работ по приему, хранению, выдаче, сопровождению в пути и охране денежных сумм, товаров и проч. ценностей (гарантийное страхование).

Несколько отличается подход к данному вопросу молдавского законодателя.

Так ст. 8 Закона о страховании предусматривает, что страховая деятельность осуществляется по двум категориям: *страхование жизни и общее страхование*. Классы страхования, относящиеся к указанным категориям, представлены в Приложении 1, являющимся неотъемлемой частью настоящего закона.

Исходя из положений Приложения № 1 к Закону, можно сделать вывод, что в Республике Молдова страхования имущества осуществляется по следующим классам (иначе говоря, существуют следующие виды страхования имущества, в зависимости от объекта страхования и рода опасностей, угрожающих имуществу):

- a) страхование средств наземного транспорта (иного, чем железнодорожный), которое покрывает:
 - ущерб, причиненный средству наземного транспорта с мотором;
 - ущерб, причиненный средству наземного транспорта без мотора.
- b) страхование средств железнодорожного транспорта, которое покрывает:

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

- ущерб, причиненный средству железнодорожного транспорта, который находится в движении либо перевозит груз или пассажиров.

- c) страхование средств воздушного транспорта, которое покрывает:
 - ущерб, причиненный средству воздушного транспорта.
- d) страхование средств морского, озёрного и речного транспорта, которое покрывает:
 - ущерб, причиненный средству морского транспорта;
 - ущерб, причиненный средству озёрного транспорта;
 - ущерб, причиненный средству речного транспорта.
- e) страхование перевозимого имущества, которое покрывает:
 - ущерб, причиненный грузам, багажу и другому перевозимому имуществу.
- f) страхование от пожара и других стихийных бедствий, которое покрывает:
 - ущерб, причиненный собственности и имуществу (иному, чем предусмотрено п.п. а)-e));
 - пожаром;
 - взрывом;
 - бурей;
 - стихийными явлениями иными, чем буря;
 - ядерной энергией;
 - оползнем.
- g) Иное страхование имущества, которое покрывает:
 - ущерб, причиненный собственности и имуществу (иному, чем предусмотрено п.п. а)-e)), в случае, когда данный ущерб нанесен кражей, градом или заморозками иными, чем предусмотренные в пункте f).

Как мы видим, Закон о страховании не предусматривает такого самостоятельного вида страхования, как имущественное страхование автотранспортных средств.

Однако законом предусмотрен такой класс страхования, как «страхование *средств наземного транспорта (иного, чем железнодорожный)*», которое покрывает:

- ущерб, причиненный средству наземного транспорта с мотором;
- ущерб, причиненный средству наземного транспорта без мотора.

Проанализировав данный класс страхования можно заметить, что, во-первых, риск, от которого страхуется имущество, представляет собой возможное **причинение ущерба**, т.е. *страхуемый интерес непосредственно связан с тем имуществом, ущерб которому может быть причинен*, а, во-вторых, речь идет о страховании от вреда таких вещей, как *средства наземного транспорта с мотором или без мотора*.

В соответствии со ст. 3 Кодекса автомобильного транспорта Республики Молдова, утвержденного Законом № 116-XIV от 29.07.1998, под **автомотранспортным средством, автомобилем** понимается самодвижущаяся механическая система, служащая для перевозки пассажиров, багажа и грузов по безрельсовым путям или выполняющая какие-либо работы и услуги, связанные с перевозками: легковой автомобиль, автобус, микроавтобус, троллейбус, грузовой автомобиль (в том числе специализированный), мотоцикл, трактор.

Почти аналогичное понятие дано и в ст. 1 Закона об обязательном страховании гражданской ответственности за ущерб, причиненный автотранспортными средствами. Так, согласно данной статье, **автомотранспортное средство** – самодвижущаяся наземная механическая система, за исключением передвигающейся по рельсовым путям, служащая для перевозки пассажиров, багажа и грузов или выполняющая любые иные работы и услуги, связанные с перевозками: легковой автомобиль, автобус, микроавтобус, троллейбус, грузовой автомобиль (в том числе специализированный), мотоцикл, трактор.

Согласно настоящему закону *прицепы, полуприцепы и другие их виды, иные самоходные механизмы, допущенные к эксплуатации согласно действующему законодательству или*

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

зарегистрированные за рубежом компетентными органами, включаются в категорию автотранспортных средств.

Как можно заметить, законодательство предъявляет следующие критерии определения автотранспортного средства:

- механическая система;
- служащая для перевозки пассажиров, багажа и грузов;
- самодвижущаяся;
- наземная;
- передвигающаяся по безрельсовым путям.

Очевидно, что первые два критерия служат для определения транспортного средства, тогда как третий критерий предопределяет обязательное наличие мотора.

Иначе говоря, под автотранспортным средством понимается наземное *транспортное средство, за исключением передвигающихся по рельсовым путям*.

Таким образом, анализ законодательства Республики Молдова приводит к выводу, что не только правовой доктриной, но и действующим Законом о страховании, действительно, предусмотрен класс, включающий имущественное страхование:

- автотранспортных средств;
- другого наземного безрельсового транспорта.

Что же касается непосредственно термина «КАСКО» – «CASCO», то он происходит от испанского (итальянского) «casco» – *корпус, остов судна; шлем*, и применяется как для определения понятия страхования автотранспортных средств (авто-КАСКО), так и других средств транспорта (судов, самолётов, вагонов) от ущерба, хищения или угона.

Как уже было продемонстрировано, договор добровольного автострахования КАСКО, по своей правовой природе является договором добровольного имущественного страхования автотранспортных средств.

Теперь настало время более подробно рассмотреть данный правовой институт и дать более детальное его понятие.

Пожалуй, стоит начать с определений, предлагаемых непосредственно страховыми компаниями.

Анализ договоров страхования и условий страхования различных страховых компаний (как отечественных, так и зарубежных) позволил выделить следующие определения договора добровольного автострахования КАСКО.

В соответствии со Специальными условиями добровольного страхования транспортных средств SIA «MOLDASIG» SRL, договором страхования транспортных средств является соглашение между страховщиком и страхователем, в силу которого страховщик обязуется за обусловленную договором страхования плату (страховую премию) при наступлении предусмотренного в договоре события (страхового случая) возместить страхователю или иному лицу, в пользу которого заключен договор (выгодоприобретателю), причиненный вследствие этого случая ущерб в застрахованном имуществе.

Санкт-Петербургская страховая компания АО «ASKRATE» поясняет, что по договору страхования КАСКО страховая компания берет на себя обязательство за предварительно уплаченную страховую премию возместить в пределах страховой суммы понесенные страхователем убытки от повреждения, утраты или гибели автомобиля в результате страховых случаев.

Белорусская страховая компания АО «ТАСК», указывает, что договор Каско, заключается между страхователем и страховой компанией в целях страхования имущественных интересов страхователя (выгодоприобретателя), не противоречащих законодательству Республики Беларусь и связанных с утратой (гибелью) или порчей застрахованного транспортного средства

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

или дополнительного оборудования, находящегося во владении, пользовании, распоряжении страхователя (выгодоприобретателя) в результате аварии, пожара, стихийного бедствия, угона, порчи и других неприятностей.

Родоначальник российского страхового права профессор И.И. Степанов в своей замечательной работе «Опыт теории страхового дела» на основе глубокого анализа и исследования элементов страхования впервые дал правовое понятие договора страхования. В частности, договор страхования он определил следующим образом: **страховой договор есть соглашение, по которому одно лицо, за известное вознаграждение, обязуется устраниить вместо другого гибель какого-либо физического предмета, если таковая произойдет в установленный срок от действия определенной разрушительной силы.**

Интересными представляются выводы профессора В.И. Серебровского, который после более чем полувекового исследования страхования, пришел к выводу о невозможности дать единое определение договора страхования, и выразил его через совокупность признаков. «Попытки дать определение страхованию [цитирует он по данному поводу Мюллер-Эрцбаха] оказались бесплодными: как только описание становится всеобъемлющим, оно делается бесцветным и ничего не говорящим».

В соответствии со ст. 1301 ГК РМ, по договору страхования одна сторона (страхователь) обязуется уплатить другой стороне (страховщику) страховой взнос (страховую премию), а страховщик берет на себя обязанность при наступлении страхового риска выплатить страхователю или третьему лицу (выгодоприобретателю страхования) страховую сумму или страховое возмещение в размере и в сроки, обусловленные договором.

Аналогичные положения содержат и Гражданский кодекс Украины от 16.01.2003 № 435-IV, согласно ст. 979 которого, по договору страхования одна сторона (страховщик) обязуется при наступлении определенного события (страхового случая) выплатить другой стороне (страхователю) или иному лицу, определенному в договоре, денежную сумму (страховую выплату), а страхователь обязуется платить страховые платежи и выполнять другие условия договора.

Следует, однако, отметить, что позиция отечественного законодателя относительно единого общего определения договора страхования не является единственной.

Например, Гражданский Кодекс Российской Федерации отказался от единой конструкции договора страхования. Вместо этого в нем приведены отдельно определения двух его разновидностей: договора имущественного страхования (ст. 930 ГК РФ) и договора личного страхования (ст. 934 ГК РФ).

Данная позиция российского законодателя основана, в том числе, и на традициях российской цивилистики. Так, в частности, таким же образом поступили и составители проекта Гражданского уложения России. Обоснование ими соответствующего решения, сохраняющее интерес и теперь, сводится к следующему:

«Представлялось бы не только возможным, но с теоретической точки зрения правильным в начале статей о договоре страхования поставить одно общее определение его. Воздерживаясь от такого общего определения, Редакционная Комиссия руководствовалась следующими соображениями. Определение договора только в том случае может иметь значение, если, с одной стороны, оно обнимает все разновидности данного договора, а с другой - дает действительно возможность отличить данный договор от всех других договоров, т.е. если оно не страдает чрезмерной отвлеченностью. Комиссия убедилась, что все бывшие в виду ее определения договора страхования не удовлетворяют одновременно указанным двум требованиям, и поэтому полагала, что, исходя из желания придать отдельным правилам уложения возможно конкретную редакцию, надлежит в отношении определения договора страхования прийти к тому заключению, что страхованию имущества и страхованию лиц должны быть посвящены отдельные определения».

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

Аналогичной позиции придерживались и авторы ГК Армении, Беларуси, Кыргызстана, Узбекистана.

Данная была отражена позиция и в ГК МССР 1964 г (как и остальных ГК Советских Республик). Так, ст. 460, давая определение договора страхования, предусматривала, что по договору добровольного страхования страховая организация обязуется при наступлении указанного в договоре события (страхового случая):

1) по имущественному страхованию – возместить страхователю или иному лицу, в пользу которого заключен договор, понесенный ущерб (выплатить страховое возмещение) в пределах обусловленной по договору суммы (страховой суммы), а когда имущество застраховано не в полной стоимости, – соответствующую часть ущерба, если иное не предусмотрено правилами страхования;

2) по личному страхованию – уплатить страхователю или иному лицу, в пользу которого заключен договор, обусловленную по договору страховую сумму, независимо от причитающихся ему сумм по государственному социальному страхованию, социальному обеспечению и сумм, причитающихся в порядке возмещения вреда.

Однако иной позиции придерживались авторы новых ГК Грузии, Казахстана и Туркменистана, которые напротив, как и ГК Республики Молдова, включают лишь определения договора страхования как такового; при этом в кодексах Грузии и Туркменистана деление страхования на имущественное и личное вообще отсутствует.

Как уже было рассмотрено ранее добровольного автострахования КАСКО характерны (по сравнению с договором страхования вообще) такие особенности как:

- добровольный (не обязательный) характер заключения;
- страхование имущественных интересов страхователя;
- связь имущественных интересов страхователя с особым имуществом (вещью) особого рода – автотранспортным средством.

Таким образом, под договором добровольного автострахования КАСКО (страхования авто-КАСКО, имущественного страхования автотранспортных средств) понимается *договор, по которому одна сторона (сторонами) обязуется уплатить другой стороне (сторонам) страховую взнос (страховую премию), а страховщик берет на себя обязанность при наступлении страхового риска, выраженного в причинении ущерба автотранспортному средству страхователя, выплатить страхователю страховую сумму или страховое возмещение в размере и в сроки, обусловленные договором.*

Литература:

Законодательные акты:

1. Гражданский Кодекс Республики Молдова,твержден Законом N 1107-XV от 06.06.2002 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova N 82-86 от 22.06.2002 ст. 661, введен в действие Законом о введении в действие Гражданского Кодекса Республики Молдова N 1125-XV от 13.06.2002 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova N 111-115 от 12.06.2003: ст. 453

2. Закон об утверждении Кодекса автомобильного транспорта N 116-XIV от 29.07.1998 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova N 90-91 от 01.10.1998: ст. 581

3. Закон о страховании N 407-XVI от 21.12.2006 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova N 47-49 от 06.04.2007: ст. 213

4. Закон об обязательном страховании гражданской ответственности за ущерб, причиненный автотранспортными средствами N 414-XVI от 22.12.2006 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova N 32-35 от 09.03.2007: ст. 112

Законодательные акты, утратившие силу:

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

1. Гражданский Кодекс МССР от 26.12.1964, отменен Законом о введении в действие Гражданского Кодекса Республики Молдова N 1125-XV от 13.06.2002 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova Monitorul Oficial al Republicii Moldova N 111-115 от 12.06.2003: ст. 453

2. Закон о страховании N 1508-XII от 15.06.1993 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova N 5/53 от 15.09.1994, утратил силу 09.09.2007, в связи с вступление в силу Закона N 414-XVI от 22.11.2006

3. Положение о Госстрахе Союза ССР от 18 сентября 1925 г., утвержденное ЦИК'ом и СНК Союза ССР.

4. Гражданское уложение. Книга пятая. Обязательства: Проект Высочайше учрежденной Редакционной Комиссии по составлению Гражданского уложения. Том пятый. С объяснениями.

Нормативные акты других государств:

1. Гражданский кодекс Украины № 435-IV от 16.01.20003, в силу с 01.01.2004 // Офіційний вісник України, 2003, N 11 (28.03.2003), ст. 461

2. Гражданский Кодекс Российской Федерации часть первая от 30 ноября 1994 г. N 51-ФЗ, часть вторая от 26 января 1996 г. N 14-ФЗ и часть третья от 26 ноября 2001 г. N 146-ФЗ, Собрание законодательства РФ, 03.12.2001, N 49, ст. 4552.

Специальная литература:

1. Серебровский В. И. Избранные труды по наследственному и страховому праву. Изд. 2-е, испр. М.: «Статут», 2003. – 558 с. (Классика российской цивилистики.)

2. Серебровский В.И. Страховой риск//Проблемы современного права. Харьков, 1927.

3. Фогельсон Ю.Б. Введение в страховое право. Просто о сложном. 2-е издание. Москва, БИК, 2001. – 237 С.

4. Фогельсон Ю.Б. Комментарий к страховому законодательству. 2-е изд., перераб. и дополн. М.: Юристъ, 2001. – 288 С.

5. Шахов В.В. Страхование: Учебник для вузов. — М.: ЮНИТИ, 2003. - 311 С.

6. Шахов В.В. – Страховое право. Учебник для студентов вузов, обучающихся по специальностям "Юриспруденция", "Финансы и кредит". М.: Юнити-Дана, 2011. – 399 С.

7. Степанов И.И. Опыт теории страхового дела. Казань, 1875.

8. Брагинский М.И., Витрянский В.В. Договорное право. Книга третья: Договоры о выполнении работ и оказании услуг. изд. 4-е, стереотипное. М., «Статут», 2004. - 1038 С.

Другие источники (в том числе информационные):

1. Образцы договоров страхования и Условий страхования компаний: SIA «Moldasig» SRL, «Asito» SA, «Euroasig» SRL, «Donaris-Grup» SA, «Grawe-Carat» SA и др.

2. <http://autodux.ru/history/index.html>

3. http://www.garant-auto.ua/view/about_garant_information/

4. http://askrate.spb.ru/about_kasko/

5. http://www.task.by/corporate/transport/strahovanie_kasko/

Recomandat spre publicare: 22.07.2014.

ПРИНЦИП СОСТАВЛЕНИЯ В ГРАЖДАНСКОМ ПРОЦЕССЕ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА И ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАН

Борис СОСНА

доктор права, ст. научный сотрудник Института юридических и политических исследований АНМ

Игорь АРСЕНИЙ

магистр права, преподаватель Комратского госуниверситета

SUMMARY: In this article the author reveals features of the content and implementation of the adversarial principle in civil proceedings the Republic of Moldova and in foreign countries.

Keywords: Civil process, foreign countries, implementation, maintenance, adversarial principle, the investigating parties, evidence, justice, equality, the court.

РЕЗЮМЕ: В настоящей статье авторами раскрываются особенности содержания и реализации принципа состязательности в гражданском процессе Республики Молдова и зарубежных странах.

Ключевые слова: гражданский процесс, зарубежные страны, реализация, содержание, принцип состязательности, следственный, стороны, доказательства, правосудие, равенство, суд.

Актуальность темы. Проблематика гражданского процесса, как в Республике Молдова, так и в зарубежных странах на разных этапах его развития считалась достаточно обширной, ученые заостряли свое внимание практически на каждом из существующих вопросов. К одному из основных можно отнести вопрос, связанный с действием принципа состязательности в гражданском процессе. Развернувшаяся в последнее время дискуссия о роли суда в процессе собирания доказательств по делу актуальна, так как неоднозначные, а порой диаметрально противоположные точки зрения по этому вопросу (особенно если это несовпадение взглядов касается различных судебных инстанций) приводят к существенным издержкам при отправлении правосудия. Актуальность работы состоит так же в том, что принцип состязательности - один из основополагающих принципов гражданского процессуального права - создает благоприятные условия для выяснения всех имеющих существенное значение для дела обстоятельств и вынесения судом законного и обоснованного решения. В силу принципа состязательности стороны, другие участвующие в деле лица, если они желают добиться для себя либо лиц, в защиту прав которых предъявлен иск, наиболее благоприятного решения, обязаны сообщить суду имеющие существенное значение для дела юридические факты, указать или представить суду доказательства, подтверждающие или опровергающие эти факты, а также совершить иные предусмотренные законом процессуальные действия, направленные на то, чтобы убедить суд в своей правоте.

Этот принцип теснейшим образом связан с принципом законности, диспозитивности. Условием реализации принципа состязательности выступает процессуальное равноправие сторон, поскольку состязаться в отстаивании своих субъективных прав и интересов стороны могут только в одинаковых правовых условиях с использованием равных процессуальных средств.

Целью данной статьи является всесторонний комплексный анализ содержания принципа состязательности и его реализация в гражданском процессе Республики Молдова и зарубежных стран.

Изложение основного материала.

Центральное место в системе обеспечения справедливого правосудия занимает принцип состязательности. Конституционное закрепление данного принципа во многом предопределило его особую роль в судебном процессе и влияние на правила судопроизводства. Основной идеей рассматриваемого принципа является паритетное возложение бремени доказывания на участвующих в деле лиц. Он предписывает участникам процесса отстаивать свою правоту путем представления доказательств, участвовать в их исследовании, а также высказывать свои соображения по любым вопросам, поставленным в судебном заседании. Принцип состязательности провозглашен ст. 6 Конвенции о защите прав человека и основных свобод от 04.11.1950г. и является основополагающим элементом права на справедливое судебное разбирательство. [1]. В ст. 6 говорится, что каждый человек имеет право на справедливое судебное разбирательство. Данная формулировка включает в себя многие аспекты надлежащего

отправления правосудия, а именно право на доступ к правосудию, право на судебное разбирательство в присутствии обвиняемого, свободу от принуждения к даче невыгодных для себя показаний, равенство сторон, состязательный характер судебного разбирательства и обоснованное судебное решение. Каждой из сторон в разбирательстве должна быть гарантирована разумная возможность представить свое дело в таких условиях, которые не ставят ее в существенно менее благоприятное положение в сравнении с оппонентом, положение сторон в процессе должно быть справедливо уравнено, а так же принципиальную возможность для сторон, как в уголовном, так и в гражданском деле быть информированными обо всех представленных доказательствах или зафиксированных замечаниях и иметь возможность их комментировать. В этом контексте необходимо, придавать особое значение внешним атрибутам справедливого отправления правосудия [15, с.74-76] Проявлением состязательности следует считать любые действия сторон, отвечающие их материально-правовым и (или) процессуальным интересам. В деле Van Orselowen против Бельгии в котором истец в дисциплинарном разбирательстве в бельгийских судах, не имел возможности ответить на письменные представления, сделанные в ходе слушаний перед Генеральным прокурором, Суд пришел к выводу, что имело место нарушение права на состязательность разбирательства. [21]. Так, Европейский суд по правам человека в своем решении от 15 декабря 2002 г. по делу "Каньете де Гони против Испании" [22] признал жалобу госпожи Каньете де Гони приемлемой на основании п. 1 ст. 6 Конвенции о защите прав человека и основных свобод в связи с тем, что заявительница не получила вызова в суд в качестве заинтересованной стороны и результат судебного процесса неблагоприятно отразился на интересах заявительницы.

Принцип состязательности означает, что стороны процесса имеют право ознакомиться со всеми доказательствами и замечаниями, приобщенными к делу, и высказать свое мнение в связи с указанными доказательствами и замечаниями (см., помимо прочих источников, судебные решения, вынесенные по следующим делам, с учетом соответствующих изменений: «Вермюлен против Бельгии» (Vermeulen v. Belgium), «Нидерост-Хубер против Швейцарии» (Nideröst-Huber v. Switzerland) [24, с.21]

С принятием в Республике Молдова нового гражданского процессуального законодательства состязательный процесс представляет собой процесс, в котором заинтересованные лица активны в защите своих прав и интересов от начала до конца судебной деятельности. Материалы, необходимые для законного и справедливого разрешения дела, формируются сторонами и другими лицами, участвующими в деле; полномочия суда заключаются в исследовании и оценке доказательств, в последующем применении норм и вынесении правоприменительного акта. [26, с.110-111].

Что же включает в себя принцип состязательности? Во многих гражданских процессуальных кодексах зарубежных стран отсутствует обоснование содержания данного принципа.

В ст. 12 Гражданского процессуального кодекса Российской Федерации закреплено, что «правосудие по гражданским делам осуществляется на основе состязательности и равноправия сторон» [3].

Согласно ч.(1) ст. 10 Гражданского процессуального кодекса Украины, «гражданское судопроизводство осуществляется на основах состязательности сторон». [4]. В ст. 8 Гражданского процессуального кодекса Узбекистана закреплено, что «судопроизводство по гражданским делам осуществляется на основе состязательности и равноправия сторон». [5]. В ст. 4 Гражданского процессуального кодекса Грузии так же закреплено, «судопроизводство ведется на основе состязательности». [6]. Согласно ч.(1) ст. 10 Гражданского процессуального кодекса Кыргызской Республики, «правосудие по гражданским делам осуществляется на основе состязательности и равноправия сторон». [7]. Из вышеизложенного можно отметить, что указанный принцип лишь провозглашается, а не раскрывает его содержания. В таких

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

случаях содержание принципа раскрывается учеными непосредственно в комментариях к кодексам и в доктринах.

Следует так же отметить ряд государств в ГПК, которых вообще отсутствует принцип состязательности, в частности это ГПК Республики Эстонии [8], ГПК Туркменистана [9], а также ГПК Китайской Народной Республике [10].

Некоторые же ГПК прямо закрепляют содержание принципа состязательности: Согласно ст. 9 Гражданского процессуального кодекса Азербайджанской Республики, «правосудие осуществляется на основе состязательности, равенства сторон и фактов. Спор в суде не может быть рассмотрен без вызова и допроса лиц, участвующих в деле. Участвующие в деле лица обязаны представлять друг другу данные об уликах, доказательствах и юридических выводах, на которых они основывают свои требования с тем, чтобы другая сторона могла построить свою защиту против них». [11]. В ст. 15 Гражданского процессуального кодекса Республики Казахстан закреплено, что «Гражданское судопроизводство осуществляется на основе состязательности и равноправия сторон. Стороны пользуются равными процессуальными правами и несут равные процессуальные обязанности. Стороны избирают в ходе гражданского судопроизводства свою позицию, способы и средства ее отстаивания самостоятельно и независимо от суда, других органов и лиц. Суд полностью освобожден от сбора доказательств по собственной инициативе в целях установления фактических обстоятельств дела, однако по мотивированному ходатайству стороны оказывает ей содействие в получении необходимых материалов в порядке, предусмотренном настоящим Кодексом». [12]. В ст. 8 Гражданского процессуального кодекса Болгарии указано, что «Каждый участник имеет право быть заслушанным судом до решения, которое является важным для его прав и интересов. Стороны указывают факты, на которых просит, и предоставляют доказательства для них. Суд обеспечивает сторонам возможность ознакомиться с требованиями и аргументами другой стороны предмета и его движения и, чтобы выразить мнение о них» [13]. В соответствии со ст. 10 Гражданского процессуального закона Латвии, «Стороны осуществляют свои процессуальные права в форме состязания. Состязание происходит в виде дачи сторонами разъяснений, предоставления доказательств, адресованных суду заявлений, участия в допросе свидетелей и экспертов, проверки и оценки других доказательств, участия в судебных прениях и совершения иных процессуальных.

На наш взгляд, наиболее полно содержание данного принципа раскрывает Гражданский процессуальный кодекс Республики Молдовы в ст. 26: «состязательность предполагает организацию процесса таким образом, чтобы стороны и другие участники процесса имели возможность формулировать, аргументировать и доказывать свою позицию в процессе, выбирать способы и средства ее защиты самостоятельно и независимо от судебной инстанции, других органов и лиц, высказывать свою позицию по фактическим и правовым вопросам, имеющим отношение к рассматриваемому делу, и высказывать свою точку зрения по инициативам судебной инстанции» [2].

Исторически гражданский процесс зарубежных стран прошел путь от «чистой» состязательности к усилению роли суда, который был наделен правом вмешиваться в состязание сторон. Однако возрастание роли суда зарубежными учеными рассматривается как дополнение к совершенствованию судопроизводства, а не как противоречие состязательному началу. Таким образом, данное суждение позволяет сделать вывод, что современный гражданский процесс в зарубежных странах сохранил свою состязательность.

Во Франции гражданский процесс рассматривался как состязательный. В 1965 г. была введена должность «судьи по подготовке дел», в функции которого входили: контроль за развитием процесса, путем установления соответствующих сроков для совершения сторонами отдельных процессуальных действий; исследование фактических обстоятельств дела [25]. В результате этого суд становится активным участником

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

гражданского процесса. Действующий французский Гражданский процессуальный кодекс (ГПК Франции) предоставил судье в процессе более широкие полномочия и значительно усилил его роль. Суд может по ходатайству стороны истребовать документ, удерживаемый другой стороной или третьим лицом, вправе по собственной инициативе назначить экспертизу и т. д. [19, с.30]. Кроме того, предусматриваются неограниченные полномочия суда всобиании доказательств, где суд не участвует в собирании доказательств, однако в случае, если представление необходимых доказательств является затруднительным для сторон и иных лиц, участвующих в деле, по их ходатайству оказывает содействие в собирании и истребовании доказательств, то французский суд имеет право по собственному усмотрению инициировать любые законные действия, направленные на истребование доказательств [19, с. 31]. Кассационный суд Франции в своем толковании данной статьи от 3 июня 1998 г. предоставил судам полную свободу в собирании доказательств: судьи первой инстанции не обязаны объяснять причины, по которым они истребовали доказательства.

Самые широкие полномочия в собирании доказательств имеют суды Германии [1, с. 36]. В соответствии с первоначальной редакцией Гражданского процессуального кодекса Германии 1877 г. (ГПК Германии) процесс контролировался преимущественно сторонами. В дальнейшем их доминирующее положение постепенно ослабевало и было заменено активной ролью суда. Современный ГПК Германии содержит нормы, регламентирующие право суда обязать сторону или третье лицо предоставить находящиеся у них документы и иные материалы, на которые ссылалась одна из сторон [19, с. 33], а также находящиеся в их владении официальные документы, которые касаются рассмотрения и разрешения дела. Кроме того, активность проявляется в праве суда по собственной инициативе проводить допрос стороны в отношении устанавливаемого факта, если имеющихся в деле доказательств не достаточно для убеждения суда в его наличии или отсутствии. В настоящее время в немецком гражданском процессуальном законодательстве вносятся изменения, целью принятия которых является расширение полномочий суда в гражданском процессе.

Таким образом, мы считаем, что немецкое гражданский процесс следует относить скорее к следственному, а не к состязательному, однако некоторые положения законодательства все же дают основания считать его смешанным.

Повышение активности суда в гражданском процессе явилось одной из основных задач последних реформ и в Англии, которая до начала 80х годов прошлого века оставалась страной, где в правосудии господствовала «чистая» состязательность: процесс ведут стороны, активность судов минимальна, что породило ряд дефектов процесса [17, с. 45]. Причиной оживления научной дискуссии по проблемам гражданского судопроизводства служит опубликование в июле 1995 г. Lord Woolf промежуточного отчета о проблемах доступности правосудия (the Interim Report on «Access to Justice»), который содержал выводы и рекомендации относительно перестройки гражданского процесса. Рекомендовалось передать судье контроль за движением дела до заседания, а не оставлять этот вопрос почти полностью, как было ранее, во власти и распоряжении сторон.

Решением проблемы послужило закрепление в Правилах гражданского судопроизводства 1998 г. основной цели производства - достижение справедливости, а методом реализации этой цели - судебное управление процессом. В результате данных преобразований ответственность за отправление правосудия возлагается на судей.

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

Английские юристы отмечают, что данные изменения не упраздняют состязательную модель, юристы (адвокаты) будут продолжать исполнять свои функции, но в регулируемых судами пределах и с соблюдением определенных условий.

Подобные перемены можно наблюдать в доктрине и законотворчестве не только Англии, но и других стран общего права. Усиление активности суда в процессе собирания доказательств является одной из тенденций развития гражданского судопроизводства в англосаксонской правовой семье [17, с. 320].

В США реформе гражданского судопроизводства уделяется большое внимание как в трудах ученых, так и в законопроектной работе. В нынешнем виде система гражданского судопроизводства функционирует с середины 30х годов прошлого века, и многие ее институты в современных условиях недостаточно эффективны [20, с. 142]. Поэтому, по мнению многих юристов, необходимы существенные изменения.

Одним из основных направлений будущих реформ США многие ученые-процессуалисты указывают усиление позиции суда, что направлено на достижения основной цели гражданского судопроизводства - достижение объективной истины. В гражданском процессе США суд имеет право оказывать по собственной инициативе помочь лицам, самостоятельно представляющим в процессе свои интересы. Кроме того, на этапе досудебного раскрытия доказательств суд по своей инициативе может ограничить объем раскрываемой информации, участвует в прямом или перекрестном допросе свидетелей, принимает решения по вопросам, которые стороны не выносили на его рассмотрение (вопросы предметной подсудности, вопросы определения предмета спора) [16].

В Республике Молдова состязательность гражданского процесса, предполагая активность сторон и пассивность суда. Главной его задачей является оценка представленных сторонами доказательств. Основные функции суда в условиях состязательного процесса также состоят в осуществлении руководства процессом, разъяснении лицам, участвующим в деле, их прав и обязанностей, предупреждении о последствиях совершения либо не совершения тех или иных действий, создании условий для всестороннего и полного исследования доказательств, установлении фактических обстоятельств по делу, правильном применении законодательства при рассмотрении и разрешении дела. Суд определяет, какие обстоятельства имеют значение для дела, какой стороне надлежит их доказывать, выносит обстоятельства на обсуждение, даже если стороны на какие-либо из них не ссылались. Суд вправе предложить сторонам представить дополнительные доказательства. В случае если представление необходимых доказательств для сторон затруднительно, суд по их ходатайству оказывает содействие в собирании и истребовании доказательств. Уменьшение роли суда в собирании доказательств по гражданским делам вовсе не означает снижения его роли в гражданском судопроизводстве в целом. Повсеместно страны со следственным типом судопроизводства все больше тяготеют к состязательному типу процесса, что сопровождается активизацией сторон. При этом последняя неизбежно приводит к усилению организующего начала суда. Состязательный тип судопроизводства ориентирует процесс доказывания на конечный результат -- возможность разрешить дело (стандарт "доказывания"). В состязательном процессе лица, участвующие в деле, наделены широкими полномочиями по собиранию, представлению и исследованию доказательств. [23, с. 80-82.]. Суд же, наоборот, при всем желании помочь стороне он может лишь предложить представить доказательства по делу, сам же собирать их не может, обязать сторону также не имеет права. Отсюда от выполнения сторонами обязанности доказывания должен зависеть и стандарт доказывания в состязательном процессе: доказала сторона правоту своей позиции - значит выиграла дело. Роль суда в проведении действительно состязательного процесса в настоящее время возросла и усложнилась. Суд выполняет в ходе судебного разбирательства исключительно функцию арбитра дела, не высказывая заранее в ходе всего

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

процесса, в том числе и в судебных прениях сторон, свое отношение к исходу дела. При этом суд не связан доводами сторон, свободен в оценке собранных доказательств и независим от любых посторонних влияний. Деятельность суда по рассмотрению спорных вопросов предназначена исключительно для лиц, заинтересованных в разрешении юридического спора. Такой ее характер соответствует идее о том, что различные субъекты правоотношений должны сами проявить определенную озабоченность о судьбе спора и приложить максимум усилий для отстаивания своих прав и законных интересов [18, с.88]

Выводы:

Подводя итог сказанному, необходимо отметить, что реформирование гражданского процессуального законодательства в Республике Молдова и в зарубежных странах пошло по разным путям. В зарубежном процессуальном законодательстве упор был сделан в сторону усиления полномочий суда при рассмотрении и разрешении дела. Однако система сохранила состязательное начало и не преобразовалась в следственную, в ряде случаев перешла в смешанную. В Республике Молдова законодатель пошел по пути искоренения следственного начала в процессе, постепенно сокращая полномочия суда и возлагая обязанность по сбору доказательств на стороны. Это связано с тем, что с одной стороны, выполнение не свойственных суду следственных функций затягивало процесс, а с другой, превращало судью в помощника одной из сторон, как правило, истца. Все это исключало равное противоборство сторон в рамках гражданского судопроизводства. В результате была создана система состязательного процесса, предполагающая «ограниченную» активность суда и сторон, характеризующаяся своей уникальностью и не имеющая аналогов.

Литература:

1. Европейская Конвенция о защите прав человека и основных свобод. Принята 4 ноября 1950 года в Риме. Вступила в силу 3 сентября 1953 года.
2. Гражданский процессуальный кодекс Республики Молдова №225-XV от 30.05.2003 года// Monitorul Oficial №130-134 от 21.06.2013г.].
3. Гражданский процессуальный кодекс РФ принят Государственной Думой 23 октября 2002 года № 138-ФЗ]. — СЗ РФ. — 2002. — № 46. — Ст. 4532
4. Гражданский процессуальный кодекс Украины от 18 марта 2004 года № 1618-IV введен в действие с 1 сентября 2005 года
5. Гражданский процессуальный кодекс Республики Узбекистан. Утвержден Законом Республики Узбекистан от 30 августа 1997 года № 477-I
6. Гражданский процессуальный кодекс Грузии от 14 ноября 1997 года № 1106-Іс
7. Гражданский процессуальный кодекс Кыргызской Республики от 29 декабря 1999 года № 147. Введен в действие с 1 января 2000 года
8. Гражданско-процессуальный кодекс Республики Эстония, принятый Государственным Собранием 19 мая 1993г.
9. Гражданско-процессуальный кодекс Туркменистана, принятый 29 декабря 1963 г. В ред. Закона от 13 Магтимгулы 1994 г. – Ведомости Меджлиса Туркменистана 1994 г.
10. Гражданско-процессуальный кодекс Китайской Народной Республике. Принят на 4-й сессии Всекитайского собрания народных представителей седьмого созыва 9 апреля 1991 г. Опубликован Указом Председателя Китайской Народной Республики № 44 от 9 апреля 1991 г. Вступил в силу с 9 апреля 1991 г.
11. Гражданско-процессуальный кодекс Азербайджанской Республики Утвержден Законом от 28 декабря 1999 года № 780-IQ. Вступил в силу с 1 сентября 2000 года.
12. Гражданско-процессуальный кодекс Республики Казахстан от 13 июля 1999 года № 412-

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

13. Граждано-процессуальный кодекс Болгарии от 1952г.
14. Веденеев Е.Ю. Роль суда в доказывании по делу в российском гражданском и арбитражном судопроизводстве / Е.Ю. Веденеев // Арбитражный и гражданский процесс. 2001. № 2.
15. [Европейская конвенция о защите прав человека и основных свобод](#). Право на справедливое судебное разбирательство: Прецеденты и комментарии// Нула Моу, Катарина Харби, Л.Б. Алексеева. 2002.
16. Клейменов А.Я. Состязательность в гражданском судопроизводстве Соединенных Штатов Америки [Электронный ресурс]. URL: <http://www.dissercat.com>
17. Кудрявцева Е.В. Гражданский процессуальный кодекс Англии (правовой статус и основы базовой концепции) / Законодательство. 2003 г. № 6.
18. Либанова С.Э. Проблемы реализации принципа состязательности в гражданском процессе в условиях правового нигилизма / Право. 2009. № 17.
19. Малешин Д.Я. «Ограниченнaя активность» суда в процессе собирания доказательств как самобытная черта российского гражданского процесса // Законодательство. 2009. № 2.
20. Медведев И.Р. Гражданский процесс Англии и США: Повышение ответственности сторон за свои объяснения и действия / Правоведение. 2007. № 1.
21. Постановление Европейского Суда по правам Человека по делу «Van Orshoven против Бельгии» (Van Orshoven v. Belgium) от 25.06.1997г.
22. Постановление ЕСПЧ по делу Кањете де Гони против Испании (Canete de Goni - Spain (N 55782/00) от 15 октября 2002 г. вынесено IV Секцией.
23. Решетникова И. В. Состязательность гражданского судопроизводства через призму судебной практики // Закон. - 2005. № 3.
24. Совет Европы / Европейский суд по правам человека// Обзор судебной практики Европейского суда по правам человека: роль прокурора при рассмотрении дел, не относящихся к сфере уголовного права. 2011
25. Состязательность в судопроизводстве стран континентальной Европы // Гражданский процесс: авторск. URL: <http://spb5.ru/sostyazatelnost-v-sudoproizvodstve-stran-kontinentalnoj-evropy/>.
26. Drept civil procesual civil. Parte generală/Alexandru Prisac.-Chişinău: Cartier, 2013.

Recomandat spre publicare: 22.07.2014.

ГОСУДАРСТВЕННОЕ УПРАВЛЕНИЕ В КОНТЕКСТЕ ОТНОШЕНИЙ ВЛАСТЬ – ОППОЗИЦИЯ В УСЛОВИЯХ ЕВРОПЕЙСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ

Валентина СТАН, доктор, доцент
Европейский Университет Молдовы

ABSTRACT: In this article we wish to consider some aspects of a relation's problem between authority and opposition in Russian Federation and the Republic of Moldova. The problem of correlation between authority and opposition has many aspects.

The problem's consideration through the prism of conflicts is one of it. In this case its concerns the issue of political administration of authority and opposition in a context of contemporary transformations of Russian and Moldovian society. Many problems which lead to unfavourable consequences in conditions of crisis of modern industrial civilization. It is economical problem, demografical which put in danger the hole planet.

In these conditions today are Russian and Moldova. These states transit from soviet model of society to liberal-democratic and it also means the transition from one system of administration to another. That is why the administration's tasks of society process are extended.

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

Russian and Moldavian authorities have to resolve the problem of formation of liberal-democratic society, which can ensure stability intact and also the transformation to postindustrial information society. It is known that authority is not homogeneous in pluralistic democratic society and its functions beside the opposition which can enter the administrative structures.

The political forces which urge and can participate in administration belong to opposition. Political administration is considered as the instrument of policy elaboration and realization; also political administration means harmonisation, agreement and interests accomplishment of all social communities, social communities, social individuals, unions, citizens of present states.

В условиях европейской интеграции и современных тенденций развития общества, особо остро встают проблемы управления как на общепланетарном, региональном, так и государственном уровне. При этом нужно учитывать, что проблема управления предполагает соотношение власти и оппозиции, которая является сложной и имеет много аспектов.

Например, взаимоотношения власти и оппозиции можно рассматривать через призму конфликтов. В данном случае мы касаемся вопросов политического управления власти и оппозиции в современных условиях, на современном этапе трансформации молдавского общества и перехода человечества к постиндустриальной цивилизации, к информационному обществу.

Эти проблемы особенно остро представляют себе в переходных периодах, где осуществляется процесс перехода от одних общественных систем к другим. В частности, к таким государствам сегодня относятся и Молдова. Эти государства переходят от советской модели общества к либерально-демократической, а следовательно переходят от одной системы управления к другой – от плановой к рыночной модели.

В условия перехода к новому общественному строю расширяются задачи управления общественным процессом. В целом управление, в том числе и политическое управление, призвано обеспечить и решение некоторых глобальных задач. Если в условиях сформировавшегося общественного строя управление обеспечивает функционирование и развитие общества, его различных сфер, то для переходного периода возникают задачи обеспечения перехода от старой общественной системы к новой.

А это означает, что управление должно обеспечить как формирование, так и нормальное функционирование общества стабильность в стране и развитие возникающих элементов новой общественной системы, с тем, чтобы не отстать от вершин современного прогресса. В частности, для Молдовы это означает, то, что власть должна так формировать либерально-демократическую модель общества, чтобы обеспечить стабильность и целостность в стране, и переход страны на новую ступень цивилизационного развития – переход в постиндустриальное информационное общество. Взаимоотношения власти и оппозиции в управлении затрагивают все эти три процессы, предлагая нам обеспечение решения возникающих проблем.

Известно, что власть как сложное явление общественной жизни имеет главной своей ролью в обществе обеспечение жизнедеятельности тех или иных социальных общностей. Поэтому, главной функцией власти является управление общественными процессами.

В плюралистическом демократическом обществе власть неоднородна и необходимо функционирует в политической системе общества наряду с оппозицией. Последняя может быть институционно оформлена, и составляет, в силу своей социальной роли, неотъемлемый элемент политической системы. В силу этого оппозиция имеет отношение к проблемам управления в обществе, в том числе и политического управления.

При анализе взаимоотношений власти и оппозиции в этом отношении важно учитывать как теоретические представления, так и реальные действия власти и оппозиции по вопросам управления общественными процессами, учитывать, как формируются эти представления, какие модели управления разрабатываются, фиксируются в различных документах и

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

реализуются на практике. При этом также важно иметь в виду, что при рассмотрении характера взаимоотношений власти и оппозиции в аспекте политического управления возникает необходимость определения границ этих взаимодействующих субъектов.

Это очень важно, ибо оппозиция, как субъект может входить во властные структуры. В этих случаях и характер взаимодействия с властью иной, чем у оппозиции, находящейся вне властных структур. В данном случае под властью мы понимаем те политические силы, которые реально уполномочены принимать и реально принимают политические решения и их реализуют на практике через политическое управление.

Оппозиция представляет собой так же сложное явление, особенно в условиях европейской интеграции и как правило, к ней относятся те политические силы, которые желают, стремятся или могут участвовать и даже участвуют в принятии государственных решений и их реализации не прямо, а косвенно. Она неоднородна, следовательно, с точки зрения своих возможностей, одна оппозиция находится во властных структурах, другая вне этих структур.

Оппозиция существенно различается и по содержанию своих позиций, своего отношения к проблемам развития государства или данного общества, его сути, его социального строя, его перспектив и т.д. Это различие особенно характерно для переходных периодов общественного развития, когда оппозиция отражает и выступает за альтернативные пути развития.

В первом случае оппозиция выступает внутри тех политических сил, которые поддерживают принятый курс на формирование данной модели общественного развития и оппозиционирует тем силам, которые непосредственно принимают и реализуют на практике важные государственные политические решения. Организованная в партии или иных политических организациях, эта оппозиция действует внутри коалиции партий власти.

Другой вид оппозиции носит иной характер. Она выступает не за корректировку курса на формирование либерально-демократической модели общества, а за его изменение в сторону формирования иной, альтернативной модели общества. Это левая оппозиция.

Анализ документов этой оппозиции позволяет говорить о том, что сегодня левая оппозиция, например в России, выступает так же за демократическую модель общества в ее социал-демократическом варианте, и её замену на иную модель общества относит на далекую перспективу. Она выступает от имени трудящихся слоев общества, пытаясь представлять интересы большинства граждан страны.

Таким образом, важным моментом, влияющим на возможности участия оппозиции в политическом управлении, является вхождение или невхождение её во властные структуры. Вместе с тем её возможности зависят от того, какое место она занимает в расстановке политических сил во властных структурах, в частности, в представительных органах власти. Внепарламентская оппозиция может оказывать влияние на выработку политических решений косвенно. Опыт показывает, что её влияние тем сильнее, чем организованнее она выступает, находя различные формы этой организованности.

У этих различных видов оппозиции представление об управлении, в том числе и политическом управлении, об участии в нем, различно. Их оппозиционность определяется, с одной стороны принятой ими модели общественного развития и их корпоративными интересами, а с другой, условиями реализации своих возможностей участвовать в принятии и реализации важных государственных политических решений, в реализации своих позиций.

При рассмотрении управленческого аспекта взаимоотношения власти и оппозиции мы также выделяем в управлении обществом лишь один его уровень, а именно, политическое управление, не касаясь других его уровней, в частности, административно-организационных, а также менеджмента. Хотя все эти уровни взаимосвязаны, например, в действиях исполнительной власти, наделенной и политическими и административными полномочиями.

При этом всякое политическое решение реализуется государственной властью как через политические субъекты и механизмы, так и через административно-организационные субъекты

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

и механизмы. Во многих случаях, следовательно, административно-организационное управление обеспечивает решение тех или иных политических задач, хотя и через свои особые инструменты, механизмы. Однако, политическое управление и административно-организационное управление являются относительно самостоятельными видами управления и не тождественны.

Политическое управление мы рассматриваем как инструмент выработки и реализации политики. Под политическим управлением мы понимаем гармонизацию, согласование и реализацию интересов всех социальных общностей, социальных субъектов, объединений и граждан данного государства.

Политическое управление есть средство, инструмент, деятельность по реализации политики, вырабатываемых ею политических решений. Политику не в её широком смысле мы рассматриваем как деятельность (теоретическая, практическая) по согласованию интересов различных социальных общностей (от индивида до государства в целом) данного общества. Следовательно, при выработке политических решений власть не может не учитывать интересы всех слоев социальных субъектов общества, в том числе и представленных оппозицией.

Безусловно, что выработка, принятие решений на основе учета интересов всех слоев общества и представляющих эти интересы организаций, институтов и т.д., еще не означает, что в процессе политического управления они будут реализованы полностью. То есть, что будут реализованы все интересы членов данного общества.

Между выработкой политических решений и их реализацией существует определенная дистанция. В ходе политического управления власть или её оппозиционные органы, сегменты могут вносить существенные корректировки в принятие решения, т.е. имеет место несовпадения выработанной политики и её реализации.

Таким образом, политическое управление охватывает все направления политики. В широком смысле слова оно гармонизирует и реализует интересы во всех сферах жизни общества. Политическое управление реализует, например, экономическую, социальную, научно-техническую, национальную, демократическую, культурную и т.д., политику государства или его современной власти. Вместе с тем политическое управление реализует политику в её узком смысле слова, как регулирование, согласование, реализацию интересов различных социальных субъектов по поводу самой государственной власти.

При анализе взаимоотношений власти и оппозиции в аспекте политического управления необходимо учитывать все политическое поле, не сводя его только к сфере отношений по поводу самой власти. Интересы, которые выражаются и реализуются в политическом управлении, представляют целую систему, в которую входят различные интересы: цивилизационные, государственные, этнонациональные, сохранение своей идентичности, социально-групповые, гражданские, защиты принятой модели общественного строя, геополитические, а также интересы интеграции в мировое сообщество и др. Власть в той или иной степени вынуждена их учитывать и реализовывать. Степень этой реализации зависит так же и от типа и активности оппозиции, которая влияет как на выработку политических решений, так и на их выполнение в ходе политического управления.

Возможности оппозиции на выработку политических решений и их реализацию в процессе управления зависят от многих факторов. Как выше отмечалось, это зависит и от характера самой оппозиции. Если говорить в целом об этих факторах и их роли, то они определяют степень удаленности оппозиции от политической силы, реально находящейся у власти; от того, насколько их позиции совпадают и насколько оппозиция с этой властью расходятся. Поэтому в условиях экономического, политического, социального, идеологического и т.д. плюрализма, равноудаленности оппозиции от существующей власти быть не может, а, следовательно, не может быть и равных возможностей влияния на выработку и реализацию решений в политическом управлении.

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

Во взаимоотношении власти и оппозиции важную роль играет отклонение, позиция к проводимой властью политике по формированию модели общественного развития. В Молдове современная государственная власть, осуществляя формирование либерально-демократической модели общества. Исходя из этого, определяются и модели политического управления.

Это означает, что государство должно все меньше и меньше вмешиваться в происходящие жизненные процессы в различных сферах жизни общества. И, отсюда, оно должно ограничивать сферу и объекты своего управления. Принимая эту концепцию, современные власти, осуществляют монетаристскую систему управления.

Правая оппозиция эту модель, как и курс в целом на формирование либерально-демократического общества, однозначно поддерживает. Правая оппозиция через своих представителей во власти постоянно и всячески стимулирует выход государственной власти из управления экономикой, социальной сферой и т.д. Тем самым, правая оппозиция выступает за внедрение рыночных механизмов, которые призваны заменить роль государства в управлении.

В политическом управлении правая оппозиция, по сути, выражает и защищает интересы тех же социальных слоев, что и власть. Она полностью поддерживает принятый властью курс на формирование либерально-демократической модели общества. Она оппозиционирует (оппонирует) либо формам, либо темпам проведения этого курса, но не его суть. Она поддерживает все проводимые властью реформы, несмотря на то, что этот курс привел страну к системному кризису, из которого она никак не может выйти. Суть в том, что этот курс, проводимый властью и поддерживаемый правой оппозицией, лишь углубляет этот кризис.

Левая оппозиция выступает за альтернативную, хотя четко и не обозначенную модель общества. Она предлагает такую модель политического управления, которая характеризуется усилением роли государства. В связи с этим левая оппозиция предлагает провести ряд существенных изменений в избранном властью курсе. Эти изменения в экономике, в её управлении, в социальной сфере, в сфере производства и распределения должны привести к возрастанию роли государства. Государство не должно отдавать регулирование общественной жизнью на откуп рынку.

Так, правительство предлагает бизнесу финансировать проекты в социальной сфере. Однако, весьма сомнительны положительные ожидания от подобных призывов. Ибо в этой сфере капитал не будет иметь таких больших и, причем, быстро получаемых дивидендов. Как, например, это имеет место в сырьевых отраслях экономики. Выкачивая природные ресурсы за рубеж и, за счет этого, пополняя свои счета в зарубежных банках, не вкладывая их в экономику страны, управление монетаристскими методами осуществляется в ущерб решению социальных проблем.

Конкретный пример таких подходов: монетизация льгот, проведение пенсионной и жилищной реформ. Эти реформы, по сути, еще больше понизят жизненный уровень большинства населения. Правая оппозиция, да и вся коалиция партий власти поддерживает эти реформы. Левая оппозиция выступает за существенную корректировку их содержания в интересах трудящихся, бедных слоев населения, которые, к сожалению, составляют абсолютное большинство населения страны.

Оппозиция, которая предлагает иную модель общественного развития и политического управления, будет иметь возможность реализовать свои установки, идеи, концепции, программы лишь при наличии абсолютного большинства в законодательных органах власти. Но это возможно и реально лишь в том случае, если она будет активно бороться за решение насущных проблем большинства жителей страны. Так это делали в свое время социал-демократы Западной Европы, сумев прийти к власти и предложить обществу реализовать модель социального государства.

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

Внепарламентская оппозиция, как оппозиция меньшинства, может влиять на политику власти, в том числе и в управлении. Но степень ее влияния зависит от того, насколько она организована и обладает материально-техническими и интеллектуальными ресурсами.

Оппозиция, как выше уже говорилось, неоднородна и имеет различия как с точки зрения своего влияния на власть, так и с точки зрения проблемы управления.

Итак. Правая оппозиция – это оппозиция, поддерживающая курс или политику элиты, находящейся у власти и осуществляющей выработку политических решений и их реализацию. По сути, она полностью поддерживает переход к либерально-демократическому обществу и влияет на выработку и реализацию политических решений и управления. Она оппозиционирует формам, методам, темпам проведения этого курса, но не его сути.

Важным моментом влияния оппозиции на власть является реализация демократического принципа в разделении властей. Отсюда возникает необходимость дальнейшей демократизации системы разделения властей. Необходимо создавать демократические условия деятельности оппозиции. Это, безусловно, будет способствовать осуществлению сотрудничества всех ветвей власти при решении важных проблем общественного развития.

Поскольку в основе политического управления важную роль играет правовая законодательная база, то, отсюда, в становлении, формировании этой базы в условиях перехода к новой модели общественного строя оппозиция призвана играть большую роль. Выражая интересы определенных слоев, оппозиция способствует тому, что принимаемые законы отражают интересы не только кругов, непосредственно находящихся у власти, но и тех сил и слоев, интересы которых представляет оппозиция. В таких случаях принимаемые законы носят компромиссный характер.

Субъекты политического управления, выражая реально, подлинно национальные и государственные интересы, должны стремиться к тому, чтобы добиваться принятия именно компромиссных законов. А это означает, что в государстве должны быть созданы все условия для соревновательности политических сил. Только при таких условиях можно иметь не карманную оппозицию, представляющую интересы меньшинства общества, а подлинную власть и оппозицию, представляющие интересы большинства страны.

При низкой политической культуре избирателей (низкой для формирования либерально-демократической модели общества) левая оппозиция не получит мандат на власть. Выражая интересы большинства, она не может и не сможет их реализовать.

Таким образом, правовая база формирующегося нового общественного строя не должна быть корпоративной, а должна отражать интересы всего спектра гражданского общества. Без демократического участия оппозиции в законотворческом процессе, а также без учета властью интересов всего этого спектра согласованные законы принять невозможно.

В ином случае законы будут отражать интересы господствующих, имеющих реальную власть политических сил. Реальность демонстрирует это достаточно наглядно.

Как показывает практика принятие согласованных законов еще не гарантирует их реализации в процессе политического управления. Чтобы в обществе была реализована диктатура закона, обязательного для всех (как это принято в правовом государстве), необходимо чтобы сама власть не нарушила принятых законов. А исполнительная власть не подменяла законы подзаконными актами и иными нормативными установками, идущими в разрез с законами.

И в этих случаях большую роль должна играть оппозиция, которая может влиять на реализацию принятых компромиссных законов. Только таким путем можно добиться того, чтобы в обществе деньги не заменяли законы и не диктовали условия жизни граждан страны.

Либеральная демократия, основываясь на принципе плюрализма, предполагает широкое представление интересов всех секторов гражданского общества. Влияние оппозиции на

выработку и реализацию политических решений зависит и от того, насколько успешно в стране формируется развитое гражданское общество.

В связи с этим важное значение имеет система и механизм институционирования гражданского общества. Именно они и выражают и защищают, а где это возможно, и реализуют интересы представляемых ими слоев общества. Эти процессы связаны с формированием политических партий и организаций. Через них гражданское общество влияет на власть, в идеале контролирует власть. Эта возможность у гражданского общества появляется лишь тогда, когда его институты могут на демократических основах входить во властные структуры.

Установление высокого порога для участия в властных структурах ведет к тому, что интересы и мнения избирателей будут ограничены. Общество идет на ограничение количества парламентских партий в тех случаях и там, где развита демократия, где развито гражданское общество, где общество постоянно совершенствует устойчиво функционирующую либерально-демократическую модель.

Таким образом, сужение партийного состава во властных, и особенно законодательных структурах государства существенно ослабляет возможности гражданского общества выражать свои интересы в принятии политических решений. Это сводит оппозицию к формальной, по сути, планово-групповой оппозиции внутри самой власти.

Тем самым, будут сводиться на нет те незначительные возможности, которые имеет гражданское общество в сфере контроля над властью. По сути, почти вся левая оппозиция власти окажется вне властных структур, а парламентские партии превратятся в карманные партии.

В диалоге с властью важную роль играют формы этого диалога. По сути, они выступают формами выражения, защиты и реализации оппозицией интересов различных слоев общества. Эти формы также различны.

Наиболее значимой формой, естественно является вхождение во властные структуры, и прежде всего в Парламент. Имеет место и практика «круглых столов», в чем Республика Молдова имеет опыт, а также референдумы, в которых участвует все население, имеет возможность высказать свою позицию. В практике политической жизни создаются различные совместные комиссии, которые на уровне гражданских инициатив занимаются согласованием интересов по тем или иным направлениям. Существует и практика кумэтизма и нанашизма, которые представляют молдавский вариант клановой политики, которая играет диструктивную роль в обществе, стремящегося к социальному равенству, солидаризму и демократии.

Власть, которая стремится формировать развитое гражданское общество, не должна ограничивать возможности оппозиции быть представленной во властных структурах. Более того, она должна поддерживать все другие формы, в рамках которых идти и осуществлять диалог с оппозицией.

Сегодня особенно очевидно, что без сотрудничества власти со всеми видами оппозиции по коренным вопросам жизни, на успешную трансформацию в действительно прогрессивное, демократическое, процветающее общество как российского, так и молдавского общества трудно рассчитывать.

Подводя итог сказанному, можно отметить, что проблема взаимоотношения власти и оппозиции, в том числе и в аспекте управления, многогранна и имеет свои особенности в Молдове. Здесь были затронуты лишь некоторые, на наш взгляд, важные аспекты этой проблемы.

Полагаем, что эти проблемы нуждаются в дальнейших исследованиях как в рамках политологии, так и других научных дисциплин. Это необходимо еще и потому что в Молдове далеко не закончен процесс формирования современной модели либерально-демократического общества.

Демократизация существующего режима власти в Молдове как раз и должна развиваться в сторону не свертывания возможностей левой оппозиции, которая как показывает практика, не выступает против формирования современного демократического общества, а в сторону расширения этих возможностей. Опыт развития демократических государств показывает, что единство общества обеспечивается многими факторами и, прежде всего тем, насколько власть учитывает и обеспечивает интересы всех слоев общества, государства, всех социальных общностей, которых представляют институты гражданского общества. Преувеличение со стороны власти самоуправленческих функций гражданского общества и недооценка его контрольных функций над властью является одной из причин слабой заинтересованности граждан в формировании гражданского общества.

Таким образом, политическое управление, осуществляющее рационально властью и оппозицией, обеспечивается рядом факторов, такими как: ясное определение целей развития; развитое гражданское общество; прогрессивная правовая база, отражающая современную ступень развития общества и его прогрессивную перспективу; сильная социальная политика; учет традиций, цивилизационных особенностей, объединяющих все общество идеями, приемлемыми для всего народа или его большинства не мифологизированная идеология; национальная внешняя политика, геополитика и т.д.

Литература:

1. Государство, право, и управление. - Москва, 2001.
2. Кратология или система наук о власти. - Москва, 1999.
3. Măgureanu I. Politologia în fața secolului XXI. - București, 1997.
4. Saca V. Interese politice și relații politice: dimensiuni tranzitorii. - Chișinău, USM, 2002.
5. Философия власти. Под. ред. В.В.Ильина. - Москва, МГУ, 1993.
6. Халипов В.Ф. Введение в науку о власти. - Москва, 1996.
7. Управление в социальных и экономических системах. - Минск, 1999.
8. Управление социально-экономическим развитием России: концепции, цели, механизмы. - Москва, 2002.
9. Козиков И и другие. Государственное управление в контексте отношений власть –оппозиция», в сборнике "Puterea și opozitia în contextul managementului politic". Iași, 2005.

Recomandat spre publicare: 22.07.2014.

ЗАЩИТА ПРАВ ПОТРЕБИТЕЛЕЙ ПОСРЕДСТВОМ БЕЗОПАСНОСТИ ПРОДУКТОВ В УСЛОВИЯХ ЕВРОИНТЕГРАЦИИ

Олеся ПЛОТНИК,

Кандидат юридических наук, преподаватель,
Молдавский Государственный университет.

E-mail: plotnicolesea@yahoo.com

ABSTRACT: One of the directions of the consumers is to inform and educate them, which plays an important role in shaping the legal culture of society. Thus, consumer information and education is one of the most important areas to protect their rights and not occupy last place in the formation of public education in the legal field. An important role in informing and educating consumers play, of course, laws and normative acts containing provisions relating to the directions of the state policy in the field of consumer protection.

Key words: consumers, traders, education, information, protection, products.

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

АБСТРАКТ: Одним из направлений потребителей является информировать и просвещать их, который играет важную роль в формировании правовой культуры общества. Таким образом, информация для потребителей и образование является одним из важнейших направлений в защите их прав и не занимают последнее место в формировании общественного образования в правовом поле. Важную роль в информировании и просвещении потребителей играют, конечно, законы и нормативные акты, содержащие положения, касающиеся направлений государственной политики в области защиты прав потребителей.

Ключевые слова: потребитель, экономический агент, образование, информация, защита, продукты.

Введение

Законодательство в области пищевой продукции направлено на реализацию свободного оборота продуктов питания, изготовленных или реализованных на рынке в соответствии с принципами и общими требованиями, установленными законодательством. При разработке и принятии законодательства в области пищевой продукции за основу берутся существующие международные стандарты, за исключением тех случаев, когда они неэффективны или не подходят к основным средствам достижения целей пищевого законодательства.

Главной целью является, конечно, обеспечение высокого уровня защиты здоровья и жизни потребителей. Законодательство основывается на анализе рисков, которые могут возникнуть вследствие использования того или иного продукта. Оценка риска, в свою очередь, основывается на имеющейся научно-технологической информации и реализуется согласно принципам независимости, объективности и прозрачности.

Принцип независимости - это основополагающее начало, которое основывается на том, что решения, касающиеся оценки риска должны быть приняты абсолютно самостоятельно теми органами, которые компетентны в данном вопросе, без вмешательства кого-либо со стороны.

Принцип объективности - это основополагающее начало, которое ориентировано на понимание только той информации, которая должна быть обработана, не учитывая какие-либо личные или общественные интересы.

Принцип прозрачности - это основополагающее начало, которое направлено на предоставление, как потребителям, так и экономическим агентам полной достоверной информации об оценке рисков, предполагая ее открытость и доступность.

Управление рисками «берет» во внимание результаты оценки риска и других факторов, которые имеют отношение к управлению рисками и к принципу предосторожности в целях достижения общих целей «пищевого» законодательства.

Законодательство в области пищевой продукции направлено на защиту интересов потребителей и на предоставлении необходимой информации для того, чтобы осознанно выбирать продукты, которые они потребляют, и на стремлении предотвратить:

- 1) недобросовестные практики;
- 2) фальсификация продуктов питания;
- 3) любые практики, которые могут привести к заблуждению потребителей.

Разработка, оценка и изменение законодательства в области пищевых продуктов должно происходить в открытой и прозрачной форме для потребителей.

Когда имеются разумные основания полагать, что продукты питания могут предоставлять некоторую опасность для здоровья потребителей, соответствующие органы должны применить необходимые меры, а в случае необходимости в зависимости от характера, тяжести и длительности этого риска – информировать общественность о возможном риске для здоровья и жизни и о принятых мерах по уменьшению или устранению этого риска. Для достижения продовольственной безопасности должны быть соблюдены следующие требования:

- 1) продукты не должны быть размещены на рынке, если есть информация о том, что они не являются безопасными;
- 2) продукты считаются небезопасными, если они вредны для здоровья или непригодны для потребления человеком;

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

3) для того чтобы определить, является ли тот или иной продукт небезопасным, необходимо учитывать естественные условия использования продукта на каждом этапе производства, переработки или распределения, а также информацию, предназначенную для потребителей, включая информацию на этикетке или общую информацию, предоставленную потребителям, об избегании определенных неблагоприятных последствий для здоровья и жизни, вызванные определенным продуктом или целой категорией;

4) для того чтобы определить, является ли продукт вредным для здоровья, необходимо иметь в виду не только возможные последствия на ныне потребляющего потребителя, но и последствия, которые могут отразиться на здоровье будущего поколения, то есть, которые могут привести к мутационным действиям;

5) для того чтобы определить, является ли продукт непригодным для потребления человеком, следует обратить внимание – непригодность произошла вследствие причин загрязнения, вызванных внешними факторами или нет, из-за изменения состава, ухудшения качества или распада составляющих компонентов;

6) в случае если один из продуктов является небезопасным, а он, в свою очередь является частью целой партии продуктов питания, то считается, что и вся партия продуктов небезопасна для потребителей;

7) те продукты, которые соответствуют требованиям, установленным законодательством, считаются безопасными для потребителей.

Продовольственная проблема была и остается одной из основных проблем во всем мире, как из-за неполноценного питания, так и вследствие потребления некачественных небезопасных продуктов, которые приводят к негативным последствиям для здоровья и жизни потребителей. В нынешнее время во всем мире наблюдается «живая» забота государства о здоровье потребителей, которая отражается в правилах и условиях безопасности продуктов питания. Общеизвестно, что именно производство продуктов питания представляет собой наибольший риск, ведь «мы – это то, что мы едим» (Поль Брэгг). Определение рисков, которые тесно связаны с источниками питания, или, которые могут отрицательно повлиять на здоровье потребителей, сейчас является одной из главных проблем, к которой все еще не могут подобрать правильного решения. Безопасность и риски продуктов питания определяются сроками их потребления, что представляет собой отсутствие вреда для здоровья потребителей, которые потребляют определенный продукт, соответствующий установленным требованиям и стандартам качества.

Любой риск представляет собой вредность, отрицательный фактор для здоровья потребителей, который приводит к определенным «недостаткам» в состоянии здоровья человека. Для того чтобы рассматривать производство продуктов питания со стороны возможных рисков, необходимо взять во внимание каждый этап производства того или иного товара, потому что риск может возникнуть в любой момент.

Безопасность продуктов подразумевает гарантию того, что они не будут в период использования товара и после этого вызывать неблагоприятные последствия, как для здоровья, так и для жизни потребителей в целом. Риски могут быть различной природы:

- 1) биологической;
- 2) химической;
- 3) физической, то есть той, которая может поставить под угрозу безопасность продуктов питания

Биологические риски тесно связаны с живой материей, и как представители выступают различные микроорганизмы. Таким образом, к биологическим рискам можно отнести следующие:

- a) бактериальные риски;
- b) вирусные риски;

- в) риски, связанные с плесенью;
- г) риски, связанные с паразитами.

Один из основных вопросов, связанных с биологическими рисками, касается того, что продукты питания являются источником развития и размножения для микроорганизмов. Благодаря питательной среде, которая содержится в продуктах питания, происходит размножение бактерий. Вследствие этого большинство профилактических мероприятий направлено на борьбу с уничтожением благоприятной среды для развития и размножения микроорганизмов в продуктах питания.

В нынешнее время производство продуктов не обходится без использования различных химических веществ, которые добавляются в продукты для улучшения их свойств (например, для цвета, внешнего вида, аромата, вкуса, запаха) для привлечения потребителей. Другие вещества предназначены для продления срока годности и носят название консервантов. Все эти вещества известны как пищевые добавки. Их использование при производстве того или иного продукта находится под контролем безопасности. Те продукты, которые имеют в своем составе пищевые добавки, подвергаются лабораторным исследованиям. Данная группа химических веществ обеспечивает не только «высокое качество» продуктов, но и привлекательность для потребителей, что приводит к необратимому метаболизму в человеческом организме, поэтому их наличие и количество находится под четким контролем.

Несоблюдение условий гигиены и недостаточные знания последствий использования пищевых добавок для здоровья потребителей может привести к изменению безопасности продукта и превращению его в продукт, содержащий химический риск.

Кроме таких химических веществ, которые «добровольно» добавляются в продукты питания, существуют и такие химические вещества, которые нецеленаправленно туда попадают, посредством случайно загрязненных ингредиентов.

Для того чтобы использовать пищевые добавки, нужно всегда помнить о том, что чрезмерное их использование приводит к повышению токсичности продукта. При этом использование пищевых добавок должно быть четко указано на упаковке в соответствии с правовыми и предельно допустимыми нормами.

Итак, химики, с одной стороны, намеренно добавляют в продукты питания для улучшения их свойств, чтобы сделать их более привлекательными для потребителей, при этом их наличие может быть не обозначено на упаковке продукта, так как содержат высокий уровень токсичности и могут привести к нежелательным последствиям для здоровья человека. Но эти химические вещества могут быть и естественными компонентами того или иного продукта, которые должны быть удалены из-за их негативного воздействия на здоровье, к таким веществам можно отнести гистамин, грибные токсины, антивитамины и т.д.

В иных случаях нежелательные химические вещества могут попасть в продукты питания из внешней загрязняющей среды. Ярким примером может послужить применение в сельском хозяйстве пестицидов, использование ненадлежащего транспортного средства при перевозке продуктов.

Физические риски представляют собой наличие в продуктах питания различных физических тел, твердых частиц, которые могут принести угрозу здоровью и жизни потребителей и, по сути, не должны быть в продуктах питания. Примерами таких элементов могут послужить «элементы», привнесенные сотрудниками (будь то булавки, кольца, волосы, ногти, осколки стекла, а иногда и части рабочих инструментов).

Выводы:

Таким образом, в нынешнее время в большинстве продуктов используются достаточно дешевые и непроверенные химические вещества, которые обозначаются различными выражениями («идентичный натуральному», «усилитель вкуса и цвета» и т.д.). И заметим, что

стоимость таких продуктов совсем невысока, а за своё невнимание и безразличие мы расплачиваемся своим здоровьем или даже жизнью.

Литература:

1. Кирилловых А. А. Защита прав потребителей. Вопросы правового регулирования. – Москва: Деловой двор, 2012
2. Филюкова Е. Права потребителей. – Москва: Омега – Л, 2004, 50 с.
3. Гущина К.О. Права потребителя при покупке товаров и оказании услуг: практическое пособие. - Москва: Дашков и К°, 2011
4. Гусятникова Д.Е. 10 основных ситуаций защиты прав потребителей при покупке товаров. - Москва: Дашков и К°, 2007,
5. Закревский В. В. Безопасность пищевых продуктов и биологически активных добавок к пище. Практическое руководство. – Москва: ГИОРД, 2004
6. Шелищ П.Б., Мясин Е.Б. Права потребителя: как защитить себя в конкретных жизненных ситуациях? – Москва: 2012

Recomandat spre publicare: 22.07.2014.

CONSIDERAȚII GENERALE PRIVIND CARTA EUROPEANĂ A CERCETĂTORULUI ȘI CODUL DE CONDUITĂ PENTRU RECRUTAREA CERCETĂTORILOR

Elena CUȘCA

doctorand, lector universitar USEM

ecusca@gmail.com

Abstract: In March 2005 the European Commission adopted a European Charter for Researchers and a Code of Conduct for the Recruitment of Researchers. The Charter and Code are aimed at researchers in both the public and private sectors, as well as their employers and funders. Their implementation forms part of the European Union's strategy for improving the attractiveness of research careers, which is seen as crucial to its aim of stimulating economic growth in Europe. The European Charter for Researchers addresses the roles, responsibilities and entitlements of researchers and their employers or funding organisations. It aims at ensuring that the relationship between these parties contributes to successful performance in the generation, transfer and sharing of knowledge, and to the career development of researchers. The Code of Conduct for the Recruitment of Researchers aims to improve recruitment, to make selection procedures fairer and more transparent and proposes different means of judging merit: Merit should not just be measured on the number of publications but on a wider range of evaluation criteria, such as teaching, supervision, teamwork, knowledge transfer, management and public awareness activities.

Key words: scientific research, european research area, european charter for researchers, code of conduct for the recruitment of researchers.

Rezumat: La 11 martie 2005 prin Recomandarea Comisiei Europene (CE) a fost adoptată Carta europeană a cercetătorului și Codul de conduită pentru recrutarea cercetătorilor. Documentul face parte dintr-o serie de măsuri ale unei strategii menite să întărească potențialul uman de cercetare din UE în vederea atingerii obiectivului de construire a unei societăți bazate pe cunoaștere în Europa, astfel încât să se stimuleze creșterea economică și productivitatea și să se întărească în continuare coeziunea socială. Carta este un ansamblu de principii generale și de condiții de bază care specifică rolurile, responsabilitățile și prerogativele cercetătorilor și angajatorilor și/sau finanțatorilor cercetătorilor. Codul de conduită constă într-un ansamblu de principii generale și de condiții de bază care ar trebui să fie aplicate de către angajatori și/sau finanțatori atunci când aceștia numesc sau recrutează cercetători.

Cuvinte cheie: cercetare științifică, spațiul european de cercetare, carta europeana a cercetătorului, cod de conduită pentru recrutarea cercetătorilor.

Introducere

Prin aderarea altor state la Uniunea Europeană crearea unor politici commune care să asigure dezvoltarea Uniunii Europene a devenit tot mai necesară. Asigurarea și dezvoltarea unei politici

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚIFICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

europeene comune în domeniul cercetării și al științei este un obiectiv important al integrării europene. Aceasta se bazează pe o coordonare reală a politicilor statelor membre în domeniul cercetării și definește proiecte de interes european în toate domeniile având ca obiectiv principal consolidarea bazei științifice și tehnologice a industriei europene.

Cercetarea științifică este una dintre activitățile cele mai pretențioase din punct de vedere intelectual. Prin urmare este rezultatul activității multor oameni care își comunică rezultatele și își bazează eforturile pe cunoștințele deja dobândite și devenite bun comun al umanității. Respectiv, a apărut necesitatea elaborării unor norme și reguli care să fie în stare să prevină apariția unor erori voite sau nevoite, încercări de fraudă sau mistificare a datelor obținute, comunicate sau publicate, conflicte de interes între cercetători sau între aceștia și sponsorii subiectului de cercetare, care ar putea prejudicia încrederea oamenilor în producția științifică și a căilor sale de dezvoltare. Existența resurselor umane suficiente și bine dezvoltate în cercetare-dezvoltare este crucială pentru avansul cunoașterii științifice și progresul tehnologic, pentru ameliorarea calității vieții, asigurarea bunăstării cetățenilor europeni și întărirea competitivității în Europa.

Scopul studiului este să ofere o privire de ansamblu asupra două documente care reprezintă elemente-cheie ale politicii Uniunii Europene și vizează creșterea atraktivității profesiei de cercetator, privită ca o componentă esențială a strategiei de stimulare a dezvoltării economice și ratei de angajare a forței de muncă de înaltă calitate la nivel European - *Carta Europeană a Cercetătorului și Codul de conduită pentru recrutarea cercetătorilor*.

Rezultate și discuții:

Reglementări la nivel comunitar cu privire la rolurile și responsabilitățile cercetătorilor, angajatorilor și finanțatorilor acestora, precum și modalităților prin care recrutarea poate fi făcută mai echitabilă și mai transparentă au fost prevăzute de către Comisia Europeană în Recomandarea 2005/251/CE care conține ca anexă două documente *Carta Europeană a Cercetătorului și Codul de conduită pentru recrutarea cercetătorilor*. Reglementările fac parte dintr-o serie de măsuri menite să întărească potențialul uman de cercetare din Uniunea Europeană în vederea atingerii obiectivului de construire a unei societăți bazate pe cunoaștere în Europa, astfel încât să se stimuleze creșterea economică și productivitatea și să se întărească în continuare coeziunea socială.

Carta europeană a cercetătorului prevede un ansamblu de principii generale și condiții de bază care specifică rolurile, responsabilitățile și prerogativele cercetătorilor și angajatorilor și/sau finanțatorilor cercetătorilor.

Ea are ca obiectiv asigurarea relațiilor între cercetători și angajatori sau finanțatori pentru favorizarea reușitei în ceea ce privește producția, transferul și difuzarea cunoștințelor și a dezvoltării tehnologice precum și dezvoltarea carierei cercetătorilor. Recunoaște de asemenea valoarea tuturor formelor de mobilitate ca mijloc de îmbunătățire a dezvoltării profesionale a cercetătorilor.

În mod specific, actul vizează toți cercetătorii din Uniunea Europeană, în toate etapele carierei lor și acoperă toate domeniile de cercetare din sectorul public și privat, independent de natura angajamentului sau funcției lor [1], de statutul juridic al angajatorului sau de tipul organizației sau instituției în care se efectuează lucrările. Domeniile care vizează această activitate țin de „cercetări fundamentale”, „cercetări strategice”, „cercetări aplicate”, „dezvoltări experimentale” și „transferul de cunoștințe”, inclusiv inovarea și activitățile de consiliere, de supervizare și de învățământ, administrarea cunoașterii și a drepturilor de proprietate intelectuală, exploatarea rezultatelor cercetării sau jurnalismul științific.

În sensul documentului vizat, *cercetători sunt specialiști care lucrează la conceperea sau la crearea de cunoștințe, produse, procedee, metode și sisteme noi și la administrarea proiectelor aferente*. Astfel, pentru definirea acestui concept s-a recurs la definiția lui Frascati [2], care este recunoscută și acceptată la nivel international.

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚIFICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

Prin urmare, calitatea de *angajator* privește toate instituțiile publice sau private care angajează cercetători pe bază de contract sau care îi primește în virtutea altor tipuri de contracte sau numiri, în special fără relații financiare directe. Ultimul caz se referă în mod deosebit la institutele de învățământ superior, departamentele facultăților, laboratoarele, fundațiile sau organismele private în care cercetătorii se formează pentru cercetare sau efectuează activitatea lor de cercetare pe baza unei finanțări terțiere.

Termenul de *finanțatori* face referință la toate organismele care furnizează o finanțare (inclusiv tratamentele, prețurile, subvențiile și bursele) institutelor de cercetare publice sau private, în special institutelor de învățământ superior.

În conformitate cu Carta cercetătorii ca și angajatorii și/sau finanțatorii au obligația primordială să se asigure că ei respectă exigențele legislației naționale, regionale sau sectoriale respective. Atunci când cercetătorii beneficiază de un statut și de drepturi mai favorabile, în anumite privințe, decât celea prevăzute în Cartă, dispozițiile acesteia din urmă nu trebuie invocate pentru a nu restrângă statutul și drepturile deja obținute.

În ceea ce privește *Codul de conduită pentru recrutarea cercetătorilor*, documentul constă într-un ansamblu de principii generale și de condiții de bază care ar trebui să fie aplicate de către angajatori și/sau finanțatori atunci când aceștia numesc sau recrutează cercetători. Aceste principii și condiții de bază garantează respectul valorilor precum transparența procesului de recrutare și egalitatea tratamentului tuturor candidaților, în special în perspectiva stabilirii unei piețe europene a muncii atractive, deschisă și durabilă pentru cercetători. Ele sunt complementare principiilor și condițiilor de bază descrise în Carta europeană a cercetătorului.

În fine, cercetătorii ca și angajatorii și finanțatorii care aderă la atât la Cartă cât și la Codul de conduită trebuie să respecte drepturile fundamentale și principiile recunoscute de *Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene* [3].

În cele ce urmează ne vom opri succint supra unor principii și condiții care urmează a fi aplicate cercetătorilor, angajatorilor și finanțatorilor și care sunt identificate de Cartă și Codul de conduită.

Libertatea de a cerceta

Cercetătorii trebuie să-și axeze lucrările lor de cercetare pe binele omenirii și pe extinderea frontierelor cunoașterii științifice, bucurându-se de liberatea de gândire și expresie precum și de libertatea de a alege metodele, care să le permită rezolvarea problemelor, conform practicilor și principiilor etice recunoscute.

Cercetătorii trebuie totuși să recunoască limitele acestei libertăți susceptibile de a decurge din circumstanțe particulare de cercetare (în special în planul supervizării, orientării și gestiunii) sau din constrângerile operaționale, de exemplu pentru rațiuni de buget sau infrastructură sau, în mod deosebit, în sectorul industrial, pentru rațiuni de protecție a proprietății intelectuale. Aceste limite nu trebuie totuși să se opună practicilor și principiilor etice recunoscute, la care cercetătorii trebuie să adere.

Principii etice

Cercetătorii trebuie să adere la practicile etice recunoscute și la principiile etice fundamentale aplicabile în disciplinele lor ca și la normele etice prevăzute de diferite coduri etice naționale, sectoriale sau instituționale.

Integritatea morală în cercetarea științifică și în publicarea rezultatelor este esențială pentru avansarea în cunoaștere și, ca urmare, începând cu anul 1960, lucrările academice în etică, trăind chestiuni practice sau aplicate, au cunoscut o dezvoltare deosebită. Majoritatea statelor UE au introdus o declarație a valorilor sau un cod de conduită. Un cod de conduită poate fi privit ca o declarație a valorilor extinsă care transformă valorile în practică. În majoritatea cazurilor, codul de conduită reafirmă și elaborează valorile și principiile deja integrate în legislație.

Responsabilitatea profesională

Cercetătorii se asigură că lucrările lor de cercetare sunt utile societății și nu reproduc cercetări efectuate anterior. Trebuie să evite orice tip de plagiat și să respecte principiul proprietății intelectuale și al proprietății comune a datelor în cazul cercetării efectuate în colaborare cu unul sau mai mulți conducători de teză/stagiu și/sau alți cercetători. Necesitatea de a valida observațiile noi demonstrând că experiențele sunt reproductibile nu ar trebui interpretată ca un plagiat, cu condiția ca datele supuse confirmării să fie explicit citate.

Obligațiile contractuale și legale

Cercetătorii sunt obligați să cunoască reglementările naționale, sectoriale sau instituționale, care impun condițiile de formare și de lucru. Aceasta cuprinde reglementările în materia dreptului de proprietate intelectuală, exigențele și condițiile oricărui sponsor sau finanțator, independent de natura contractului lor. Cercetătorii aderă la aceste reglementări furnizând rezultatele cerute (de exemplu teză, publicații, brevete, rapoarte, dezvoltare de produse noi etc.) aşa cum este stipulat în condițiile contractului sau documentului echivalent.

Bunele practici în sectorul de cercetare

Cercetătorii trebuie să adopte oricând metode de lucru sigure, conforme legislației naționale și în special să garanteze sănătatea și securitatea și surmontarea consecințelor catastrofelor legate de tehnologia informației, de exemplu stabilind strategiile corespunzătoare. De asemenea ei trebuie să cunoască exigențele legale naționale privind protecția datelor și protecția confidențialității.

Angajamentul față de societate

Cercetătorii ar trebui să supravegheze ca activitățile lor de cercetare să fie aduse la cunoștința societății în așa fel ca ele să fie înțelese de toți, îmbunătățind astfel înțelegerea științei de către societate. Angajamentul direct cu marele public va ajuta pe cercetători să înțeleagă mai bine interesul societății pentru prioritățile științei și tehnologiei, precum și preocupările sale.

Recunoașterea profesiei

Toate persoanele angajate într-o carieră de cercetare trebuie recunoscuți ca profesioniști și să fie tratați ca atare. Această recunoaștere începe la debutul carierei lor, adică la ciclul III, și include toate nivelele, independent de clasificarea lor la nivel național (de exemplu: angajat, student în ciclul III, doctorant, bursier titular al unui doctorat, funcționar etc.).

Ne-discriminarea

Angajatorii și/sau finanțatorii nu trebuie să aplică discriminări între cercetători pe bază de sex, vârstă, origine etnică, națională sau socială, religie sau credință, orientare sexuală, limbă, handicap, opinie politică, situație socială sau economică.

Mediul cercetării

Angajatorii și finanțatorii asigură crearea unui mediu de cercetare corespunzător, să ofere echipamente, instalații și posibilități cele mai adecvate, în special pentru colaborarea la distanță prin intermediul rețelelor de cercetare, și să asigure respectarea reglementărilor naționale sau sectoriale referitoare la sănătatea și securitatea în cercetare.

Stabilitatea și continuitatea de angajare

Angajatorii și/sau finanțatorii urmăresc ca munca cercetătorilor să nu fie minată de instabilitatea contractelor de muncă și ar trebui deci să se angajeze în măsura posibilului să amelioreze stabilitatea condițiilor de lucru pentru cercetători. Aceasta vizează să se evite ca lucrătorii pe durată determinată să fie tratați de o maniera mai puțin favorabilă față de lucrătorii pe durată nedeterminată comparabili, să prevină abuzurile decurgând din utilizarea contractelor pe durată determinată succesive, să amelioreze accesul la formare pentru lucrătorii pe durată determinată și să asigure ca lucrătorii pe durată determinată să fie informați asupra posturilor cu durată nedeterminată vacante [4].

Echilibrul între sexe

Angajatorii și/sau finanțatorii ar trebui să țină cont de asigurarea unui echilibru reprezentativ între barbați și femei la toate nivelele personalului, inclusiv la nivelul conducătorilor de teză/stagiu și a administratorilor. Acest echilibru poate fi obținut cu ajutorul unei politici de egalitate de șanse în

momentul recrutării și în etapele ulterioare ale carierei, fără ca aceasta să afecteze criteriile calității și competenței.

Punerea în valoare a mobilității

Angajatorii și/sau finanțatorii trebuie să recunoască valoarea mobilității geografice, intersectoriale, interdisciplinare, transdisciplinare și virtuale, ca și pe aceea a mobilității între sectorul public și cel privat, ca fiind un mijloc important de creștere a nivelului științific și de dezvoltare profesională în toate etapele carierei unui cercetător. În consecință, ei ar trebui să stabilească astfel de opțiuni în strategia de dezvoltare a carierei, pentru a valorifica și recunoaște orice experiență de mobilitate în sistemul lor de progres/evaluare a carierei.

Aceasta necesită de asemenea crearea instrumentelor administrative indispensabile pentru a permite transferabilitatea burselor și a dispozițiilor în materie de securitate socială, conform legislației naționale

Accesul la formarea pentru cercetare și la dezvoltarea continuă

Angajatorii și/sau finanțatorii ar trebui să supravegheze ca tuturor cercetătorilor, în toate etapele carierei lor și independent de situația lor contractuală, să li se ofere oportunități de dezvoltare profesională și de ameliorare a capacitații lor de inserție profesională având acces la măsurile de dezvoltare continuă a priceperii și competențelor.

Aceste măsuri este necesar să facă obiectul unei evaluări regulate în scopul de a determina în ce masură sunt accesibile, puse în aplicare și eficiente pentru ameliorarea abilității, competenței și capacitații de inserție profesională.

Drepturile de proprietate intelectuală

Angajatorii și finanțatorii ar trebui să supravegheze ca cercetătorii, în toate etapele carierei lor, să beneficieze de exploatarea (dacă este cazul) a rezultatelor activității lor de cercetare-dezvoltare, grație unei protecții juridice și în special printr-o protecție adecvată a drepturilor de proprietate intelectuală, inclusiv drepturile de autor.

Politicele și practicile urmează să specifice ce drepturi revin cercetătorilor și/sau după caz, angajatorilor lor sau altor părți, inclusiv organizațiilor comerciale sau industriale externe după eventualele dispoziții ale acordurilor specifice sau altor tipuri de acorduri.

Participarea la organele de decizie

Angajatorii și finanțatorii ar trebui să recunoască că este legitim, și chiar de dorit, ca cercetătorii să fie reprezentați în organele corespunzătoare de informare, de consultare și de decizie din instituțiile pentru care ei lucrează, în scopul protejării și promovării intereselor individuale și collective în calitate de profesioniști și să contribuie activ la funcționarea instituției.

Recrutarea

Angajatorii și/sau finanțatorii ar trebui să stabilească procedurile de recrutare deschise, eficace, transparente, favorabile, comparabile la scară internațională, și adaptate tipurilor de posturi publicate. Anunțurile ar trebui să dea o descriere extinsă a cunoștințelor și competențelor cerute și nu ar trebui să fie atât de specializate încât să descurajeze pe posibili candidați. Angajatorii ar trebui să includă o descriere a condițiilor de muncă și a drepturilor, cuprinzând și perspectiva de dezvoltare în carieră. În afară de aceasta, perioada de timp care separă publicarea ofertei de lucru sau de apel la candidaturi și data limită de răspuns trebuie să fie realistă.

Transparența

Este necesar ca candidații să fie informați, înaintea selecției, despre procesul de recrutare și despre criteriile de selecție, despre numărul de posturi disponibile și despre perspectivele de dezvoltare în carieră. La ieșirea din procesul de selecție, ei ar trebui deasemenea să fie informați asupra punctelor tarzi și slabe ale candidaturii lor.

Aprecierea meritului

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚIFICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

Procesul de selecție trebuie să ia în considerație totalitatea experienței dobândite de candidați. Concentrându-se asupra potențialului global ca cercetători, el trebuie deosemenea să țină cont de creativitatea lor și de gradul lor de independență.

Aceasta înseamnă că meritul ar trebui să fie judecat atât pe plan calitativ cât și pe plan cantitativ, punând accentul pe rezultatele remarcabile obținute într-un parcurs profesional diversificat și nu numai pe numărul de publicații. În consecință, importanța indicatorilor bibliometriici ar trebui să fie corect ponderată în cadrul unui evantai mai larg de criterii de evaluare, precum instruirea, supervizarea, munca de echipă, transferul de cunoștințe, administrarea cercetării, inovarea și activitățile de sensibilizare a publicului. Pentru candidații proveniți din sectorul industrial, o atenție deosebită ar trebui acordată contribuției la brevete, activității de dezvoltare sau invenții.

Recunoașterea experienței de mobilitate

Orice experiență de mobilitate, de exemplu: o perioadă de sedere într-o altă țară/regiune sau într-o altă instituție de cercetare (publică sau privată), sau o schimbare de disciplină sau de sector, fie în cadrul formării initiale de cercetare fie într-un stadiu ulterior al carierei de cercetător, sau chiar o experiență de mobilitate virtuală, ar trebui să fie considerată ca o contribuție prețioasă la dezvoltarea profesională a cercetătorului.

Recunoașterea calificărilor

Angajatorii și/sau finanțatorii ar trebui să prevadă evaluarea corespunzătoare a calificărilor universitare și profesionale a tuturor cercetătorilor, inclusiv calificările non-formale, mai ales în contextul mobilității internaționale și profesionale. Ei ar trebui să se informeze și să dobândească o înțelegere completă a regulilor, a procedurilor și a normelor care definesc recunoașterea acestor calificări și, în consecință, să exploreze dreptul intern în vigoare, convențiile și regulile specifice cu privire la recunoașterea acestor calificări pe toate căile disponibile.

Concluzii:

Perioada de după adoptarea Strategiei de la Lisabona a Uniunii Europene este caracterizată de o activitate politică pentru realizarea reformelor în scopul promovării excelenței în cercetare. Aceste reforme includ organizarea cooperării la diferite nivele, coordonarea politicilor naționale și europene, încurajarea formării unor rețele de echipe în cercetare și creșterea mobilității indivizilor și ideilor în scopul îmbunătățirii competitivității statelor membre etc. În timp, atât metodele de selectare, cât și instituțiile responsabile s-au dezvoltat, iar cercetarea s-a transformat într-un obiectiv care presupune o cooperare tot mai strânsă din partea statelor membre ale Uniunii Europene.

Prin urmare, astăzi cercetarea științifică este un element cheie al Strategiei Europa 2020, dar și o inițiativă de creare a unei „Uniuni a inovării”, care are ca scop să garanteze că produsele și serviciile bazate pe cunoștințe contribuie substanțial la creșterea și crearea de locuri de muncă [5].

Îmbunătățirea reglementărilor curente și a practicilor administrative este un domeniu prioritar în vederea promovării performanței în domeniul cercetării și menținerii unei comunități științifice sănătoase în cadrul Uniunii Europene.

Referințe bibliografice:

1. Cercetătorii în spațiul european al cercetării: o profesie, cariere multiple COM(2003) 436 <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52003DC0436>
2. Practică de standard practic pentru supravegherea cercetării și dezvoltării experimentale, Manual Frascati OCDE, 2002, pag.92
3. Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=OJ:C:2007:303:TOC>
4. Acordul-cadru între CES, UNICE și CEEP asupra muncii cu durată determinată, Directiva 1999/70/CE <http://eur-lex.europa.eu>
5. Europe 2020 Flagship Initiative Innovation Union. COM (2010) 546 final- http://ec.europa.eu/research/innovation-union/pdf/innovation-union-communication_en.pdf

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚIFICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

DEFINITION OF AGGRESSION AND AGGRESSOR IN THE RELATIONS BETWEEN STATES

Dumitru VIERIU

*Univ. Conf. the University of European Studies in Moldova,
Bucharest bar attorney*

Eufemia VIERIU

*Univ. Conf. the University of European Studies in Moldova,
Bucharest bar attorney*

The definition of aggression adopted by the United Nations General Assembly (Resolution 3314/XXIXA) of 12.14.1974 establishes the principle according to which no territorial acquisition, resulting from an aggression, is legal and therefore should not be acknowledged.

The first attempts to present the content of this notion date back to the time of the Romans, the term itself having as basis the verb „aggreditor”, which in Latin had the meaning „to perform an action”, „to do something targeting a certain goal”.

In the modern era, the defensive alliance treaties – such as those in the 19th century – often obligated to signatories that, in case either contracting party would be the victim of an aggression, all the other parties to consider themselves attacked and, therefore, to resort to defense or self-defense.

Especially after the First World War, the issue arose to distinguish between among the states in conflict, the one that first illicitly resorted to force, from the one is legitimate defense, to make a clear distinction between the aggressor and the victim.

In article 213 of the Treaty of Versailles the ground is first laid for the basis of the concept according to which the state that attacks first must be punished.

The definition of aggression first emerged when the draft of the Treaty for mutual assistance of 1923 was drafted, but in year 1924 in the Geneva Protocol for the peaceful resolution of international conflicts of 10.02.1924, the aggression war is classified again as international crime, and the aggressor is the state that refuses the procedures established in the League Pact for solving conflicts (art. 10).

The ideas of the Protocol and of the Treaty are mentioned again in the agreements of Locarno, 10.16.1925. Year 1928 marks the adoption of the Briand - Kellogg Pact, by means of which resorting to war as a means to solve international conflicts is forbidden.

Thus, starting from the Soviet proposal, presented in the General Commission of the Disarming Conference of 02.06.1933, proposal also supported by the minister of foreign affairs of Romania, N. Titulescu, the Act regarding the definition of aggression was elaborated, but it could not be adopted due to the opposition expressed by England, Germany and Italy.

Only within the World Economic Conference in London, in the same year, the first international agreements regarding the definition of the aggressor were concluded. Thus, the state that first exercises acts of armed force, actual armed hostilities which constitute direct and manifest material acts directed towards another state, listed in the definition of aggression. Aggression violates the principles and regulations of international law which guarantees the territorial integrity, independence, sovereignty of not meddling in the internal affairs of another state, the right of each people to decide its own destiny.

During the Second World War, the issue of defining aggression was raised again in the Dumbarton Oaks and San Francisco Conferences. The term was used in the UN Charter as had been the case with the Pact of the League of Nations.

The Statute of the Nuremberg Tribunal, adopted in London on August 8th, 1945, does not specify what is understood by aggression, but this did not prevent the members of the government of the 3rd

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚIFICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

Reich to be tried and convicted for committing the acts of planning, preparing, initiating or leading an aggression war.

According to Resolution 378 of the UN General Assembly, the definition of aggression was sent to the UN International Law Commission, where it was debated until 1952, without being able to elaborate a text accepted by the UN members.

In year 1959, the UN General Assembly adopted Resolution 1181 (XIV), and in year 1967 UN General Assembly adopted Resolution 2330 (XXII) through which a committee of 35 members was established. This committee adopted by consensus, in April 1974, the next “Definition of armed aggression” accepted in the same year by the UN General Assembly (Resolution 3314 (XXIX)) to attempt to justify aggressive acts of the imprecision of certain provisions of the UN Charter.

The definition of aggression is composed of a Preamble and a disposition part (8 art.) in which are comprised the constitutive elements of aggression armed.

In the disposition is indicated that „aggression is the use of armed force by a state against the sovereignty, territorial integrity or political independence of another state, incompatible with the UN Charter”.

The state that first resorted to armed force, in contradiction with the Charter provisions, committed an act of aggression, sufficient „prima facie” proof regarding the classification as aggressor.

In article 3 there are listed the typical cases of aggression, such as: the invasion or attack of the territory of another state, bombing, harbor blockade by the armed forces of another state. The act of aggression brings forth international liability.

Any territorial acquisition must be considered „nule de initio”. The individual or collective defense can be taken on the basis of a decision of the Security Council regarding the triggering of the international action for the constraint of the aggressor.

On the basis of those shown in the introduction, I will illustrate and develop the main aggressions of a state against another state, starting with the Briand Kellogg Pact of year 1928.

After Hitler's coming into power on January 30th, 1933, in Germania, in the inter-war period a recrudescence and an immense appetite regarding the aggression of one state upon another is triggered.

The first victim is Austria, which on March 11th, 1938, one day before holding its plebiscite, is occupied and incorporated to fascist Germany, proclaiming the Anschluss. This was the first aggression on the European Continent. But in Asia, on September 18th, 1931, occurred the armed aggression of Japan against China. Japan's Aggression against China constituted the moment when the League of Nations, unable to stop this first serious crisis in international relations, which lead to the decline of the League of Nations, in fact Japan leaving the League of Nations on March 24th, 1933.

The second big armed aggression was that of Italy against Ethiopia, occurred between November 23rd and December 5th, 1934.

Through the failure of the disarming conference 1932-1934 and the withdrawal from the League of nations by Japan and Germany in 1933, the order created by the peace treaties of Versailles was destroyed, treaties with respect to which England and France, the guarantors of the system established through these treaties, opposed a policy of surrender and settlement with the aggressors, which finally lead to these two guarantor countries ending up crushed and stepped upon by the aggressors tolerated in exchange for minor and obscure interests.

Thus, on September 1st, 1939, Germany attacked Poland, starting World War II. Prior to this act of September 1st, 1939, fascist Germany, on the date of September 29th-30th, 1938, occupied the Sudeten region of Czechoslovakia, and on March 15th, 1939, the entire Czech is occupied by the German troops.

Now the path of armed aggression was opened by fascist Germany and the first victim is France, which on June 22nd, 1940, is occupied and forces to surrender.

The series of armed aggressions continues with the occupation of Belgium, the Netherlands, Luxembourg and with the unstoppable unraveling of the Nazi war machine.

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚIFICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

On September 3rd, 1939, France, together with England, declares war on Nazi Germany and England will pay the heaviest tribute during the war, through immense destructions and millions of deaths during the war.

After the Second World War, the armed aggression continued against smaller states, but the aggressor was a different one, precisely the one that on 02.06.1933 in the General Commission of the Conference for Disarmament elaborated the act regarding the defining of aggression. This document proposed by the USSR could not be adopted due to the opposition from England, Germany and Italy.

Thus, on the date of October 23rd, 1956, the Soviet troops enter Hungary and extinguish in blood the internal conflicts for the rejection of the communist system.

This armed aggression of the USSR cost the Hungarian state more than 20,000 deaths and other 200,000 refugees.

An atypical case of armed aggression against a state is the case of Korea which is simultaneously military aggressed by the two military super-powers: the USA and the USSR.

In the southern part Korea is aggressed by the American troops and in the north of the country, it is military aggressed by the USSR.

These aggressions occurred in the period January 25th, 1950 – July 27th, 1953, and lead to the division of the country, maintained until the present day, division agreed upon in a truce signed on parallel 38° in Panmunjom.

Remaining in south-east Asia we can note a new method of aggression of the two large states, heavily armed, the USA and the USSR, which supported by China, start in 1945 the war in Indochina, war that lasted until April 30th, 1975. The over 30 years of war caused more than 3,000,000 military and civilian Vietnamese deaths and more than 60,000 American soldiers, with incomputable material destruction.

Returning to Europe on the date of August 21st, 1968, Czechoslovakia is militarily aggressed by Soviet troops, together with troops from other socialist countries, except Romania.

This aggression caused great disappointment because a group of socialist states attack another socialist state, with the same political, social and economic orientation.

Closer to the present, the USSR, in year 1979, aggresses with an army of more than 200,000 soldiers, a neighbouring country, without defense and economically underdeveloped: Afghanistan.

From this aggression, in the more than 10 years of war, the Soviet troops lose almost 100,000 soldiers and more than 200,000 soldiers are wounded and maimed for life.

In the beginning of year 2003, the USA starts the armed aggression against Iraq, with extremely severe consequences on the peaceful population and on the already fragile economy of Iraq.

At the end of the Cold War, mankind took a deep breath of relief, thinking that there will be a long period of peace and prosperity in the world, but they were seriously wrong.

During the Summer Olympics in August 2008, held in Beijing, People's Republic of China, the Russian troops suddenly attacked the small Caucasus republic of Georgia. In this conflict absurd, the Russian troops supported the separatists in South Ossetia and Abkhazia, which declared themselves independent republics supported by the Government in Moscow.

But the most horrible armed aggression occurred in March 2014, in Ukraine, where the Russian troops disarmed the entire Ukrainian army in the Crimean Peninsula, forcing it to leave the peninsula.

Thus, the Crimean peninsula was joined to the Russian Federation, becoming a federal subject within this Federation.

This unthinkable armed aggression put into discussion if a country can still aspire to durable peace and if it can still count on the guarantees offered in year 1994 by the USA and Great Britain.

Especially that the vast majority of the military aggression were performed by the two large military powers which are, at the same time, permanent members of the Security Council, states which have the obligation to preserve world peace.

- Reference:**
1. Diplomatic Dictionary. Political Publishing House, Bucharest, 1979, p. 62
 2. Idem, p. 63
 3. Small encyclopedic dictionary. 1972 edition.
 4. Great Larousse dictionary 2008 edition
 5. Encyclopedic Dictionary. 2009 edition.

Recomandat spre publicare: 22.07.2014.

LE CONCEPT DE QUELQUES ASPECTS DE JUSTICE EFFICACE

Victoria MIHALAŞ
doctorantă, lector universitar USEM

Ces dernières années, en Moldavie ont été entreprises plusieurs réformes radicales en vue d'une amélioration du modèle d'état vers une meilleure efficience de la justice. Cette orientation demeure très actuelle, surtout de nos jours, quand l'intégration européenne est une prérogative pour la république de Moldavie. Le partenariat entre la Communauté Européenne et la République de Moldavie se base sur des valeurs communes, la perspective de l'intégration européenne étant en corrélation directe avec l'évolution et le bon aboutissement des réformes internes. C'est aussi la principale préoccupation du Gouvernement, qui, pour répondre aux normes de coopération et de vérification européennes en vue d'une intégration durable, met en place toute une série des mesures selon lesquelles une justice qualitative et efficiente est à privilégier.

Résultats et discussion

Selon l'article 6.1 de la Convention Européenne des Droits de l'Homme, il est prévu que : „Toute personne a droit à ce que sa cause soit entendue équitablement, publiquement et dans un délai raisonnable, par un tribunal indépendant et impartial, établi par la loi, qui décidera, soit des contestations sur ses droits et obligations de caractère civil, soit du bien-fondé de toute accusation en matière pénale dirigée contre elle.” Pag 1.

L'exercice du Droit lors d'un procès équitable dépend le l'efficience, de l'indépendance et de la transparence de la justice, des conditions sine qua non dans un Etat démocratique de droit. Les réformes engagées dans ce sens, en particulier dans les pays émergeants, sont perçues à travers les situations des faits et de droit, étant évaluées par les institutions internationales du Conseil Européen et de la Communauté Européenne toute entière.

Lorsqu'on parle de l'efficience de la justice, on sous-entend les objectifs, les résultats, les performances, les indicateurs, les critères, les évaluations tous ayant comme source les systèmes judiciaires européens, mais aussi à l'implémentation de toutes ces notions dans les pays émergeants, notamment en Moldavie. Lesdites notions, peuvent paraître plus appropriées dans le milieu politico-économique, cependant elles ont été « empruntées » et « assimilées » par la science de droit.

La notion de « efficience économique » aussi bien en théorie que dans la pratique peut vêtir plusieurs sens : Performances – des résultats exceptionnels résultant d'une activité ; Un rendement maximum par rapport aux ressources employées ; Le temps.

Le terme « efficience » utilisée dans beaucoup de domaines de la vie sous sa variante quasi équivalente « efficacité », le plus souvent représente la caractéristique qualitative de la finalité d'une action mené par une personne et tient compte de l'indice d'effort physique ou intellectuel fourni pour effectuer un travail présent ou passé. C'est pour cette raison que l'efficience sera toujours associée à un critère bien défini.

Toutefois, la plupart des spécialistes lorsqu'ils utilisent le terme « efficience » sous-entendent plutôt les secteurs privés et non les secteurs publics. Une éventuelle explication à ce fait pourrait être

la volonté indéniable da la part des administrations publics à rechercher à travers leurs activités de réduire au minimum les dépenses et réussir malgré cela à satisfaire au maximum la demande publique (2). Il est courant dans les secteurs publics de rechercher plutôt à maximiser les effets sociaux positifs qu'à maximiser la profitabilité.

L'efficience est « estimée » selon le degré d'aide aux citoyens, selon la capacité de considérer ceux derniers comme des clients, des consommateurs au service des quels doivent se plier toutes les actions d'une institution. Pour que les activités du secteur public puissent être abordées du point de vu de l'efficience, il faut considérer cette dernière comme le résultat des influences économiques, politiques, culturels, juridique et tout particulièrement comme le résultat des influences des facteurs humains , car « les ressources humaines sont celles qui constituent les bases d'une réussite ou d'un échec » (3).

L'efficience est la capacité d'un système judiciaire de résoudre tout litige sans délais de retard injustifiés, autrement dit tout en respectant un délai raisonnable. Tandis que les retards font partie intégrante de tout procès, l'inefficience se réfère aux circonstances imprévisibles (en termes de délais), lesquelles apparaissent suite aux changements fortuites et complètement étrangers au procès. Ces changements peuvent bien évidemment être identifiés assez rapidement et donc éloignés, en revanche ils ne peuvent pas être définitivement éliminés. (4)

De cette manière, l'efficience de la justice est évaluée selon sa qualité et sa capacité d'effectuer une action en un temps raisonnable, et les conditions déterminantes pour ce faire sous-entendent aussi bien les actions du juge que les procédures auprès des tribunaux ou encore toutes les parties participantes aux procédures judiciaires.

Le terme qualificatif « d'efficience de la justice » peut entendu de différentes manières : 1. l'efficience du système judiciaire proprement dit : résolutions des litiges, l'activité des instances judiciaires, le management du système judiciaire, l'administration judiciaire, le processus de sélection (5), l'infrastructure judiciaire interne et la corrélation avec d'autres institutions (les avocats, les notaires, les médiateurs, les huissiers, les experts judiciaires etc). 2. l'efficience de la justice institutionnelle. 3.l'efficience de l'activité du juge

Un système judiciaire indépendant, accessible et responsable constitue la base d'un mécanisme aux rouages très efficaces. Ainsi, le problème de l'efficience de la justice touche plutôt l'interaction de tous les éléments du « mécanisme judiciaire », et la solution rapide à un litige devant un tribunal ne vaut pas une finalité efficace de la part de la justice. Par exemple, un acte de justice ne sera pas efficace si suite à une décision de justice dans laquelle il a été établie le non-respect des droits de l'homme la même justice ne trouve pas des moyens à compenser les préjudices subis par la personne ou ne trouve pas les moyens à prévenir les futurs non-respects des droits. Lorsque la justice décide d'attribuer par exemple une pension alimentaire à une personne, cette décision ne peut pas être efficace tant qu'il n'y aura pas un système capable d'appliquer cette décision.

A partir de 2003, lors des débuts de la réforme dans le domaine de la justice (l'année d'adoption des codes : pénal, civil etc), ont été entrepris tout une série de changements institutionnels substantiels, et cela par la modification et l'adoption des actes stratégiques tels que : la stratégie de Consolidation du système judiciaire , La Stratégie de Développement du milieux carcéral, la conception du Financement du système judiciaire, La Réforme du Ministère des Affaires Internes et des sous structures de ce dernier. En même temps ont été modifiés et adoptés une série des lois, qui à leur tour ont modifié intégralement les institutions clés dans l'exécution judiciaire, notamment dans le secteur notarial, celui des avocats, des procureurs, du système exécutif, de la police etc.

Dans le cadre de recherches et d'études menées ces dernières décennies, les chercheurs ont essayé de définir et d'expliquer les notions de « la qualité de la justice », « l'efficience de la justice », les indicateurs de ces notions et comment peuvent-elles être évaluées. On ne peut que constater la panoplie des opinions, les divergences quant aux définitions et la délimitation de ces notions.

Selon certains auteurs, la qualité se réfère à l'acte de justice. La qualité doit être établie et adopté conformément à la loi, prouvé et expliqué à tous les participants du procès. D'autres auteurs, optent pour une solution du litige dans les délais les plus raisonnables, fait qui constitue une caractéristique fondamentale de la justice. Il est également mentionné le fait qu'on ne peut pas parler de la qualité de la justice sans avoir un accès égal pour tout le monde à la justice ou à l'assistance juridique de qualité. Sans parler de l'indépendance de la justice, de sa basse capacité de fonctionnement, des faits qui ont mené à la perte de confiance de la part des justiciables envers la justice.

Il est essentiel pour la justice de garder une position neutre. Elle peut fonctionner d'une manière adéquate que si elle arrive à gérer tous les risques liés à la dépendance administrative, mais aussi que si elle arrive à préserver la position impartiale des juges, la relation entre le juge et le public. Son bon fonctionnement dépend également de sa capacité à traiter les volumes d'affaires soumises à son jugement, des connaissances d'ordre juridiques dont les juges et le personnel de l'instance font preuve.(6) Dans ce contexte-là, la notion de qualité et d'efficience se réfère à l'indépendance institutionnelle, politico-économique et personnelle des juges, à l'impartialité des juges, au professionnalisme des juges et du personnel auxiliaire, à la durée du procès, à la gestion des litiges, à la relation avec les justiciables.

De ce point de vue on peut supposer que l'évaluation de l'acte d'justice s'estime selon un certain nombre des coordonnées temporelles. Dans ce sens, une définition de l'efficience est mentionnée dans la Recommandation des Ministres aux pays-membres quant aux juges : indépendance, efficience et responsabilité. L'article 31 de la Recommandation prévoit : l'efficience est l'adoption des décisions de qualité dans un délai de temps raisonnable ayant comme fondement une étude équitable des pièces du dossier. Chaque juge est dans l'obligation de gérer efficacement les affaires soumises à son jugement y compris l'application de l'acte exécutoire quand cela tient de son ressort (7).

Dans la doctrine de littérature et légale montre les approches différentes à l'efficacité de justice, aussi bien que ses indicateurs. L'efficacité de standards prévoit non seulement la justice, aussi bien que l'indépendance, la qualité, l'impartialité et la crédibilité comme sa fondation pour renforcer le système juridique, étant présent dans des actes normatifs divers dans des instruments nationaux ou internationaux, la conformité avec laquelle est impératif pour des États membres par les organisations internationales

Avec tout ce qu'il y a une différence dans l'exécution d'exigences de consolidation de justice dans les États membres divers, sur la base des historiens de facteurs, sociaux, politiques, économique et la considération de ces standards, aussi bien que leurs approches est varié, est là une uniformité des concepts de base par rapport aux domaines de mesure et les exigences soumises à un système de Justice efficace. Il concerne l'indépendance du système de justice, l'accès à la justice, l'impartialité de justice et l'intégrité, le règlement d'intervalle de temps des causes raisonnables, la confiance des gens en système de justice.

Pour satisfaire l'intérêt public, il y a un besoin d'une justice légale, le droit et prévisible, incorruptible et la compétence. La justice efficace doit les certaines rencontrez les qualités de : La justice doit être simple et claire; Tenant compte du fait que la justice est dans le service de société, ceci devrait être basé sur des lois et des procédures simples, compréhensibles à tout le monde. Aujourd'hui, cadeaux de terminologie légaux lui-même comme une langue spécifique à un groupe particulier de personnes, avec une formation professionnelle spécifique. Bien que, le mode de conduite de poursuites judiciaires et les droits et les obligations de participants au tribunal et aux utilisateurs soit prévu dans des actes normatifs comme ils sont portés à l'attention du public à grand (avec tout ce que les méthodes "de communication" de la loi et dépassant jusqu'à l'attention de sa direction et but doivent être diversifiées pour être accessibles pour toutes les personnes), des restes de justice pour prêter à confusion pour des gens ordinaires Avec regret et comprennent fait apparaître la loi est tracé à la norme légale du destinataire. Mais fait apparaître et-ou comprendre que la loi représente un phénomène psychologique pour l'accès à la justice, améliorer cette forme de nom de domaine, tout

d'abord, exposez l'intervention. Il est revendiqué qu'une d'une classe politique sera le haut niveau efficace de culture et la conscience légale de l'entreprise, des rangs qui sont la partie les règles et la discussion, justitiaries et annulant l'attrait. Ce fait nous mène à un cercle vicieux, pour effectuer un système de justice efficace est un des moyens par lequel est amplifié le degré légal de conscience de l'entreprise.- La justice doit être juste. Un droit de justice peut être n'indépendant rien que, impartial, accessible et qualitatif.- La justice doit être sans faute, des réclamations la cour déduite étant réglée dans un temps raisonnable, mais pas à la qualité de détriment.- La justice doit avoir des niveaux d'études de personnage, pour promouvoir des valeurs positives et constructives dans la société.- La justice doit être bon marché, qui est accessible par le prix. L'organisation efficace du système de justice implique des coûts indirects réduits pour tous les participants au procès.

Conclusion

En conclusion, l'état de droit est basé sur le système juridique contemporain, comme le plus important dans la stabilité politique et sociale, qui s'équilibre entre des structures politiques et la sécurité sociale et avec des entités juridiques est essentielle. Dans ces considérations devrait des systèmes juridiques devoir adapter la dynamique sociale, qui en notre propre jour est jamais plus complexe, la justice que le service public est soumis à la pression croissante, d'un nombre croissant de causes de crise, la diversification continue, retardant des causes et le besoin de répondre des défis promptement quotidiens.

Bibliographie:

1. Le programme de travail pour le Gouvernement de la République de la Moldova "Intégration européenne: Liberté, Démocratie et Bien-être (Assistance sociale)", 2009-2013 (<http://www.justice.gov.md/ro/strateg/>).
2. Nicoleta Varuicu, Dan Sandulescu. Public institutii et efficacité et sur l'efficacité de fonctionnaires. Dans Journal de Recherche Doctorale dans Sciences économiques. Vol. Je. Non. 4/2009, six Maison d'édition. Bucarest, 2009, p. 84 (<http://jdrase.ro/revista/JDRE4.pdf>)
3. William C. Prillaman, le pouvoir judiciaire et la décrépitude démocratique en Amérique latine: confiance en déclin(baisse) en État de droit, 2000, p. 18
4. La gazette Officielle Non. 190-192 du 14.09.2012, la loi sur la sélection, l'évaluation et la carrière juge "dans la force du 14.12.2012
5. Alexandrina Radulescu, évaluation de qualité dans le système de justice. Perspectives sur systèmes juridiques en Europe
6. La recommandation (94) 12 Ministres Comotetului à États membres concernant indépendance, efficacité et juges de rôle (adopté par le Comité de Ministres le 13 octobre 1994 à la 518ème réunion des délégués de ministres)
7. La décision parlementaire No. 174 du 19.07.2007 pour l'approbation de la stratégie de consolidation le système juridique et l'action planifient pour la mise en œuvre de la stratégie de renforcer le système juridique qui a été publié dans la Gazette Officielle Non. 136-140 du 31.08.2007.

Recomandat spre publicare: 22.07.2014.

**PARTICULARITĂȚILE DELIBERĂRII ȘI ADOPTĂRII SENTINȚEI ÎN CAUZELE
PRIVIND MINORII**

Angela CUCIURCA
doctor în drept, conferențiar universitar, USEM
cuciurcaangela@mail.ru
Rodica CUCIURCA
magistru în drept, PERSPECTIVA-INT”

Abstract: Although deliberation and adoption of the sentence in cases of minors in the usual place, its adoption by the competent court will necessarily take into account the peculiarities of juvenile behavior, age, mental development, mental volitional thereof the circumstances which preclude criminal prosecution. The key issue which discusses the causes of juvenile offenders is that, taking into account the personality of the minor offense, the court is bound to consider release of criminal punishment in accordance with article 93 CPRM or conditional suspension of sentence in accordance with article 90 CPRM.

Key words: deliberation and adoption of the sentence; systematic evasion; convicted of minor; criminal responsibility of minors; extenuating circumstances.

Rezumat: Deși deliberarea și adoptarea sentinței în cauzele privind minorii se desfășoară conform procedurii obișnuite, la adoptarea ei de către instanța competentă, neapărat se va se ține cont de particularitățile de comportament ale minorului, de vîrstă, de dezvoltarea intelectuală, psihică, volitivă a acestuia, de circumstanțele care exclud urmărirea penală. Chestiunea esențială care se pune în discuție în cauzele cu infractori minori este faptul că, luând în considerație caracterul faptei și personalitatea minorului, instanța este obligată să examineze posibilitatea liberării de pedeapsă penală în conformitate cu dispozițiile art.93 CPRM sau suspendarea condiționată a executării pedepsei în conformitate cu dispozițiile art.90 CPRM.

Cuvinte cheie: deliberarea și adoptarea sentinței; eschivarea sistematică; condamnat minor; responsabilitate penală a minorului; circumstanțe atenuante.

Introducere:

Conștientizarea faptului că minorul este un subiect ce necesită protecție și ocrotire specială a produs o revoluție în consfințirea drepturilor acestuia prin reglementări internaționale - remediu întîrziat la abuzurile flagrante și persistente împotriva minorului. Legislația internațională pornește de la recunoașterea acestuia ca subiect de drept și, în această calitate, a dreptului său de a se bucura de toate drepturile civile, politice, culturale, economice, sociale etc.

Caracterul vulnerabil al minorului a determinat necesitatea instituirii și reglementării unor măsuri speciale de asistență și protecție a lui, precum și a unor organe prin intermediul căror acesta și-ar putea exercita drepturile fără a fi lezate sau prejudicate. Cercetările efectuate au pus în lumină actualitatea și importanța temei în discuție.

Instanța de judecată, după dezbatările judiciare, purcede la deliberarea și adoptarea sentinței de judecată în cauzele cu minori. Completul de judecată deliberează mai întâi asupra chestiunilor de fapt – care se referă la temeinicia învinuirii aduse inculpatului (dacă fapta dedusă judecății există, dacă a fost săvîrșită de inculpat, dacă acesta îndeplinește condițiile răspunderii penale, forma de vinovăție, etc.), și apoi asupra chestiunilor de drept – care se referă la răspunderea penală și sancțiunea care urmează să fie aplicată de inculpatului.

Cu toate că această etapă a procesului penal se desfășoară conform procedurii obișnuite, la adoptarea deciziei de către instanța competentă se ține cont de particularitățile de comportament ale

minorului, de vîrstă, de dezvoltarea intelectuală, psihică, volitivă a acestuia, de circumstanțele care exclud urmărirea penală.

Conform pct. 16.1. a Regulilor de la Beijin, [1] în toate cazurile cu excepția infracțiunilor ușoare, înainte ca instanța să i-a o decizie prealabilă condamnării, se analizează minuțios condițiile de trai, circumstanțele în care s-a săvîrșit infracțiunea, antecedentele minorului- toate constituind obiectul unei anchete mai temeinice și simplificînd sarcina instanței de a judeca cauza. Cînd există posibilitatea de a obține rapoarte de anchetă socială, instanța poate încredința unui funcționar constituirea unui asemenea raport. Acest raport trebuie să conțină informații capabile să explice tipul de infracțiune pe care a comis-o minorul în mod firesc și infracțiunile care îi sunt imputate de obicei, de asemenea trebuie să mai conțină informații și recomandări pertinente în vederea procedurii de fixare a pedepsei. Rapoartele de acest gen trebuie să fie concrete, obiective și imparțiale, iar opiniile personale trebuie să fie indicate clar.

Potrivit pct.17-19 ale Regulilor de la Beijing, [1] decizia instanței competente trebuie să se inspire din următoarele principii:

- decizia trebuie să fie întotdeauna direct proporțională nu doar cu circumstanțele și gravitatea infracțiunii, dar și cu circumstanțele și nevoile delicventului, cu nevoile societății;
- nu se vor aduce restricții libertății personale a minorului, iar limitarea lor la minimun se va face după un examen minuțios;
- privarea de libertate individuală nu se va aplica decât dacă minorul este considerat vinovat de săvîrșirea unei infracțiuni împotriva unei alte persoane, sau în recidivă, sau dacă nu există altă soluție convenabilă;
- bunăstarea minorului trebuie să fie criteriu determinat în examinarea cazului său.

Material și metodă

Pentru analiza problemei abordate au fost utilizate un sir de metode ca cea comparativă, deductivă, logico- juridică, observației, prospectivă. Metoda analizei logice, utilizată în special în procesul sintetizării opiniei diferitelor autori privitor la natura subiectului analizat. Metoda analizei comparative, folosită în vederea stabilirii principiilor de conexiune între reglementările interne ale diferitelor state și reglementările internaționale și naționale în materia aplicării legislației procesuale penale privind minorii. Metoda analizei sintetice, utilizată pentru cercetarea normelor juridice internaționale de ordin instituțional, material și procedural. Metoda observației, pertinentă pentru evidențierea particularităților procedurii specifice privind minorii – problema principală supusă observației. Metoda prospectivă, necesară elaborării scenariilor de aplicare corectă a normelor procesuale penale minorilor și asigurare a drepturilor lor, în baza coordonatelor sau tendințelor afirmate atât pe plan internațional, cât și pe plan intern. În scopul cercetării cât mai complete a problemei abordate a fost consultat material doctrinar teoretic, normativ-legislativ, practica judiciară în materia procedurii speciale privind minorii, în special legislația Republicii Moldova, României, Federației Ruse dar și a altor state din Comunitatea Statelor Independente. În calitate de material empiric a servit hotărârile explicative ale Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la procedura specială privind minorii dar și celor mai importante acte internaționale în domeniul justiției juvenile și a drepturilor minorilor.

Rezultate și discuții:

Rezultatele cercetării prezentului studiu pot servi drept bază pentru elaborarea unor recomandări și acțiuni practice în vederea îmbunătățirii nivelului de reglementare, aplicare, apărare a drepturilor minorului, pot constitui un material util atât pentru instituțiile statului, cât și pentru organizațiile neguvernamentale, care activează în domeniul respectiv.

Chestiunea esențială care se pune în discuție în cauzele cu infractori minori este faptul că, luând în considerație caracterul faptei și personalitatea minorului, instanța este obligată să examineze

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

posibilitatea liberării de pedeapsă penală în conformitate cu dispozițiile art.93 CPRM sau suspendarea condiționată a executării pedepsei în conformitate cu dispozițiile art.90 CPRM.[6] În context, urmează să se întreprindă toate măsurile prevăzute de lege pentru a aplica inculpatului minor pedeapsa nonprivativă de libertate, sau pentru a-i stabili o pedeapsă mai blîndă decât cea prevăzută de lege (art.79 CPRM). [4]

Aplicând condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei, instanța de judecată va explica inculpaților și reprezentanților lor legali esența sentinței și consecințele neexecuției ei. Despre aceasta se face mențiune în procesul-verbal. Controlul asupra comportării condamnatului minor cu suspendarea condiționată a executării pedepsei îl exercită organul de executare de la locul de trai al minorului. În cazul adoptării acestei decizii în privința minorilor condiția reparării integrale a daunei nu este obligatorie.

Dacă la momentul pronunțării sentinței se constată că scopul pedepsei poate fi atins fără aplicarea pedepsei penale, inculpatul minor poate fi liberat de pedeapsa respectivă și internat într-o instituție specială de învățămînt și de reeducare sau într-o instituție curativă și de reeducare, precum și prin aplicarea altor măsuri de constrîngere cu caracter educativ, prevăzute de art.104 CPRM. [4]

Internarea minorilor într-o instituție specială de învățămînt și de reeducare sau într-o instituție curativă și de reeducare se stabilește pe un termen de până la atingerea majoratului, însă pe o durată nu mai mare de termenul maximal al pedepsei, prevăzute de Codul penal pentru infracțiunea săvîrșită de minor. După atingerea majoratului, aceste persoane se pot afla în instituțiile nominalizate numai dacă instanța de judecată le-a prelungit termenul, la propunerea administrației instituției respective, până la absolvirea învățămîntului general sau profesional.

În conformitate cu lit.(a) alin.(1) art.111 CPRM, minorii în privința căror au fost aplicate măsuri de constrîngere cu caracter educativ se consideră ca neavând antecedente penale.

Aplicarea măsurilor de constrîngere cu caracter educativ se efectuează numai de către instanța de judecată și este condiționată de fapta săvîrșită, de natura și gravitatea infracțiunii săvîrșite și de posibilitățile înlăturării acesteia.

Minorului îi pot fi aplicate concomitent câteva măsuri de constrîngere cu caracter educativ. Cînd minorul se eschivează sistematic de la măsurile de constrîngere cu caracter educativ, organele de stat specializate (administrația instituției specializate de învățămînt și de reeducare, curativă și de reeducare, departamentul de executare) pot prezenta instanței de judecată un demers privind anularea măsurii aplicate și tragerea minorului la răspundere penală.

Prin noțiunea de eschivare sistematică de la măsurile de constrîngere cu caracter educativ se înțelege încălcarea (de trei și mai multe ori) a măsurii aplicate: de a se prezenta pentru a repara dauna cauzată sau la tratamentul medical de reabilitare psihologică, etc.

Tragerea minorului la răspundere penală în cazul eschivării sistematice a acestuia de la măsura de constrîngere cu caracter educativ se efectuează de către instanța de judecată, în conformitate cu prevederile normelor de procedură penală, în cazul în care cauza este trimisă de către procuror în instanță sau, după caz, instanța stabilește pedeapsa conform legii penale.[6]

Aplicând minorului o pedeapsă mai blîndă de căt cea prevăzută de lege pentru săvîrșirea infracțiunilor grave, deosebit de grave sau excepțional de grave este necesar de avut în vedere că potrivit alin.(4) art.79 CPRM pedeapsa sub limita prevăzută în sancțiunea normei penale trebuie să constituie cel puțin jumătate din minimul pedepsei prevăzute de Codul penal pentru infracțiunea respectivă.

Săvîrșirea infracțiunii de către un minor se consideră circumstanță atenuantă, la stabilirea pedepsei minorului se iau în considerație și recomandările serviciului de resocializare, expuse în raportul anchetei sociale.

Pe lîngă chestiunile principale prevăzute de art. 485 CPP RM, instanța este obligată să examineze și alte chestiuni care au relevanță pentru justă soluționare a cauzei, spre exemplu, judecînd cazuzele săvîrșite de minori în stare de ebrietate, urmează să fie clarificate circumstanțele în care el a

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

procurat băuturi spirtoase sau substanțe narcotice, complicitatea adulților la implicarea minorilor în consumul de alcool sau substanțe narcotice. În fiecare din asemenea cauze este necesar de cercetat dacă minorului urmează să i se aplice tratament forțat de alcoholism sau narcomanie.[6]

Dacă din materialele cauzei s-a dovedit că infracțiunea a fost săvîrșită de către minor, în urma aplicării față de el a violenței fizice sau psihice de către persoane adulte, instanța judecătorească trebuie să discute chestiunea pentru a constata dacă această circumstanță nu exclude responsabilitatea penală a minorului. Dacă săvîrșirea infracțiunii de către minor a fost precedată de un comportament nelegitim sau provocator din partea persoanelor adulte, inclusiv din partea celor cunoscuți în dosar drept părți vătămate, atunci judecata are dreptul să recunoască această circumstanță drept una atenuantă în privința celui vinovat, precum și să trimită în cazurile necesare decizii la locul de muncă, locul de studii sau de trai al persoanei indicate.

Stabilind pedeapsa definitivă pentru concurs de infracțiuni, instanța de judecată va reieși din necesitatea sporirii importanței de prevenire a răspunderii penale, stabilite prin lege, pentru implicarea minorului în activitatea criminală și în alte activități antisociale.

Plenul Curții Supreme de Justiție atenționează, în hotărîrea sa, că la stabilirea pedepsei față de minor, instanțele judecătorești vor discuta regula, că pedeapsa pentru asemenea persoane în mare măsură trebuie să fie subordonată scopului de corectare și reeducare a celui vinovat și prevenirei săvîrșirii de noi infracțiuni. Este necesar de a exclude din practica judiciară cazurile de aplicare neîntemeiată a pedepsei cu închisoarea, chiar pe un termen scurt, cînd, în conformitate cu legea li se poate aplica o pedeapsă neprivativă de libertate.

În literatura de specialitate [9, p.44] s-a menționat că, deși pedeapsa penală este sancțiunea cea mai favorabilă pentru protejarea valorilor sociale având ca scop reeducarea persoanei și prevenirea săvîrșirii de noi infracțiuni din partea acesteia și a altora, în cazul minorilor pedeapsa nu se poate de aplicat decât în mod excepțional, tinându-se cont de gravitatea faptei comise, de personalitatea minorului etc. Si nu în ultimul rînd, legislația penală și procesual penală internă trebuie să tindă a fi în concordanță cu normele internaționale privind sistemul punitiv în cadrul justiției juvénile.

Soluționând acțiunea civilă în procesul penal în conformitate cu art.387 CPP RM, instanța de judecată concomitent va aplica și prevederile art. 1407 CCRM, [3] care reglementează răspunderea pentru prejudiciul cauzat de un minor între 14 și 18 ani. În cazurile prevăzute de lege, persoanele atrase în proces în calitate de părți civilmente responsabile pentru prejudiciul cauzat de condamnații minori, restituie această daună în cote-părți. Răspunderea în cote-părți poate fi pusă și pe seama condamnaților minori, dacă instanța va concluziona că aceasta corespunde intereselor reclamantului și asigură repararea prejudiciului cauzat. Dacă organul de urmărire penală nu a atras în procesul penal ca parte civilmente responsabilă părinții, înfiorătorii, tutorii, reprezentanții instituțiilor educative, medicale, de asistență socială și ai altor instituții analogice, instanța de judecată, la cererea părților, va lua o hotărîre prin care va recunoaște aceste persoane în calitate de părți civilmente responsabile, le va explica drepturile și obligațiile lor prevăzute de art. 55 CPP RM și va asigura condiții necesare pentru participarea lor în ședință.

Sentința penală este hotărîrea prin care se încheie judecarea în prima instanță, prin care aceasta hotărăște asupra învinuirii aduse inculpatului, propunând, după caz, condamnarea, achitarea sau încetarea procesului penal.[9, p.44]

Concluzii:

În opinia noastră, sentința, pe lîngă mențiunile specifice procedurii cu minori, va trebui să evidențieze în considerante, mai detaliat operațiunea de evaluare a mijloacelor de probă și pe acea de individualizare a sancțiunii aplicate, în situația stabilirii vinovăției inculpatului minor, insistînd asupra datelor referitoare la persoana minorului, impactul măsurii educative ori a pedepsei asupra acestuia, precum și eficiența ei la reeducarea sa.

În baza concluziilor formulate, propunem o serie de **recomandări**, care ar putea fi utilizate în

perspectiva valorificării și aplicării prevederilor procesual penale privind minorii:

– La etapa actuală ar fi binevenită o diagnosticare legală, o introducere a unor modificări privitor la participarea în cauza penală a reprezentantului legal, și anume: în calitate de astfel de reprezentanți este necesară admiterea ambilor părinți, înfioratori etc. Aceasta ar avea o influență educativ-preventivă semnificativă asupra copilului, pentru că la cercetarea sau examinarea în judecată a cauzei sunt atinse interesele ambilor părinți (de exemplu, privarea de drepturile părintești). Anume întru realizarea adecvată a acestui moment ar fi necesară participarea ambilor părinți ca (în ipostază de) reprezentanți legali. Luați aparte, aceștia tratează diferit lucrurile, pot avea o atitudine diferită față de fapta săvârșită de minor și măsura de sancționare aleasă;

– Aplicarea arestului în privința bănuitorului, învinuitului, inculpatului minor trebuie argumentată în mod obligatoriu de fiecare dată. Este necesar de a motiva, de ce se optează anume în favoarea arestului, dar numai cu indicarea materialului din dosar care ar genera obligativitatea și eficiența aplicării anume a acestei măsuri preventive (adică a arestului). În acest fel se va respecta principiul contradictorialității, conform căruia, bănuitorul, învinuitul minor și reprezentanții acestora au dreptul să ia cunoștință cu acele materiale ale cauzei care sunt prezentate de partea acuzării și să-și expună asupra acestora propriile opinii și obiecții;

– Implicarea mai activă a autorităților administrației publice locale în activitățile de prevenție a delincvenței juvine. În același context, asigurarea funcționalității Comisiilor pentru Minorii;

– Perfecționarea mecanismului de implementare a medierii și aplicarea mai intensă a medierii în cauzele cu implicarea minorilor;

– Transmiterea minorilor pentru supraveghere, asistență și consiliere serviciului de probațiune, cu examinare oportunității întocmirii unei note informative scurte în termen de 24 ore judecătorului de instrucție;

– Dată fiind situația economică, dar nu și în ultimul rând incidența infracțiunilor comise de minori, înființarea instanțelor specializate este mai degrabă o posibilitate decât o prioritate, în momentul de față alternativa fiind activitatea completelor specializate. Aspect pe care legiuitorul autohton nu l-a prevăzut expres, ca în alte legislații, vizează pregătirea specializată a judecătorului, precum și criteriile de desemnare a unor astfel de magistrați. Chiar dacă nu s-ar prevedea criterii determinante de desemnare, aşa cum există în alte legislații europene referitoare la vechime, modalitatea de reînoire a perioadei pe care au fost desemnați ori pregătirea pe care trebuie să o aibă, opinăm că s-ar impune o precizare expresă asupra specializării judecătorilor, în sensul că aceștia să urmeze forme de pregătire continuă în domeniul justiției juvine;

– Instruirea în domeniul justiției juvine a persoanelor ce activează în calitate de pedagog și psiholog în cauzele cu implicarea minorilor;

– Informarea și instruirea judecătorilor, procurorilor, ofițerilor de urmărire penală, etc. privind beneficiile alternativelor la detenție;

– Amenajarea în incinta sediilor organelor de urmărire penală și judecătorilor a camerelor specializate de audiere a minorilor;

– Colaborarea internațională în scopul schimbului de experiență în domeniul protecției drepturilor minorului prin intermediul programelor și proiectelor sociale implementate în parteneriat cu autoritățile de resort.

Analiza și punerea în aplicare a recomandărilor formulate mai sus ar contribui, în opinia noastră, la aplicarea corectă a legii procesual penale față de minori, căci nu există o prioritate mai mare decât aceea de a proteja copiii, pe ea intemeindu-se speranța de supraviețuire, stabilitate și dezvoltare a tuturor națiunilor și, de fapt, a întregii civilizații umane. Cu toate acestea, nici cele mai eficiente politici, nici cele mai avansate strategii nu-și vor atinge obiectivele atâtă timp cât nu vor fi dublate de acțiuni la nivelul mentalităților, concepției generale despre valoarea și poziția copilului în societate.

Referințe bibliografice:

1. Ansamblul de reguli minime ale O.N.U. cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing) Rezoluția Adunării Generale O.N.U. nr. 40/33 din 20.07.1985//Ghid de aplicare practică a Convenției cu privire la Drepturile Copilului. U.N.I.C.E.F. – Chișinău: Editura Cartier, 2001, p. 636
2. Convenția Națiunilor Unite cu privire la Drepturile Copilului Rezoluția Adunării Generale O.N.U. nr. 44/25, din 29.11.1989//Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte. Vol. I. – Chișinău, 1998, p. 51
3. Codul civil al Republicii Moldova nr. 1107-XV din 06.06.2002, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 82-86/661 din 22.06.2002
4. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18.04.2002, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 128-129/1012 din 13.09.2002
5. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr.122-XV din 14.03.2003, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.104-110/447 din 07.06.2003
6. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la practica judiciară în cauzele penale privind minorii nr.39 din 22.11.2004, pct.19
7. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la practica judecării cauzelor penale în ordine de apel nr.22 din 12.12.2005, pct.11 //Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2006, nr.7, p.10
8. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la judecarea recursului ordinar în cauza penală nr.9 din 30.10.2009, pct.1 //Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2010, nr.5, p.4
9. Botezatu R., Fistican E., Furdui S., Șterbeț V. Administrarea eficientă a justiției: Chișinău, Editura Cartier, 2006, 368 p.
10. Ciobanu V., Rotaru V., Zaharia V., Dolea I. Justiția juvenilă. Instituția probațiunii în sistemul de drept al Republicii Moldova. Medierea penală (seria suporturi de curs), Cartea a XI-Chișinău, Editura Elan Poligraf SRL, 2009, 296 p.

Recomandat spre publicare: 22.07.2014.

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚIFICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

CERINȚE
de prezentare a articolelor științifice în
Revista științifică USEM «VECTOR EUROPEAN»

În scopul asigurării calității și evaluării echitabile a publicațiilor științifice, autorii, la prezentarea articolelor spre editare, sunt rugați să țină cont de următoarele criterii:

- ✓ Conținutul articolului trebuie să corespundă unui nivel științific înalt al revistei științifice pentru a putea fi acreditată în categoria „C” a Academiei de Științe a Moldovei.
- ✓ Articolul trebuie să dețină caracter original și să conțină o nouitate determinată, reflectând rezultatele actuale ale cercetării efectuate de către autor, și care conține un element clar privitor la inovația științifică a cercetării și propria contribuție a autorului.
- ✓ Sunt acceptate pentru publicare materialele care anterior nu au fost publicate în alte ediții și nu au fost destinate pentru publicarea simultană în diverse ediții.
- ✓ Lucrarea trebuie să prezinte interes pentru un mediu vast de cititori ai revistei.
- ✓ Articolele sunt expuse recenzării obligatorii. Pentru doctoranzi (competitori) este obligatorie recenzarea articolelor de către conducătorul științific. Pot fi publicate doar articolele care au primit recenzii pozitive.

Colegiul Redacțional are dreptul de a nu accepta publicarea materialelor în caz de: a) plagiat; b) nerespectare a cerințelor privind condițiile de prezentare a articolelor; c) conținutul articolului este neadecvat cu profilurile revistei.

Articolele și recenziile se prezintă la redacție conform cerințelor de prezentare cu două luni până la editare, pe suport electronic și tipărite.

Structura articolului:

1. **Titlul articolului** (TIMES NEW ROMAN, **Bold**, **14 pt**, **centrat**);
2. **Autorul articolului sau Autorii** – se vor scrie la un rind distanta fata de titlu, cu **TNR 12**, bold, *cursiv*, aliniat stanga, astfel: se va scrie prenumele cu litere mici urmat de numele autorului cu litere mari. Daca sunt mai multi autori și de la institutii diferite, vor fi trecuti în ordine și vor fi marcași cu 1,2,3 etc pentru identificarea mai jos a institutiei din care provin. Se trec doar gradul și titlul științifico-didactic, nu și funcțiile autorilor. Se indică **email-ul** autorului cu care se va purta corespondența.
3. **Rezumat** (*Times New Roman, 10 pt, cursiv*, 300 semne, în limba **română și engleză**;
4. **Cuvinte cheie-** maximum 5-8 cuvinte reprezentative, în limba **română și engleză**;
5. Lucrarea științifică se prezintă **în limba română** sau **în limba engleză**. Ca excepție pot fi prezentate lucrări științifice în alte limbi (rusă, franceza, germană etc.) având obligatoriu rezumate în engleză și română.
6. **Textul** trebuie să cuprindă obligatoriu următoarele partii:

- **Introducere** - Introducerea va prezenta sintetic necesitatea cercetărilor efectuate, argumentând științific oportunitatea acestora. Se vor face referiri la fluxul principal de informații și rezultate ale cercetărilor în domeniul, citandu-se în paranteza patrata numarul autorului (lucrarii) studiat(e), așa cum apare în bibliografia de la sfârșitul lucrării;
- **Materiale și metode** (pentru științele socio-umaniste se indica în caz de necesitate);
- **Rezultate și discuții** - este redat *Conținutul de bază* al lucrării în care se vor prezenta rezultatele obținute în urma cercetărilor, în succesiune logica pentru a permite cititorului să interpreteze corect datele. Prezentarea rezultatelor semnificative trebuie insotită de discuții, comentarii care să facă referiri la interpretarea științifică a acestora. Se vor face comparații cu rezultatele obținute de alți autori din literatura de specialitate studiată.
- **Concluzii** - Se vor trece principalele idei, concluzii, propuneri, recomandări etc. importante care se desprind în urma cercetărilor efectuate;

CONFERINȚA INTERNAȚIONALĂ ȘTIINȚIFICO-PRACTICĂ
“ABORDĂRI EUROPENE ÎN CERCETARE ȘI INOVARE”
9-12 OCTOMBRIE 2014

• Referințe bibliografice – maxim 15 referințe.

Textul va fi scris cu:

- *Caractere – Times New Roman; 12 pt; interval – 1,0;
Paper size: A4 210 x 297 mm, Margins: top – 15 mm, bottom – 20 mm, left – 20 mm, right – 20 mm,
alineat – 100 mm.*

- **Lucrarea științifică** poate fi prezentată și conține **6-8 pagini A4**.

În caz dacă lucrarea este mai mare (până la 20 pag.) aceasta va fi publicată ca studiu atribuindu-se la categoria de articol de sinteză sau studii.

- **Elementele grafice (tabele și figuri)** se vor plasa, nemijlocit, după referința respectivă în text. Toate elementele, obligatoriu, sunt însoțite de **denumire și număr de ordine** (deasupra tabelului, sub figură), **sursă** și, după necesitate, **informație suplimentară**: note, legendă (sub element). Se admit figuri scanate doar de calitate înaltă. **La includerea în lucrare a elementelor grafice, autorii sunt rugați să țină cont de formatul de editare a revistei.**

Referințele bibliografice se plasează la sfârșitul articolului în ordine alfabetica (*Nume, inițiala prenumelui, titlu, editură, an, pagini – Times New Roman, 12, Alignment left*).

Bibliografia va conține până la **15 referințe bibliografice**.

În text se vor indica trimiteri bibliografice (de ex., [5, p.5]).

IMPORTANT: *Lucrările care nu vor respecta instrucțiunile menționate privind tehnoredactarea nu vor fi publicate.*

Articolele tipărite se semnează de către autor și se fixează data.

Toate articolele publicate trec prin Instituția de recenzare (Anexă).

Recenzia se scrie în limba română (rusă) și este însoțită de semnătura recenzentului (cu gradul științific de doctor habilitat, doctor conferențiar, doctor) și stampilă. Se trimite odată cu articolul în forma electronică.

Colegiul redacțional își asumă responsabilitatea și dreptul de a apela la alt recenzent pentru lucrare.

Manuscrisul articolului nu se restituie.

IMPORTANT:

Autorii poartă integral responsabilitatea pentru acuratețea calculelor, datelor experimentale și interpretările științifice, precum și pentru corectitudinea redactării în limba engleză, franceză etc.

De asemenea, autorul semnează pe fiecare din exemplarele de control (ro, en) declarația privind responsabilitatea pentru autenticitatea materialului spre editare:

Notă: Declar pe proprie răspundere că lucrarea prezentată este autentică, fără tentă de plagiere.

Data prezentării: _____

Semnătura: _____

Pentru publicarea articolelor nu se încasează taxe.

Trimitera lucrării(lor) presupune ca acestea sunt originale și nu au mai fost publicate sau fac obiectul publicării în alte reviste.

Lucrările in extenso se vor expedia prin e-mail și vor purta numele și prenumele primului autor, avind extensia « doc » sau « docx ». **Exemplu:** Horatus Adelaida 1.doc; Horatus Adelaida 2.doc

Lucrările se vor expedia pe adresa email: aurelia-turcan@mail.ru

Colegiul redacțional al revistei «VECTOR EUROPEAN»

Anexa.

**REGULAMENTUL
cu privirea la recenzarea articolelor științifice în
Revista „Vector European”**

1. Articole științifice primite de redacția Revistei „Vector European” trec prin Instituția de recenzare. Revista „Vector European” a adoptat un sistem de patru niveluri de recenzare a articolelor și materialelor prezentate spre publicare:

1. Primul nivel – recenzarea de către Redactor științific și Colegiul de recenzenți științifici de profil (**main editor peer review**);
2. Al doilea nivel - recenzie de „nivel deschis (**open peer review** - autorul și recenzentul se cunosc reciproc) – recenzia este transmisă la redacție de către autor;
3. Al treilea nivel - recenzie de nivel „orb-unilateral (**single-blind** – recenzentul știe despre autor, autorul - nu);
4. Colegiul redacțional își asumă responsabilitatea și dreptul de a apela la alt recenzent pentru lucrare în caz dacă nu se ajunge la un consens. În acest caz se trimită spre recenzare de nivel „orb-dublu” (**double-blind** - atât recenzentul, cât și autorul, nu știu unul despre altul).

2. Fiecare articol științific necesită să aibă recenzii:

- deschise: primul nivel – recenzia (decizia) redactorului-șef; al doilea nivel - recenzia unui recenzent oficial, specialist în domeniu (doctor sau doctor habilitat);
- confidențiale (oarbe): al treilea nivel – recenzia redactorului științific sau a unui membru al consiliului redacțional sau al colegiului de redacție; al patrulea nivel – la decizia consiliului redacțional și recenzentul poate fi doar din exterior.

Pentru publicarea articolelor doctoranzilor și competitorilor la gradul de doctor, în afară de recenzia unui specialist în domeniu se cere și recomandarea spre publicare din partea catedrei de profil.

3. Analizând recenziile, redacția evaluează prezența în articole a elementelor de actualitate a problemei științifice pe care autorul pretinde să o soluționeze. Recenzia necesită să descrie în mod clar valoarea teoretică sau aplicativă a investigației, și să coreleze constatăriile autorului cu concepțile științifice existente. Un element de bază al recenziei ar trebui să fie aprecierea de către recenzent a contribuției personale a autorului articolului la soluționarea problemei. Este necesar de a menționa în recenzie corespunderea stilului, logicii și nivelului de accesibilitate a expunerii științifice a materialului de către autor, precum și un aviz privind fiabilitatea și valabilitatea concluziilor.

4. După primirea recenziilor, redacția analizează articolele prezentate și adoptă decizia finală, în baza unei evaluări complete, privitor la publicarea sau ne-publicarea articolelor.

În baza deciziei adoptate autorului i se comunică, prin e-mail sau poștă, informația cu privire la evaluarea articolului și decizia adoptată. În cazul că se refuză de a publica articolul, recenzenții rămân anonimi.

5. Colegiul de redacție își rezervă dreptul de a trimite articolul la o recenzie suplimentară externă anonimă (double-blind). Redactor-șef, în asemenea caz, trimite recenzentului o scrisoare în care solicită recenzarea, atașând la scrisoare articolul și modelul conform căruia se recomandă de a efectua recenzia.

6. Prezența recenziilor pozitive nu este un motiv suficient pentru publicarea articolului. Decizia finală privitor la publicarea articolului este adoptată de consiliul redacțional.

7. În cazul în care există o critică substanțială din partea recenzentului, însă articolul, la general, este evaluat pozitiv, consiliul redacțional poate aprecia articolul ca polemic și poate decide de a-l publica în rubrica *Discuții*.

8. Originalele recenziilor sunt păstrate la Revista „Vector European”.

**REVISTA ȘTIINȚIFICĂ
„VECTOR EUROPEAN”**

Bun de tipar 15.09.2014.

Format A4

Coli de tipar 16,625. Coli editoriale 14,65.

Tipar Digital. Hârtie offset. Garnitura Times New Roman

Comanda nr. 8. Tirajul 100 ex.

Centrul editorial
USEM
www.usem.md

Tipografia
“ADRILANG” SRL

